

**Službeno glasilo Hrvatskoga zavoda
za norme sa stalnim dodatkom
Oglasnik za normativne dokumente**

Godište: 4. 2008.
Izdavač: Hrvatski zavod za norme

MB: 1957406
Sjedište: Ulica grada Vukovara 78,
10000 Zagreb

Telefon: 01/610 60 95
Telefax: 01/610 93 21
URL: <http://www.hzn.hr>

Glavni urednik:
Dr.sc. Dragutin Funda, ravnatelj HZN-a

Pomoćnica glavnog urednika:

mr.sc. Snježana Zima,
pomoćnica ravnatelja za područje normizacije

Tehnički urednik:
Vladimir Jaram

Uredništvo:

Ana Marija Boljanović, Ema Culi, Slavko Čunko, Miljenko Đukić, Dragutin Funda, Ljerka Flegar, Vlasta Gaćeša Morić, Melanija Grubić Sutara, Tea Havranek, Vladimir Jaram, Božidar Ljubić, Andreja Mačković, Mladenka Milardović, Stanka Miljković, Miroslav Poljak, Zoran Smiljanić, Mirko Smoljić, Vera Šutalo, Snježana Zima, Trpimir Župić

Lektura:

Ivana Canosa

Korektura:

Domagoj Škarica

Grafička obrada ovitka:

Luka Gusić

Grafička priprema i tisk:

Gaea studio d.o.o., Zagreb

Izlazi:

dvomjesečno

Uređenje zaključeno:

2008-03-30

Opremu tekstova obavlja uredništvo. Za sadržaj poimence potpisanih priloga odgovorni su njihovi autori. Oni ne iskazuju obvezno stav Hrvatskoga zavoda za norme. Objavljeni prilozi u službenom glasilu Hrvatskoga zavoda za norme autorski su zaštićeni. Iznimka su sadržaj, novosti iz HZN-a, novosti iz europskih i međunarodnih normirnih tijela i s normizacijom povezane aktivnosti koje se mogu objavljivati u drugim stručnim časopisima uz obveznu naznaku izvora i dostavljanje časopisa u kojemu su objavljeni tako preuzeti prilozi. Za priloge iz rubrike Normizacija i Tehničko zakonodavstvo potrebno je zatražiti pisano odobrenje za njihovo objavljivanje od autora i Hrvatskoga zavoda za norme.

Sadržaj 4/2008

Poruka za svjetski dan norma

Proslav

Normizacija

Kako osigurati prihvatanje evropskih norma u hrvatsku normizaciju u zadanom roku? (S. Zima)	5
Kako je <i>scr</i> postao <i>hrv?</i> (S. Zima)	13
Normizacija kućanskih aparata (Z. Lukić)	18
Intervju Glavnog tajnika ISO-a Reutersu o ISO/IEC 29500 - prijevod V. Jaram)	25
Sljedivost proizvoda ribarstva (T. Havranek)	29

Normizacija i potrošači

Normizacija i potrošači (S. Zima)	31
Europske norme za sport i rekreaciju: nema više isprike za izbjegavanje rekreacije (V. Ferencák-Brodarić)	32
ANEC potiče izradu norma za sigurnost zaštitnih ograda na bazenima, balkonima i stepenicama (V. Ferencák-Brodarić)	34

EdukON

Značenje normizacije u suvremenome svijetu — Industrija i norme (V. Jaram)	36
Jezični kutak - Nekoliko savjeta o pravilnom pisanju - rekacija, pasiv i sročnost (I. Canosa)	41

Novosti iz HZN-a

Obavijest - oglasnik za normativne dokumente	43
Novi članovi HZN-a	44
Prva velika donacija člana HZN-A	44

Iz rada HZN/TO

Ponovljeni pozivi za sudjelovanje u radu tehničkog odbora	45
---	----

Nove hrvatske norme

HRN EN ISO 9000:2008	46
HRN EN ISO 4135:2008	46
HRN ISO 4130:2008	47
HRN ISO 7876-1:2008	47
HRN ISO 7876-2:2008	47
HRN ISO 7876-3:2008	47
HRN ISO 7876-4:2008	47

Novosti iz međunarodnih i europskih normirnih tijela

IEC

Suradnja i ugovor o licenci između IEC-a i IEEE-a	48
IEC - ova dobrodošlica novim članicama Alžiru i Kataru	48
Nova IEC-ova norma pomaže unapređenju kvalitete vjetrenih turbina	49
IEC Standards+ - dodatak za učinkovitiju uporabu IEC-ovih međunarodnih norma	51

ISO

ISO i IAF najavili način i redoslijed primjene nove norme ISO 9001:2008 pri certifikaciji organizacija	51
Nova ISO norma za sigurne i dugotrajne zgrade, inženjerske i industrijske građevine	52
Nova ISO norma za sigurnost informacija u području medicine	53

CEN i CENELEC

CEN potpisao Sporazum o uzajamnoj suradnji s JISC-om	53
Novi sadržaji na CEN-ovim mrežnim stranicama	54

ETSI	
DECT sustavi „spremni za Internet“	54
ETSI uspostavlja nove norme za sigurnost komunikacija	55
Codex Alimentarius	
Sjednica Codexovog odbora za higijenu hrane	55
Predstavljamo	
Institute of electrical and electronics engineers - IEEE (Institut inženjera elektrotehnike i elektronike) (M. Đukić)	56
Aktivnosti povezane s normizacijom	
Otvoreni pregovori u poglavlju 1 - sloboda kretanja roba (D. Vlašić Pleše)	58
Tehničko zakonodavstvo	
Uredba o postupcima službenog obavješćivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti, te propisa o uslugama informacijskog društva (L. Ćelar)	61
Tehnički propis za sustave zaštite od djelovanja munje na građevinama (E. Mihalek)	64
Novi tehnički propisi (S. Zima)	68
Stigao novi <i>novi pristup!</i> (S. Zima)	71
Obavijesti	
Mandat M/422 - Mandat za izradu norma za metode ispitivanja teških metala i joda u hrani	73
Mandat M/424 - Norme za potporu Okvirnoj direktivi o vodama	74
CEN i okoliš: Razgovor s Joostom Cornetom	77
Jasne i brze obavijesti: Simboli za medicinske proizvode	77
ISO/IEC norma za procjenu trajnosti DVD-a	78
ISO-ove norme za sigurnosne zastave na plažama i sigurnosne znakove za sigurnost na vodi - za mirno i neometano ljetovanje	78
Hollywood predstavlja Nagradu Emmy ITU-u, ISO-u i IEC-u	80
ISO/IEC norma nudi smjernice za izradu IT uredske opreme	81
50. godišnjica UN/ECE sporazuma o jedinstvenim tehničkim propisima za vozila	81
ISO 15743:2008 kao pomoć u upravljanju rizikom u hladnom radnom okruženju	82
ISO objavio brošuru i CD o integriranoj uporabi norma za upravljanje sustavima	83
ISO 15270:2008 kao pomoć u regeneraciji i recikliranju plastike širom svijeta	84
PDF format postaje ISO norma	85
ISO-ov dokument za povećanje povjerenja u certifikaciju sustava upravljanja reciklažom brodova	86
Ruski jezik u terminološkoj bazi podataka <i>Electropedia</i>	88
Seminari i skupovi	
34. sastanak Europskog foruma za distribuciju norma	90
HOT 9 — ACAA - Sporazum o ocjenjivanju sukladnosti i prihvaćanju industrijskih proizvoda — mogućnosti za države regije	93
HOT 10 — Obavješćivanje	94
Najave seminara i skupova	
CEN StandarDays u listopadu	95
4. hrvatski veterinarski kongres	95
CEN-ova radionica - Sljedivost školjkaša i proizvoda od školjkaša	95
Sabor hrvatskih graditelja 2008	95
HNZ Oglasnik za normativne dokumente (na CD-u A1-A155)	
<i>Predposljednica: Priručnik ISO 22000, Sustavi upravljanja sugurnošću hrane</i>	
<i>Naslovница: Svjetski dan norma, poster</i>	
ISSN 1845-6456	

PROSLOV

Poštovani čitatelji/ce!

Pred vama je četvrti broj službenog glasila Hrvatskog zavoda za norme u 2008. godini. Djelatnici HZN-a te vanjski suradnici pripremili su više tema i zanimljivih informacija. U rubrici *Normizacija* možete pročitati tekst Kako osigurati prihvaćanje europskih norma u hrvatsku normizaciju u zadanom roku te Kako je sr postao hrv, a u *Edukonu* tekst Značenje normizacije u suvremenom svijetu — Industrija i norme te jezični kutak — Nekoliko savjeta o pravilnome pisanju. U rubrici *Novosti* nalaze se podaci o sudjelovanju predstavnika HZN-a na domaćim i međunarodnim skupovima te podaci o članovima HZN-a.

Također, u glasilu možete pronaći informacije o novim hrvatskim normama, novostima iz rada tehničkih odbora i međunarodnih i europskih normirnih tijela, kao i ostalim aktivnostima povezanim s normizacijom.

Skrećem pozornost da zbog velikog broja norma oglasnici normativnih dokumenata, tzv. žute stranice, od ovog broja neće više biti u tiskanoj formi, već pripremljen i izdan na CD-u.

Srdačan pozdrav,

Ravnatelj HZN-a
dr. sc. Dragutin Funda

HZN

Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute

nacionalno normirno tijelo

N O R M E

- doprinose unapređenju sigurnosti, zdravlja i kvaliteti proizvoda, zaštiti okoliša i zaštiti potrošača
- jamstvo su sigurnosti proizvoda
- podrška su gospodarstvu i tehnička podrška primjeni suvremenog zakonodavstva
- donose najbolja tehnička rješenja
- omogućuju sklapanje poslova
- povezuju ljude i svijet
- olakšavaju međunarodnu trgovinu

Hrvatski zavod za norme predstavlja Republiku Hrvatsku u europskim i međunarodnim organizacijama za normizaciju i sudjeluje u njihovu radu.

CENELEC

Hrvatski zavod za norme
Ulica grada Vukovara 78
HR-10000 Zagreb
Tel.: +385 1 610 60 95
Fax: +385 1 610 93 21
E-mail: hzn@hzn.hr
www.hzn.hr

HZN

KAKO OSIGURATI PRIHVAĆANJE EUROPSKIH NORMA U HRVATSKU NORMIZACIJU U ZADANOM ROKU?

Snježana Žima¹⁾

Uvod

Mogućnost za upoznavanje europskih norma i pravo njihova prihvatanja u hrvatsku normizaciju Državni je zavod za normizaciju i mjeriteljstvo, u ulozi nacionalnoga normirnog tijela Republike Hrvatske osigurao uključivanjem u

- European Telecommunications Standards Institute (Europski institut za telekomunikacijske norme - ETSI) u statusu nacionalnoga normirnog tijela (*NSO member*) 1. siječnja 1994. godine i pristupanjem u pridruženo članstvo (*affiliate member*) europskih organizacija za normizaciju
- European Committee for Electrotechnical Standardization (Europski odbor za elektrotehničku normizaciju - CEN-ELEC), 1. veljače 1995. godine
- European Committee for Standardization (Europski odbor za normizaciju - CEN) 1. listopada 1995. godine

Republika Hrvatska se tako u području normizacije pridružila skupini država srednje i istočne Europe koje su se u tom trenutku pripremale za članstvo u Europskoj uniji

¹⁾ Autorica je pomoćnica ravnatelja HZN-a za normizaciju

(Bugarska, Cipar, Češka, Latvija, Letonija, Madarska, Malta, Poljska, Rumunjska, Slovačka, Slovenija) kao jedina država koja tada još nije imala nikakve formalne odnose s Europskom unijom i nije bila uključena u programe tehničke pomoći Europske komisije ili država članica EU-a za približavanje Europskoj uniji.

Od 1995. godine, dakle tek od trenutka učlanjenja u europske organizacije za normizaciju CEN i CENELEC u statusu pridruženika, u Hrvatskoj su postali dostupni rezultati rada tih organizacija: europske norme, nacrti europskih norma i radni dokumenti u postupcima izrade europskih norma, ali i dokumenti kojima se utvrđuju načela europske normizacije i pravila rada tih organizacija.

Od tog su trenutka hrvatski predstavnici dobili i mogućnost sudjelovanja na općim skupštinama tih organizacija i pravo sudjelovanja u radu tehničkih tijela organizacija CEN i CENELEC bez prava glasovanja.

DZNM je, u ulozi nacionalnoga normirnog tijela Republike Hrvatske, tada također dobio pravo prihvatanja europskih norma kao hrvatskih norma.

Europske norme objavljene prije 1995. godine, odnosno prije učlanjenja DZNM-a u CEN i CENELEC, nisu odmah bile dostupne u Hrvatskoj. Njihova je dostupnost osigurana tijekom vremena različitim načinima (narudžbe ograničenog broja europskih norma jedanput godišnje (CENELEC), pojedinačne narudžbe manjeg broja europskih norma ili pojedinačnih norma (CEN)), a cijela je zbirka europskih norma postala dostupna tek nakon sklapanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i početka procesa pridruživanja Republike Hrvatske Europskoj uniji 2001. godine.

1 EUROPSKI SUSTAV NORMIZACIJE

Na europskoj razini tri su organizacije za normizaciju CEN, CENELEC i ETSI. One čine europski sustav normizacije koji je utvrđen prvim europskim dokumentom koji je uredio djelatnost normizacije na europskoj razini Direktivom 83/189/EEC¹⁾

¹⁾ Council Directive 83/189/EEC laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations, OJ No L 109/8, 26. travnja 1983., i njezine dopune 88/182/EEC, OJ No L 81/75, 26. ožujka 1988. i 94/10/EC, OJ No L 100/30, 23. ožujka 1994.

koja je kasnije zamijenjena europskim dokumentima

- Direktiva 98/34/EC Europskoga parlamenta i Vijeća od 22. lipnja 1998. koja utvrđuje postupak obavješćivanja u području tehničkih norma i propisa (OJ L 204/37, 1998-07-21)² (u žargonu nazvana "transparency" direktivom) i
- Direktiva 98/48/EC Europskoga parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. kojom se mijenja Direktiva 98/34/EC koja utvrđuje postupak obavješćivanja u području tehničkih norma i propisa (OJ L 217/18, 1998-08-05)³

Nizom kasnijih europskih dokumenata, naročito nakon uvođenja *novoga pristupa* tehničkom usklađivanju i normama⁴ utvrđena je politika u području normizacije na europskoj razini, europska politika u odnosu prema međunarodnoj normizaciji, odnosi između Europske komisije i tajništva EFTE i europskih organizacija za normizaciju, način suradnje i postupci, financiranje europskih organizacija za normizaciju itd.

Osnovni dokument kojim se danas uređuju odnosi Europske komisije i EFTA-e s europskim organizacijama za normizaciju utemeljen je na svim ranijim odlukama i europskim direktivama kojima je bila utvrđena strategija, načela i provedba europske normizacije od prvih općih smjernica za suradnju između Europske komisije i CEN-a i CENELEC-a iz 1984. godine⁵ pa do novijih rezolucija Vijeća o ulozi normizacije u Europi iz 1999. godine⁶

² Directive 98/34/EC of the European Parliament and of the Council laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations, OJ No L 204/37, 21. srpnja 1998.

³ Directive 98/48/EC of the European Parliament and of the Council of 20 July 1998 amending Directive 98/34/EC laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations

⁴ Directive 98/48/EC of the European Parliament and of the Council of 20 July 1998 amending Directive 98/34/EC laying down a procedure for the provision of information in the field of technical standards and regulations

⁵ General Guidelines for the co-operation between the Commission of the European Communities and the European Standards Institutions CEN, CENELEC, 13. studenoga 1984.

⁶ Council Resolution on the role of Standardization in Europe, OJ C 141, 2000-05-19

i zaključaka Vijeća o normizaciji 2002.⁷ i 2004. godine⁸. To je dokument *General guidelines for the cooperation between CEN, CENELEC and ETSI and the European Commission and the European Free Trade Association* objavljen 2003. godine (OJ C 91/2003, 2003-03-28) u kojem se naglašava važnost europske normizacije kao dragovoljne djelatnosti utemeljene na konsenzusu zainteresiranih strana, ali i značenje i učinak normizacije u područjima od javnog interesa kao što su konkurentnost industrije, funkcioniranje jedinstvenog europskog tržišta i okoliš.

Dokument prikazuje razvoj europske normizacije i njezine ciljeve te utvrđuje zajedničke političke ciljeve te načela odnosa i suradnje između normirnih tijela i tijela državne uprave. Važan dio očekivanja Europske komisije i EFTA-e od europske normizacije održavanje je normizacijske infrastrukture (tijela za rad na izradbi norma i njihova suradnja) koja treba omogućiti sudjelovanje zainteresiranih strana u normizacijskom procesu i uspostava postupaka koji će omogućiti dosljednost, brzinu i kvalitetu u utvrđivanju, razradi i provedbi programa, norma i drugih dokumenata kako bi se ispunile potrebe tržišta.

Financiranje europske normizacije temelji se na odluci Europskoga parlamenta i Vijeća⁹ objavljenoj u studenome 2006. godine, a provodi se pojedinačnim okvirnim sporazumima¹⁰ i posebnim ugovorima¹¹ za pojedine vrste usluga koje Europska komisija i tajništvo EFTA-e sklapaju sa

⁷ Council conclusions of 1 March 2002 on standardization, OJ C 66, 2002-03-15

⁸ Council conclusions on European standardization (Council document 14790/2/04 REV 2, 2004-12-21

⁹ Decision No 1673/2006/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 2006 on the financing of European standardization, OJ L 315/2006

¹⁰ npr. Framework Partnership Agreement European Communities represented by the Commission of the European Communities and European Committee for Standardization (CEN)

¹¹ npr. Grant Agreement for an Action: Annual performance contract with CEN Management Centre for 200x; For assessing the quality of harmonized standards in support of European legislation and mandates; Standardization work (exact title); External visibility and promotion project in

svakom od tri europske organizacije za normizaciju za svaki pojedinačni posao koji određena organizacija obavlja u okviru okvirnih sporazuma.

Europske norme pripremaju se u tehničkim odborima europskih organizacija, prema pravilima sadržanim u dokumentima *CEN/CENELEC Internal regulations, Part 2: Common Rules for Standards Work* i *Part 3: Rules for the Structure and Drafting of European Standards (PNE Rules)* odnosno prema *ETSI Rules of procedures* te nizu drugih dokumenata tih organizacija.

Tablica 1 prikazuje broj tehničkih odbora sve tri europske organizacije za normizaciju prema njihovim statističkim podacima na kraju 2007. godine.

Tablica 1

	Broj tehničkih odbora (2007-12-31)
CEN	282
CENELEC	75
ETSI	

Ukupan broj europskih norma koje su donijele sve tri europske organizacije za normizaciju do 2007-12-31 prikazan je u tablici 2, a temelji se također na statističkim podacima tih organizacija na kraju 2007. godine.

Tablica 2

	Broj europskih norma
CEN	11268
CENELEC	5287
ETSI	

Više informacija o europskim organizacijama za normizaciju, njihovoj infrastrukturi upravnih i tehničkih tijela kao i o njihovim dokumentima dostupno je na internetskim stranicama tih organizacija:

<http://cen.eu>

<http://cenelec.org>

<http://etsi.org>

2 KAKO ORGANIZIRATI POSTUPAK PRIHVAĆANJA EUROPSKIH NORMA?

2.1 Infrastruktura nacionalnih tehničkih odbora

U trenutku učlanjenja DZNM-a u europske organizacije za normizaciju CEN i CENELEC u statusu pridruženika 1995. godine, proces uspostave nacionalne infrastrukture već je bio u tijeku i određeni broj tehničkih odbora već je bio započeo s radom. Tehnički su odbori uspostavljeni kao zrcalni odbori međunarodnim tehničkim odborima ISO-a i IEC-a, a njihovo je označivanje proizašlo iz oznaka odgovarajućih međunarodnih tehničkih odbora.

Prva pravila rada tehničkih odbora objavljena su nakon objave *Zakona o normizaciji* (Narodne novine 55/96) u *Pravilniku o načinu osnivanja i rada tehničkih odbora* (Narodne novine 86/1998).

U Tablici 3 prikazan je rast broja tehničkih odbora Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo po godinama.

2.2 Preuzimanje tehničkih odbora i njihov preustroj

Nakon osnivanja HZN-a kao nezavisne javne ustanove, 2005. godine, započeo je proces preustroja postojeće infrastrukture tehničkih odbora. Preuzeti tehnički odbori (172 DZNM/TO) su preimenovani (HZN/TO) i nastavili s radom u skladu s novim pravilima koja su zahtijevala njihov preustroj.

Sukladno članku 56. *Statuta Hrvatskog zavoda za norme* tehnički se odbori HZN-a osnivaju za obavljanje poslova nacionalne normizacije i za praćenje međunarodne i europske normizacije u užim područjima normizacije. Rad u tehničkim odborima HZN-a je dragovoljan.

Sukladno članku 16. *Pravilnika o članstvu u Hrvatskom zavodu za norme*, redovito članstvo u HZN-u daje pravo sudjelovanja u radu tehničkih tijela HZN-a (tehničkih odbora, pododbora, radnih skupina) i mogućnost uključivanja u rad tehničkih tijela međunarodnih i europskih organizacija za normizaciju te osigurava dostupnost radnih dokumenata tehničkih tijela.

Od početka rada HZN-a naglašavano je da će u područjima u kojima ne bude utvrđen

dovoljan interes redovitih članova HZN-a za rad i tako ne bude osnove za nastavak rada određenog tehničkog odbora, tehnički odbori biti ukinuti i da će prihvaćanje europskih norma (radi ispunjavanja uvjeta za članstvo HZN u CEN-u i CENELEC-u) biti provedeno uz angažiranje vanjskih stručnih savjetnika u skladu s člankom 54. Statuta HZN-a.

Prijave za članstvo u HZN-u započele su nakon javnog poziva koji je u skladu s člankom 16. *Zakona o normizaciji* (Narodne novine 163/2003) objavljen 9. rujna 2005. godine. U prvom tromjesečnom roku koji je utvrđen Zakonom pristiglo je 198 prijava za redovito članstvo i jedna prijava za pridruženo članstvo u HZN-u.

Nakon odgovarajuće odluke Upravnoga vijeća o članovima HZN-a i završenog prvog tromjesečnog roka za plaćanje članarine što je bila velika promjena u odnosu na ranija pravila rada hrvatske normizacije, u ožujku 2006. godine objavljen je poziv redovitim članovima HZN-a za uključivanje njihovih predstavnika u rad tehničkih odbora za čiji rad imaju interes i započeo je proces njihova preustroja.

Nakon prihvata prvih članova HZN-a njihov broj se trajno povećava i krajem lipnja 2008. godine iznosi 501 redoviti član, 19 promatrača i 46 tijela državne uprave koja su se prijavila za suradnju s HZN-om.

Broj prijavljenih predstavnika redovitim članova HZN-a i predstavnika tijela državne uprave za rad u odgovarajućim tehničkim odborima također trajno raste i u međuvremenu je članstvo u tehničkim odborima naraslo na oko 2500 osoba.

U prvome koraku, samo su tehnički odbori s više od pet prijavljenih osoba i samo ako su bile zastupljene sve zainteresirane strane (po ovim kategorijama: državna uprava i javne ustanove; proizvođači, dobavljači i davatelji usluga, ispitni laboratorijski i certifikacijske ustanove; potrošači i korisnici roba i usluga, udruženja potrošača te fizičke osobe; istraživačka i inspekcijska tijela, obrazovne organizacije, savjetničke tvrtke, društva i druge stručne pravne osobe) nastavili s radom prema novim pravilima koja su u međuvremenu izrađena.

Tablica 3

Godina	Broj tehničkih odbora	Broj novih tehničkih odbora	Ukupan broj tehničkih odbora
1992	-	2	2
1993	2	8	10
1994	10	26	36
1995	36	13	49
1996	49	10	59
1997	59	9	68
1998	68	19	87
1999	87	7	94
2000	94	21	115
2001	115	14	129
2002	129	18	147
2003	147	15	162
2004	162	10	172
2005	172	1	173

U svakom broju HZN Glasila sustavno su objavljivani pozivi za sudjelovanje u radu tehničkih odbora i izvještaji o tijeku njihova preustroja s naglaskom na to da se odluka o uključivanju u tehnički odbor mora temeljiti na jasno iskazanom interesu za određeno područje normizacije.

Tijekom 2006. godine izrađena su nova pravila rada hrvatske normizacije pod zajedničkim nazivom *Unutrašnja pravila za normizaciju* koja se sastoje od ovih dijelova:

1. dio: *Normizacija općenito, ciljevi i osnovna načela*
2. dio: *Vrste dokumenata i njihovo označivanje*
3. dio: *Izradba i donošenje hrvatskih norma i drugih dokumenata (nacrt)*
4. dio: *Osnivanje i rad programskih odbora (radni nacrt)*
5. dio: *Osnivanje i rad tehničkih odbora*
6. dio: *Sastavljanje i oblikovanje hrvatskih norma i drugih dokumenata dostupnih javnosti.*

Unutrašnja pravila za normizaciju javno su dostupna na internetskim stranicama HZN-a (zasad osim 3. i 4. dijela).

Donošenjem petog dijela Unutrašnjih pravila za normizaciju, UPN 5, *Osnivanje i rad tehničkih odbora* u listopadu 2007. godine započela je posljednja faza preustroja infrastrukture tehničkih odbora koja se uskladjuje s novim pravilima rada u HZN-u.

U toj je fazi provedena podrobna analiza svih podataka za svaki od postojećih tehničkih odbora, preispitana su ranije utvrđena područja rada i provedene odgovarajuće izmjene (proširenja/sužavanja područja rada, preispitivanje odgovarajućih međunarodnih i europskih tehničkih odbora koje TO prati i sl.), zatečene oznake i nazivi uskladene su s odredbama UPN 5, gdje god je to bilo potrebno, ocjenjena je zainteresiranost različitih strana za određena područja rada (najmanje tri prijavljena predstavnika redovitih članova HZN-a, odnosno tijela državne uprave, iz različitih interesnih skupina) i njihova spremnost i tehnička

mogućnost (pristup internetu) za nastavak rada u skladu s novim pravilima.

Nakon održanih sastanaka tehničkih odbora i utvrđivanja svih važnih informacija koje su bile potrebne za donošenje odluke, Tehnička je uprava na svojoj 2. sjednici održanoj 21. prosinca 2007. godine predložila Upravnom vijeću HZN-a donošenje odluke o nastavku rada za prvih 28 tehničkih odbora koji su imali osnove za nastavak rada.

Rezultat dosadašnjeg procesa preustroja (2008-06-30) je 139 HZN/TO koji nastavljaju s radom ili su novoosnovani, za tri tehnička odbora donesena je odluka o dodjeli statusa *u mirovanju*, a predloženo je

ukidanje jedanaest tehničkih odbora zbog prestanka interesa za njihov daljnji rad. 23 tehnička odbora iz različitih razloga dosad nisu završila proces preustroja tako da se oni i dalje nastavljaju.

Prikaz trenutnog stanja infrastrukture tehničkih odbora HZN je upravo objavio u publikaciji *HZN Memento 2008*. U publikaciji se daje pregled tehničkih odbora Hrvatskog zavoda za norme (HZN/TO) i njihovi osnovni podaci (stanje na dan 2008-08-31). Posebno su navedeni tehnički odbori čiji preustroj nije završen, tehnički odbori za koje se predlaže ukidanje te tehnički odbori za koje je predložen status *u mirovanju*. U publikaciji se također daje popis tehničkih odbora HZN-a i odnos

prema njima odgovarajućim tehničkim odborima međunarodnih (ISO, IEC) i europskih (CEN, CENELEC i ETSI) organizacija za normizaciju te popisi tehničkih odbora međunarodnih i europskih organizacija za normizaciju i odnos prema njima odgovarajućim tehničkim odborima HZN-a. Posebno su vidljiva područja normizacije za koje nije iskazan interes u Republici Hrvatskoj i za koja tehnički odbori HZN-a dosad nisu osnovani.

2.3 Prihvaćanje europskih norma kao hrvatskih norma

Pripreme za prihvaćanje europskih norma kao hrvatskih norma započele su odmah nakon pristupanja DZNM-a u pridruženo članstvo CEN-a i CENELEC-a i osiguranja dostupnosti europskih norma u Republici Hrvatskoj.

Svim dotad osnovanim tehničkim odborima DZNM-a pridružena su područja rada odgovarajućih europskih tehničkih odbora, osigurana mogućnost praćenja rada uključivanjem DZNM-a kao promatrača u tehničke odbore CEN-a i CENELEC-a za koje je iskazan interes, i stavljenе su na raspolaganje europske norme iz njihova područja rada.

Prve nove hrvatske norme objavljene na hrvatskom jeziku nakon uspostave hrvatske normizacije u Republici Hrvatskoj u ožujku 1996. godine bile su prihvaćene europske norme za područje upravljanja kvalitetom.

Iste je godine započeo i proces prihvaćanja europskih norma u izvorniku u skladu s *Pravilnikom o izradbi, izdavanju i objavi hrvatskih normi* (Narodne novine 74/1997) donesenim na temelju *Zakona o normizaciji* (Narodne novine 55/96).

U prvom razdoblju (1996-2000) prihvaćen je relativno mali broj europskih norma, jer su stručnjaci, članovi dotad osnovanih tehničkih odbora trajno davali prednost prihvaćanju međunarodnih norma, koje i prema načelima normizacije imaju prednost u radu nacionalnih normirnih tijela. Zbog dotadašnje nedostupnosti europskih norma poznавanje tih norma bilo je relativno slabo, tako da je i to bio jedan od razloga za sporo odvijanje procesa

prihvaćanja europskih norma u tom razdoblju. Također, Republika Hrvatska u to vrijeme nije imala uspostavljene formalne odnose s Europskom unijom, a nije bio utvrđen ni politički cilj približavanja Republike Hrvatske Europskoj uniji tako da nije bilo formalne osnove za davanje prednosti prihvaćanju europskih norma u radu hrvatske normizacije.

Napomena uz tablicu 4: S obzirom na to da se u prvo vrijeme baza podataka DZNM-a temeljila na hrvatskim normama, podatak o broju prihvaćenih europskih norma nije sasvim točan, nešto je veći od prikazanog broja novih hrvatskih norma nastalih prihvaćanjem europskih norma (u nizu slučajeva kad su uz europsku normu objavljeni amandmani oni su, prema pravilima normizacije, uključeni u hrvatsku normu i čine jedan hrvatski dokument; na europskoj razini norma i amandman su odvojeni dokumenti).

Nakon početka priprema za sklapanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju, a posebno nakon potpisivanja SSP-a 2001. godine situacija se mijenja i broj prihvaćenih europskih norma raste, posebno tijekom provedbe prvog projekta tehničke pomoći Europske unije CARDS 2001, *EU Industrial Standards* i intenzivne izobrazbe u okviru različitih seminara i radionica organiziranih u okviru tog projekta. Nova mogućnost delegiranja predstavnika DZNM-a na sastanke europskih tehničkih odbora uz finansijsku podršku iz sredstava projekta CARDS 2001 pružila je dodatni poticaj.

Napomena uz tablicu 5: Nakon preustroja baze podataka DZNM-a 2003. godine europske norme i amandmani se registriraju kao odvojeni dokumenti i od 2004. godine dostupni su podaci o točnom broju europskih norma i amandmana koji su prihvaćeni kao hrvatske norme.

Tablica 4

Godina	1996	1997	1998	1999	2000
Broj hrvatskih norma na hrvatskom jeziku (prihvaćene europske norme)	6	21	10	17	3
Broj hrvatskih norma (u izvorniku prihvaćene europske norme)	0	94	257	394	383
Ukupno na kraju godine	6	115	390	801	1187

Tablica 5

	2001	2002	2003	2004
Broj hrvatskih norma na hrvatskom jeziku (prihvaćene europske norme)	9	11	6	19
Broj hrvatskih norma (europske norme prihvaćene u izvorniku)	1104	867	1161	1654
Ukupan broj hrvatskih norma (prihvaćene europske norme)	2300	3258	4425	6098
Broj prihvaćenih europskih norma	-	-	-	1761
Ukupan broj prihvaćenih europskih norma	-	-	4877	6648

Institucionalne promjene hrvatske infrastrukture za kvalitetu koje su započele u 2004. godini prouzrokovale su usporavanje rada u tehničkim odborima, a time i prihvaćanja norma. Uz to, stari tehnički propisi, a posebno zadržavanje starog sustava obveznog atestiranja onemogućuje primjenu novih hrvatskih norma nastalih prihvaćanjem europskih norma, a dugogodišnja neprimjena već usvojenih novih hrvatskih norma dodatno demotivira članove tehničkih odbora za rad na prihvaćanju novih norma.

Preustroj hrvatske normizacije i osnivanje te početak rada nove javne ustanove, Hrvatskog zavoda za norme kao hrvatskog nacionalnog normirnog tijela u srpnju 2005. godine utječe na brzinu procesa prihvaćanja europskih norma tijekom 2005. i 2006. godine. Naime, nakon početka rada Hrvatskog zavoda za norme započeo je

proces uključivanja zainteresiranih strana u članstvo HZN-a (rujan — prosinac 2005. godine) i plaćanje članarine (od siječnja 2006. godine). Proces preustroja infrastrukture tehničkih odbora također značajno utječe na broj prihvaćenih europskih norma u razdoblju od 2005. do 2007. godine.

Rad tehničkih odbora na prihvaćanju europskih norma u 2007. godini još uvijek je usporen zbog nastavka procesa preustroja tehničkih odbora, ali i zbog uspostave novog informacijskog sustava HZN-a i sl. Nakon završetka preustroja prvih tehničkih odbora krajem 2007. godine, a posebno u 2008. godini značajno je ubrzan rad na prihvaćanju europskih norma u svim tehničkim odborima koji nastavljaju s radom. U tablici 7 prikazan je broj hrvatskih norma odnosno ukupan broj dosad prihvaćenih europskih norma nakon objave ovog broja HZN Glasila.

Tablica 6

	2005	2006	2007
Broj hrvatskih norma na hrvatskom jeziku (prihvaćene europske norme)	18	13	9
Broj hrvatskih norma (europske norme prihvaćene u izvorniku)	1329	355	986
Ukupan broj hrvatskih norma (prihvaćene europske norme)	7445	7800	9420

Tablica 7

	tijekom 2008. godine	2008-08-31
Broj hrvatskih norma - europske norme prihvaćene i prevedene na hrvatski jezik	3	140
Broj hrvatskih norma — europske norme prihvaćene u izvorniku	1242	9890
Ukupan broj hrvatskih norma (prihvaćene europske norme)	1245	10030
Broj prihvaćenih europskih norma na hrvatskom jeziku	3	158
Broj europskih norma prihvaćenih u izvorniku	1265	10537
Ukupan broj prihvaćenih europskih norma	1268	10895

KAKO DALJE?

Strategija za primjenu pravne stečevine u području slobodnoga kretanja roba koju je Vlada Republike Hrvatske prihvatila u studenome 2007. godine radi ispunjavanja jednog od mjerila koje je postavljeno za otvaranje pregovora u 1. poglavlu pravne stečevine Europske unije Sloboda kretanja roba, utvrdila je obvezu prihvaćanja svih europskih norma u hrvatsku normizaciju do kraja 2008. godine kako bi HZN do tog roka mogao ispuniti sve uvjete za članstvo u europskim organizacijama CEN i CENELEC i podnijeti prijavu za članstvo. Punopravno članstvo u tim organizacijama preduvjet je za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji.

Dogovoren rok za preustroj svih tehničkih odbora bio je 30. travnja 2008. godine. S obzirom na to da je i nakon isteka toga roka ostao veći broj tehničkih odbora koji nisu završili preustroj jasno je da će postupak preustroja biti nastavljen i u drugoj polovici 2008. godine i da će vrijeme koje će tim tehničkim odborima biti na raspolaganju za prihvaćanje europskih norma biti izuzetno kratko i da je upitno hoće li takvi tehnički odbori cijeli posao uspjeti obaviti u zadanim rokovima do 31. prosinca 2008. godine.

Početkom lipnja, 4. lipnja 2008. godine održan je sastanak predsjednika svih tehničkih odbora radi upoznavanja s najnovijim informacijama u području tehničkog uskladjivanja hrvatskog zakonodavstva s europskim zakonodavstvom i sa zadanim rokovima za prihvaćanje europskih norma radi ispunjavanja jednog od uvjeta za članstvo HZN-a u europskim organizacijama za normizaciju (najmanje 80% svih postojećih europskih norma i jasno utvrđen vremenski plan za prihvaćanje ostalih 20%). Predstavljen je operativni plan i rokovi za pojedine korake kako bi sve europske norme mogle biti razmotrene, izrađeni prijedlozi za prihvaćanje tih norma, objavljena javna rasprava o tim prijedlozima i konačno kako bi obavijesti o hrvatskim normama kojima se prihvaćaju sve preostale europske norme bile objavljene najkasnije u HZN Glasilu 6/2008 koje izlazi 31. prosinca 2008. godine.

Europske norme iz onih područja rada u kojima ne postoji zrcalni hrvatski tehnički odbor i nema interesa za njegovo osnivanje, prihvatit će se po skraćenom postupku u skladu s člankom 54. Statuta HZN-a i s novim unutrašnjim pravilima za normizaciju nUPN 3, *Izradba i donošenje hrvatskih norma i drugih dokumenata*.

Stoga je već u HZN Glasilu 3/2008 od 30. lipnja 2008. objavljena javna rasprava o prihvaćanju svih uskladenih europskih norma iz onih područja za koja ne postoje tehnički odbori (oko 500 uskladenih europskih norma) na prijedlog HZN-a po skraćenom postupku, koje će, ako tijekom javne rasprave ne bude primjedbi, biti prihvaćene kao hrvatske norme i biti na raspolaganju za primjenu u Republici Hrvatskoj.

S obzirom na to da ne postoje tehnički odbori čiji bi se članovi mogli upoznati s navedenim normama, razmotriti ih i osigurati njihovu buduću primjenu, nužno je da tijela državne uprave koja su odgovorna za provedbu pravilnika kojima su u hrvatsko zakonodavstvo prenesene odredbe direktiva *novoga pristupa* tijekom javne rasprave upoznaju s navedenim normama, ocijene mogućnost njihove primjene u Republici Hrvatskoj, utvrde promjene koje je potrebno provesti kako bi one mogle biti primjenjene te da potaknu provedbu tih promjena.

U ovom broju HZN Glasila objavljena je javna rasprava o prijedlogu za prihvaćanje za dalnjih oko 3500 europskih norma koje nemaju status uskladenih europskih norma u područjima u kojima također ne postoje tehnički odbori (prijedlog HZN-a, skraćeni postupak) i te će europske norme, ako tijekom javne rasprave ne bude primjedbi, biti prihvaćene kao hrvatske norme i biti na raspolaganju za primjenu u Republici Hrvatskoj. Postupak se nastavlja do završetka procesa i do prihvaćanja svih postojećih europskih norma kao hrvatskih norma. Očekuje se da bi takvim postupkom HZN do kraja 2008. godine mogao prihvati preko 80% europskih norma (kojih danas ima oko 20000) što je jedan od uvjeta za članstvo u CEN-u i CENELEC-u.

Ocenjivanje ispunjavanja ostalih uvjeta za članstvo planira se provesti u okviru projekta tehničke pomoći CARDS 2004, *Development of national metrology, standardization, conformity assessment and accreditation system* do istog roka, tako da bi, ako svi uvjeti budu ispunjeni, HZN nakon toga mogao podnijeti prijavu za članstvo u tim organizacijama i ispuniti obvezu utvrđenu *Strategijom za primjenu pravne stečevine u području slobodnoga kretanja roba*.

S obzirom na to da će prihvaćanje europskih norma u nizu područja u kojima ne postoje tehnički odbori zahtijevati provedbu odgovarajućih promjena u hrvatskom gospodarstvu te s obzirom na to da dosad nije bilo interesa za osnivanje tih tehničkih odbora i upoznavanje s velikim brojem europskih norma koje moraju biti prihvaćene kao hrvatske norme, nužno je i da se gospodarski subjekti u Republici Hrvatskoj upoznaju s navedenim normama. Svatko bi sa svog stajališta trebao ocijeniti posljedice primjene novih norma na položaj svoje tvrtke na tržištu danas, a posebno opstanak na tržištu nakon pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji kad će i na hrvatskom tržištu vrijediti isti zahtjevi za proizvode koji danas vrijede na europskom tržištu, a koji najlakše mogu biti ispunjeni upravo primjenom europskih norma koje prihvaćamo u hrvatsku normizaciju.

ZAKLJUČAK

Proces prihvaćanja europskih norma u hrvatsku normizaciju započeo je 1996. godine, tijekom proteklog razdoblja imao

je različiti intenzitet i u ovom trenutku, iako napredujući u dobrom smjeru, još uvijek nema dovoljne poticaje ni povoljno okruženje koje može osigurati prihvaćanje svih europskih norma u zadanom roku i njihovu primjenu.

Prihvaćanje svih europskih norma kao hrvatskih norma jedan je od uvjeta za članstvo HZN-a u CEN-u i CENELEC-u. Kod ocenjivanja zadovoljavanja toga uvjeta uzimaju se u obzir podaci o broju postojećih europskih norma CEN-a i CENELEC-a u trenutku ocenjivanja stanja u Republici Hrvatskoj i podaci o hrvatskim normama koje su prihvaćene europske norme tih organizacija u tom trenutku.

U procesu priprema za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji europske se norme svih triju organizacija za normizaciju promatraju kao jedinstvena zbirkica europskih norma tako da uz brigu o prihvaćanju europskih norma CEN-a i CENELEC-a radi ispunjavanja uvjeta za članstvo HZN-a u tim organizacijama ne treba zaboraviti europske norme koje je donio ETSI.

U svim dosadašnjim ocenjivanjima napretka Republike Hrvatske za članstvo u Europskoj uniji u području slobode kretanja roba razmatrani su podaci o postotku prihvaćenih norma u odnosu na aktualan broj europskih norma određenoga dana kao jedan od važnih pokazatelja spremnosti za članstvo, pa stoga te podatke navodimo u tablici 8.

Formalan proces prihvaćanja europskih norma u hrvatsku normizaciju i osigura-

Tablica 8

	Broj europskih norma 2007-12-31	Broj prihvaćenih europskih norma 2008-08-31	%
CEN	11268	7922	70%
CENELEC	5287	2204	42%
UKUPNO (CEN+CENELEC)	16555	10126	61%
ETSI		569	
UKUNO EUROPSKIH NORMA		10695	

vanje njihove dostupnosti što provodi HZN kao hrvatsko nacionalno normirno tijelo, tek je prvi korak prema njihovoj primjeni. Za primjenu novih hrvatskih norma kojima su prihvaćene europske norme u Republici Hrvatskoj još uvijek nisu osigurani svi preduvjeti (izrada novoga zakonodavstva u skladu s europskim načelima, provedba novoga zakonodavstva, ukidanje starih pravilnika i povlačenje preuzetih zastarjeлиh norma, uspostava tijela za ocjenjivanje sukladnosti, primjena novih norma kod

ocjenjivanja sukladnosti, akreditacija tijela za ocjenjivanje sukladnosti za provedbu postupaka ocjenjivanja prema novim normama, prihvatanje *pretpostavke o sukladnosti* u slučaju primjene norma, prihvatanje *dobavljačeve izjave o sukladnosti* u dokazivanju sukladnosti *bitnim zahtjevima propisa*, novi način nadzora nad tržištem itd.)

S obzirom na to da je uvjet o prihvatanju svih europskih norma u hrvatsku normiza-

ciju samo jedan od devet uvjeta za članstvo HZN-a u CEN-u i CENELEC-u, a da je to članstvo preduvjet za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji, nužno je da se osiguranju svih pretpostavki za prihvatanje i primjenu novih norma posveti dodatna pažnja na svim razinama i daju odgovarajući poticaji tom radu kako neispunjavanje uvjeta za članstvo HZN-a u CEN-u i CENELEC-u ne bi bilo razlog odgodi datuma ulaska Republike Hrvatske u Europsku uniju.

Hrvatski zavod za norme objavio je tri brošure kojima je namjena promicanje primjene rezultata rada međunarodne organizacije za normizaciju (ISO). Brošure se na zahtjev mogu dobiti besplatno u Hrvatskome zavodu za norme.

ISO I DRUŠTVENA ODGOVORNOST

ISO je pokrenuo razvoj buduće norme ISO 26000 koja će davati dragovoljne upute o društvenoj odgovornosti, a namijenjena je za uporabu u svim vrstama organizacija i u javnom i u privatnom sektoru, i u razvijenim zemljama i u zemljama u razvoju. Pomoći će im u njihovim nastojanjima da posluju na društveno odgovoran način, što društvo u sve većoj mjeri zahtijeva. Norma ISO 26000 ne sadržava zahtjeve nego smjernice pa se stoga neće primjenjivati kao norma za certifikaciju kao norme ISO 9001:2000 i ISO 14001:2004.

Dodata informacije o normi ISO 26000 i ISO-ovoj radnoj skupini za društvenu odgovornost koja izrađuje tu normu potražite u ovoj brošuri koju je izdao Hrvatski zavod za norme i na internetskoj stranici: www.iso.org/sr.

ISO I POTROŠAČI

Međunarodne norme podupiru razvoj i trgovinu proizvodima i uslugama koji u većoj mjeri ispunjavaju očekivanja potrošača s obzirom na sigurnost i zdravlje, prikladnost za namjenu, zaštitu okoliša i druga svojstva. ISO nastoji osigurati da njegove norme budu u skladu sa zahtjevima tržišta i da ispunjavaju potrebe krajnjih korisnika, najčešće potrošača koji su u sve većoj mjeri izloženi globalnoj ponudi proizvoda i usluga. Predstavnici potrošača koji sudjeluju u razvoju norma mogu pružiti podatke o sigurnosnim aspektima i osigurati da se oni na ispravan način uzmu u obzir u radu na normama, daju primjere stvarne uporabe (ili pogrešne uporabe) proizvoda i usluga te savjete o pitanjima komunikacije. Ovo je jedna od niza publikacija Međunarodne organizacije za normizaciju o sudjelovanju predstavnika potrošača u normizacijskom radu, koju je Hrvatski zavod za norme preveo i objavio na hrvatskome jeziku.

ISO I OCJENJIVANJE SUKLADNOSTI

Ocjenvivanje sukladnosti znači provjeravanje jesu li proizvodi, usluge, materijali, procesi, sustavi i osoblje u skladu sa zahtjevima norma, propisa ili drugih specifikacija. Ono koristi proizvođačima, pružateljima usluga, korisnicima, potrošačima i zakonodavcima, olakšava međunarodnu trgovinu te podupire održivi razvoj. Više o koristima ocjenjivanja sukladnosti, pročitajte u ovoj publikaciji koju je izdao Hrvatski zavod za norme.

KAKO JE *scr* POSTAO *hrv*

Snježana Zima¹⁾

Početkom srpnja 2008. godine sretno je završila jedna ružna priča: međunarodno utvrđena, ali neprihvatljiva oznaka za hrvatski jezik za bibliografsku uporabu *scr*, konačno je nakon dugogodišnje borbe zamijenjena oznakom *hrv* koja je već ranije međunarodno utvrđena za terminološku uporabu.

MEĐUNARODNE NORME ZA OZNAKE JEZIKA

Prvu je međunarodnu normu za oznake jezika priredio tehnički odbor ISO/TC 37, *Terminology*, čije je tajništvo u austrijskom normirnom tijelu ON u Beču u Austriji. Tu je normu ISO objavio 1988. godine. To je bila norma ISO 639:1988, *Code for the representation of names of languages*. Ona je zamijenila raniju ISO-ovu preporuku ISO Recommendation R 639, *Symbols for languages, countries and authorities* iz 1967. godine koju je izradio isti tehnički odbor i predstavljala je reviziju te preporuke.

Preporuka ISO R 639, prvi međunarodni dokument o oznakama jezika, predstavljena je kao alat koji, kao rezultat općeg dogovora, daje jednoznačne definicije različitih naziva koji se učestalo upotrebljavaju u međusobnim komunikacijama stručnjaka i tako osigurava njihovu bolju suradnju.

Preporuka ISO R 639 obuhvaćala je 38 svjetskih jezika, a popis jezika dan je abecednim redom na engleskom i francuskom

jeziku. Jezici su prikazani i prema obiteljima, npr. slavenski, germanski, romanski jezici. Uz dvoslovne oznake jezika za različite uporabe (za označivanje jezika kojima se govori na skupovima, za oznake jezika u dokumentima, za bibliografsku uporabu, za terminološku uporabu, za označivanje jezika iz kojih potiču nazivi u višejezičnim rječnicima), utvrđivala je i oznake zemalja (povezano s oznakom jezika kojim se u određenoj zemlji govori) i oznake nacionalnih norma tih zemalja.

U preporuci ISO R 639 kao jedan od osam u njoj navedenih slavenskih jezika bio je naveden *srpsko-hrvatski* i njegova je oznaka bila *Sh* uz *YU* kao oznaku zemlje u kojoj se tim jezikom govori. U preporuci ISO R 639 nije bilo ni hrvatskog ni srpskog jezika, ali nije bio spomenut npr. ni albanski ni makedonski jezik.

Prva međunarodna norma za oznake jezika ISO 639:1988 utvrđuje oznake za predstavljanje naziva različitih jezika prvenstveno za terminološku, leksikografsku i lingvističku uporabu, ali predviđa mogućnost uporabe oznaka i za bilo koju drugu svrhu kad se traži uporaba kodirane oznake jezika.

Tablica 1

Izvorni naziv jezika	Engleski naziv	Oznaka jezika
Hrvatski	Croatian	hr
Srpskohrvatski	Serbo-Croatian	sh
Srpski	Serbian	sr

¹⁾ Autorica je pomoćnica ravnatelja HZN-a za normizaciju

Oznake jezika, prema toj normi, stvorene su prema nazivu određenog jezika na latiničnom pismu ili prema nazivu jezika koji je preveden na latinično pismo. Postojeće oznake nacionalnog jezika koje su već bile u uporabi u određenim zemljama prihvaćene su kad god je to bilo moguće. Oznake jezika u toj su normi bile dvoslovne, pisane malim slovima. Popis jezika dan je abecednim redom na engleskom i francuskom jeziku i jezici su prikazani i prema obiteljima.

U normi je bila određena *Registration Authority* kojoj je povjeren zadatak dodjeljivanja novih oznaka jezicima koji nisu bili uključeni u to prvo izdanie međunarodne norme. To je bila institucija INFOTERM koja je djelovala pri ON-u.

Međunarodna je norma ISO 639:1988 obuhvatila i primjere zajedničkog navođenja oznake zemlje uz oznaku jezika radi označivanja različitih naziva i zemalja u kojima se oni upotrebljavaju. Nacionalne norme i/ili međunarodne norme i njihove oznake također su obuhvaćene kao mogući izvor informacija o nazivima pojmove u različitim jezicima i zemljama.

Norma ISO 639:1988 obuhvaća 136 svjetskih jezika. Među dvanaest slavenskih jezika koji su izdvojeni kao jedna od obitelji svjetskih jezika, navedeni su i hrvatski i srpski jezik koji su dobili posebne oznake (Tablica 1), ali je na popisu jezika zadržan i srpsko-hrvatski.

Daljnji razvoj međunarodne normizacije u području oznaka za jezike doveo je do objave nove međunarodne norme u dva dijela:

ISO 639-1:2002, *Codes for the representation of names of languages — Part 1: Alpha-2 code*

ISO 639-2:1998, *Codes for the representation of names of languages — Part 2: Alpha-3 code*.

Prvi dio norme, ISO 639-1:2002 predstavlja tehničku reviziju norme ISO 639:1988 i utvrđuje dvoslovne oznake jezika. Priredio ju je pododbor SC 2, *Terminography and lexicography* tehničkog odbora ISO/TC 37, *Terminology and other language resources*.

Norma utvrđuje podrobnije odredbe za oblikovanje oznaka jezika, latinična slova koja se mogu upotrijebiti u oznakama te pravila za dodavanje i ukidanje oznaka kao i njihovo mijenjanje. INFOTERM i dalje ima ulogu *Registration Authority (RA)*, a uspostavlja se i *Joint Advisory Committee*, zajednički savjetodavni odbor sastavljen od po tri predstavnika tehničkih odbora ISO/TC 37 i ISO/TC 46, i po jednog predstavnika INFOTERMA kao RA za ISO 639-1 i predstavnika *Library of Congress* koji je RA za ISO 639-2. U dodatku norme dana su podrobna pravila za rad *Registration Authority* i *Joint Advisory Committee* i za donošenje odluka.

ISO 639-1:2002 obuhvaća preko dvjesto različitih svjetskih jezika, jezici se više ne prikazuju u skupinama (obiteljima jezika). Hrvatski i srpski jezik uključeni su sa svojim ranije utvrđenim dvoslovnim oznakama, u normi je zadržan i srpskohrvatski jezik (Tablica 2).

Drugi dio norme koji utvrđuje troslovne oznake jezika bio je u pripremi početkom 1993. godine. U to je vrijeme ulogu na-

Tablica 2

Izvorni naziv jezika	Engleski naziv	Oznaka jezika
hrvatski jezik	Croatian	hr
srpski (jezik)	Serbian	sr
srpskohrvatski (jezik)	Serbo-Croatian	sh

cionalnog normirnog tijela Republike Hrvatske imao tadašnji Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo, koji je upravo tada postao članica ISO-a. Tijekom procesa pripreme navedene norme iz stručnih krugova hrvatskih knjižničara u DZNM stižu upozorenja o mogućem uključivanju dotadašnje troslovne oznake za hrvatski jezik *scr*, koja je bila u bibliografskoj primjeni, u novu međunarodnu normu. To je upozorenje pokrenulo niz aktivnosti u Republici Hrvatskoj i u međunarodnoj organizaciji ISO u razdoblju od 1994. sve do objave norme 1998. godine, o čemu će poslije biti riječi.

Nova su međunarodna norma ISO 639-2:1998 zajednički priredili tehnički odbori ISO/TC 37, *Terminology (principles and coordination)* i ISO/TC 46, *Information and documentation* odnosno njihovi pododbori ISO/TC 37/SC 2, *Layout of vocabularies* i ISO/TC 46/SC 4, *Computer applications in information and documentation*.

Norma ISO 639-2:1998 prvi puta utvrđuje troslovne oznake jezika i to dvije skupine oznaka, skupinu ISO 639-2/B koja utvrđuje oznake za bibliografsku uporabu i skupinu ISO 639-2/T koja utvrđuje oznake za terminološku uporabu.

U normi su dani kriteriji za određivanje oznaka u jednoj i drugoj skupini koji su različiti pa iako su dva kriterija istovjetna (izvorni naziv jezika i prednost koju određena zemљa daje određenoj oznaci svoga jezika), pri utvrđivanju oznaka za bibliografsku uporabu jedan je od kriterija bio već uspostavljena uporaba oznaka u nacionalnim i međunarodnim bazama bibliografskih podataka. Samo 23 jezika od 431 ukupno navedenih jezika imaju različite troslovne oznake u obje skupine, među njima hrvatski i srpski jezik upravo zbog tog dodatnog kriterija.

Novina u toj međunarodnoj normi su i oznake zajedničkih jezika koje se upotrebljavaju kad nema oznaka za pojedinačne jezike; mogućnost oznake *mul (multiple languages)* za slučaj uporabe više jezika i oznake *und (undetermined)* kad se točan jezik ne može odrediti; dana je najava neke buduće norme koja će obuhvatiti obavijesti o različitim pismima ili načinima pisanja u jednom jeziku, a utvrđena su pravila za predstavljanje dijalekata i starih jezika; oznake *qaa* do *qtz* rezervirane su za lokalnu uporabu i one se ne uključuju u obavijesti koje se razmjenjuju na međunarodnoj razini.

Registration Authority (RA) za ISO 639-2:1998 je *Library of Congress*.

U normi su navedene i moguće uporabe oznaka jezika: za označivanje jezika kojim je napisan ili zabilježen dokument; za označivanje jezika u kojem su stvoreni zapisi za rukovanje dokumentima (narudžbe, bibliografski zapisi i slično), za označivanje jezičnih kompetencija delegata na skupovima te za označivanje izvornog jezika nekog dokumenta.

Isto zajedničko savjetodavno tijelo, *Joint Advisory Committee*, predstavljeno u prikazu norme ISO 639-1:2002, ima ulogu i u održavanju tog drugog dijela norme, a u dodatku norme su ponovljena pravila za njegov rad i rad *Registration Authority*.

Obje skupine troslovnih oznaka jezika dane su u abecednom popisu jezika na engleskom i francuskom jeziku, izvorni naziv jezika nije naveden. U normi su dane i tablice u kojima su troslovne oznake prikazane po skupinama, poredane po abecednom redu. Tablica 3 daje oznake za hrvatski i srpski jezik iz norme ISO 639-2:1998. Srpsko — hrvatski jezik nije uključen u to normu.

Tablica 3

Engleski naziv	Bibliografska oznaka	Terminološka oznaka
Croatian	scr	hrv
Serbian	scc	srp

Tijekom 2007. i 2008. godine objavljena su još dva dijela međunarodne norme

ISO 639-3:2007, *Codes for the representation of names of languages — Part 3:Alpha-3 codes for comprehensive coverage of languages* i

ISO 639-5:2008, *Codes for the representation of names of languages — Part 5: Alpha-3 code for language families and groups*

a dva projekta za pripremu međunarodne norme došla su do faze nacrtu, odnosno konačnog nacrtu tako da se uskoro može očekivati njihova objava:

ISO/DIS 639-4 (2007-08), *Codes for the representation of names of languages — Part 4: Implementation guidelines and general principles for language coding*

ISO/FDIS 639-6 (2008-08), *Codes for the representation of names of languages — Part 6: Alpha-4 code for comprehensive coverage of language variants*

U normi ISO 639-3:2007 pojavljuju se dva potpuno nova koncepta i definirana su dva nova naziva:

Macrolanguage code element koji utvrđuje oznaku koja predstavlja više međusobno povezanih posebnih jezika za koje se smatra da su za neke uporabe jedinstveni jezik.

Collective language code element koji utvrđuje oznaku koja predstavlja skupinu posebnih jezika za koje se ne smatra da su jedinstveni jezik za nikakvu uporabu.

S obzirom na to da ta norma uvodi novi *macrolanguage code element hbs* za jezik koji se zove *Serbo — Croatian*, a koji obuhvaća tri posebna jezika: hrvatski (oznake: *hr*, *hrv*), bosanski (oznake: *bs*,

bos) i srpski (oznake: *sr*, *srp*), njezinom je pojavom priča o međunarodnoj oznaci hrvatskoga jezika dobila novi neočekivani nastavak!

Daljnji korak u razvoju međunarodnih oznaka jezika odluka je savjetodavnog tijela za razvoj međunarodne norme za oznake jezika ISO 639 Joint Advisory Committee koju je to tijelo donijelo sredinom lipnja 2008. godine, nakon zajedničkog zahtjeva koji su mu uputile odgovarajuće ustanove Republike Hrvatske i Republike Srbije u travnju 2008. godine. Nove bibliografske oznake dane u Tablici 4 tada su postale jedine preporučene troslovne oznake za hrvatski i srpski jezik, a ranije se oznake označuju kao *deprecated*, prestaju se upotrebljavati i u budućnosti im se neće dodjeljivati novi sadržaji.

Tablica 4

Engleski naziv	Bibliografska oznaka
Croatian	hrv
Serbian	srp

tom trenutku obuhvaćala 63 nacionalnih središta, a danas okuplja središta iz 85 zemalja, predstavlja svjetsku bazu podataka o časopisima. Hrvatski ISSN centar osnovan je odlukom Vlade i sudjeluje u mreži ISSN od 23. srpnja 1992. godine. S obzirom na to da je jedan od obveznih podataka u toj bazi podataka i oznaka jezika na kojem se časopis objavljuje, tijekom iste godine ISSN centar postavio je prvi puta zahtjev za određivanje nove oznake za hrvatski jezik. U stručnim je krugovima ocijenjeno da dotadašnja troslovna oznaka *scr* koja je označavala latinično pismo nepostojećeg srpsko-hrvatskog jezika više nikako ne može označivati hrvatski jezik i svakako je treba izmijeniti. Podršku hrvatskom zahtjevu koji je podnesen *Library of Congress* dao je tada i međunarodni ISSN centar u Parizu pri čemu je istovremeno naglašen i istovjetan problem srpskog jezika za koji je bila određena dotadašnja troslovna oznaka *scc* koja je ranije označavala cirilično pismo srpsko-hrvatskog jezika.

Tijekom 1993. i 1994. godine dok se izrađivao nacrt odbora ISO/CD 639-2 DZNM je nizom dopisa gospodinu Johnu Byrumu iz *Library of Congress*, voditelju zajedničke radne skupine ISO/TC 37/SC 2 — ISO/TC 46/SC 4, više puta skrenuo pozornost na problem, ali nažalost na toj adresi nije bilo razumijevanja niti je postojala namjera da se pristupi rješavanju problema.

DZNM je stoga krajem 1993. godine prijavio svoje sudjelovanje u radu ISO/TC 37 u svojstvu promatrača (O-member). Obavijesti o radu i radne dokumente tog odbora počeli smo primati tek početkom 1996. godine nakon ponovnog pokušaja za uključivanje u rad tog odbora. U prvom radnom dokumentu CD 639-2.2 postalo je vidljivo da je oznaka *scr* predložena kao oznaka hrvatskog jezika za bibliografsku uporabu u toj normi. Oznaka *hrv* od prvog je trenutka bila predviđena kao oznaka za terminološku uporabu.

Prema savjetu gospodina Christiana Galinskog, tajnika ISO/TC 37, DZNM se tada, kao promatrač u ISO/TC 37, ponovno obratio gospodinu Byrumu iznoseći argumente za utvrđivanje oznake *hrv* kao jedinstvene

oznake za bibliografsku i terminološku uporabu. Odgovor g. Byruma samo je potvrdio naše strahove da na odgovornim mjestima nema spremnosti za takvu odluku, uglavnom zbog neprihvaćanja troškova koji bi se mogli pojavit radi unosa novih podataka i provedbi izmjena u postojećim bazama podataka. Paradoks je, međutim, bio u tome što DZNM nije ni zatražio retrogradnu izmjenu oznake u bazama podataka, nego samo da se od trenutka izmjene nadalje primjenjuje nova oznaka.

U međuvremenu je objavljena javna rasprava o nacrtu norme ISO/DIS 639-2. Sudjelovanje predstavnika DZNM-a na sastanku ISO/TC 37 i njegovih pododbora u Beču u kolovozu 1996. godine pružilo je prvu mogućnost za upoznavanje načina na koji članica ISO-a može utjecati na odlučivanje u postupku glasovanja o nacrtu međunarodne norme. Osobni susret s tadašnjom predsjednicicom ISO/TC 37 gospođom Heidi Suonuuti i voditeljima pododbora i njezin savjet da pristupimo lobiiranju prema članovima odgovarajućih tijela pružio je barem malu nadu da je promjena još moguća. U razdoblju javne rasprave o nacrtu ISO/DIS 639-2 DZNM je poslao više desetaka pisama svim osobama odgovornim za rad tijela koja su bila odgovorna za izradu međunarodne norme: predsjednicima i tajnicima oba tehnička odbora ISO/TC 37 i ISO/TC 46, predsjednicima i tajnicima oba pododbora ISO/TC 37/SC 2 i ISO/TC 46/SC 4, svim nacionalnim normirnim tijelima koji su bili uključeni u radnih tijela kao aktivni članovi (P-member), svim prijateljskim i susjednim nacionalnim normirnim tijelima, uglavnom tajniku ISO-a, osobi koja je u Glavnem tajništvu ISO-a bila zadužena za praćenje rada ta dva odbora. Svi su podrobno obaviješteni o neprihvatljivoj oznaci za hrvatski jezik za bibliografsku uporabu, izneseni su svi argumenti koji su mogli potkrnjepiti zahtjev za izmjenu oznake, uglavnom kriteriji koji su utvrđeni u samoj normi, ali u slučaju hrvatskog jezika nisu bili odgovarajuće primjenjeni:

- službeni naziv hrvatskog jezika u Republici Hrvatskoj je HRVATSKI (engl. Croatian)
- dvoslovna oznaka za hrvatski jezik *hr* uključena je u ISO 639:1988
- trošlovna oznaka hrvatskog jezika

predložena za terminološku uporabu je *hrv*

- uporaba iste oznake za bibliografske i terminološke svrhe jednostavnija je i ne stvara nedoumice
- prvi kriterij za odabir oznake jezika u normi ISO 639-2 je давanje prednosti prijedlogu zemlje u kojoj se jezik upotrebljava — Republika Hrvatska preko DZNM-a dala je prijedlog da oznaka bude *hrv*
- oznaka treba biti izvedena iz izvornog imena jezika — u slučaju hrvatskog jezika to je *hrv*
- oznaka *hrvnje* u suprotnosti s oznakom zemlje prema normi ISO 3166-1:1997 u kojoj je oznaka za Hrvatsku *hr*
- oznaka *hrv* u uporabi je u stručnim krugovima u Hrvatskoj, u knjižnicama i razmjeni informacija (npr. bibliografska baza podataka Nacionalne i sveučilišne knjižnice).

Istovremeno, sve mjerodavne kulturne i visokoškolske ustanove u Hrvatskoj obaviještene su o akciji koja se poduzima, uključujući i Ministarstvo vanjskih poslova, a istaknuti stručnjaci za hrvatski jezik u zemlji i inozemstvu posebno su upozoreni na strane stručnjake koji su uključeni u rad ISO-ovih tehničkih tijela kao predstavnici nacionalnih normirnih tijela, aktivnih članova u tim tijelima. Predloženo je da svako tijelo poduzme korake u odgovarajućim međunarodnim tijelima u skladu sa svojim područjem djelovanja, a stručnjaci da upotrijebi svoje osobne kontakte za dodatni pritisak na međunarodnoj razini.

DZNM je dodatno poduzeo ono što je jedino preostalo, u zadanom roku glasovao je PROTIV prihvaćanja navedenog nacrtu međunarodne norme ISO/DIS 639-2.

Iako se nitko u Hrvatskoj nije odazvao apelima DZNM-a i ništa nije poduzeto drugim putevima, što je bio pravi šok, dogodilo se da je upravo taj jedan negativan glas DZNM-a povećao postotak negativnih glasova preko granice koja je utvrđena pravilima ISO-a i krajem 1996. godine članovi su ISO-a obaviješteni o negativnom rezultatu glasovanja na nacrt ISO/DIS 639-2. Mislili smo da smo nešto postigli, da smo zaustavili donošenje međunarodne norme

u koju je uključena neprihvatljiva oznaka za hrvatski jezik i dobili novu mogućnost za daljnju akciju.

No nakon toga, noćna mora se ipak nastavlja. Kao rezultat nekih nevidljivih poteza koji su se odvijali iza scene, krajem 1997. godine objavljeno je glasovanje o konačnom nacrtu norme ISO/FDIS 639-2 koji se, prema pravilima o javnosti i transparentnosti normizacijskog rada nije mogao ni pojaviti, jer je negativno glasovanje u ranijoj fazi (ISO/DIS) trebalo zaustaviti daljnji razvoj te norme. Ne vjerujući u to što se događa, ponovno smo se obratili svim odgovornim osobama u ISO-u i njegovim tijelima odgovornim za razvoj te norme s veoma odlučnim odbijanjem postupka koji je suprotan svim pravilima normizacije i odbijanjem oznake koja je tom normom predviđena za hrvatski jezik. Bez uspjeha!

Međunarodna norma ISO 639-2 objavljena je u studenome 1998. godine. Nikad nije prihvaćena u hrvatsku normizaciju. Tijekom godina od odgovornih osoba iz ISO-a, kojima nismo prestajali iznositi svoje prigovore u svim prilikama koje su se ukazale, stizali su signali o tome da će se u novoj verziji norme voditi računa o prijedlogu DZNM-a, ali se to dosad nije dogodilo.

Novi koraci za izmjenu oznake hrvatskog jezika u međunarodnoj normi započeli su u veljači 2008. godine. Na prijedlog gospodina Sretna Ugričića, direktora Nacionalne biblioteke Srbije, gospodin Tihomil Maštrović, ravnatelj Nacionalne i sveučilišne knjižnice Republike Hrvatske, sazvao je u Zagrebu sastanak predstavnika nacionalnih knjižnica i nacionalnih normirnih tijela obje države koja su mjerodavna za pitanje oznake jezika, radi dogovora o zajedničkoj akciji za rješavanje problema oznaka za hrvatski i srpski jezik za bibliografsku uporabu u međunarodnoj normi ISO 639-2:1998. Pripremljeno je zajedničko očitovanje direktora četiri ustanove, gospodina Ugričića iz Narodne biblioteke Srbije, gospodina Ivana Krstića, direktora Instituta za standardizaciju Srbije, gospodina Tihomila Maštrovića, ravnatelja Nacionalne i sveučilišne knjižnice Republike Hrvatske i gospodina Dragutina Funde, ravnatelja Hrvatskog zavoda za norme u

kojemu je ponovno izložen problem i svi već ranije izneseni argumenti i zatražena izmjena oznaka za hrvatski i srpski jezik.

U travnju 2008. godine gospodin Ugnjičić posjećuje *Library of Congress, Registration Authority* za ISO 639-2 i uz usmeni osobni zahtjev predaje navedeni zajednički službeni zahtjev za izmjenu oznaka za hrvatski i srpski jezik. Taj je korak konačno polučio uspjeh i, kako je na početku rečeno,

17. lipnja 2008. godine na adresu četvorice direktora stigla je dugoočekivana vijest da je zajednička savjetodavna skupina *Joint Advisory Committee* odlučila prihvati oznake koje su bile predložene i koje su prihvatljive za obje države, *hrv* za hrvatski jezik i *srp* za srpski jezik, kao jedine oznake za ta dva jezika, za sve uporabe.

Nakon primitka navedene obavijesti i Nacionalna i sveučilišna knjižnica i Hrvatski

zavod za norme objavili su novost na svojim internetskim stranicama, a 17. srpnja 2008. godine u Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici gospoda Maštrović i Funda održali su konferenciju za tisk. Vijest se vrlo brzo proširila medijskim prostorom, objavilo ju je više dnevnih novina, a nove, ispravne oznake hrvatskog i srpskog jezika u novim unosima u nacionalnim i svjetskim bazama podataka koje će pridonijeti njihovom boljem prepoznavanju i vrednovanju, bit će trajan rezultat dobro obavljenog posla.

Handled by reference
Håvard Hjulstad

1 of 1

Our date	Archive no
2008-06-17	
Your date	Your reference
2008-04-07	

Mr Tihomil Maštrović, National and University Library
Mr Dragutin Funda, Croatian Standards Institute
Mr Sreten Ugnjičić, National Library of Serbia
Mr Ivan Krstić, Institute of Standardization of Serbia

ISO 639 language identifiers "scr" and "scc"

With reference to your request to the ISO 639-2 Registration Authority the ISO 639 Registration Authorities' Joint Advisory Committee has decided to deprecate the alpha-3 identifiers "scr" and "scc" (used in the "B column" of ISO 639-2), leaving "hrv" and "srp" the only recommended ISO 639 alpha-3 language identifiers for Croatian and Serbian respectively (the alpha-2 identifiers "hr" and "sr" are not affected by the decision).

Data already encoded using "scr" and "scc" are still valid, and these deprecated identifiers will not be assigned a different value in the future.

Yours sincerely

for ISO 639 RAs-JAC,

Håvard Hjulstad
hhj@standard.no

Sent to:

Mr Tihomil Maštrović, Director, National and University Library, Zagreb 10000, Ul. Hrvatske bratske zajednice 4 p.p. 550
Mr Dragutin Funda, Director, Croatian Standards Institute, Zagreb 10000, Ulica grada Vukovara 78
Mr Sreten Ugnjičić, Director, National Library of Serbia, Belgrade 11000, Skerljeva 1
Mr Ivan Krstić, Acting Director, Institute of Standardization of Serbia, Belgrade 11000, Stevana Brakusa 2

NORMIZACIJA KUĆANSKIH APARATA

Zorislav Lukić*

UVOD

Opsežan rad na normizaciji zahtjeva za kućanske aparate započeo je 1976. godine sastankom Jugoslavenskoga elektrotehničkog komiteta u Zagrebu, koji je organizirao Elektrotehnički institut poduzeća RADE KONČAR u Zagrebu. Na sastanku je donesena dalekosežna odluka o preuzimanju publikacija Međunarodnoga elektrotehničkog povjerenstva IEC (International Electrotechnical Commission) za područje sigurnosti električnih kućanskih aparata, koje su, kao što je poznato kasnije prihvatile i države članice Europske unije. Prije prihvaćanja publikacija IEC-a kao sigurnosnih norma za kućanske aparate u europskim su se zemljama primjenjivale sigurnosne norme europskog udruženja CEE. Osnovna razlika je bila u tome što su sigurnosne norme udruženja CEE podijelile kućanske aparate na elektromotorne i elektrotermičke, i zato je postojala posebna osnovna norma s općim sigurnosnim zahtjevima za jednu, a posebna za drugu vrstu kućanskih aparata. Publikacije IEC-a imaju za sve vrste kućanskih aparata jednu osnovnu normu, koja vrijedi i za elektromotorne i za elektrotermičke kućanske aparate. Osim za kućanske aparate, ona se primjenjuje i za slične aparate koje

upotrebljavaju nestručne osobe u trgovinama, ugostiteljstvu, zanatstvu, lakoj industriji, na poljoprivrednim dobrima i slično. Na spomenutome je sastanku osnovan i tehnički odbor TO 61. Za predsjednika TO 61 izabran je direktor Sektora za kućanske aparate u Elektrotehničkom institutu RADE KONČAR, gospodin Branko Hohnjec, dipl. ing. stroj.

PRIHVАЋАЊЕ МЕЂУНАРОДНИХ НОРМА

Rad na izradi norma prema publikacijama IEC-a započeo je odmah u radnim skupinama tehničkog odbora TO 61 tako da je već 1979. godine objavljena osnovna norma s općim zahtjevima za sigurnost kućanskih i sličnih aparata. Radna skupina za prijevod i prilagodbu osnovne norme bila je sastavljena od predstavnika najvećih proizvođača kućanskih aparata, a vodio ju je tajnik TO 61, zaposlenik Saveznog zavoda za standardizaciju, gosp. Aleksandar Sokolov, dipl. ing. el. Za svaku publikaciju IEC-a, odnosno za svaku vrstu kućanskog aparata, osnovana je jedna radna skupina. Sve radne skupine sastojale su se od članova odbora, a svaka je imala voditelja. Sastanci radnih skupina za prijevod i izradu prijedloga teksta buduće norme održavani su prema dogовору у prostorijama proizvođača ili Saveznog zavoda u Beogradu. Sastanci odbora su u pravilu održavani dvaput godišnje. U sklopu sastanka odbora održavani su i sastanci radnih skupina. Na sastancima odbora prihvaćani su prijedlozi teksta norma, koje

su pripremile radne skupine. Prihvaćeni tekst norme je tada trebala odobriti unifikacijska i pravna komisija u Saveznom zavodu za standardizaciju, jer su norme tada bile izjednačene s podzakonskim propisima i zato je tekst norme morao biti oblikovan prema pravilima za oblikovanje propisa. Osim toga, za nas je posebno važna činjenica da su ove norme tiskane na četiri službena jezika. Naime, prema ustavu bivše državne zajednice iz 1974. godine, svi zakonski i podzakonski akti morali su biti objavljeni na slovenskome, hrvatskome književnom, „srpskohrvatskome“ i makedonskome jeziku.

Ta prva izdanja norma za sigurnost kućanskih aparata, objavljena 1979. godine, a izrađena prema publikacijama IEC-a, zamijenila su ranije norme koje su bile izrađene prema dokumentima europskog udruženja CEE. Osnovna je norma za sigurnost kućanskih aparata izrađena prema publikaciji IEC-a zamijenila dotadašnje dvije osnovne norme, onu za elektrotermičke i onu za elektromotorne aparate, i dobila oznaku koju je prije imala osnovna norma za elektrotermičke aparate. Oznake norma za pojedinu vrstu kućanskog aparata su ostale istovjetne ranijim oznakama, tako da je oznaka norme za neki elektrotermički aparat počinjala oznakom N.M1....., a oznaka norme za neki elektromotorni aparat s N.M2... Nije bilo pravila o tome koji je aparat elektrotermički, a koji je elektromotorni, nego su upotrebljavane

* Autor je član tehničkog odbora HZN/TO E61 kao predstavnik tvrtke KONČAR-KUĆANSKI APARATI d.o.o. Zagreb

oznake prema prijašnjoj raspodjeli. Nije se uviјek poštivalo pravilo da je elektrotermički aparat onaj koji veći dio svoje priključne snage pretvara u toplinu, a elektromotorni onaj, koji veći dio priključne snage pretvara u mehanički rad. Naime, u novije izvedbe aparata se ugrađivalo električno grijalo ili elektromotor, i tamo gdje ga u ranijim izvedbama aparata iste vrste nije bilo ili se povećala snaga grijala ili motora u odnosu na ranije izvedbe istovrsnog aparata.

Osnovna norma iz 1979. godine je doživjela nekoliko poboljšanja koja su objavljena pod oznakom „dopune i izmjene“. Prvo je bilo objavljeno 1987. godine, a drugo, treće i četvrto poboljšanje 1990. godine.

Osim osnovne norme ili prvog dijela norme, objavljene su i posebne norme za svaku vrstu kućanskog aparata ili drugi dio norme, i to: 1979. godine 5 norma, 1980. godine 17 norma, 1981. godine 8 norma, 1983. godine 11 norma i 1984. godine 1 norma. Ukupno su objavljene 44 norme koje se odnose na sigurnost kućanskih aparata na hrvatskome književnom jeziku. Od 1979. godine do 1986. godine kada su usvojene sigurnosne norme za gotovo sve aparate za koje su postojale i publikacije IEC-a, u bivšoj državnoj zajednici postavljeni su se suvremeniji sigurnosni zahtjevi za kućanske aparate u odnosu na zahtjeve koji su u to vrijeme vrijedili u nekim razvijenim zapadnoeuropskim zemljama.

U razdoblju opsežnijeg rada, kada je i proizvodnja kućanskih aparata u Hrvatskoj bila značajnija, odlazilo se i na sastanke radnih skupina i tehničkih odbora IEC-a, a bilo je i zasjedanja radnih skupina i tehničkih odbora IEC-a u Dubrovniku na kojima su sudjelovali radišniji članovi TO 61. To je pomagalo boljem razumevanju normizacijskog rada, kao i opseg posla oko stvaranja nove norme za neki novozamišljen i proizведен aparat, ili poboljšanja neke norme. Za učinkovit rad, radi podizanja razine sigurnosne uporabe kućanskih aparata, potrebna su opsežna ispitivanja, dugogodišnja proizvodnja i stečena iskustva kroz jamstveno i izvanjamstveno servisiranje kućanskih aparata.

S obzirom na zainteresiranost proizvođača kućanskih aparata za nove zahtjeve radi prodaje na tržišta svih država svijeta, proizvođači su podržavali sudjelovanje članova odbora iz njihovih tvrtki u radu odbora i radnih skupina Međunarodnoga elektrotehničkog povjerenstva koji su se održavali u raznim zemljama. Zbog troškova koji su bili povezani s tim sudjelovanjem, na sastanke se najčešće odlazilo kad su se održavali u europskim zemljama. Nekoliko je sastanaka održano i u Dubrovniku.

Na sastancima radnih skupina i odbora TO 61, uz rad na izradi nacionalnih norma prijevodom IEC-ovih publikacija, raspravljalo se i o radnim dokumentima i bilješkama sa sastanaka radnih skupina i odbora IEC-a. Tako je trebalo godišnje pročitati i raspraviti te komentirati preko tisuću stranica teksta. To je omogućivalo sustavno praćenje razvoja neke norme, ali za proizvođača i pravovremenu izmjenu u konstrukciji aparata i prije nego što je obavljena izmjena odgovarajuće norme. Ispitnim laboratorijima je to omogućivalo pravovremenu pripremu za neka nova ispitivanja, koja će se zahtijevati u novom izdanju norme. Nakon takvog sustavnog praćenja, kad je izdano novo izdanje neke publikacije IEC-a, ono nije bilo nepoznanica i vrlo se brzo mogla objaviti izmjena norme na nacionalnoj razini.

Usporedno s usvajanjem ovih sigurnosnih norma, radilo se i na usvajanju norma koje propisuju način ispitivanja uporabnih značajki kućanskih aparata u okviru tehničkog odbora TO 59. Sigurnosne značajke su uvjet za stavljanje aparata u uporabu jer zakonodavac propisuje zaštitu korisnika od ozljedivanja i korisnikove imovine od oštećivanja do koje bi moglo doći pri pravilnoj i/ili nepravilnoj uporabi nekog aparata. Uporabne značajke aparata najviše su koristile proizvođačima, jer osim što pri uporabi aparata ne smije doći do ozljedivanja korisnika i oštećivanja korisnikove imovine, aparat mora obaviti određeni posao za koji je namijenjen (kuhanje, pranje, grijanje, čišćenje i sl.). Normama nisu utvrđeni zahtjevi za uporabne značajke kućanskih aparata, nego samo postupci za ispitivanje kućanskih aparata, a od proizvođača se očekuje da će, potak-

nuti tržišnom utakmicom, uz uporabu novih tehničkih spoznaja proizvoditi sve bolje i bolje aparate s novim mogućnostima za primjenu u kućanstvu radi olakšanja kućanskih poslova.

PRIHVACANJE EUROPSKIH NORMA

Nakon osamostaljenja Hrvatske i Domovinskog rata, kada je uspostavljen Državni zavod za normizaciju i mjeriteljstvo započeo je rad na usvajanju CENELEC-ovih norma za sigurnost kućanskih aparata u skladu s težnjama Republike Hrvatske za učlanjenjem u Europsku uniju. U razdoblju od nekoliko godina, u kojem se u Hrvatskoj nije radilo gotovo ništa na normizaciji za sigurnost kućanskih aparata, države Europske unije prihvaćale su IEC-ove publikacije s određenim izmjenama prema zahtjevima prakse u pojedinim državama članicama Europske unije. Te izmjene nisu bitno mijenjale zahtjeve, tako da za proizvođače u Hrvatskoj prihvatanje europskih norma za sigurnost kućanskih aparata nije zahtijevalo gotovo nikakve promjene u konstrukciji i proizvodnji kućanskih aparata. Godine 2007. sve su postojeće europske norme za sigurnost kućanskih aparata prihvaćene kao hrvatske norme koje ubuduće treba uredno posuvremenjivati prema promjenama koje će se događati na europskoj razini.

STRUČNO NAZIVLJE U NORMAMA

Kako su se u ranijem sustavu norme smatrale podzakonskim propisima, one su bile objavljene na sva četiri službena jezika bivše države. Taj posao zahtijevao je i dodatni rad na stvaranju hrvatskog stručnog nazivlja i uključivanje hrvatskih jezikoslovnaca iz Zavoda za jezik u Zagrebu u taj rad. Suradnju sa Zavodom za jezik uspješno je obavljao gosp. Vladimir Dvoržak, dipl. inž. stroj.

Osnovna je norma objavljena 1979. godine pod naslovom *Električni aparati za domaćinstvo, ZAHTJEVI ZA SIGURNOST, Opći tehnički uvjeti i ispitivanja*. Prvo poboljšanje ove norme je objavljeno pod naslovom *Električni aparati za kućanstvo, SIGURNOSNI ZAHTJEVI, Opći tehnički uvjeti i ispitivanja, Dopune i izmjene* 1987. godine. Vidi se da je došlo i do poboljšanja u primjeni hrvatskog jezika u nazivu norme!

Drugo poboljšanje iste norme objavljeno je samo na „srpskohrvatskom“ jeziku i ima naslov *Električni aparati za domaćinstvo, ZAHTEVI ZA BEZBEDNOST Opšti tehnički uslovi i ispitivanja, Dopune i izmene 1990.* godine. Pod istim naslovom iste je godine objavljeno treće i četvrto poboljšanje.

Rad na izradi sigurnosnih norma za kućanske aparate se u prvom redu svodio na prevođenje norma na hrvatski književni jezik te proučavanje međunarodnih norma radi primjene u proizvodnji i ispitivanju kućanskih aparata.

Prilikom prevođenja koristilo se s tekstovima na engleskom, francuskom i njemačkom jeziku radi što boljeg shvaćanja i oblikovanja rečenica na hrvatskom jeziku kako ne bi došlo do zabune u shvaćanju zahtjeva i postupaka ispitivanja. Teškoća je bila što još nije bilo stručnog rječnika za ovo područje ljudskog djelovanja na hrvatskome jeziku. Zbog toga je ponekad bilo potrebno i izmisliti neku novu riječ, ali tako da bude razumljiva. Pritom se služilo savjetima jezikoslovaca, ali su zadržani postojeći i prihvaćeni nazivi, a neki su složeni nazivi pretvoreni u naziv koji čine jedna ili dvije riječi za naziv aparata ili dijela aparata.

Opsežna je rasprava bila oko naziva **kućanski aparat**. Da li kućanski ili domaćinski? Da li aparat, sprava, uređaj, ili čak naprava? Sve ove riječi postoje u hrvatskom jeziku. Najnoviji naziv je *uređaj*. Tijekom rasprave događale su se promjene i u naslovima norma, što se može vidjeti iz izdanja objavljenog 1979. godine i njezinog poboljšanja izdanog 1987. godine. Međutim, već je 1984. godine izdana norma pod naslovom *Električni aparati za kućanstvo, SIGURNOSNI ZAHTJEVI, Komadna ispitivanja*. Osnovna norma pripremljena za objavu 2000. godine, koju je odobrio DZNM/TO E61 i koja je ispravljena prema zahtjevu lektorice Državnog zavoda za normizaciju i mjeriteljstvo imala je naslov *Sigurnost kućanskih i sličnih električnih aparata, 1. dio - Opći zahtjevi*.

Kroz raspravu se došlo do zaključka kako bi u nazivlje trebalo uvesti više reda kroz bolju definiciju pojedinog naziva odnosno bolji odabir naziva za određeni pojam.

Tijekom usvajanja sigurnosnih norma prema publikacijama Međunarodnoga elektrotehničkog povjerenstva (IEC) dolazilo je do potrebe pronalaženja ili stvaranja novih hrvatskih riječi. Pritom su poštivane preporuke dane u članku navedenom u literaturi pod brojem 2.2. U tom radu se nastojalo za naziv kućanskog aparata ili sprave naći riječ koja će svojim smislom dati do znanja što taj aparat obavlja ili spravlja u kućanstvu. Ako je aparat velikih mjera i zato obično stoji na podu te ga nije lako premještati ili čak tijekom uporabe držati u ruci, dobiva ime ženskog roda, a ako je mali kućanski aparat ili sprava da ima za naziv imenicu srednjeg roda. Takvo pravilo već postoji u hrvatskom jeziku kao primjer u rečenici: Glodač gloda glodalom na glodalici. Stroj glodalica je ženskog roda jer je velikih mjera pa stoji na podu, glodal je srednjeg roda i stoji na polici u ormariću. U hrvatskom jeziku su i prije tog doba postojali nazivi za kućanske aparate kao: glačalo, kuhalo, lemilo, cjedilo i pržilo ili grijalica, pećnica i drobilica. U

prije navedenoj rečenici glodač označava muško zanimanje pa nije poželjno aparat nazivati imenima koji završavaju na —ač kao nosač, orač, kopač, kovač, brusač, strugač, ali je zadržan usisač, kojim se može usisati sva prašina, a usisavač je muška osoba, odnosno usisavačica ženska osoba, koja usisava usisačem. Osim ovog naziva na —ač, zadržan je i naziv pokrivač iako ga se može zamijeniti s riječju pokrivalo. Na taj način daje se kupcu i budućem korisniku aparata obavijest o tome koji posao može obaviti aparatom i kakvih je mjera aparat koji namjerava kupiti i njime se koristiti u svakodnevnom životu, je li to mali aparat koji se često upotrebljava na stolu ili je veliki pa za njega treba osigurati mjesto na podu kuhinje ili kupaonice. Tako su nastali nazivi za različite kućanske aparate ili njihove dijelove.

Za neke nazive, koji su strane riječi u uporabi, do sada nisu pronađeni hrvatski nazivi, ali neki hrvatski izrazi, koji već postoje i dovoljno su prikladni, nisu u široj primjeni (4 stupac).

Nazivi ženskog roda:	Nazivi srednjeg roda:	Zadržani stari nazivi:	Zadržani strani nazivi:
- perilica	- brijalo	- štednjak	- friteza (cvrtnjak)
- ledenica	- šišalo	- hladnjak	- tava (pekva)
- vodogrijalica	- pržilo	- usisač	- sat (dobnjak)
- pečenjara	- sušilo	- roštilj i	- kompresor
- sušilica	- pripremalo	- pećnica.	(zrakotlačilo)
- sunčalica	- miješalo		- masaža
- šivalica	- otvaralo		- klima-aparat (hladilica)
- punilica	- oštrilo		- konvekcija
- glačalica	- kosalo		- alat (orude)
- sjeckalica	- ljuštilo		- projektor
- kosalica	- mrvilo		- termoakumulacija
- ljuštılıca	- prosijavalno		- indukcija
- rezalica	- priredivalo		- pirolitika
- kuhalica	- bučkalo		- kalorifer
- laštilica	- kovrčalo		- apsorpcija i
- voštalica	- žigosalo		- centrifuga.
- ribalica	- pisalo		
- roštiljarica	- spaljivalo		
- ledarica	- nažigalo		
- spaljivalica	- svarivalo		
- isprašivalica i	- skidalo		
- čistilica.	- rezalo i		
	- pekalo.		

Iz svih ovih naziva, koji nisu svi dogovoreni s jezikoslovima, ali koji slijede zamisao da svaki aparat ili sprava u svom nazivu daje već jasnu predodžbu o tome što se tim aparatom može obaviti u kućanskim ili sličnim poslovima, vidljiva je opsežnost rada na stvaranju novih hrvatskih riječi kako bi izbjegli uporabu stranih riječi. Ovo je samo jedan prijedlog, koji nije jezično normiran i nije prošao nikakvo normativno sređivanje građe. Smatram da je ipak bolje što prije početi u normizaciju uvoditi ovakve ili slične riječi, nego reći *nastavak za ili aparat za takav i takav posao*, pa onda imamo ne jednu nego nekoliko riječi, nakon čega će mnogi pribjeći primjeri strane riječi, jer je samo jedna, a to znači najčešće englesku riječ. Nazivlje primjenjeno u normizaciji će se najbrže i najlakše usvojiti i početi primjenjivati u svakodnevnom govoru kao što su usvojeni nazivi *perilica* i *ledenica*.

U članku ili napisu naznačenom u literaturi pod brojem 2.2 preporučeno je sljedeće:

- posvojni pridjev ima prednost pred posvojnim genitivom
- strane riječi upotrijebiti samo onda kad nema dobre riječi u hrvatskom jeziku
- naziv koji je općenito usvojen i proširen ne treba bez posebno valjanih razloga mijenjati

- strana riječ ne može imati prednost iako ima proširenu uporabu među stručnjacima ako postoji dobra domaća riječ
- nov naziv mora biti u skladu s tvorbenim jezičnim sustavom
- nazivi su to bolji što su kraći
- ne opisivati aparat ili spravu s više riječi
- ako nova riječ zvuči neobično, nešto što nikada nije bilo poznato, ona može vrlo brzo postati uobičajena riječ ako se ponavlja
- ako mora biti strana riječ, onda neka to bude latinska pa grčka, jer se latinske i grčke riječi lako uklapaju u naš jezični sustav.

Tijekom rada na nazivlju za kućanske aparate uzimane su u obzir ove upute, a opsežnost istraživanja je vidljiva iz popisa literature.

U ponedjeljak 27. svibnja 2008. godine održan je sastanak u Hrvatskom zavodu za norme radi rasprave i usvajanja naziva *kućanski aparat* umjesto *kućanski uređaj* koji se upotrebljava u nazivu tehničkog odbora HZN/TO E61. Na sastanku su predloženi razlozi i pokazatelji kako je uporaba riječi *aparat* već proširena i dugovječna, ali je nastala od latinske riječi *apparatus*, koja je u rječniku (3.2) još 1901.

godine prevedena na hrvatski jezik riječu *sprava*, jer *apparatio* znači gotovljenje, pripremanje i spremanje, a možemo još dodati i riječ spravljanje. U tom smislu su davanici naslovi sigurnosnim normama. *Uredaj* je vjerojatno izvedenica od riječi urediti i pojavila se u rječnicima koji su objavljeni između dva svjetska rata u hrvatskom jeziku, da bi se nakon osamostaljenja Hrvatske počela vrlo široko primjenjivati za razne tehničke proizvode, bez obzira za što se i gdje upotrebljavaju i proizvode.

U predgovoru svoje knjige (2.1) *Osnovi teorije mehanizama*, prof. Davorin Bazjanac je nastojao dati odrednicu stroja. U nastavku opisuje pogonski stroj ili motor u kojem se energija, dovedena u bilo kojem obliku, pretvara u mehaničku energiju. Stroju se doprema mehanička energija za obavljanje nekog posla. Stroj izvršava neki rad, koji je prije obavljao čovjek nekim oruđem (alatom). Ako se ne radi o pretvaranju mehaničke energije gibanja, nego bilo kojeg drugog oblika energije (kemijske, toplinske, električne i t. d.), onda je to aparat odnosno sprava. Slijedom toga razmišljanja naprava ne pretvara neku energiju niti je upotrebljava za obavljanje nekog posla, ona prenosi samo silu, a to znači da nema gibanja jednog dijela naprave prema drugom dijelu.

Tablica

Red. br.	COLLINS		Prijedlog (Dabac, Langenscheidt i dr.)	
	Engleske riječi za uređaj (Bujas)	Njemačke riječi	Hrvatska riječ	Česte riječi u prijevodu raznih rječnika
1.	Appliance	Die Vorrichtung, das Gerät	Aparat (sprava)	Aparat, naprava, uređaj, sprava, sredstvo
2.	Device	Das Gerät, die Vorrichtung	Naprava	Naprava, sprava, izum, pronalazak, misao, plan, osnova
3.	Instrument	Das Instrument	Instrument	Instrument, alat, oruđe
4.	Apparatus	Der Apparat, die Ausrustung, das Gerät	Aparat (sprava)	Aparat, oruđe, sprava, uređaj
5.	Mechanism	Der Mechanismus	Mehanizam	Mehanizam
6.	Equipment	Die Ausrüstung	Oprema	Opremanje, snabdijevanje, oprema, pribor
7.	Unit	Die Einheit	Jedinica	Jedinica, jedinični, postrojenje
8.	System	Das System	Sustav	Sustav, sistem
9.	Plant	Die P'anze	Biljka	Biljka, oprema, postrojenje, pogon
10.	Facility	Die Einrichtung	Uredaj	Spretnost, lakoća, mogućnost, sredstva, prednost, uređaj
11.	Installation	Die Installation	Instalacija (postava)	Instalacija, uvodenje, postrojenje

Svi ovi pojmovi nastali su tijekom industrijske revolucije, kada je ljudski i životinjski rad zamijenio stroj pogonjen mehaničkom energijom parnog stroja odnosno motora. Ovdje se ne smije zaboraviti ni vodenice i vjetrenjače, koje je čovjek upotrebljavao i prije pojave motora. Prof. Bazjanac ne spominje riječ *uredaj* u sklopu toga razmatranja. To je logično, jer se *uredajem* naziva, između ostalog, i dheram koji služi za lakše vađenje vode iz zdenca (bunara), iako je to mehanizam. U slučaju kad pisac ili prevoditelj ne zna pravu riječ ili svrhu nekom tehničkom sredstvu, odnosno proizvodu, onda kaže: *To je nekakav uredaj.* U svom hrvatsko-engleskom rječniku (3.20), prof. Bujas riječ *uredaj* prevodi s 11 engleskih riječi. U tablici su u drugom stupcu navedene te riječi. U trećem stupcu su navedene njemačke riječi prema (3.17), a u četvrtom (sivo) hrvatske riječi prema (3.11) kao prijedlog za primjenu u tehnicici. U petom stupcu su navedene sve riječi prijevoda prema (3.12). Sve se riječi manjeviše ponavljaju i u ostalim rječnicima. Pri-

tom treba primijeniti pravilo da prva riječ u prijevodu ima najčešću primjenu prema piscu rječnika. Navedene riječi u četvrtom stupcu tablice su do sada upotrebljavane prilikom prijevoda sigurnosnih norma za kućanske aparate.

NAZIVI KUĆANSKI APARAT NA DRUGIM JEZICIMA

Radi boljeg uvida u primjenu naziva *kućanski aparat* na jezicima nekih naroda u Europi, dan je u literaturi pod brojem 5 naslov osnovne sigurnosne norme za kućanske aparate. Od 14 naroda 7 upotrebljava riječ izvedenu iz latinske riječi *apparatus*. Nazivi u slovačkom i češkom jeziku su slični našemu nazivu *sprava*.

ZAKLJUČAK

Radi sređivanja stručnoga tehničkog nazivlja, vjerojatno i drugih struka, nužno je što prije pokrenuti rad na pojmovnom određivanju nazivlja, koje se danas upotrebljava, te na dogovornom određivanju pravila pri stvaranju novoga hrvatskog

stručnog nazivlja. Dobra osnova za određivanje tog pristupa je svakako članak pod brojem 2.2 i knjiga pod brojem 2.1.

Ovaj članak je prikaz prethodnog rada koji nije u svim dijelovima bio potpuno ispravan, ali može poslužiti u budućem radu na terminološkim rječnicima. Zato treba što prije pokrenuti rad tehničkog odbora za nazivlje u elektrotehnici ili osnovati poseban odbor koji bi se bavio ujednačivanjem naziva u prijevodima europskih norma koje prihvaćamo. U tom odboru moraju biti razni stručnjaci i jezikoslovci. Vlastito stručno nazivlje osigurava tehničku i tehnološku samostalnost naroda, kako je to u jednom svom članku naglasila gospođa Milica Mihaljević. Usvojeno nazivlje mora ući u nastavne programe škola i fakulteta, i tako će najbrže postati dio svakidašnje primjene. U jednom prodajnom katalogu kućanskih aparata jednu vrstu aparata prodavatelj je nazvao *topladeri*. Prof. Bazjanac bi rekao: „Vjerovali ili ne?“.

LITERATURA

1. Članci

Red. br.	Pisac	Naslov članka	Časopis
1.1	Igor Čatić	Stručno nazivlje i terminologija	JEZIK god. 34 br. 1, listopad 1986.
1.2	Milica Mihaljević	Još o nazivu termin, nazivlju i terminologiji	JEZIK god. 34 br. 1, listopad 1986.
1.3	Juraj Božičević	Stručno nazivlje — važna osnova znanstvene i tehnološke samostalnosti	JEZIK god. 35 br. 1, listopad 1987.
1.4	Vladimir Dvoržak	Ledenica ili	JEZIK god. 37 br. 4, travanj 1990.
1.5	Vladimir Dvoržak	Kućanski ili	JEZIK god. 37 br. 5, lipanj 1990.
1.6	Vladimir Dvoržak	Perilica ili	JEZIK god. 38 br. 4, travanj 1991.
1.7	Stanislav Sever	Normiranje i jezik jugoslavenskih normi	JEZIK god. 39 br. 1, listopad 1991.
1.8	Milica Mihaljević	Odnos općeg i znanstvenog jezika	JEZIK god. 39 br. 4, travanj 1992.
1.9	Milica Mihaljević	Znanstveno nazivlje i hrvatski jezik	JEZIK god. 45 br. 2, prosinac 1997.
1.10	Milica Mihaljević	Terminološki priručnik	JEZIK god. 46 br. 1, listopad 1998.
1.11	Stjepan Babić	Knjiga za terminologe svih struka	JEZIK god. 46 br. 1, listopad 1998.
1.12	Stjepan Babić i Vladimir Grdinić	Prijedlog za rješenje nedoumica u kemijskom nazivlju	JEZIK god. 49 br. 1, veljača 2002.
1.13	Milica Mihaljević	Hrvatsko i englesko računalno nazivlje	JEZIK god. 53 br. 2, travanj 2006.
1.14	Nives Opačić	Prodor engleskih riječi u hrvatski jezik	JEZIK god. 54 br. 1, veljača 2007.
1.15	Igor Čatić	Odnos jezikoslovaca i stručnjaka u stvaranju nazivlja	JEZIK god. 54 br. 2, travanj 2007.

2. Knjige i članci

Red. br.	Pisac	Naslov knjige ili članka
2.1	Davorin Bazjanac	Osnovi teorije mehanizama 1. dio: Struktura i kinematika mehanizama, 1954. god.
2.2	Stjepan Babić	Nacrt smjernica (uputnika) za izradu terminoloških rječnika
2.3	Stjepan Babić	Tvorba riječi u hrvatskom književnom jeziku
2.4	Slavko Čunko	Prilog raspravi o nazivlju sustava, proizvoda i dijelova proizvoda, Glasilo DZNM 11 -12/2000.

3. Rječnici

Red. br.	Pisac ili urednik	Naslov rječnika	Godina izdanja
3.1	F. Ivezović i Ivan Broz	Rječnik hrvatskoga jezika	1901.
3.2	Milan Žepić	Latinsko-hrvatski rječnik	1901. i 2000.
3.3	Milan Žepić	Hrvatsko — latinski rječnik	1902.
3.4	Ivo Velikanović i Nikola Andrić	Hrvatski rječnik u slikama	1938.
3.5	Vinko i Ivan Esih	Njemačko — hrvatski rječnik	1941.
3.6	Ivan Scherzer	Hrvatsko — Njemački i Njemačko — Hrvatski, Neufeldovi rječnici	12. izdanje
3.7	Bratoljub Klaic	Rječnik stranih riječi, izraza i kratica	1958.
3.8	Milan Drvodelić	Hrvatskosrpsko — engleski rječnik	1961.
3.9	Milan Drvodelić	Englesko hrvatsko-srpski rječnik	1962.
3.10	Gustav Šamšalović	Njemačko — hrvatskosrpski rječnik	1964.
3.11	Vlatko Dabac	Njemačko — hrvatskosrpski tehnički rječnik	1969.
3.12	Karla Cizelj, Vladimir Ivir, Dora Maček-Riffer, Leonardo Spalatin i Marijan Urbany	Englesko — hrvatskosrpski rječnik Langenscheidtov džepni rječnik	1970.
3.13	Ivana Batušić, Mia Čubelić i August Kovačec	Francusko — hrvatski rječnik Langenscheidtov džepni rječnik	1972.
3.14	Julije Benešić	Rječnik hrvatskoga književnoga jezika	1986.
3.15	Žarko Anić Antić i Smiljan Čubelić	Hrvatsko ili srpsko — engleski rječnik, Oxford-Duden-Cankarjeva založba	1988.
3.16	Jozo Marević	Hrvatsko — latinski rječnik	1994.
3.17	Peter Terrell i Horst Kopleck	COLLINS DEUTSCH-ENGLISCH ENGLISCH-DEUTSCH	1995.
3.18	Vladimir Anić i Ivo Goldstein	Rječnik stranih riječi	1999.
3.19	Željko Bujas	Englesko — hrvatski rječnik	2005.
3.20	Željko Bujas	Hrvatsko — engleski rječnik	2005.

4. Zakonski i podzakonski akti u kojima se spominju kućanski aparati

Red. br.	Naziv	NN br.
4.1	Zakon o normizaciji	55/96
4.2	Uredba o određivanju proizvoda za koje je potrebno uvjerenje o kakvoći	127/99.
4.3	Pravilnik o uvjetima u pogledu zdravstvene ispravnosti predmeta opće uporabe, koji se mogu staviti u promet, 72. članak	197/2003
4.4	Odluka o nacionalnoj klasifikaciji djelatnosti 2007. — NKD 2007. str. 14	58/2007
4.5	Uredba o određivanju proizvoda za koje je potrebno uvjerenje o kakvoći, str. 2	127/1999
4.6	Državni zavod za statistiku: Klasifikacija proizvoda po djelatnostima Republike Hrvatske — KPD 2002. str. 82 i 83.	128/2003

5. Naslovi sigurnosne norme nekih naroda u EU

Jezik	Naslov sigurnosne norme za kućanske aparate
Češki	Bezpečnost elektrických spotřebičů pro domácnost a podobné účely — Část 1: Všeobecné požadavky
Danski	Sikkerhedsbestemmelser for elektriske apparater til husholdningsbrug — Del 1: Almindelige bestemmelser
Engleski	Safety of household and similar electrical appliances — Part 1. General requirements
Francuski	Sécurité des appareils électrodomestiques et analogues — Partie 1: Règles générales
Mađarski	Háztartási és hasonló jellegű villamos készülékek biztonsága — 1. rész: Általános előírások
Malteški	Sigurtà ta apparati elettri i domesti i u apparati simili — Parti 1: Rekwi iti enerġali
Njemački	Sicherheit elektrischer Geräte für den Hausgebrauch und ähnliche Zwecke — Teil 1: Allgemeine Anforderungen
Poljski	Bezpieczeństwo elektrycznych przerz dów do u ytku domowego i podobnego — Cz ć 1: Wymagania ogólne
Portugalski	Segurança de aperelhos electrodomésticos e análogos — Parte 1: Regras gerais
Slovački	Bezpečnos elektrických spotrebičov pre domácnos a podobné účely — čas 1: Všeobecné požiadavky
Slovenski	Varnost gospodinjskih in podobnih električnih aparatov — del 1: Splošne zahteve
Španjolski	Seguridad de los aparatos electrodomésticos y análogos — Parte 1. Reglas generales
Švedski	Elektriska hushållsapparater och liknande bruksföremål — Del 1: Allmänna fordringar
Talijanski	Sicurezza degli apparecchi elettrici uso domestico e similare — Parte 1: Norme generali

ŽIVIMO S NORMAMA

INTERVJU GLAVNOG TAJNIKA ISO-a REUTERSU O ISO/IEC 29500

Glavni tajnik ISO-a, gosp. Alan Bryden nedavno je dao intervju Georgini Prodhan, izvjestiteljici novinske agencije Reuters, o situaciji koja se odnosi na prihvatanje OOXML-a kao međunarodne ISO/IEC norme. Reuters je objavio sažetu (skraćenu) verziju intervjuja 26. lipnja 2008. Ovdje objavljujemo cijeloviti tekst intervjuja.

Georgina Prodhan¹⁾

Reuters: Kakva je trenutačna situacija s prihvaćanjem OOXML-a kao međunarodne ISO/IEC norme?

Alan Bryden: Četiri države članice Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) i Međunarodnoga elektrotehničkog povjerenstva (IEC) - Brazil, Indija, Južna Afrika i Venezuela - uložile su žalbu protiv odluke o prihvatanju norme. Glavni tajnik IEC-a i ja sada razmatramo te žalbe i do kraja lipnja trebamo ih proslijediti, zajedno s našim komentarima, tehničkoj upravi ISO-a (ISO Technical Management Board) i normizacijskomu upravnom tijelu IEC-a (IEC Standardization Management Board). Ta dva upravna tijela odlučit će treba li sa žalbama dalje postupati. U skladu s pravilima ISO/IEC-a, izdavanje ISO/IEC 29500 je trenutačno zaustavljeno i čeka se rješenje tih žalbi. Otkada je glasovanje o normi počelo, redovito smo komunicirali kako bismo izvjestili o rezultatima i objasnili procese. Često postavljana pitanja (FAQs) povezana s normom ISO/IEC 29500 i

pravilima za izradu norma dostupni su na ISO-vim mrežnim stranicama na adresi www.iso.org/iso/faqs_isoiec29500.

Reuters: Prihvatanje OOXML-a izazvalo je ogroman publicitet, ali većinom negativan. Kakva je vaša reakcija na to?

Alan Bryden: Određeni je dio toga negativnog publiciteta prilično ekstreman i za mene, kao glavnog tajnika ISO-a, nije ugodno promatrati klevetanje ISO-a, naročito kad se

vidi da je dosta ekstremnog kriticizma osnovano na lažnim i krivim pretpostavkama i tvrdnjama te pomanjkanju razumijevanja i znanja o tome što je ISO i kako on funkcioniра i radi. Ipak, veliki publicitet poslužio je kao ilustracija rastuće spoznaje o važnosti međunarodnih norma.

Usredotočenje na ISO/IEC također treba staviti u određeni kontekst. ISO izdaje gotovo 100 novih ili preradjenih norma svaki mjesec, ne samo o informatičkoj tehnologiji nego za svaki sektor poslovanja i tehnologije, i to bez reakcija takve vrste kakve su one povezane s OOXML-om. Dapače, reakcije su pozitivne, što je i razumljivo, jer ISO izraduje norme kao odgovor na zahtjeve tržišta i sa sudjelovanjem predstavnika zainteresiranih skupina iz industrije, vlade, potrošačkih udruženja i civilnoga društva koji ih zahtijevaju, primjenjivat će ih ili će norme na njih utjecati te ih se kao takve tiču.

Sustav ISO-a izuzetno je uspješan s obzirom na činjenicu stalnoga porasta zahtjeva za novim normama te zahtjeva da ISO počne raditi u novim područjima. Trenutačno naš korpus obuhvaća više od 17000 izdanih norma i srodnih dokume-

¹⁾ Georgina Prodhan je izvjestiteljica agencije Reuters o europskoj tehnologiji i problematici povezanoj s prihvatanjem OOXML-a kao međunarodne norme (ISO/IEC).

nata. Naša velika proizvodnja te opsežan korpus pokazuju kolika je potreba za našim normama te koliko su one implementirane i cijenjene od strane globalne zajednice.

Reuters: Svejedno, ne ukazuje li opće uzbuđenje i strka povezana s OOXML-om da proces izrade norma treba poboljšati?

Alan Bryden: Neprestana poboljšanja su konstanta u normizaciji. Neprestano poboljšavanje i posuvremenjivanje ISO norma postiže se njihovim pregledavanjem i revizijom koja počinje tri godine nakon njihovog prvog izdavanja te zatim barem svake pete godine kada se odlučuje da se određena norma potvrdi (ostaje ista) povlači ili posuvremeni (revidira) jer se traži njihovo održavanje tako da odražavaju stanje tehnike (the state of the art). ISO-ov proces izrade norme također neprestano nadgleda tehnička uprava ISO-a (ISO Technical Management Board) kako bi se identificirale mogućnosti za njegovo poboljšanje. Primjeri takvih poboljšanja su uvođenje električkoga glasovanja, nudeњe različitih normativnih dokumenata dodatno uz norme kako bi se zadovoljile različite potrebe te usvajanje procesa "brzoga puta" (the fast track process) koji je početno služio brzorastućem IT sektoru da bi kasnije bio proširen na sve sektore.

Reuters: Međutim, ne pokazuje li slučaj OOXML-a da je proces "brzoga puta" krhak i slomljen?

Alan Bryden: Još jednom, to treba staviti u određeni kontekst. Proces "brzoga puta" u prihvaćanju norme ISO/IEC 29500 nije nešto novo. Zajednički tehnički odbor ISO/IEC JTC 1, *Information technology*, uveo je taj proces prije 20-tak godina. Ukupan broj norma toga zajedničkoga tehničkog odbora (ISO/IEC JTC 1) izrađenih i usvojenih "brzim putem" je 257, od kojih 212 vrijedi i danas. Pitanje je preispitivanja postupka "brzoga puta", ili bilo kojega drugoga ISO-vog ili IEC-ovog postupka, stalni proces te će iskustvo s normom ISO/IEC 29500 zajedno s rezultatima drugih aktivnosti pri izradi norma zaista pomoći u određivanju treba li napraviti daljnja poboljšanja.

Reuters: Imaju li korporacije kao što je Microsoft previše utjecaja u ISO-ovom sustavu?

Alan Bryden: Pojedine kompanije ne glasuju o međunarodnim normama koje se prihvaćaju u skladu s glasovanjem nacionalnih tijela članova ISO-a i IEC-a na temelju jedan glas - jedna država. Norma ISO/IEC 29500 prihvaćena je kao međunarodna norma na temelju rezultata glasovanja ISO-vih i IEC-ovih nacionalnih članova koji su dali svoj glas utemeljen na ulazu i odluci zainteresiranih strana u njihovoj državi. Proces glasovanja bio je otvoren za sve države članice ISO-a i IEC-a, kojih je u tom trenutku bilo 104, a od kojih je 87 glasovalo. Kao zainteresirana strana u tom procesu, Microsoft i drugi zainteresirani nedvojbeno su sudjelovali u postupku utvrđivanja nacionalnih pozicija. Nacionalni članovi ISO-a i IEC-a su u potpunosti odgovorni za način na koji se oblikuje nacionalni glas te konzultiraju relevantni nacionalni interesi.

Treba znati da kompanije ne mogu izravno podnijeti norme za prihvaćanje ISO-u i IEC-u te da one ubičajeno trebaju proći kroz ISO/IEC-ovo nacionalno tijelo ili blisko povezane organizacije iz A kategorije (category A liaison organization), iako ima odredaba (stavaka) u JTC 1 direktivama koje dopuštaju da se to dogodi, ako sam JTC 1 to odobri. Microsoft je prvo bitno, na početku, podnio i predložio OOXML Ecma International (Ecma International), udruženju IT industrije, za prenošenje u ECMA normu. Slijedeći postupak u kojem su sudjelovali i drugi "igrači" iz IT industrije, Ecma International je poslije izdala taj dokument kao ECMA standard 376.

Ecma International je nakon toga, u prosincu 2006. godine, podnijela normu zajedničkomu tehničkom odboru ISO/IEC JTC 1, s kojim ima "blisku" vezu (liaison status), na usvajanje kao međunarodnu normu po JTC 1 postupku "brzoga puta". To omogućava da se norma izrađena unutar IT industrije, i na koju je već utrošeno značajno vrijeme i rad, prikaže i predstavi tehničkom odboru JTC 1 kao nacrt norme za ubrzani pregled, glasovanje i konačno prihvaćanje. Uкупno je na ISO/IEC 29500 utrošeno 15 mjeseci kako bi prošao unutar sustava ISO/IEC-a, od podnošenja u prosincu 2006. do 29. ožujka 2008., što je bio krajnji rok za njezino prihvaćanje.

Reuters: Je li vjerodostojnost ISO-a narušena OOXML-ovim slučajem?

Alan Bryden: Iako je sasvim sigurno OOXML izazvao veliku pažnju i interes, naročito zbog prisutnosti interneta i mnogih mrežnih stranica (www), nije to prvi kontroverzni slučaj s kojim se ISO suočio. Kako u prošlosti, tako i u ovom slučaju, postojanost ISO/IEC-ovih procesa i ustrajnost pri njihovom provođenju potvrdila je njihovu valjanost te bez obzira na rezultat žalbi koje su u postupku, mi smo sigurni da će naš postojani sustav iznjedriti odgovor koje tržište želi vidjeti i, zapravo, ojačati ISO-vu vjerodostojnost.

ISO uživa veliku vjerodostojnost i ugled stečen razvojem norma koje su "praktični" alati koji podržavaju zdravlje, sigurnost, zaštitu, kvalitetu, učinkovitost, kompatibilnost (spojivost) i brigu za okoliš, bilo da se radi o proizvodima ili uslugama. Pokazatelj i mjerilo te vjerodostojnosti je ISO-vo članstvo koje broji 157 država, od kojih je većina zemalja u razvoju, te partnerstvo i suradnja s oko 600 međunarodnih organizacija, uključujući većinu iz sustava UN-a.

Reuters: Zašto glas svake pojedine države ima jednaku težinu? Je li to nešto što bi ISO mogao možda ponovo razmotriti i preispitati?

Alan Bryden: Današnji ISO je mreža nacionalnih normirnih tijela 157 država, od kojih su 105 članovi (member bodies) koji imaju pravo glasa. Kao i u sustavu Ujedinjenih naroda (UN), ISO-va je praksa (postupak) jedna država jedan glas. Visine članarine utvrđuju se na osnovi GDP-a te pojednostavljeno govoreći, bogatije države plaćaju više, međutim, nijedna ne dominira u sustavu. Alternativa praksi jedna država jedan glas bila bi dati više glasova, ili ponderirati glasove u korist bogatijih država. Bilo kako, nema naznaka i poziva unutar ISO-a da se to učini.

Većina naših članova su države u razvoju, ili gospodarstva u tranziciji, a jedna od polaznih (temeljnih) vrijednosti međunarodne normizacije, kako je provodi ISO, je da se olakša i omogući sudjelovanje u razvoju norma svima te da svi imaju koristi od rezultata toga rada.

ČLANOVI ISO-A I IEC-A DALI ZELENO SVJETLO NORMI ISO/IEC DIS 29500

Ženeva, Švicarska, 15. kolovoza 2008.

- Tehnička uprava ISO-a (ISO Technical Management Board) i normizacijsko upravno tijelo IEC-a (IEC Standardization Management Board) dali su zeleno svjetlo za izdavanje ISO/IEC DIS 29500, *Information technology - Office Open XML formats*, kao međunarodne ISO/IEC norme, a nakon što žalba četiriju nacionalnih normirnih tijela protiv usvajanja nije dobila dovoljnu potporu.

Nijedna od žalbi, iz Brazila, Indije, Južnoafričke Republike i Venezuele, nije dobila potporu dvije trećine članova tehničke uprave ISO-a i normizacijskoga upravnog tijela IEC-a za daljnje postupanje, a kako to zahtijevaju ISO/IEC-ova pravila za vođenje poslova njihovoga

zajedničkog tehničkog odbora ISO/IEC JTC 1, *Information technology*.

Prema pravilima ISO/IEC-a, DIS 29500 sada se može izdati kao međunarodna ISO/IEC norma. Očekuje se da će se to dogoditi unutar nekoliko idućih tjedana nakon završetka konačne obrade dokumenta. Nema više mogućnosti za žalbu protiv takve odluke.

Postupak prihvatanja Office Open XML (OOXML) kao međunarodne ISO/IEC norme izazvao je veliku raspravu i u odnosu na tehnička i proceduralna pitanja, a koja su bila usmjerena prema postupcima ISO-a i IEC-a. Iskustva stecena s ISO/IEC 29500 dala su poticaj ISO-u i IEC-u, i njihovim nacionalnim članicama te nacionalnim tehničkim odborima u njihovim naporima za neprestanim poboljšavanjem politike i postupka prihvatanja i izrade norma.

Nijedna država ne bi treba ostati "izvan" toga puta. Zato je jedan od ISO-vih strateških ciljeva pomoći u izgradnji normizacijskih kapaciteta gospodarstava u razvoju i onih u tranziciji kao okosnice gospodarskog i socijalnog napretka.

Reuters: Općenito govoreći, ISO-va djelatnost donošenja međunarodnih norma daje ISO-u veliku moć. Možete li okarakterizirati ili dati primjere iz područja svakodnevногa života na koje utječu ISO-ve odluke? Vjerujete li da je ta moć pravilno podijeljena u ISO-u s obzirom na njegovu trenutačnu organizaciju?

Alan Bryden: Možda će biti iznenađenje za mnoge ako odgovorim da ISO nema moć pri donošenju normi, a naravno da takva tvrdnja traži objašnjenje i pobliže tumačenje.

Kao prvo, ISO je nevladina organizacija i u skladu s time nije dio međuvladinih sporazuma uključujući i sustav Ujedinjenih naroda. ISO nije kreacija nijednog od tih sustava sa svrhom donošenja norma. ISO je mreža nacionalnih normirnih tijela koja su se ujedinila nakon Drugog svjetskog rata da bi uskladili nacionalne industrijske norme kako bi olakšali obnovu i trgovinu. Kada je počeo s radom 1947. godine, imao je 27 država članica dok je danas taj broj 157. ISO-ve norme su dobrovoljne te je pokretač razvoja (izrade) norme u ISO-u proces "odozdo - gore" (bottom-up process) s dokumentiranim i konsenzualnim potvrđivanjem. Mi također vodimo računa da su naše norme globalno važne, što u načelu znači da bi trebale biti primjenljive širom svijeta.

Iako samome ISO-u nije formalno dodijeljen mandat za razvoj (izradu) norma od međunarodne zajednice, u praksi je sustav ISO-a postao pouzdani partner međunarodne zajednice. Uz 157 nacionalnih članica, partneri u ISO-vom sustavu su i oko 680 međunarodnih organizacija iz javnog i privatnog sektora.

Iako je ISO nevladina organizacija, mnogi su njegovi nacionalni članovi dio vladine strukture u svojim zemljama (državna tijela) ili su dobili mandat od svojih vlada za obavljanje poslova normizacije. Ostali su

tijela iz potpuno privatnoga sektora, koja su nastala iz industrijskih udruženja. Kao rezultat toga, ISO ima prilično jedinstven položaj kao premosnica između javnoga i privatnog sektora koja omogućava kanaliziranje ulaza (primjedaba, prijedloga, želja) širokoga spektra zainteresiranih skupina u završno oblikovanje norma kako bi se osiguralo da od njegovih norma koristi imaju svi, poslovni subjekti, vlade i društvo u cijelini.

Kao drugo, ISO nema formalnu moć. Sve su naše norme dobrovoljne i ISO nema moć da bilo koga prisili da ih prihvati ili radi u skladu s njima. Čak ni ISO-vi članovi nisu obvezatni prihvati ISO-ve norme kao svoje nacionalne norme. Unatoč tomu, ISO-ve norme su široko prihvaćene i primjenjuju se jer ih tržište, industrija, vlade, potrošači i druge zainteresirane strane smatraju korisnima. Prihvatanje ISO norma pomaže industriji osigurati da su njihovi proizvodi i usluge sigurniji, čišći i učinkovitiji. Vlade se mogu služiti ISO normama kao tehničkom osnovom za regulativu koja se odnosi na zdravlje, sigurnost i okoliš.

Budući da je ISO-va proizvodnja norma dostigla rekordne brojke u proteklih nekoliko godina te da se od nas neprekidno traži da proširimo područje našega rada (nove tehnologije i druga područja), možemo zaključiti da međunarodna zajednica zaista smatra ISO-ve norme vrlo korisnima.

Što se tiče učinaka ISO-vih norma na svakodnevni život, primjeri su bezbrojni. Normirane dimenzije kontejnera za prijevoz robe omogućavaju da trgovina i transport budu jeftiniji i brži, normirani formati i sigurnosni postupci kod bankovnih kartica čine novčane transakcije pogodnim i sigurnim, norme pridonose tomu da su cestovna vozila sve sigurnija i manje onečišćuju okoliš, zdravlje se štiti normama za prehrambene proizvode i medicinske uređaje, IT norme su olakšavale interoperabilnost i sposobnost razmjene infor-

macija i slika između računalnih sustava kao i dolazak e-poslovanja. To su samo neki primjeri.

Reuters: Otežavaju li sve složenije tehnološke specifikacije vaš rad?

Alan Bryden: Češći je slučaj, nego što je to obrnuto, da ISO pomaže zainteresiranom industrijskom sektoru razviti (izraditi) međunarodno uskladene specifikacije, naročito za osnovna područja kao što je to u slučaju aspekata povezanih s terminologijom, zdravljem i okolišem kad su u pitanju nove tehnologije. Primjeri za to su naš rad na normizaciji u područjima nanotehnologije, biogoriva, radiofrekvenske identifikacije, biometričkih sustava i sustava upravljanja energijom. Na taj način ISO-ve međunarodne norme pomažu transformaciji inovacija u proizvode i usluge spremne za tržište, osiguranju interoperabilnosti te širenju novih tehnologija i dobre poslovne prakse u cijelome svijetu.

Važno je razumjeti da izrada ISO-ve međunarodne norme uključuje doprinos stručnjaka iz sektora koji traže i imaju potrebu za normama, koji će ih primjenjivati i promatrati učinke njihove primjene. To je ono što ISO-ve međunarodne norme čini tržišno značajnim na globalnoj osnovi. S izravnim sudjelovanjem međunarodnih stručnjaka za određena područja, ojačanim doprinosima nacionalnih tehničkih odbora ISO-vih članova, ISO-ve norme mogu se suočiti sa svakim područjem za koje naše zainteresirane strane iz poslovnoga okruženja, vlada ili općenito društva projicjene da je od važnosti. Nedavno je ISO zbog toga proširio područje svoga rada na usluge kao što su financijsko planiranje, turizam i upravljanje IT uslugama, postupke ocjene sukladnosti te društvena pitanja kao što su klimatske promjene, sigurnost opskrbnog lanca, sigurnost hrane, organizacijska neprekinitost i društvena odgovornost.

Potreba za olakšavanjem sudjelovanja novih zainteresiranih strana u ISO-vom radu može taj rad učiniti težim, ali također korisnijim i vrjednijim jer znamo da je on koristan za društvo.

Reuters: Zašto svijet treba norme? Ima li područja u kojima je bolje bez norma ili imati višestruke norme?

Alan Bryden: Želio bih odgovoriti obrnutim redoslijedom. Višestruke nacionalne norme mogu biti odgovarajuće u područjima kao što je graditeljstvo ili odjeća gdje specifični i jedinstveni, lokalni, zemljopisni i klimatski uvjeti čine međunarodnu normu manje korisnom. Kao opće pravilo, cilj je na međunarodnoj razini imati jednu, globalno vrijedeću normu. Ponekad se dogodi, naročito u brzo razvijajućim područjima kao što je IT, da općenito slične norme, međutim usmjerene na različite funkcionalnosti, izazovu interes tržišnih segmenata. U takvim slučajevima, mogu postojati višestruke norme i na tržištu je da odluči koja će u konačnici preživjeti.

Ustvari, gotovo svaki sektor ima koristi ili bi mogao imati koristi od prednosti kao što su povećana sigurnost, slobodnija trgovina i veća interoperabilnost koju pružaju (daju) međunarodne norme. Ima možda određenih područja u kojima međunarodne norme, kao što su one koje izrađuju i donose ISO i IEC, nisu primjerene, naprimjer u pitanjima koja se odnose na politiku ili religiju.

Svijet treba norme jer za primjenu kriterija i vrijednosti kao što su sigurnost, zdravlje, prikladnost za okoliš, učinkovitost, djelotvornost, pouzdanost, interoperabilnost i kompatibilnost (spojivost), oni trebaju biti pretvoreni u konkretnе zahtjeve, specifikacije, upute ili dobru praksu za proizvode, usluge, procese, sustave, materijale i osoblje. I to je razlog zašto se od ISO-a traži da razvija i donosi norme.

Prijevod: V. Jaram

SLJEDIVOST PROIZVODA RIBARSTVA

Tea Havranek¹⁾

Sljedivost postaje zakonska i trgovinska potreba. Sve se više zahtijevaju detaljne informacije o prirodi i podrijetlu prehrabrenih proizvoda. Otpremanje svih zahtijevanih informacija s proizvodom bit će u mnogim slučajevima nepraktično pa se zbog toga preporučuje primjena informatičke tehnologije.

Definicija sljedivosti prema Međunarodnoj organizaciji za normizaciju (ISO) je „sposobnost da se slijedi podrijetlo, primjena i lokacija proizvoda kao i njihovo uključivanje u druge proizvode i prerađu“ (npr. vidi normu HRN EN ISO 22005:2008, *Sljedivost u lancu hrane i hrane za životinje — Opća načela i osnovni zahtjevi za osmišljavanje sustava i primjenu* (ISO 22005:2007; EN ISO 22005:2007).

U shemi sljedivosti ključna je radnja označivanje svake jedinice proizvoda koji se slijedi, bilo da se radi o sirovini ili krajnjem proizvodu, s jedinstvenim identifikacijskim kodom ID. Jedinstveni ID kreira prehrabreno poduzeće za svaku jedinicu sirovine, tj. proizvoda koji proizvodi ili prerađuje. Poduzeća koja preoblikuju jedinice proizvoda, kao što su prerađivači koji pretvaraju jedinice dobivenih sirovina u proizvode koje šalju dalje, moraju novim jedinicama dati nove ID-ove.

Svaka tvrtka koja posluje s hranom, koja kreira ili trguje tim jedinicama kroz lance distribucije, od koće ili riblje farme do

¹⁾ Autorica je voditeljica odsjeka u HZN-u

prodavača na malo ili dobavljača, stvara i zadržava informacije potrebne za sljedivost. Informacije se čuvaju u bazi podataka koje omogućuju prepoznavanje svake pojedine jedinice putem njezinoga jedinstvenog ID-a.

Informacije ostaju u vlasništvu tvrtke koja ih je stvorila, ali su dostupne i drugima ako se zakonom zahtijevaju u svrhu sljedivosti (u slučaju problema povezanog sa sigurnošću hrane) ili trgovinskim ugovorom između tvrtki. Komunikacijski je put informacija standardiziran tako da informacije mogu, kada se zahtijeva, biti lako dostupne između tvrtki u lancu distribucije.

Metoda identifikacije jedinica proizvoda kojima se trguje utemeljena je na EAN.UCC sustavu, koji se već primjenjuje u cijelome svijetu. Informacije vode do jedinstvenih ID-ova s pojedinačnim robnim jedinicama (npr. sanducima ribe ili kutijama proizvoda), ali shema također smješta robnu razmjenu u logističke jedinice načinjene od brojeva robnih jedinica (npr. paleta sanduka ili kutija). Tvrte koje stvaraju logističke jedinice moraju ih označiti s jedinstvenom logističkom jedinicom ID te također zabilježiti ID-ove sastavnih robnih jedinica.

Tracefish schema ne zahtijeva savršenu sljedljivost, tj. da određeni proizvod na malo treba biti sljediv unazad do pojedinačnog broda ili uzgajališta riba i izvorne šarže, i obrnuto. Može se očekivati da se miješanje jedinica događa na nekim stupnjevima distribucijskog lanca, npr. sortiranjem na aukciji prije prodaje i u preradivanju sirovina u proizvode. Zahtjev za sljedivošću je da tvrtke registriraju ID-ove dobivenih jedinica koje mogu biti ulazi za svaku novostvorenu tržnu jedinicu i obrnuto. Određeni proizvod

je tada sljediv unazad do konačnog broja brodova ili ribljih farma, i početnih šarža te obrnuto.

Informacije navedene u specifikacijama za vođenje zapisa, a koje tvrtke koje posluju s hranom moraju održavati, uključuju:

- osnovne informacije neophodne za utvrđivanje i fizičko praćenje proizvoda o kojima se moraju voditi zapisi
- posebne informacije koje se zahtijevaju zakonom, a odnose se na sigurnost hrane, kvalitetu i označivanje i s tim povezane važne elemente poslovno poželjnih informacija o kojima se trebaju voditi zapisi
- druge posebne i poslovne informacije za koje se zaključi da su važne za uključivanje u specifikacije o kojima se mogu voditi zapisi.

Velika je raznolikost proizvoda ribarstva i njihovih lanaca distribucije u različitim državama s različitim zakonskim zahtjevima pa se u specifikacijama ne mogu navesti sve informacije koje se možda mogu zahtijevati u svakoj situaciji. Specifikacije donose osnove za sljedivost. Tvrtkama se dopušta fleksibilnost zapisivanja dodatnih informacija u njihovim vlastitim nestandardiziranim datotekama, ali koje omogućuju prepoznavanje jediničnih identifikacijskih kodova (ID).

Iako se lanci distribucije razlikuju, čini se da su svi načinjeni od nekoliko karakterističnih sastavnica. Naprimjer tipovi poslovanja

utvrđenih za lance distribucije riba s farmama ovi:

- uzgajatelji
- ribogojilišta
- riblje farme
- prijevoznici žive ribe
- prerađivači
- prijevoznici i skladišta
- prodavači na malo
- proizvođači hrane za ribe.

Svaki lanac distribucije riba s farmama može biti načinjen od nekih ili svih gore navedenih sastavnica koje ne moraju slediti ovakav redoslijed.

Informacijske specifikacije utvrđuju različite informacije koje trebaju biti zapisane prema gore navedenim tipovima poslovanja. Neke tvrtke mogu provoditi više od jednog tipa gore navedenih djelatnosti, npr. distribucijske tvrtke mogu biti prodavači na veliko i prijevoznici. U takvom slučaju te tvrtke moraju voditi zapise o svim zahtijevanim informacijama za svaku pojedinu djelatnost koju obavljaju.

Ovaj pristup ima i ograničenja, naprimjer, ne odgovara posebnim zahtjevima lanaca distribucije živih školjkaša mekušaca, tako da je ova početna informacijska specifikacija ograničena za područje do distribucije hrane za ribe i konzumacije riba s farmi i njihovih proizvoda. Informacijske specifikacije o ulovljenoj ribi i ribi s farmama su praktički iste od faze prerade nadalje.

NORMIZACIJA I POTROŠAČI

Snježana Zima¹⁾

Potrošači Republike Hrvatske možda nisu prepoznali važan događaj koji se dogodio krajem lipnja 2008. godine. Možda nisu ni čuli vijest da je 26. lipnja 2008. godine u Narodnim novinama (73/2008) objavljen popis hrvatskih norma koje prate primjenu Zakona o općoj sigurnosti proizvoda (Narodne novine NN 158/2003; 107/2007), a možda nisu ni razumijeli zašto bi taj događaj trebao za njih biti važan. Radi se o prvoj objavi hrvatskih norma koje podržavaju primjenu Zakona o općoj sigurnosti proizvoda pa tek treba vidjeti što će ta činjenica promijeniti u sustavu nadzora potrošačkih proizvoda na koje se norme odnose, ali je sasvim sigurno da bi to trebalo shvatiti kao prvi korak u osiguranju sigurnosti proizvoda za potrošače na hrvatskome tržištu na isti način kako to čine države članice Europske unije.

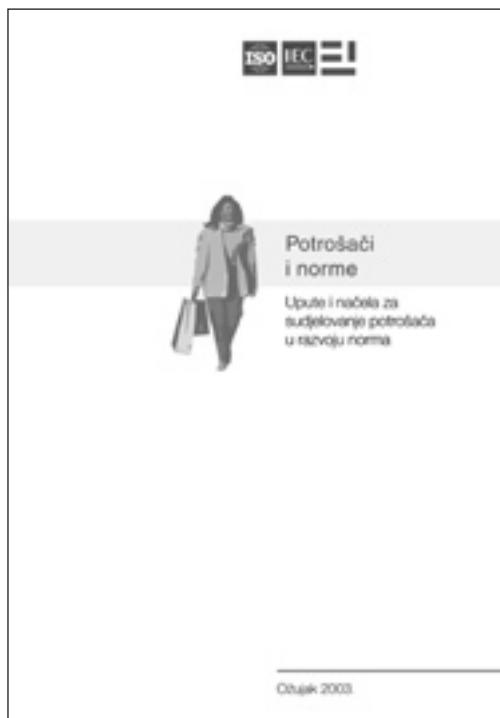
Norme se odnose na različite vrste proizvoda namijenjene potrošačima: namještaj i vanjski namještaj (dječji krevetići i zipke, otklopni kreveti, namještaj za sjedenje i stolovi za kampiranje, kućnu i javnu uporabu) gimnastičku opremu i opremu za vježbanje (sanduk za preskakivanje, konj i kozlič, oprema za jačanje, oprema za vježbanje s pedalama, pokretnе trake za trčanje, veslački uredaji, nožni steperi, zidne ljestve, pritke, grede za ravnotežu, viseći krugovi), sportsku opremu za kulturaljanje, plutajuća pomagala za učenje plivanja te proizvode za dojenčad i malu

djecu (dude, nosiljke, držače za dude i opremu za tekuću hranu). One utvrđuju opće i posebne sigurnosne zahtjeve za svaku od navedenih vrsta proizvoda i metode ispitivanja za te proizvode.

Navedene hrvatske norme pružat će pretpostavku o sukladnosti sa sigurnosnim zahtjevima za proizvode onih proizvođača koji ih primjenjuju sa željom da na tržište stave siguran proizvod kojim neće biti ugrožen onaj koji ga upotrebljava. Činjenica da je kod proizvodnje i ispitivanja proizvoda primjenjena jedna od norma s popisa može potrošačima pružiti povjerenje u

sigurnost tih proizvoda i tako im pomoći u informiranom odabiru proizvoda na tržištu. Jasno je da bi proizvodi koji nemaju tako čvrsti dokaz o uklanjanju rizika postupno mogli imati sve manje kupaca i izgubiti položaj na tržištu, što znači manje opasnih, nesigurnih i nekvalitetnih proizvoda koji se nude potrošačima!

Kao i u svakome broju, uz ovu vijest o doprinosu normizacije sigurnosti potrošača, obratite pozornost i na druge primjere kojima normizacija čini život potrošača sigurnijim i boljim i u ovome broju HZN Glasila!

¹⁾ Autorica je pomoćnica ravnatelja HZN-a za normizaciju

EUROPSKE NORME ZA SPORT I REKREACIJU: NEMA VIŠE ISPRIKE ZA IZBJEGAVANJE REKREACIJE

Vesna Ferenčak Brodarić^{*)}

Godišnji odmori tijekom kojih se većina nas barem djelomično preorientirala na aktivniji način života — plivanje, sportove na vodi, biciklizam ili jednostavno šetnje u prirodi – uglavnom su završili i vratili smo se u svakodnevnicu. Kako bi barem donekle ublažili stres prouzrokovani današnjim načinom života, upravo bi aktivno ili rekreativno bavljenje nekim sportom moglo biti od velike pomoći.

Zdravlje i dobra tjelesna kondicija postaju teme o kojima se sve više govori. Neki od oblika rekreacije prije ili nakon radnog vremena postaju sastavni dio dnevne rutine sve većeg broja ljudi.

Ipak, što nam jamči da bezazleni oblik rekreativne ili aktivno bavljenje nekim sportom neće završiti s ozljedama zbog neispravne sportske opreme?

Odgovor glasi: primjena međunarodnih i europskih norma iz područja rada tehničkih odbora ISO/TC 83, *Sports and recreational equipment* i CEN/TC 136, *Sports,*

^{*)} Autorica je stručna savjetnica u HZN-u

playground and other recreational equipment.

Nažalost, iako se Hrvatska često na međunarodnoj razini promovira kao „mala zemlja velikih sportaša“, u navedenoj smo „disciplini“ podbacili budući da - unatoč naporima HZN-a da privuče potencijalne članove i preustroji nekadašnji tehnički odbor HZN/TO 83, *Oprema za sport, igrališta i rekreaciju* - interesa za učlanjenje u odbor nije bilo i predloženo je njegovo ukidanje.

Područje rada toga odbora uključivalo je normizaciju opreme za sport, dječja igrališta i rekreaciju s posebnim naglaskom na: nazivlje, zahtjeve za sigurnost, prikladnost za uporabu, metode ispitivanja, označivanje, instaliranje i održavanje.

Tehnički odbor HZN/TO 83 prihvatio je od svog osnutka 2002. godine ukupno 65 europskih norma koje se odnose na zahtjeve za dječja igrališta i opremu za različite vrste sportova kao što su ronjenje, planinarenje, rolanje, skijanje, gimnastika, tjelovježba, sportovi s loptom, itd. Neke od tih norma u međuvremenu su na europskoj razini povučene i zamijenjene novim izdanjima. S obzirom na obvezu Republike Hrvatske da prije ulaska u Europsku uniju prihvati sve europske norme i povuče proturječne norme, norme iz područja rada CEN/TC 136 koje još nisu u Hrvatskoj prihvateće ili su na europskoj razini objavljena nova izdanja (njih 35), u ovome su broju HZN Glasila (4/2008) upućene u javnu raspravu po skraćenom postupku (prijedlog HZN-a).

Između ostalog, u postupak prihvatanja upućena su revidirana izdanja niza norma EN 1176, *Playground equipment and surfacing* pomoću kojih se nastoji povećati sigurnost dječjih igrališta, a o kojima je bilo riječi u HZN Glasilu 3/2008. Ističemo i norme koje sadrže sigurnosne zahtjeve za projektiranje i upravljanje bazenima (EN 15288-1:2008 i EN 15288-2:2008) kao i norme koje sadrže zahtjeve za opremu na bazenima.

U postupku prihvatanja su i nova izdanja norma koje se odnose na zahtjeve za planinarsku opremu i za paraglajding te nova izdanja norma za opremu za vježbanje.

Za ljubitelje zimskih sportova treba istaknuti da su u javnu raspravu upućene i međunarodne norme koje se odnose na zahtjeve za skije za alpsko skijanje, skijaške vezove, štapove i skijaške cipele (pancerice).

Dakle, nema više isprike za sportsku neaktivnost, barem kada je riječ o sigurnosti sportske opreme proizvedene u skladu s međunarodnim i europskim normama.

Za one pak sklonije avanturističkim vrstama sportova, koji su o rizicima i mogućnostima njihovog smanjivanja na najmanju moguću mjeru počeli razmišljati tek nakon ovoljetne tragične smrti mlade francuske turistkinje na raftingu na Cetini, treba istaknuti da je ISO/TC 228, *Tourism and related services* izradio prijedlog za osnivanje pododbora za avanturistički turizam.

O tom se prijedlogu za pokretanje novoga normizacijskoga projekta članice međunarodnog tehničkog odbora za turizam tek trebaju izjasniti.

U svakom slučaju, na nacionalnim razinama diljem svijeta normizacijom je već obuhvaćen taj dio turističke ponude pa tako dragovoljne nacionalne norme koje sadrže zahtjeve za pružatelje usluga avanturističkog turizma postoje u Argentini, Australiji, Brazilu, Kanadi, Čileu, Njemačkoj, Meksiku, SAD-u i Venezueli.

Kostarika i Novi Zeland razvili su sheme dobrovoljnog ocjenjivanja sukladnosti prema nacionalnim normama, i to kroz ocjenjivanje pružatelja usluga. U Velikoj Britaniji i državi Yukon u Kanadi takvo je ocjenjivanje obvezno za one koji se žele baviti tim poslom.

U svim navedenim državama normizacijom su obuhvaćeni zahtjevi za vještine koje trebaju imati vodiči u avanturističkim turističkim programima, zatim postupci i upravljanje sigurnošću te zahtjevi za opremu.

U Hrvatskoj su nakon navedene tragedije i zabrane poslovanja sedam tvrtki koje se bave organizacijom raftinga i canyoniga na Cetini, Ministarstvo turizma i Državni inspektorat dogovorili donošenje pravilnika o stručnoj obučenosti vodiča i pratitelja na raftingu i canyonigu prema kojemu će se dobivati licenca za taj oblik avanturističkog (pustolovnog) turizma, a koji bi trebao začivjeti do iduće sezone.

Do tada, sve je na vlastitu odgovornost.

Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute

ANEC POTIČE IZRADU NORMA ZA SIGURNOST ZAŠTITNIH OGRADA NA BAZENIMA, BALKONIMA I STEPENICAMA

Vesna Ferenčak Brodarić¹⁾

S obzirom na učestali broj vrlo teških pačak i tragičnih nesreća djece prouzrokovanih padom kroz balkonske ograde, stepenice ili utapanjem u bazenima zbog nepostojanja zaštitnih ograda ili njihove manjkavosti, ANEC-ova *Child Safety Working Group* provela je 2007. godine opsežno istraživanje čiji je rezultat izrada studije o sigurnosti zaštitnih ograda na bazenima, balkonima i stepenicama.

Cilj je tog istraživanja, provedenog nad stotinjak djece, bilo utvrditi visinu koju bi takve ograde trebale imati ovisno o dječjem uzrastu te utvrditi učinkovitost nekih uobičajenih načina obeshrabrvanja djece od penjanja na takve ograde kao i ustanoviti koji su osnovni razlozi zbog kojih djeca ipak padaju ili se provlače kroz sigurnosne zapreke i ograde.

Utvrđeno je da ne postoje jedinstveni propisi o sigurnosti zaštitnih ograda na bazenima, balkonima ili stepenicama u državama

EU-a niti postoje europske norme koje bi se odnosile na takvu vrstu proizvoda.

Nacionalne norme koje se odnose na zahtjeve za sigurnosne ograde za bazene

postoje npr. u Australijai, Južnoafričkoj Republici i Nizozemskoj.

Zbog toga ANEC u 2009. godini planira provesti još jedan istraživački projekt o

¹⁾ Autorica je stručna savjetnica u HZN-u

sigurnosti zaštitnih ograda na bazenima, balkonima i stepenicama kojim bi se do datno potkrijepila potreba za izradom usklađenih europskih norma za takve proizvode te koja bi poslužila kao podloga za njihovu izradu.

Objavljena studija provedena je nad djecom starosti od 9 do 75 mjeseci i uključuje rezultate istraživanja provedene nad 13 najčešćih vrsta zaštitnih ograda dostupnih na tržištu EU-a.

ANEC-ovi stručnjaci pritom su zaključili da proizvodnja dovoljno sigurnih zaštitnih ograda vjerovatno nije skuplja od proizvodnje onih nesigurnijih. Kao rezultat istraživanja ove studije ANEC je izdvojio činjenicu da je nemoguće osmisлити u potpunosti učinkovite zaštitne ogarde, već samo dovoljno sigurne ogarde koje mogu produljiti vrijeme potrebno da se dijete na njih popne ili kroz njih provuče. Zbog toga je potrebno stalno nadzirati djecu u blizini zaštitnih ograda.

Za djecu različitog uzrasta potrebno je voditi računa o potrebnim visinama takvih ograda pri čemu je minimalna visina prihvativljava za balkonske i slične ogarde ona od 110 cm. Pritom treba voditi računa da udaljenost između poda i prve prečke ili same ograde ne smije biti veća od 5 cm te da ogarde napravljene od horizontalno postavljenih prečka olakšavaju penjanje preko ograda i ne pružaju dovoljnu sigurnost.

ISO

ISO i potrošači

ISO norme potičući razvoj i trgovinu proizvodima i uslugama koji u većoj mjeri ispunjavaju očekivanja potrošača s obzirom na sigurnost i zdravlje, prikladnost za namjenu, zaštitu okoliša i druga svojstva. ISO nastoji osigurati da njegove norme budu u skladu sa zahtjevima tržišta i da ispunjavaju potrebe krajnjih korisnika, najčešće potrošača koji su u sve većoj mjeri izloženi globalnoj ponudi proizvoda i usluga. Predstavnici potrošača koji sudjeluju u razvoju norma mogu pružiti podatke o sigurnosnim aspektima i osigurati da se oni na ispravan način uzmu u obzir u radu na normama, daju primjere stvarne uporabe (ili pogrešne uporabe) proizvoda i usluga te savjete o pitanjima komunikacije. Ovo je jedna od niza publikacija Međunarodne organizacije za normizaciju o sudjelovanju predstavnika potrošača u normizacijskome radu, koju je Hrvatski zavod za norme preveo i objavio na hrvatskome jeziku.

ISO I POTROŠAČI

Međunarodne norme podupiru razvoj i trgovinu proizvodima i uslugama koji u većoj mjeri ispunjavaju očekivanja potrošača s obzirom na sigurnost i zdravlje, prikladnost za namjenu, zaštitu okoliša i druga svojstva. ISO nastoji osigurati da njegove norme budu u skladu sa zahtjevima tržišta i da ispunjavaju potrebe krajnjih korisnika, najčešće potrošača koji su u sve većoj mjeri izloženi globalnoj ponudi proizvoda i usluga. Predstavnici potrošača koji sudjeluju u razvoju norma mogu pružiti podatke o sigurnosnim aspektima i osigurati da se oni na ispravan način uzmu u obzir u radu na normama, daju primjere stvarne uporabe (ili pogrešne uporabe) proizvoda i usluga te savjete o pitanjima komunikacije. Ovo je jedna od niza publikacija Međunarodne organizacije za normizaciju o sudjelovanju predstavnika potrošača u normizacijskome radu, koju je Hrvatski zavod za norme preveo i objavio na hrvatskome jeziku.

www.hzn.hr

ZNAČENJE NORMIZACIJE U SVREMENOME SVIJETU

INDUSTRIJA I NORME

Vladimir Jaram¹⁾

U ovome članku, nastavku rasprave o značenju normizacije, obrađuju se norme i njihov značaj za industriju kao jednu od glavnih zainteresiranih strana za normizaciju. Norme značajno djeluju na industriju te ona kao takva želi aktivno pridonijeti procesu njihove izrade i razvoja. Norme i ispunjavanje njihovih zahtjeva osiguravaju i globalnu prihvatljivost proizvoda.

UVOD

Iako će se u bilo kakvoj raspravi o ulozi norma i koristima koje one donose društvu brzo doći do činjenice da je cijeli proces normizacije i izrade norma pretežno, iako ne isključivo, stvorila i potaknula industrija, danas postoje mnoge skupine zainteresirane za njih. Industrija i industrijsko-trgovačka udruženja još su uvijek najznačajnija zainteresirana strana za normizaciju i norme. Ta zainteresirana strana uključuje proizvođače iz svih industrijskih sektora, tvrtke koje se bave vađenjem sirovina (materijala), trgovačke kompanije, distributere i prodavače (maloprodaja), uvoznike i izvoznike, dobavljače (za industriju), stručne (profesionalne) institucije te udruženja kroz koja nastupa

ova zainteresirana strana (trgovačka udruženja, gospodarske komore). Ta zainteresirana strana uključuje i industrijska udruženja koja predstavljaju male i srednje velike tvrtke.

Treba uočiti da se koristi koje društvo ima od norma ne mogu mjeriti jedino i samo na razini pojedine tvrtke. Budući da su norme prihvaćene od niza tvrtki (iz istoga sektora), one su izgubile snagu sredstva pomoću kojega pojedina tvrtka može ostvariti konkurenčku prednost u odnosu na svoje suparnike. Razmatrajući koristi koje norme donose različitim zainteresiranim stranama, uvidjeti ćemo da norme često pojačavaju konkurenčku borbu u korist potrošača/klijenata. Ta konkurenčka borba pojedinih kompanija donosi dobit potrošačima/klijentima i kroz kvalitetu i kroz nižu cijenu. Postoji i neto dobit - opća dobrobit i boljšitak.

1. POVIJESNI RAZVOJ NORMIZACIJSKOG SUSTAVA

Razvoj i uporaba suvremenih dragovoljnijih tehničkih norma čini se kao normalna posljedica povećanih razina industrijske i društvene rafiniranosti i složenosti. Mnogi se slažu da je najznačajniji čimbenik u stvaranju bogatstva i blagostanja bila specijalizacija i podjela rada. Danas je to

elementarna činjenica i smatra se jednom od ključnih stvari za povećanje produktivnosti. Specijalizacija je omogućila da se proizvodni proces podijeli u niz povezanih aktivnosti (poslova, operacija) od kojih se neke mogu raditi paralelno, a neke nakon određene druge aktivnosti. Svaka od aktivnosti u tom nizu dodaje vrijednost proizvodu koji se oblikuje. U suvremenoj poslovnoj terminologiji to se naziva *vrijednosni lanac* (value chain).

1.1. Interne (kompanijske) norme, vertikalna integracija i vrijednosni lanac

Jedan je od bitnih zahtjeva za podjelu proizvodnje u niz povezanih procesa specifikacija potrebnih dijelova za svaku proizvodnu fazu ili operaciju. Jednom kad je nekom radnom operacijom nastao poluproizvod ili neka komponenta, i kad se proslijedu dalje (na drugo radno mjesto, druga proizvodna linija), oni trebaju ispunjavati određene zahtjeve, bilo da je riječ o dimenzijama, boji, težini ili nekim drugim značajkama. Tu su potrebne interne tehničke specifikacije kako bi se ograničila raznolikost. Te su se tehničke specifikacije izrađivale i bile pod kontrolom posebnoga, središnjeg ureda u toj kompaniji. Svaka pojedina kompanija imala je svoje vlastite tehničke specifikacije koje su se često nazivale interne kompanijske norme.

¹⁾ Autor je voditelj odsjeka u HZN-u

Porast masovne proizvodnje, integracija tržišta pokrenuta pojavom novih sredstava transporta, i takvih stvari kao što je hlađenje, dovelo je do spoznaje da je visoki stupanj vertikalne integracije (proizvodni proces unutar pojedine kompanije uključivao bi sve procese od vađenja sirovina i izrade materijala, sve proizvodne faze, pa do distribucije finalnog proizvoda krajnjim korisnicima) i tolika razina uplenjenosti pojedine kompanije u cijeli vrijednosni lanac krajnje neučinkovita. Neke kompanije su dobre u nekim poslovima dok su u drugima lošije, a specijalizacijom i usredotočenjem na ono u čemu su dobre mogu postići velike koristi. Takvim pristupom te uporabom vještina trećih strana (koje su usredotočene na ono u čemu su one dobre) dolazi se do rezultata koji je u konačnici ekonomičniji te vjerojatno i bolje kvalitete. Usmjeravanjem resursa na određene elemente vrijednosnog lanca, a kupnjom drugih elemenata od vanjskih dobavljača (*outsourcing*¹⁾), izrazito se podiže natjecateljska prednost. Unatoč tomu, vertikalna integracija ostaje važna

strateška orientacija za tvrtke čiji su proizvodi inovativni ili tamo gdje je tržište vrlo ograničeno.

Kupnja materijala, proizvoda ili usluga od vanjskih dobavljača zahtjeva uskladene specifikacije koje mogu biti obuhvaćene i službenim normama za proizvod, a mogu se tražiti i ispitivanja (norme za ispitivanje i uzorkovanje). Može se tražiti i da dobavljač ima uveden sustav upravljanja kvalitetom, a to uvodi u igru norme za sustave upravljanja kao što je niz norma ISO 9000.

1.2. Outsourcing i razvoj nacionalnih norma

U ranoj fazi *outsourcing* je bio zemljopisno lokaliziran pa su se pojedini indus-

trijski sektori utemeljivali i usredotočivali u određenim regijama. To se pripisivalo problemima s transportom i komunikacijama, dostupnošću materijala ili stručnom radnom snagom. Taj proces lokalizacije i grupiranja tvrtki iz određenoga industrijskog sektora u nekome zemljopisnom području ostao je važan i danas, i naročito je povezan s problemom stručne radne snage. To se posebno odnosi na industrijske sektore koji su vrlo inovativni po svojoj prirodi, a poznato je da se ne mogu sve tehnologije lako opisati i zapisati. Kompanije mogu usvojiti i razvijati novu tehnologiju brže i jeftinije lociranjem unutar *klastera* kompanija visoke tehnologije (u tom smislu čuvena je Silicijeva dolina - Silicon Valley).

Na početku se *outsourcing* gotovo isključivo oslanjao na kompanijine interne specifikacije ili interne norme. Neizbjegna je posljedica bila da je dobavljač trebao izrađivati mnogo različitih varijanti svog proizvoda ili određene komponente te neiskorištavanje prednosti (cijena, kval-

¹⁾ U poslovnom svijetu *outsourcing* znači povjeravanje dijela proizvodnje ili usluga vanjskim izvršiteljima te preseljenje proizvodnje na područja s jeftinijom radnom snagom (Nives Opačić: Hrvatski u zagradama, Globalizacijske jezične stranputice, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 2006.).

iteta) koje proizlaze iz usredotočivanja na jedno tehničko rješenje (količina). Neprikladnost takvoga pristupa brzo je uočena te se počelo s pokušajima racionalizacije i utvrđivanja specifikacije uzorka (model specification) za tržište na kojemu bi sve strane mogle trgovati. Takve specifikacije uzorka u početku su bile industrijske ili trgovačke norme, a uključivanjem zahtjeva i drugih zainteresiranih strana postale su nacionalne norme.

Nacionalne norme u početku su se izrađivale u stručnim institucijama osobito onima povezanim s inženjerstvom (strojarsko, elektro, kemijsko, pomorsko itd.). To je bio očigledan i prirodan put budući da su norme u biti tehničke po svojoj prirodi. Također, ta tijela su nepristrana i teoretski odijeljena od nadmetanja, potrošača i cijena. U praksi, norme podupiru tržišta utvrđujući strukturu, određenje i red. U tom smislu je suradnja na izradi norma isto toliko neophodan uvjet za djelotvorno funkcioniranje tržišta kao i konkurenca.

1.3. Nastanak i razvoj nacionalnih normirnih tijela

Proces je izrade norma sa stajališta vođenja samoga posla vrlo zahtjevan te zahtjeva nepristranost, mnogo vremena i nekoliko godina za usklađivanje zahtjeva svih zainteresiranih strana. Taj proces zahtjeva, također, i jasne i nedvosmislene postupke i pravila te je ponekad i vrlo skup (procjenjuje se da cijena izrade i izdavanje neke jednostavne norme može premašiti 200 000 eura). Stručne institucije ponekad nisu najbolje pozicionirane za iskorištavanje i oblikovanje opravdanih i razumnih potreba drugih zainteresiranih strana (npr. potrošača i vlada). Dakle, kao posljedica toga u većini je država taj proces centraliziran i vodi ga jedno ili dva tijela (elektrotehnički sektor je u mnogim državama odvojen)²⁾. Ta je centralizacija i uspostava nacionalnih normirnih tijela u funkciji razvoja i profinjenosti industrijske osnove u toj državi. Zato i nije nikakvo čudo da su prva nacionalna normirna tijela nastala tamo gdje je i industrija bila

najrazvijenija (u Velikoj Britaniji nakon industrijske revolucije, pa onda u Njemačkoj, Francuskoj itd.).

Nakon toga, kako je sve više dolazilo do *outsourcinga* iz drugih regija, pa prekomorskih država, te s jačanjem i širenjem međunarodne trgovine, nacionalna normirna tijela udruživala su se u saveze te osnovala regionalne i međunarodne normizacijske organizacije.

2. NORME I KONKURENTSKA SPOSOBNOST TVRTKI

Kako javno dostupne norme mogu ojačati konkurentsku sposobnost tvrtki? Konkurenetska sposobnost ovisi o razmjeru u kojem je pojedina tvrtka razvila potencijale koji je razlikuju od druge tvrtke i koji su teški, ili skupi, za kopiranje (repliciranje) od strane tržišnih takmaka.

Ta natjecateljska prednost, prema nekim autorima, ima u osnovi izvore u: reputaciji, inovaciji i mreži vezanih ugovora i sporazuma (unutar ili oko tvrtke) te sposobnosti pojedine organizacije u uspostavljanju i stvaranju "organizacijskoga znanja" među zaposlenicima te prema svojim dobavljačima ili potrošačima, ili među skupinama tvrtki angažiranih poslovno povezanim aktivnostima.

Reputacija i inovacija su dovoljno jasne same po sebi, a one same zahtjevaju značajne investicije i nije ih lako replicirati. Jedan izvor inovacijske snage pojed-

ine tvrtke može proizlaziti i iz pažnje koju ona posvećuje javnim normizacijskim procesima, a koja može predstavljati važno sredstvo jeftinoga prikupljanja tehničkih informacija. Reputacija, s druge strane, traži vrijeme i niz opetovanih prodaja. Oslanjanje na javno dostupne norme čini za kupca kupovinu pojedinog proizvoda pouzdanijom i manje rizičnom.

I dok su mnoge male tvrtke, kao i one koje ulaze u posao, inovativne, za njih je prilično težak proces izgradnje reputacije. U tome im norme mogu pomoći. Tako npr. uporaba morma za sustav upravljanja (kao što je to niz norma ISO 9000) često pomaže tvrtkama u nadilaženju problema nedostatka ugleda te im pomaže u integriranju njihovih aktivnosti u mrežu tvrtki koje se bave istim stvarima. Ustvari, povjesno izvorište niza norma ISO 9000 može se pronaći u potrebi stvaranja mreže tvrtki - i stvaranju natjecanja među njima - za potrebe javne nabave britanskoga ministarstva obrane.

Istraživanja koja je proveo DIN (njemačko normirno tijelo) pokazuju mnoge aspekte utjecaja norma na konkurenetsku sposobnost tvrtki. Jedna od najvažnijih pozitivnih reakcija bila je na ulogu koje norme imaju u osiguravanju dostupnosti tehnologija. Istraživanja su pokazala da tvrtke imaju velike koristi od istraživačkih aktivnosti trećih strana (transfer tehnologije i znanja), a i od smanjenja rizika koji bi nastao investiranjem u nekonkurentne tehnologije.

²⁾ U nekim državama, a u tom smislu ističu se Sjedinjene Američke Države, izrada norma ostala je u djelokrugu stručnih institucija (društava), od kojih neke imaju i vrlo široko globalno članstvo.

Samo uključivanje u normizacijski proces omogućava pojedinoj organizaciji da bude jedna od organizacija koja će primijeniti "nove" zahtjeve u ranoj fazi stvarajući na taj način natjecateljsku prednost. Neuključivanje u normizacijski proces može povećati i troškove istraživanja i razvoja pojedine organizacije, jer takve kompanije/tvrtke trebaju provesti istraživanja koja je već netko drugi proveo te na taj način duplicitirati postojeće rezultate istraživanja.

3. NOVA TRŽIŠTA, INOVACIJE I NORME

Kažu da svako novo tržište zahtjeva neku inovaciju - proizvod ili uslugu koji trebaju zadovoljiti zahtjeve potrošača na različit i učinkovitiji način u odnosu kako je to bilo ranije. Obično se takvi novi proizvodi oslanjaju na novi, drugaćiji pristup oblikovanju proizvoda, a koji ima uporište u novoj tehnologiji i istraživanju. Izumitelji ili oni koji razviju takve proizvode, uloživši u taj proces puno rada, vremena i novca, bit će zaokupljeni i usredotočeni na iskorštavanje te investicije i ostvarivanje maksimalno mogućeg dobitka. U tome imaju potporu vlada i njihovih tijela koja dodjeljuju isključiva prava na novu tehnologiju u obliku prava na intelektualno vlasništvo. To može biti u obliku patenta, autorskoga prava, registracije dizajna ili brenda, logotipa ili samoga uređaja. To je jedna od prednosti koja se dobiva nad konkurenčijom i koja dolazi s inovacijom zajedno s vremenskom komponentom (treba vremena za odgovor na taj tržišni iskorak). Međutim, prava intelektualnog vlasništva nisu vječna i ograničena su vremenski i dosegom tako da njihov nositelj ne može vječno uživati u plodovima svoga napora. Ako novi proizvod uspije na tržištu, tada on privlači nove igrače (takmace). Oni mogu doći na tržište s alternativnim tehničkim rješenjima koja nisu pokrivena patentom. Istraživanja su pokazala da u nekim industrijama patenti nisu poželjan oblik zaštite prava intelektualnoga vlasništva nego se radije koriste čuvanjem (neodavanjem) tajne i iskorštavanjem vremenske prednosti koju imaju. Ta vrsta zaštite vrlo je važna za inovacije koje se odnose na procese, npr. nova sredstva za proizvodnju postojećih proizvoda. U životnom vijeku proizvoda, na putu od inovacije, rasta do zrelosti pa onda slabljenja i nestajanja

događaju se i promjene u stupnju i vrsti tržišnog natjecanja tvrtki. Kako proizvodi postaju definirani (norme za proizvode), to se pojačava i konkurenčija, a tržišna borba postaje sve intenzivnija. Krajnje koristi od toga procesa imaju potrošači u obliku kvalitete i nižih cijena.

Globalizacija je stvarnost (činjenica) poslovnoga života kao i rastuće tržišno natjecanje. S tim trendovima dolaze i nove tehnologije i nova tržišta. Industrija ima zahtjeve za vremensku i troškovnu učinkovitost u razvoju i marketingu svojih proizvoda, od kojih mnogi imaju sve kraći i kraći životni vijek. Međunarodne normizacijske organizacije prilagođavaju svoje proizvode i usluge potrebama industrije opskrbujući ih alatima kojima mogu ostvariti komercijalne koristi i probitke te zadovoljiti njihove potrebe za normizacijom. Norme i ispunjavanje njihovih zahtjeva osigurava i globalnu prihvatljivost proizvoda.

Siemens je jedna od najvećih svjetskih kompanija (450.000 zaposlenih u 500 tvornica u 190 država) s poslovnim aktivnostima u različitim područjima elektrotehnologije, uključujući komunikacije i informacijsku tehnologiju. Guido Görtler, Siemensov glavni menadžer za korporativnu normizaciju i regulativu, kaže: "Sudjelovanje stručnjaka iz Siemensa u svim tehničkim odborima međunarodnih organizacija za normizaciju koji imaju područje rada povezano s našim poslovnim sektorom je strateška odluka. Među koristima od toga je rano stjecanje znanja o sadržaju budućih norma koje ćemo trebati upotrebljavati u oblikovanju i proizvodnji. Na kraju procesa, a prije nego budu isporučeni, proizvodi trebaju proći ocjenu sukladnosti ili ispitivanje prema nekoj normi. U najboljem je interesu Siemensa i svih drugih velikih igrača privući što je moguće više sudionika u normizaciju, naročito male i srednje velike tvrtke jer one predstavljaju dobavljače proizvoda i opreme čija je vrijednost oko polovice Siemensova godišnjeg obrtaja. Sve više su međunarodne norme dio uspostavljenih kriterija za određivanje potencijalnih partnerstava, jer između ostalog imamo zajedničku odgovornost prema našim kupcima/klijentima."

Kompanije koje razmišljaju o širenju i prodoru na nova svjetska tržišta i poslovanju na globalnoj razini oslanjaju se pritom na međunarodne norme. Rockwell Automation, američka tvrtka sa sjedištem u Milwaukeeju, pruža usluge automatizacije i nudi potpuna rješenja automatizacije kako bi proizvodnja bila što produktivnija. Do ranih osamdesetih godina prošloga stoljeća bili su usredotočeni gotovo isključivo na sjevernoameričko tržište da bi onda odlučili o širenju koje je moglo omogućiti samo šire međunarodno tržište. U tvrtki su znali da je na međunarodnom tržištu uobičajena uporaba međunarodnih norma te da bi se bilo dobro uključiti u rad međunarodnih normizacijskih organizacija. "Danas," kaže Pip Pearce, potpredsjednik za globalnu promociju norma, "nema razvoja proizvoda u našoj kompaniji, a da se ne uzmu u obzir međunarodne norme. One daju našim inženjerima uvjete na koje oni trebaju usredotočiti svoju pažnju i napor. Kad gledamo na troškove i vrijeme potrebno za izbacivanje kojeg važnog proizvoda na tržište, neki od tih proizvoda mogu koštati stotine milijuna dolara samo u kapitalnoj opremi potreboj za proizvodnju i ako nemate kao osnovu norme, od kojih ćete krenuti i za koje možete reći - prije nego što poduzmete bilo što drugo, oblikujte prema tome - vjerojatno ćete morati utrošiti duplo više vremena do izlaska na tržište i promašiti zahtjeve u polovici slučajeva."

Pri prodoru na nova tržišta i njihova osvajanja slikovit je i primjer turske kompanije Beko Elektronik te način na koji oni mijere vrijednost norma kad se radi o izvozu. Beko Elektronik proizvođač je televizora kojemu su glavni konkurenti Hitachi i Toshiba u Japanu te Thomson i Grundig u Europi. Oni su šesti po veličini europski proizvođač televizora s ostvarenim prihodom u 1988. godini od skoro 400 milijuna američkih dolara. Imaju oko 1.750 zaposlenika u cijelome svijetu, 39 % turskog tržišta, a u 1998. godini izvezli su milijun televizora u 50 država u svijetu. Prihod ostvaren izvozom bio je 1999. godine oko 200 milijuna američkih dolara. "Ako ne upotrebljavate norme, ili radite nešto nezakonito ili nećete biti uspješni na globalnoj razini," kaže Aydin Çubukçu, predsjednik kompanije. Bekovi televizori rađeni su u

potpunosti u skladu s normama, a u kompaniji kažu da bi bez ispunjavanja zahtjeva tih norma mogli do određene mјere prodavati u Turskoj, ali ne mogu zamisliti da bi Europa prihvatiла Bekove proizvode da se oni ne drže međunarodnih norma. Aydin Çubukçu, predsjednik kompanije, prikazao je to broјčano ovako: "Ako uzmete u obzir da smo prošle godine izvezli televizora u vrijednosti od 147,5 milijuna dolara u Sjedinjene Američke Države, a oko 100 milijuna američkih dolara u Europu te ostatak u države gdje se na norme gleda kao nešto manje važno, tada možete lako izmjeriti vrijednost norma u smislu izvoza."

4. ZAKLJUČAK

Norme i normizacija donose koristi koje se ne mogu mjeriti samo na razini pojedine industrije ili tvrtke. Budući da su norme prihvaćene od niza tvrtki (iz istoga sektora), one su izgubile snagu sredstva pomoću kojega pojedina tvrtka može ostvariti konkurentsku prednost nad svojim suparnicima. Norme često potiču konkurentsku

borbu koja donosi dobit potrošačima/klijentima, i kroz kvalitetu i kroz nižu cijenu. Postoji i neto dobit - opća dobrobit i boljatik.

Međunarodne normizacijske organizacije prilagođavaju svoje proizvode i usluge potrebama industrije opskrbujući je alatima kojima može ostvariti komercijalne koristi i probitke te zadovoljiti njezinu potrebu za normizacijom. Norme i ispunjavanje njihovih zahtjeva osigurava i globalnu prihvatljivost proizvoda. Pri prodoru na nova tržišta i njihova osvajanja treba imati na umu da je danas teško zamisliti da bi neka tržišta prihvatiла proizvode koji ne ispunjavaju zahtjeve međunarodnih norma.

U idućemu broju: *Norme i okoliš*

LITERATURA:

- [1] Paul Temple, Geoffrey Williams: *The benefits of standards*, European Committee for Standardization, CEN Management Centre, Bruxelles, 2002.
- [2] Todor Cooklev: *Engineering Standards in Engineering Education*, San Francisco State University, USA
- [3] HRN EN 45020:2007 - Normizacija i srodne djelatnosti - Rječnik općih naziva (ISO/IEC Guide 2:2004; EN 45020:2006)
- [4] IEC, *The Strategic value of International Standards*
- [5] Standards Council of Canada: Benefits of standards for business and industry, http://www.scc.ca/en/industry/benefits/industry_benefits.shtml
- [6] IEC Publications: Global Reach, Global Acceptance, Global Success, http://www.iec.ch/news_centre/onlinepubs/benefits_pubs.htm
- [7] ISO Publication: Stakeholders in international standardization, http://www.iso.org/iso/standards_development/processes_and_procedures/stakeholders.htm
- [8] IEC Publications: MNCs and SMEs and the IEC, http://www.iec.ch/news_centre/onlinepubs/pdf/mncsandsmes.pdf

www.hzn.hr

ISO I DRUŠTVENA ODGOVORNOST

ISO je pokrenuo razvoj buduće norme ISO 26000 koja će davati dragovoljne upute o društvenoj odgovornosti, a namijenjena je za uporabu u svim vrstama organizacija i u javnom i u privatnom sektoru, i u razvijenim zemljama i u zemljama u razvoju. Pomoći će im u njihovim nastojanjima da posluju na društveno odgovoran način, što društvo u sve većoj mjeri zahtijeva. Norma ISO 26000 ne sadržava zahtjeve nego smjernice pa se stoga neće primjenjivati kao norma za certifikaciju kao norme ISO 9001:2000 i ISO 14001:2004.

Dodatane informacije o normi ISO 26000 i ISO-ovoj radnoj skupini za društvenu odgovornost koja izrađuje tu normu potražite u ovoj brošuri koju je izdao Hrvatski zavod za norme i na internetskoj stranici: www.iso.org/sr.

JEZIČNI KUTAK

NEKOLIKO SAVJETA O PRAVILNOME PISANJU — REKCIJA, PASIV I SROČNOST

Ivana Canosa¹⁾

U procesu pisanja naša je pažnja najvećim dijelom zaokupljena sadržajem, a manje jezičnim dvojbama, osobito kada su u pitanju i inače „teža“ i složenija pravila.

Razmišljamo o stilu, leksiku i strukturi članka, prikaza ili obavijesti. Nastojimo, osobito u administrativno-funkcionalnome stilu, ostvariti neutralnost izričaja ili, u književno-umjetničkome stilu, individualnost i originalnost. Inače je književno-umjetnički stil jedini funkcionalni stil koji je najslobodniji u odnosu na pravila, tj. gramatičku normu, jer zbog svoje naravne trpi bilo kakvu obvezatnost. Međutim, u svim ostalim stilovima zahtijeva se poštivanje jezične norme pa čemo u ovome broju *HZN Glasila* ukratko predstaviti manje razumljiva pravila koja obično zadaju brigu pri pripremi i oblikovanju tekstova, bilo da se radi o prijevodu sa stranoga jezika ili o pisanju na hrvatskome jeziku.

Rekcija ili upravljanje je svojstvo glagola, pridjeva i priloga da otvaraju mjesto dru-

gim riječima u određenome obliku¹. Već samo upravljanje podrazumijeva zavisan odnos, a najizraženija upravljačka svojstva imaju glagoli. Pogrešna je rekacija jedna od najčešćih jezičnih pogrešaka. Evo nekoliko primjera: često možemo vidjeti kako pogrešno piše npr. *raspravljati po tom pitanju*, a treba *raspravljati o tom pitanju*, dakle *raspravljati o*; *ovisiti od stajališta*, a treba *ovisiti o stajalištu*, dakle *ovisiti o*; *zavisiti o preporukama*, a treba *zavisiti od preporuka*, dakle *zavisiti od*; *koristiti ovu priliku*, *koristiti ove upute*, a treba *koristiti se ovom prilikom*, *koristiti se ovim uputama*, dakle *koristiti se čime*; *čestitati unaprijeđenje / čestitati na godišnjici*, a treba *čestitati na unaprijeđenju*, ali *čestitati godišnjicu*, dakle paziti na razliku između *čestitati što / čestitati na čemu*; *u vezi Vaše prijave*, a treba *u vezi s Vašom prijavom*, dakle *u vezi s tim*; *idem kod voditelja*, a treba *idem k voditelju*, ali zato *stanujem kod roditelja*, dakle umjesto *ići + kod*

+ gen. pravilno je *ići + k + dat.*, *lagala sam te*, a treba *lagala sam ti*, dakle *lagati kome*; *živim nedaleko škole*, a treba *živim nedaleko od škole*, dakle *nedaleko od koga / čega*.

Pasiv je glagolsko stanje i njime se izražava trpnost subjekta. U hrvatskome je jeziku rjeđi od aktiva, ali je izražena i pretjerana uporaba pasiva u nekim funkcionalnim stilovima hrvatskoga standardnog jezika najčešće posljedica utjecaja engleskog jezika. Postoje brojne situacije kada ga možemo i trebamo zamijeniti aktivom, koji je prirodniji i svojstveniji našemu jeziku, npr. *preporuka je donesena od strane ministarstva*, a bolje je *preporuku je donijelo ministarstvo* itd.

Sročnost ili kongruencija je slaganje riječi s drugom riječju u rečenici prema rodu, broju i padežu. Pravila sročnosti su složena i vrlo često dvojbenata. Ukratko ih možemo navesti ovako:

- složeni brojevi koji završavaju brojem jedan imaju predikat u jednini (*u organizaciji je dvadeset jedna članica*), a ako je predikat sastavljen od oblika koji ima kategoriju roda, određuje ga rod

¹⁾ Autorica je lektorica u HZN-u

¹⁾ Frančić, A., Hudeček, L., Mihaljević, M. 2006. Normativnost i višefunkcionalnost u hrvatskome standardnom jeziku. Hrvatska sveučilišna naklada. Zagreb.

imenice uz koju stoji broj (*sastanku je prisustvovao trideset jedan znanstvenik*)

- množinske osobne zamjenice uvek dolaze u genitivu množine u izrazima tipa *nas petero, vas dvojica, njih troje*
- imenice braća, djeca, gospoda spadaju u skupinu zbirnih imenica, sročnost imenica djeca i braća je samo množinska i srednjorodna, a imenice gospoda

i jedninska (onda je ženskorodna) i množinska (onda je srednjorodna); npr. *braća pričaju, ali braća su pričala, gospoda šuti, gospoda šute i gospoda je šutjela i gospoda su šutjela*

- imenice sluga, kukavica i hulja su morfološki imenice ženskog roda, a mogu označavati osobe obaju spolova; sluga u jednini ima samo muškorodnu sročnost (*taj je sluga odan*), a u množini

ima i muškorodnu (*ti su sluge odani*) i ženskorodnu sročnost (*te su sluge odane*); imenica kukavica i u jednini i u množini može imati i muškorodnu i ženskorodnu sročnost (*taj/ta kukavica laže i ti/te kukavice lažu*); imenica hulja ima u oba broja samo ženskorodnu sročnost (*ta me hulja preveslala/te su me hulje preveslale*).

Hrvatski zavod za norme objavio je tri brošure kojima je namjena promicanje primjene rezultata rada međunarodne organizacije za normizaciju (ISO). Brošure se na zahtjev mogu dobiti besplatno u Hrvatskome zavodu za norme.

ISO I DRUŠTVENA ODGOVORNOST

ISO je pokrenuo razvoj buduće norme ISO 26000 koja će davati dragovoljne upute o društvenoj odgovornosti, a namijenjena je za uporabu u svim vrstama organizacija i u javnome i u privatnemu sektoru, i u razvijenim zemljama i u zemljama u razvoju. Pomoći će im u njihovim nastojanjima da posluju na društveno odgovoran način, što društvo u sve većoj mjeri zahtijeva. Norma ISO 26000 ne sadržava zahtjeve nego smjernice pa se stoga neće primjenjivati kao norma za certifikaciju kao norme ISO 9001:2000 i ISO 14001:2004.

Dodatane informacije o normi ISO 26000 i ISO-ovoj radnoj skupini za društvenu odgovornost koja izrađuje tu normu potražite u ovoj brošuri koju je izdao Hrvatski zavod za norme i na internetskoj stranici: www.iso.org/sr.

ISO I POTROŠAČI

Međunarodne norme podupiru razvoj i trgovinu proizvodima i uslugama koji u većoj mjeri ispunjavaju očekivanja potrošača s obzirom na sigurnost i zdravlje, prikladnost za namjenu, zaštitu okoliša i druga svojstva. ISO nastoji osigurati da njegove norme budu u skladu sa zahtjevima tržišta i da ispunjavaju potrebe krajnjih korisnika, najčešće potrošača koji su u sve većoj mjeri izloženi globalnoj ponudi proizvoda i usluga. Predstavnici potrošača koji sudjeluju u razvoju norma mogu pružiti podatke o sigurnosnim aspektima i osigurati da se oni na ispravan način uzmu u obzir u radu na normama, daju primjere stvarne uporabe (ili pogrešne uporabe) proizvoda i usluga te savjete o pitanjima komunikacije. Ovo je jedna od niza publikacija Međunarodne organizacije za normizaciju o sudjelovanju predstavnika potrošača u normizacijskom radu, koju je Hrvatski zavod za norme preveo i objavio na hrvatskome jeziku.

ISO I OCJENJIVANJE SUKLADNOSTI

Ocjenjivanje sukladnosti znači provjeravanje jesu li proizvodi, usluge, materijali, procesi, sustavi i osoblje u skladu sa zahtjevima norma, propisa ili drugih specifikacija. Ono koristi proizvođačima, pružateljima usluga, korisnicima, potrošačima i zakonodavcima, olakšava međunarodnu trgovinu te podupire održivi razvoj. Više o koristima ocjenjivanja sukladnosti, pročitajte u ovoj publikaciji koju je izdao Hrvatski zavod za norme.

www.hzn.hr

Poštovani čitatelji/ce!

Iako je u vremenu od prošlog broja bila ljetna stanka, ipak su se obavljale određene aktivnosti unutar i izvan Hrvatskog zavoda za norme:

- sudjelovanje na ISO Forum Croaticum, Centra za kvalitetu HGK-a;
- sudjelovanje na međunarodnim savjetovanjima i skupovima o čemu se mogu pročitati izvješća predstavnika HZN-a u za to predviđenim rubrikama glasila;
- posjeta Češkom institutu za normalizaciju;
- održavani su sastanci tehničkih odabara;
- tiskane su nove hrvatske norme i promidžbeni materijali;
- obavljeni su svakodnevni tekući poslovi iz djelatnosti HZN-a.

Ravnatelj HZN-a
dr. sc. Dragutin Funda

OGLASNIK ZA NORMATIVNE DOKUMENTE

Oglasnik za normativne dokumente, uobičajeno tiskan na papiru kao prilog HZN Glasilu, zbog velikog broja podataka priložen je ovomu broju HZN Glasila u elektroničkome obliku (PDF) na CD-u.

Sadrži sve podatke o hrvatskim normama, nacrtima hrvatskih norma upućenim u javnu raspravu, prijedlozima za prihvatanje stranih norma u izvorniku, povućenim normama te isprvcima kao i rezultate europske i međunarodne normizacije razvrstane po predmetnom ustroju kako su se i dosad objavljivali u Oglasniku za normativne dokumente.

Hrvatski zavod za norme

Oglasnik za normativne dokumente

4/2008 kolovoz, 2008.

Oglasnik za normativne dokumente Hrvatskog zavoda za norme sadrži popise hrvatskih norma, nacrtu hrvatskih norma, prijedloga za prihvatanje stranih norma u izvorniku, povučene hrvatske norme, povučene nacrte hrvatskih norma te ispravke, rezultate europske i međunarodne normizacije razvrstane po predmetnom ustroju i obavijesti HZN-a.

Tko u popisima normativnih dokumenata koji su objavljeni u ovom Oglasniku otkrije koju grešku, koja može voditi do krive primjene, moli se da o tome neodložno obavijesti Hrvatski zavod za norme, kako bi se mogli otkloniti uočeni propusti.

Izdavač:

ČLANOVI HZN-a

Objavljujemo popis redovitih i pridruženih članova HZN-a po vrstama pravnih odnosno fizičkih osoba za koje je Upravno vijeće donijelo odluku o primanju do 30. lipnja 2008. godine.

Članovi Hrvatskog zavoda za norme

Vrsta članstva, vrsta pravne ili fizičke osobe :	Ukupno članova 2007-12-31	Odluka UV-a 2008-01-23	Odluka UV-a 2008-02-27	Odluka UV-a 2008-04-15	Odluka UV-a 2008-04-29	Odluka UV-a 2008-06-30	Uk...
Članovi promatrači – Pravne osobe koje ostvaruju dobit	14	1	1	0	1	1	
Članovi promatrači – Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit	1	0	0	0	0	0	
Redoviti članovi:							
Pravne osobe koje ostvaruju dobit	287	20	11	15	2	6	
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – javne ust. i slično	30	3	1	1	1	0	
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – HGK, HOK, HUP	2	0	0	0	0	0	
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – struk. komore ili udr.	5	0	0	0	0	0	
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – strukovna društva	9	3	1	0	1	1	
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – škole	3	1	0	0	0	0	
Pravne osobe koje ne ostvaruju dobit – fakulteti	28	1	0	0	0	0	
Fizičke osobe - pojedinci	35	7	1	2	2	0	
Obit – fizičke osobe	17	2	0	2	0	1	
Ukupno redovnih članova	416	37	14	20	6	8	
Ukupno redovnih i promatračkih članova	431	38	15	20	7	9	
Odustaju			4	2	3	4	0
Tjelо državne uprave	41		0	3	1	1	

PRVA VELIKA DONACIJA ČLANA HZN-a

Hrvatski je zavod za norme, nakon duljih dogovora, u srpnju 2008. godine primio prvu veliku donaciju od jednog svog redovitog člana, Instituta građevinarstva Hrvatske.

Donacija se sastoji od stotinjak prijevoda norma iz raznih područja normizacije u graditeljstvu, ukupno preko 3700 stranica.

Iako je člankom 9. Pravilnika o članstvu u Hrvatskom zavodu za norme uređena mogućnost posebnih doprinosa kojima članovi HZN-a mogu pridonijeti razvoju pojedinih područja normizacije ili pojedinačnim projektima normizacije, ovo je prva praktična provedba navedene odredbe i prvi veliki doprinos člana HZN-a.

Ne iznenaduje što se prva velika donacija dogodila upravo u području graditeljstva. Iz priloga u HZN Glasilu 2/2008 koji su bili posvećeni građevinarstvu, svi su čitatelji HZN Glasila mogli

prepoznati ozbiljinost rada u normizaciji toga područja: veliki broj aktivnih tehničkih odbora, veliki trud svih njihovih članova i značajan rezultat koji je dosad postignut. Nakon djelomično završenog preustroja tehničkih odbora, možemo zaključiti da je preustroj u području graditeljstva završen (kao prvo područje normizacije u kojem je preustroj potpuno završen!), da svi tehnički odbori nastavljaju s radom i da u nijednom tehničkom odboru ne postoji problem nedostatka interesa za nastavak njegova rada. Pritom se ne može zanemariti uloga Instituta građevinarstva Hrvatske u nizu tehničkih odbora, ali niti jasna podrška koju Ministarstvo zaštite okoliša, prostornog uređenja i graditeljstva pruža hrvatskoj normizaciji.

Nadamo se da će primjer Instituta građevinarstva Hrvatske sljediti i drugi članovi HZN-a i očekujemo da će, potaknuti ovom donacijom, razmotriti mogućnost da svojim odgovarajućim doprinosom pridonesu i razvoju drugih područja normizacije.

S. Zima

IZ RADA HZN/TO

Ljetno vrijeme razdoblje je godišnjih odmora i to se osjeća na svakome koraku pa tako i u ritmu održavanja sastanaka tehničkih odbora HZN-a. Članovi tehničkih odbora na zasluženom su godišnjem odmoru, a i tehnički tajnici skupljaju snage za „vruću“ jesen koja je pred HZN-om u dijelu rada tehničkih odbora i prihvaćanja europskih norma:

- preustroj tehničkih odbora koji zbog različitih razloga nisu završili preustroj u zadanom roku (tridesetak tehničkih odbora: utvrđivanje područja rada, utvrđivanje odgovarajućih međunarodnih i europskih tehničkih odbora, utvrđivanje članstva i ravnomerne zastupljenosti različitih zainteresiranih strana)
- priprema prijedloga odluka Upravnog vijeća o osnivanju/nastavku rada preustrojenih tehničkih odbora
- priprema prijedloga odluka ravnatelja o imenovanju predsjednika/predsjednika preustrojenih tehničkih odbora
- provedba postupka prihvaćanja europskih norma u tehničkim odborima (raspodjela preostalih radnih dokumenata koji iz različitih razloga još nisu uručeni tehničkim odborima, provedba rasprave u tehničkim odborima — na sastancima ili električni, priprema prijedloga za prihvaćanje norma i objava javne rasprave, objava norma) za više tisuća europskih norma koje još nisu prihvачene kao hrvatske norme
- provedba postupka prihvaćanja europskih norma u područjima u kojima tehnički odbori nisu osnovani (pregled svakog područja normizacije i utvrđivanje užih područja koja nisu obuhvaćena dosad osnovanim tehničkim odborima, utvrđivanje popisa europskih norma, priprema prijedloga za prihvaćanje norma i objava javne rasprave, objava norma) za više tisuća europskih norma za koje dosad nije iskazan interes zainteresiranih strana i za koje HZN provodi skraćeni „administrativni“ postupak u skladu s člankom 54. Statuta HZN-a i novim unutrašnjim pravilima nUPN 3, *Izradba i donošenje hrvatskih norma i drugih dokumenata* (nUPN 3 dostupan je za

raspravu i primjedbe članovima HZN-a na internetskim stranicama HZN-a, na zaštićenom području dostupnom uz lozinku; rok za dostavu primjedba je 24. rujna 2008. godine).

- „inventura“ zbirke hrvatskih norma i usporedba s aktualnim zbirkama europskih norma CEN-a i CENELEC-a radi utvrđivanja preostalih europskih norma koje treba prihvati u hrvatsku normizaciju radi ispunjavanja uvjeta za članstvo u tim organizacijama
- provedba priprema i pokusni rad „bez papira“ — prijelaz na isključivo električnu komunikaciju s članovima tehničkih odbora kao dio priprema za članstvo HZN-a u CEN-u i CENELEC-u i budući rad u europskoj normizaciji (pozivi na sastanak, zapisnici sa sastanka, raspodjela stranih i hrvatskih radnih dokumenata i sl.).

Dio navedenog posla obavljen je već tijekom lipnja i u HZN Glasilu 3/2008 je bio vidljiv jedan od rezultata toga posla: objavljena je obavijest o oko 500 novih hrvatskih norma i prijedlozi za prihvaćanje oko 1000 europskih norma. Uz prijedloge za prihvaćanje europskih norma koje su izradili članovi tehničkih odbora, u HZN-su, po skraćenom postupku, pripremljeni prijedlozi za prihvaćanje europskih norma u područjima u kojima tehnički odbori nisu osnovani, uglavnom usklađenih europskih norma koje omogućuju primjenu europskih direktiva *novoga pristupa*.

U skladu s dogovorom sa sastanka s predsjednicima svih tehničkih odbora održanog 4. lipnja 2008. godine, 2500 radnih dokumenata (europskih norma) podijeljeno je članovima tehničkih odbora kako bi oni mogli biti razmotreni i kako bi najkasnije do 20. listopada 2008. godine mogli biti izrađeni prijedlozi za prihvaćanje tih norma. Javna rasprava o tim prijedlozima trebala bi biti objavljena u HZN Glasilu 5/2008 (datum izlaska iz tiska 31. listopada 2008.) kako bi nove hrvatske norme, kojima se prihvaćaju sve preostale europske norme iz područja rada postojećih tehničkih odbora, bile objavljene najkasnije u HZN Glasilu 6/2008 koje izlazi 31. prosinca 2008. godine.

U ovom broju HZN Glasila, uz objave prijedloga za prihvaćanje europskih norma

koje su priredili tehnički odbori HZN-a, objavljaju se daljnji prijedlozi za prihvaćanje europskih norma u područjima u kojima nema tehničkih odbora, koji su, prema skraćenom postupku, pripremljeni u HZN-u. Na isti će način biti pripremljeni daljnji prijedlozi za prihvaćanje europskih norma i bit će objavljivani u dalnjim brojevima HZN Glasila sve dok sve europske norme ne budu prihvачene kao hrvatske norme.

Ponovno skrećemo pozornost na činjenicu da je *Strategijom za primjenu pravne stečevine u području slobodnoga kretanja roba* koju je Vlada Republike Hrvatske prihvati u studenome 2007. godine utvrđena obveza prihvaćanja svih europskih norma u hrvatsku normizaciju do kraja 2008. godine kako bi HZN do tog roka mogao ispuniti sve uvjete za članstvo u europskim organizacijama CEN i CENELEC i podnijeti prijavu za članstvo. Punopravno članstvo u tim organizacijama preduvjet je za članstvo Republike Hrvatske u Europskoj uniji.

U ovome broju HZN Glasila objavljujemo ponovljeni poziv za sudjelovanje u radu tri tehnička odbora. Svi podaci za dodatne obavijesti ili prijave navedeni su u pozivu.

PONOVLJENI POZIVI ZA SUDJELOVANJE U RADU TEHNIČKIH ODBORA

PODRUČJE: Energetika

Naziv tehničkog odbora:

Energetika

Područje rada:

- priprema norma uputa za javne nabave i natječaje prema europskom postupku
- izrada pregleda potrebnih pratećih norma, utvrđivanje postojećih norma i norma koje nedostaju

Odgovarajući međunarodni odbor: -

Odgovarajući europski odbor:

CEN/CLC/TC 2, *Power Engineering*

Dodatne obavijesti:

Tomislav Šolc, dipl. ing.,
viši stručni savjetnik,
e-mail: tomislav.solc@hzn.hr,
tel: 610 60 85; fax: 610 93 21

PODRUČJE: Nemetalni materijali

Naziv tehničkog odbora:

Vatrostalni proizvodi i materijali

Područje rada:

Priprema norma u području vatrostalnih proizvoda i materijala:

- određivanje fizičkih svojstava i kemijske analize
- razredbe i metode ispitivanja koje se odnose na zahtjeve za proizvod, dimenzije i osiguranje kvalitete
- uzorkovanje i ispitivanje vatrostalnih materijala i proizvoda, uključujući oblikovane i neoblikovane proizvode i keramička vlakna

Odgovarajući međunarodni odbor:

ISO/TC 33, *Refractories*

Odgovarajući europski odbor:

CEN/TC 187, *Refractory products and materials*

Dodatne obavijesti: Jasna Okanović, dipl. ing., stručna savjetnica za normizaciju u području nemetalnih materijala, e-mail: jasna.okanovic@hzn.hr, tel. 610 61 56; fax: 610 93 21

PODRUČJE: Opća elektrotehnika

Naziv tehničkog odbora: HZN/TO E112,

Procjena i značajke električnih izolacijskih materijala i sustava

Područje rada:

Priprema norma koje obuhvaćaju procjene metoda i značajki za električne i elektroničke izolacijske materijale i električne izolacijske sustave

Odgovarajući međunarodni odbor: IEC/TC 112, *Evaluation and Qualification of Electrical Insulating Materials and Systems*

Odgovarajući europski odbor: CLC/SR 112, *Evaluation and Qualification of Electrical Insulating Materials and Systems (to be defined)*

Napomena: Tehnički odbor IEC/TC 112 nastao je nakon ukidanja IEC/TC 98, *Electrical Insulating Systems* a preuzeo je

norme navedenog odbora i određeni broj norma IEC/TC 15, *Solid electrical insulating materials*.

Dodatne obavijesti: mr. sc. Miljenko Đukić, dipl. ing. elektrotehnike, viši stručni savjetnik za normizaciju u području opće elektrotehnike, e-pošta: miljenko.dukic@hzn.hr, tel. 610 60 06; fax: 610 93 21

NOVE HRVATSKE NORME

HRN EN ISO 9000:2008, Sustavi upravljanja kvalitetom — Temeljna načela i terminološki rječnik

Niz je norma ISO 9000 najpopularniji niz norma koje objavljuje Međunarodna organizacija za normizaciju (International Organization for Standardization - ISO). Osnovna je norma tog niza ISO 9000 koja je već objavljena u nekoliko izdanja. Njezino najnovije izdanje upravo je objavljeno na hrvatskome jeziku HRN EN ISO 9000:2008, *Sustavi upravljanja kvalitetom — Temeljna načela i terminološki rječnik* (ISO 9000: 2005, EN ISO 9000:2005).

Izvornu je normu (ISO 9000:2005) pripremio tehnički odbor ISO/TC 176, *Quality management and quality assurance*, pododbor SC 1, *Concepts and terminology*, u suradnji s CEN-ovom središnjom upravom (CMC). Ovo treće međunarodno izdanje povlači i zamjenjuje drugo izdanje (ISO 9000:2000).

Hrvatsku verziju pripremio je tehnički odbor Hrvatskog zavoda za norme HZN/TO 176, *Upravljanje kvalitetom i osiguravanje kvalitete*, a stručnu je redakciju obavio pododbor tog tehničkog odbora HZN/TO 176, PO 1, *Upravljanje kvalitetom i osiguravanje kvalitete; Nazivlje*.

Niže navedeni niz norma ISO 9000 razvijen je kako bi se organizacijama svih vrsta i veličina pomoglo u primjeni i provođenju učinkovitog sustava upravljanja kvalitetom:

- norma ISO 9000 opisuje osnove sustava upravljanja kvalitetom i određuje nazivlje za sustave upravljanja kvalitetom
- norma ISO 9001 određuje zahtjeve

za sustav upravljanja kvalitetom kada organizacija mora pokazati svoju sposobnost isporučivanja proizvoda koji ispunjavaju zahtjeve kupaca i zahtjeve iz propisa koji se primjenjuju te kad nastoji povećati zadovoljstvo kupaca

- norma ISO 9004 daje smjernice koje uzimaju u obzir djelotvornost i učinkovitost sustava upravljanja kvalitetom, a njezin je cilj poboljšavanje djelotvornosti organizacije te zadovoljstvo kupaca i drugih zainteresiranih strana

Pored toga, norma ISO 19011 daje upute za provođenje audita sustava upravljanja kvalitetom i sustava upravljanja okolišem.

Navedene norme zajedno čine usklađen skup norma za sustave upravljanja kvalitetom i olakšavaju međusobno razumijevanje u nacionalnoj i međunarodnoj trgovini.

U izdanju na hrvatskome jeziku, osim promjena koje su se pojavile u izvorniku, popravljeni su i dijelovi prijevoda prethodnog izdanja u kojima je bilo određenih nепreciznosti, a sam prijevod je posuvremenjen. Norma ima široku mogućnost primjene u svim organizacijama koje uvode ili provode sustave upravljanja kvalitetom.

N. Nikolić

HRN EN ISO 4135:2008

Anestetička i respiracijska oprema — Terminološki rječnik

Upravo je iz tiska izašla nova hrvatska norma HRN EN ISO 4135:2008, *Anestetička i respiracijska oprema — Terminološki rječnik*.

Tekst hrvatske norme HRN EN ISO 4135:2008 pripremio je tehnički odbor HZN/TO 121, *Anestetička i respiracijska oprema* Hrvatskoga zavoda za norme.

Tekst međunarodne norme ISO 4135:2001 izradio je tehnički odbor ISO/TC 121, *Anaesthetic and respiratory equipment* u suradnji s tehničkim odborom CEN/TC 215, *Respiratory and anaesthetic equipment*, čije je tajništvo u BSI-u.

Norma daje nazive koji se upotrebljavaju u vezi s anestetičkom i respiracijskom opremom, potrošnim materijalima te odgovarajućim nadzornim uredajima i opskrbnim sustavima.

Norma sadrži nazive i definicije na hrvatskome, engleskome, francuskome i njemačkome jeziku. Na kraju norme nalazi se popis naziva složen abecednim redom na hrvatskome, engleskome, francuskome i njemačkome jeziku.

Reprodukacija naziva i definicija koje se nalaze u ovoj hrvatskoj normi dozvoljena je u priručnicima za učenje, uputama, tehničkim publikacijama i časopisima namijenjenima isključivo obrazovanju i primjeni.

Uvjeti su za takvo reproduciranje da se nazivi i definicije ne mijenjaju, ne reproduciraju u rječnicima ili sličnim publikacijama namijenjenim prodaji te da se ova hrvatska norma navede kao izvorni dokument.

B. Mesek

HRN ISO 4130:2008

Cestovna vozila — Trodimenijski referencijski sustav i referencijske točke — Definicije (ISO 4130:1978)

Ova norma definira trodimenijski referencijski sustav i referencijske točke koji se upotrebljavaju za definiranje dimensijskih podataka koji se odnose na cestovna vozila definirana u normi HRN ISO 3833:2004, osim motocikla i mopeda.

Tekst hrvatske norme pripremio je tehnički odbor HZN/TO 22, *Cestovna vozila*.

Norma je tiskana na hrvatskome jeziku.

HRN ISO 7876-1:2008, Oprema za ubrizgavanje goriva — Terminološki rječnik — 1. dio: Pumpe za ubrizgavanje goriva (ISO 7876-1:1990+Amd 1:1999)

Ovaj dio norme ISO 7876 uspostavlja rječnik i definicije koje se odnose na pumpe za ubrizgavanje goriva za motore s kompresijskim paljenjem (dizelski motori). Njegova je namjera dobivanje jedin-

stvenoga rječnika za pumpe za ubrizgavanje goriva za uporabu pri komunikaciji i računalnom praćenju zamjenskih dijelova. On dopunjuje normu ISO 2710.

Ova norma zamjenjuje hrvatsku normu HRN ISO 7876-1:2000.

Tekst hrvatske norme pripremio je tehnički odbor HZN/TO 22, *Cestovna vozila*.

Norma je tiskana na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku.

HRN ISO 7876-2:2008, Oprema za ubrizgavanje goriva — Terminološki rječnik — 2. dio: Ubrizgači goriva (ISO 7876-2:1991+Amd 1:1999)

Ovaj dio norme ISO 7876 uspostavlja rječnik koji se odnosi na ubrizgače goriva i njihove sastavne dijelove za motore s kompresijskim paljenjem (dizelski motori).

Ova norma zamjenjuje hrvatsku normu HRN ISO 7876-2:2000.

Tekst hrvatske norme pripremio je tehnički odbor HZN/TO 22, *Cestovna vozila*.

Norma je tiskana na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku.

HRN ISO 7876-3:2008, Oprema za ubrizgavanje goriva — Terminološki rječnik — 3. dio: Sklopovi pumpa-ubrizgač (ISO 7876-3:1993)

Ovaj dio norme ISO 7876 uspostavlja rječnik koji se odnosi na sklopove pumpa-ubrizgač za motore s kompresijskim paljenjem (dizelski motori) i njihove sastavne dijelove. On dopunjuje normu ISO 2710.

Definicije u ovom dijelu norme ISO 7876 jedinstvene su za sklopove pumpa-ubrizgač; drugi vidovi definicija koje se više odnose na ubrizgače goriva nalaze se u normi HRN ISO 7876-2:2008.

Ova norma zamjenjuje hrvatsku normu HRN ISO 7876-3:2000.

Tekst hrvatske norme pripremio je tehnički odbor HZN/TO 22, *Cestovna vozila*.

Norma je tiskana na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku.

HRN ISO 7876-4:2008, Oprema za ubrizgavanje goriva — Terminološki rječnik — 4. dio: Visokotlačni cjevovodi i krajnji priključci (ISO 7876-4:2004)

Ovaj dio norme ISO 7876 uspostavlja rječnik za visokotlačne cjevovode i krajnje priključke u sustavima ubrizgavanja goriva za dizelske motore (motori s kompresijskim paljenjem).

Ovi visokotlačni cjevovodi i krajnji priključci upotrebljavaju se u sustavima ubrizgavanja goriva širom svijeta i zahtijevaju točno nazivlje.

Ova norma zamjenjuje hrvatsku normu HRN ISO 7876-4:2004.

Tekst hrvatske norme pripremio je tehnički odbor HZN/TO 22, *Cestovna vozila*.

Norma je tiskana na hrvatskome, engleskome i francuskome jeziku.

B. Jandrijević

NOVOSTI IZ MEĐUNARODNIH I EUROPSKIH NORMIRNIH TIJELA

IEC

SURADNJA I UGOVOR O LICENCI IZMEĐU IEC-A I IEEE-A

Na temelju dokumenta C/1257A/RV i odluke Vijeća IEC-a o dokumentu C/1260A/DV, potpisani je sporazum između Međunarodnoga elektrotehničkog povjerenstva (IEC) i Instituta inženjera elektrotehnike i elektronike (IEEE).

Sporazum između IEC-a i IEEE-a usmjeren je na prepoznavanje odgovarajućih IEEE norma i nacrti norma koje bi mogle biti od interesa za IEC. Takve norme prolazile bi redoviti postupak IEC-a za prihvatanje na međunarodnoj razini. Sporazum uključuje dogovor o dvostrukom logotipu, s tim da su obje organizacije suglasne s međunarodnom normom.

Ako je IEEE norma ili nacrt norme od interesa za IEC, bit će predložena za prihvatanje Upravnim odboru za normizaciju (SMB), u skladu s ISO/IEC direktivama, kroz odgovarajući tehnički odbor/tehnički pododbor (TC/SC). Ako IEC prihvati IEEE-ovu normu, slijedi stavljanje IEC/IEEE dvostrukog logotipa i tiskanje međunarodne norme na službenim jezicima IEC-a.

IEEE-može predložiti Glavnom tajništvu IEC-a IEEE norme ili nacrti norma za prihvatanje na temelju IEC/IEEE dvostrukog logotipa. IEEE norme bi trebale obuhvatiti posebna područja elektrotehnike unutar IEC-ovog trenutačnog programa rada. IEC može odabrati, prema vlastitom

izboru i potrebi, bilo koju IEEE normu ili nacrt norme te staviti IEC/IEEE dvostruki logotip na međunarodnu normu.

Nacionalni elektrotehnički odbori, ovlaštena prodajna mjesta, Središnji ured IEC-a (CO) i IEEE imaju pravo prodaje IEC/IEEE međunarodnih norma s dvostrukim logotipom izravno ili neizravno, kroz njihove odgovarajuće distribucijske kuće. Cijenu publikacija će dogovorno odrediti IEC i IEEE.

Prema sporazumu, IEEE, IEC i nacionalni elektrotehnički odbori imaju pravo objaviti, prodati i distribuirati nacionalno prihvaćene IEC/IEEE međunarodne norme s dvostrukim logotipom. IEC će dati finansijsku potporu svakomu nacionalnom elektrotehničkom odboru (NC) koje prevede englesku verziju norme na nacionalni jezik. Primjerak prijevoda Središnji ured IEC-a poslat će IEEE-u za potrebe njegove dokumentacije, ali ne i za distribuciju.

Sporazum omogućuje nacionalnim elektrotehničkim odborima uporabu norma s IEC/IEEE dvostrukim logotipom na nacionalnoj razini te njihovu prodaju. Prema odluci svakoga nacionalnog elektrotehničkog odbora, dvostruki logotip prihvaćene međunarodne norme IEC/IEEE može se tiskati na prednjoj ili informativnim uvodnim stranicama bilo koje nacionalno prihvaćene IEC/IEEE međunarodne norme s dvostrukim logotipom.

Kada se IEC/IEEE dvostruki logotip stavlja na naslovnu ili uvodnu stranicu, obvezno treba pisati: "IEEE je registriran zaštitni znak u **U.S. Patent & Trademark Office**, u vlasništvu Instituta inženjera elektrotehnike i elektronike". Sporazum određuje da bilo koja nacionalno prihvaćena IEC/IEEE međunarodna norma ili materijali namijenjena prodaji koji sadrže IEEE logotip podliježu i autorskim pravima (copyright).

Tekst zaštite autorskih prava za međunarodne norme publicirane na službenom jeziku IEC-a glasi:

"© IEEE "YEAR OF PUBLICATION" Copyright - all rights reserved. No part of this publication may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying and microfilm, without permission in writing from the IEEE or the IEC."

IEC-OVA DOBRODOŠLICA NOVIM ČLANICAMA

- ALŽIR I KATAR

Afričke zemlje Alžir i Katar nove su zemlje koje su se pridružile Međunarodnom elektrotehničkom povjerenstvu (IEC) — vodećoj svjetskoj organizaciji za normizaciju koja priprema i objavljuje međunarodne norme za sve električne, elektronske i srođne tehnologije te upravlja globalnim sustavom za ocjenu sukladnosti. Obje zemlje pridružile su se IEC-u kao punopravne članice. Puno-pravno članstvo daje im pravo da u potpunosti sudjeluju u radu IEC-a, normizacijskim i drugim aktivnostima, a koje se odnose na područje ocjenjivanja sukladnosti, uključujući i pravo glasovanja o svim pitanjima.

Trenutačno je u obitelji IEC-a ukupno 153 zemalja (71 stalna članica i 82 pridruženika iz zemalja u razvoju). Sve te zemlje u IEC-u predstavljaju više od 95% ukupne svjetske populacije.

Komentirajući vijest o novim članicama, generalni tajnik IEC-a, Ronnie Amit rekao je sljedeće: "IEC pozdravlja nove članice i drago nam je vidjeti kako su svi napori za učlanjenje novih zemalja uspješni. Te zemlje ostvaruju svoju ulogu u radu međunarodne normizacije kao i u aktivnostima povezanim s ocjenom sukladnosti, što je neophodno i važno za njihov gospodarski razvoj. Budući da IEC usko surađuje sa Svjetskom trgovinskom organizacijom - World Trade Organization (WTO) i zahvaljujući Sporazumu o tehničkim zaprekama u trgovini (TBT), međunarodne norme i ocjena sukladnosti igraju odlučujuću ulogu u poboljšanju industrijske učinkovitosti i razvoju svjetske trgovine."

Ukratko o novim članicama

ALŽIR

Alžir ima oko 33,8 milijuna stanovnika. Proizvodnja električne energije procjenjuje se na 31,91 milijardi kWh. Glavne su industrijske grane u Alžиру nafta, zemni plin, industrija rasvjete, rудarstvo, električna i petrokemijska industrija, prerada hrane, a izvozni proizvodi su nafta, prirodni plin i naftni derivati.

Predsjednik je alžirskoga nacionalnog odbora IEC-a Brahim Mansour, (Ministère de la poste et des Technologies de l'Information et de Communication), a tajnik je Mohamed Chaieb Aissaoui iz Alžirskog instituta za normizaciju (IANOR).

Algeria

Algerian National Committee of the IEC, Institut Algérien de Normalisation, 5 et 7 rue Abou Hammou Moussa, BP 104 RP Algiers

Algeria

Tel: +213 216 42 075

Fax: +213 216 41 761

Email: dg@ianor.org

Website: www.ianor.org

KATAR

Katar ima gotovo milijun stanovnika. Ukupna se proizvodnja električne energije procjenjuje na 13,54 milijardi kWh. Glavna industrijska grana zemlje uključuje proizvodnju nafta i naftnih derivata, amonijaka, gnojiva, čelika, cementa. Važne su grane i petrokemijska industrija te remont brodova. Izvozni su proizvodi ukapljeni prirodni plin, naftni derivati, gnojivo i čelik.

Predsjedavajući je katarskog nacionalnog odbora IEC-a Nasser Mohamed Moubarak, iz tvrtke *Qatar Petroleum*, a tajnik je Bahaeldin Mahjoub Hassan iz Katarske organizacije za normizaciju i mjeriteljstvo (Quatar General Organization for Standardization and Metrology).

Qatar

Qatari National Committee of the IEC

Qatar Standards

(Standards and Metrology Dept.)

P.O. Box 23277

Doha

Qatar

Tel: +974 413 94 37

Email: standard@qatar.net.qa

Sve informacije o IEC članovima dostupne su na internetskim stranicama IEC-a na adresi:

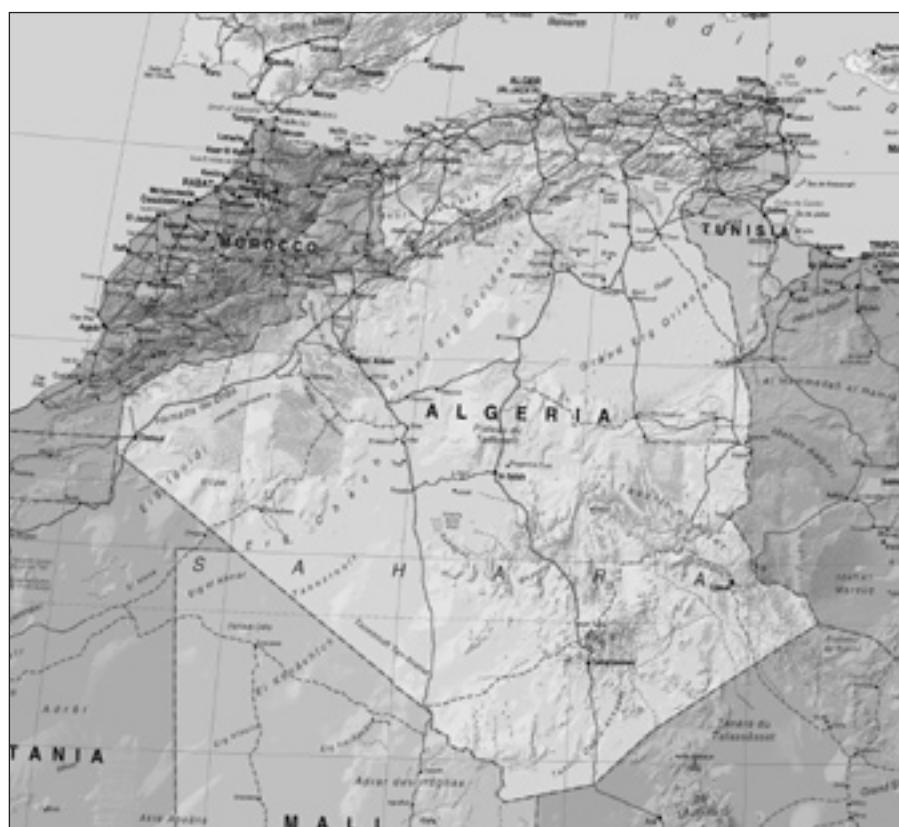
<http://www.iec.ch/about/members/>

NOVA IEC-OVA NORMA POMAŽE UNAPREĐENJU KVALITETE VJETRENIH TURBINA

Tehnologija koja iskorištava snagu vjetra doživjela je izuzetan razvoj proteklih godina poticana njezinim obećanjem kao pouzdani izvor obnovljive energije. Kao rezultat toga, ona se maknula iz svog kutka, jednog od oblika proizvodnje električne energije, osiguravši potpuni legitimitet u energetskome sektoru. Kako bi odgovorilo na taj brzi razvoj tehnologije, Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC) izdalo je drugo izdanje norme za mjerjenje kvalitete snage proizvedene vjetrenim turbinama.

Izradio ju je IEC-ov tehnički odbor 88 (IEC Technical Committee 88, *Wind turbines*), a norma IEC 61400-21 određuje ispitivanja koja se mogu uporabljavati za usporedbu, kako vjetrenih turbin različitih vrsta (tipova) ili različitih proizvođača, tako i različitih zahtjeva električne mreže. Ovo zadnje je vrlo složeno područje jer se razmatraju mogućnosti i potencijal farme vjetrenih turbin prije nego pojedinačne vjetrene turbine.

Prije dvadesetak godina uobičajena vjetrena turbina bila je ona od 50 kW. Danas su višemegavatne vjetrene turbine sakupljene na velikoj vjetrenoj farmi. Suvremene vjetrene farme mogu upravljati

reaktivnom snagom ili naponom isto tako kao i druga postrojenja za proizvodnju električne energije, a mogu također i upravljati aktivnom snagom ili frekvencijom tako dugo dok to dopuštaju prilike i stanje vjetra. Zato priključivanje suvremene elektrane s vjetrenim turbinama na mrežu predstavlja vrlo sličan zadatak kao i priključivanje bilo koje druge električne centrale.

Različite vrste vjetrenih turbina imaju različite značajke kvalitete proizvedene

snage. Norma IEC 61400-21 se pobrinula za jednaku metodologiju za osiguravanje dosljednosti i točnosti u prikazivanju, ispitivanju i ocjeni značajki kvalitete proizvedene snage vjetrenih turbina povezanih s mrežom. Značajke kvalitete proizvedene snage opisane u IEC-ovoj normi uključuju: specifikaciju vjetrene turbine, kvalitetu napona, odgovor na pad napona, upravljanje snagom (upravljanje aktivnom i reaktivnom snagom), zaštitu mreže te vrijeme potrebno za ponovno priključivanje.

Očekuje se da norma IEC 61400-21 postane osnovni alat za ispitne stanice za vjetrene turbine, istraživačke institute, proizvođače i distributore električne energije, kao i za proizvođače vjetrenih turbin te dobavljače električne i upravljačke opreme za vjetrene turbine.

IEC 61400-21, *Wind turbines - Measurement and assessment of power quality characteristics of grid connected wind turbines*.

Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute

IEC STANDARDS+ - DODATAK ZA UČINKOVITIJU UPORABU IEC-OVIH MEĐUNARODNIH NORMA

Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC) lansiralo je proizvod koji će korisnicima olakšati uporabu novih izdanja IEC-ovih međunarodnih norma. IEC je vodeća svjetska organizacija koja priprema i izdaje međunarodne norme za elektrotehniku, elektroniku i s njima povezane tehnologije, i koja upravlja globalnim sustavom ocjene sukladnosti.

Novi proizvod nazvan je IEC Standards+. Sastoji se od paketa dokumenta koji uključuje novo izdanje IEC-ove međunarodne norme te drugu verziju nazvanu "Redline". To je vrsta dokumenta u kojem sve promjene u odnosu na prijašnje izdanje ostaju jasno vidljive, bilo da su dodaci, zamjene ili brisanja, što je poznato kao "evidencija promjena" (Tracked changes) u određenim programima za obradu teksta.

IEC Standards+ daje jasnou dodanu vrijednost IEC normi i odgovara na zahtjev korisnika IEC-ovih publikacija iz industrije, vlada i akademiske zajednice. S IEC Standards+ korisnici norme mogu odmah ustanoviti promjene koje su napravljene u odnosu na prethodno izdanje određene IEC norme.

IEC Standards+ neće zamijeniti službeno prihvaćenu međunarodnu normu, a jasno odricanje (disclaimer) objasnit će legalni status novoga proizvoda. Korisnici će imati izbor samo službene međunarodne norme ili službene međunarodne norme udružene (spojene s "evidencijom promjena" kao novog proizvoda s dodanom vrijednošću).

Dvije IEC-ove norme iskorištene su za lansiranje toga novoga proizvoda:

IEC 60336-2-7, Edition 7.0
Household and similar electrical appliances - Safety - Part 2-7: Particular requirements for washing machines

IEC 61000-3-3, Edition 2.0
Electromagnetic compatibility (EMC) - Part

2-3: Limits - Limitation of voltage changes, voltage fluctuations and flicker in public low-voltage supply systems, for equipment with rated current ≤ 16 A per phase and not subject to conditional connection

ISO I IAF ZAJEDNIČKI NAJAVILI NAČIN I REDOSLJED PRIMJENE NOVE NORME ISO 9001:2008 U CERTIFIKACIJI ORGANIZACIJA

Međunarodna organizacija za normizaciju (International Organization for Standardization - ISO) i Međunarodni akreditacijski forum (International Accreditation Forum - IAF) dogovorili su se o primjeni plana kojim bi se omogućio nesmetani prelazak na provođenje certifikacije prema normi ISO 9001:2008. Norma ISO 9001:2008 najnovije je izdanje svjetski najrasprostranjenije norme u području sustava za upravljanje kvalitetom. Pojedinosti plana objavljene su u zajedničkoj objavi za javnost tih dviju organizacija.

Poput svih ostalih sedamnaest tisuća ISO-ovih norma, i norma ISO 9001 se periodički preispituje kako bi se utvrdilo ispunjava li još uvijek trenutačne uvjete i treba li normu potvrditi, povući ili objaviti kao novo izmjenjeno izdanje. Objava ISO 9001:2008 očekuje se do kraja godine i ona će zamijeniti izdanje iz 2000. godine, koje se

primjenjuje u javnom i poslovnom sektoru u organizacijama u više od 170 zemalja. Iako posjedovanje certifikata o ispunjavanju uvjeta norme ISO 9001:2000 nije bila obveza, sustav za upravljanje kvalitetom certificiran je prema tom izdanju norme, uz provođenje audita od strane neovisnih certifikacijskih tijela (negdje se ta tijela zovu registracijska tijela), u preko milijun organizacija.

Certifikat koji proizlazi iz ispunjavanja zahtjeva norme ISO 9001 često se upotrebljava u javnom i u poslovnom sektoru kako bi se povećalo povjerenje u proizvode i usluge koje nudi organizacija koja je ostvarila takav certifikat. Upotrebljava se u odnosima između poslovnih partnera, pri izboru dobavljača u nekom opskrbnometu lancu ili za stvaranje prednosti prilikom objave neke javne nabave.

ISO je samo razvio i objavio ISO 9001, ali ne provodi audit niti dodjeljuje certifikate po toj normi. Te usluge neovisno od ISO-a pružaju certifikacijska tijela. ISO ne nadzire rad takvih tijela, ali podržava razvoj i objavu dragovoljnih norma koje su podrška takvoj dobroj praksi širom svijeta. Naprimjer, norma ISO/IEC 17021:2006 određuje zahtjeve za tijela koja provode audit i dodjeljuju certifikate za sustave upravljanja.

Certifikacijska tijela koja žele zadobiti dodatno povjerenje u svoje usluge mogu se akreditirati kod nacionalnoga akreditacijskog tijela koje je kao takvo IAF prepoznao. Norma ISO/IEC 17011:2004 postavlja zahtjeve prema kojima se takva akreditacija može provesti. IAF je međunarodno udruženje čiji su članovi nacionalna akreditacijska tijela iz 49 nacionalnih gospodarstava.

Tehnički odbor, ISO/TC 176, *Quality management and quality assurance*, koji je odgovoran za norme niza ISO 9000 priređuje i brojne popratne dokumente koji ukazuju na razlike između izdanja iz 2000. godine i ovoga novog izdanja iz 2008., i što te razlike mogu značiti korisnicima. Kada svi ti dokumenti budu potvrđeni, bit će postavljeni na ISO-ove stranice (www.iso.org) u listopadu 2008. godine.

Zajednička IAF-ISO obavijest za javnost

Primjena dodjele certifikata prema normi ISO 9001:2008

ISO i IAF dogovorili su se o primjeni plana kojim bi se omogućio nesmetani prelazak na provođenje certifikacije prema normi ISO 9001:2008, nakon što su se savjetovali s međunarodnim udrugama koje predstavljaju interes certifikacijskih tijela ili organizacija koje se bave sustavima za upravljanje kvalitetom kao i interes korisnika koji su se služili uslugama certificiranja prema normi ISO 9001.

Norma ISO 9001 ne sadrži nikakve nove zahtjeve

Norma ISO 9001:2008 ne sadrži nove zahtjeve, već uključuje samo dodatna pojašnjenja već postojećih i poznatih zahtjeva iz norme ISO 9001:2000, a na temelju osmogodišnjeg iskustva u primjeni te norme. Također su u normi napravljene i odredene promjene kako bi se postigla veća dosljednost u odnosu na normu ISO 14001:2004.

Novi certifikati prema normi ISO 9001:2008 neće biti dodijeljeni sve dok ta norma ne bude službeno objavljena. Nakon objave norme, organizacije koje su dobile certifikat prema ISO 9001:2000, a koje su u poslupku redovitog godišnjeg pregleda ili im je isteklo razdoblje valjanosti certifikata, moći će se certificirati prema novoj normi.

Do kada vrijedi certifikat prema normi ISO 9001:2000?

Godinu dana nakon objave norme ISO 9001:2008, svi novi certifikati i oni certifikati koji se nakon isteka razdoblja valjanosti certifikata moraju biti dodijeljeni prema normi ISO 9001:2008.

Dvije godine nakon objave norme ISO 9001:2008 svi postojeći certifikati dodijeljeni prema normi ISO 9001:2000 neće više vrijediti.

NOVA ISO NORMA ZA SIGURNE I DUGOTRAJNE ZGRADE, INŽENJERSKE I INDUSTRIJESKE GRAĐEVINE

Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) objavila je novu normu kao pomoć inženjerima, građevinarima i zakonodavcima pri projektiranju konstrukcija koje su sigurne i otporne na slom i smanjenje otpornosti materijala zbog utjecaja okoliša i mehaničkoga opterećenja.

Zgrade, inženjerske građevine, industrijske konstrukcije i sl. i njihove dijelove treba koncipirati, konstruirati, nadzirati i popravljati tako da zbog predvidivog stanja okoliša zadržavaju zahtijevana svojstva tijekom projektiranoga vijeka trajanja sa zadovoljavajućom pouzdanošću za sigurnost i udobnost korisnika te predviđenu uporabu konstrukcije. Norma ISO 13823:2008, *General principles on the design of structures for durability* specificira opća načela i preporučuje postupke za dokazivanje trajnosti konstrukcija s obzirom na poznate ili predvidive utjecaje okoliša, uključujući mehanička djelovanja

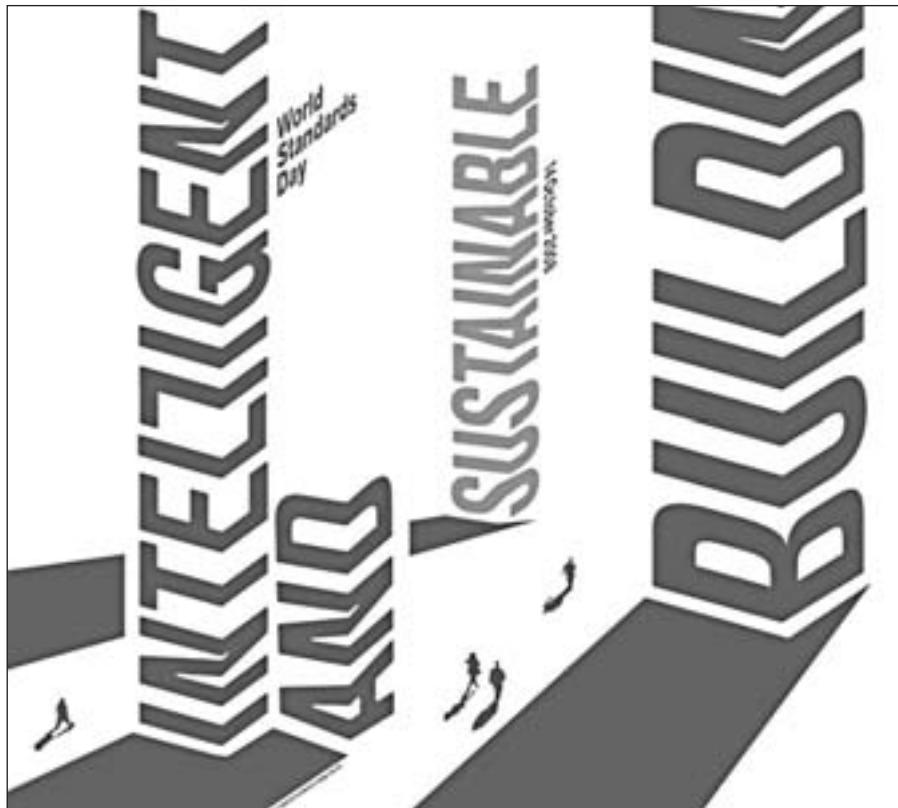
koja prouzročuju smanjenje otpornosti materijala koja rezultiraju popuštanjem konstrukcije. To će pomoći osiguranju pouzdanosti svojstava tijekom uporabnoga vijeka konstrukcije.

Ta međunarodna norma ima sljedeće ciljeve:

- poboljšanje vrednovanja i projektiranja konstrukcija uključivanjem znanstvenih građevinskih načela u konstrukcijsku inženjersku praksu
- osiguravanje okvira za razvitak matematičkih modela za predviđanje uporabnoga vijeka dijelova konstrukcije.

Predsjednik ISO/TC 98, *Bases for design of structures*, prof. A. M. Brandt, ovako je komentirao normu: „Kad god se zahtijeva makar i minimalni vijek trajanja novih konstrukcija ili dokazivanje postojećih konstrukcija, treba primijeniti opća načela za dokazivanje i projektiranje konstrukcija i njihovih dijelova u smislu trajnosti.“

Smisao je te norme slično usklađivanje kakvo je tijekom proteklih 30 godina pružala norma ISO 2394:1998, *General principles on reliability for structures* za

dokazivanje i projektiranje konstrukcija na slom zbog mehaničkog naprezanja od stalnog opterećenja do utjecaja vjetra, snijega i potresa.

Cilj je osiguravanje uključivanja svih analitičkih modela u metodu graničnih stanja, jednako kao što se trenutačno upotrebljavaju za dokazivanje i projektiranje konstrukcija.

Norma ISO 13823 uključuje:

- osnovni pristup dokazivanju trajnosti
- zahtjeve za trajnost
- projektirano vrijeme trajanja konstrukcije i njezinih dijelova
- predviđeni vijek trajanja
- strategije za projektiranje trajnosti.

Norma se izravno ne odnosi na održivost konstrukcija. Mnoga razmatranja održivosti kao što je izbor materijala, budući da on utječe na otpad i utrošak energije, nisu u području primjene te norme. Ipak, neizravno, trajne konstrukcije pomažu održivosti infrastrukture.

Normu ISO 13823:2008, *General principles on the design of structures for durability* pripremio je tehnički odbor ISO/TC 98, *Bases for design of structures*, pododbor SC 2, *Reliability of structures*.

U hrvatskoj je normizaciji ta međunarodna norma u području rada hrvatskoga tehničkog odbora HZN/TO 551, *Gradnja*.

NOVA ISO NORMA ZA SIGURNOST INFORMACIJA U PODRUČJU MEDICINE

Područjem osobnih zdravstvenih informacija, zaštitom njihove tajnosti i cjelovitosti te osiguravanjem njihove dostupnosti pri pružanju zdravstvene skrbi bavi se nova norma ISO 27799:2008, *Health informatics — Information security management in health using ISO/IEC 27002*. Norma ISO 27799:2008 primjenjuje se zajedno s normom ISO/IEC 27002:2005, *Information technology - Security techniques - Code of practice for information security management*, a odnosi se na sve zdravstvene informacije u bilo kojoj formi i bez obzira na način pohrane i prijenosa. Norma daje detaljan opis kontrola za up-

ravljanje sigurnošću zdravstvenih informacija i daje smjernice za najbolju praksu. Primjenom ove međunarodne norme organizacije za zdravstvenu skrb i ostale koje čuvaju zdravstvene informacije bit će u mogućnosti osigurati zahtjeve za sigurnost koji su primjereni njihovoj veličini i mogućnostima.

Sustav za medicinsku informatiku mora udovoljiti posebnim zahtjevima kako bi ostao operativan u slučaju prirodnih katastrofa, pada sustava i sl. Također mora osigurati povjerljivost i integritet sadržanih podataka neovisno o njihovoj veličini, mjestu i načinu isporuke. Sve zdravstvene organizacije moraju imati stroge kontrole za zaštitu zdravstvenih informacija koje su im povjerene.

Nadalje, pojačana uporaba bežičnih internetskih tehnologija i značajan porast razmjene osobnih zdravstvenih informacija između zdravstvenih stručnjaka, upućuju na hitnu potrebu za učinkovitom informacijskom tehnologijom za upravljanje sigurnošću informacija u području zdravstvene skrbi. Iako je kontrola sigurnosti opisana u normi ISO 27002:2005, određeni zahtjevi za kontrolu zahtijevaju dodatna objašnjenja radi najbolje zaštite povjerljivosti, integriteta i dostupnosti zdravstvenih informacija.

Ova međunarodna norma nadalje osigurava dodatne upute u formatu koji osobe odgovorne za sigurnost zdravstvenih informacija mogu lako shvatiti i primjeniti.

Norma ISO 27799:2008 sadrži praktičan plan djelovanja za primjenu i usvajanje norme ISO/IEC 27002:2005 u zdravstvenome okruženju. zajedno, ove dvije norme definiraju sve što je potrebno u pogledu informacijske sigurnosti u zdravstvu. U normu ISO 27799:2008 uvrštena su tri informativna dodatka koji se odnose na opasnosti koji prijete zdravstvenim informacijama, zadatke i srodne dokumente o upravljanju informacijskom sigurnošću te na alate koji se upotrebljavaju kao pomoć pri primjeni.

Normu ISO 27799:2008 pripremio je tehnički odbor ISO/TC 215, *Health Informatics*.

CEN I CENELEC

CEN POTPISAO SPORAZUM O UZAJAMNOJ SURADNJI S JISC-OM

Japanski odbor za industrijske norme (Japanese Industrial Standards Committee -JISC) osnovan je 1949. godine. Kao aktivni član Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) i Međunarodnoga elektrotehničkog povjerenstva (IEC), to normirno tijelo službeno je potpisalo Sporazum o uzajamnoj suradnji s Europskim odborom za normizaciju (CEN).

Dana 24. lipnja, Kyoichi Hirota, glavni tajnik JISC-a i Juan-Carlos Lopez Agui potpisali su dokument koji određuje uvjete za razmjenu usluga između dviju organizacija. Taj službeni Sporazum osigurat će razmjenu informacija, stajališta i znanja između dviju organizacija, kao i mogućnosti za obostrano sudjelovanje u normizacijskim aktivnostima. O Sporazumu je predsjednik CEN-a Juan-Carlos Lopez Agui rekao: "CEN i Europa imaju svoje mjesto u svijetu, a ovaj dokument to dokazuje".

Kyoichi Hirota, glavni tajnik JISC-a i Juan-Carlos Lopez Agui nakon potpisivanja Sporazuma o uzajamnoj suradnji između JISC-a i CEN-a

NOVI SADRŽAJI NA CEN-OVIM MREŽnim STRANICAMA

Na mrežnim stranicama Europskog odbora za normizaciju (CEN), www.cen.eu, nalaze se novi sadržaji. Prva veza postavljena na početnoj stranici (homepage), *Latest publications*, vodi vas izravno do cijelovitog popisa CEN-ovih publikacija izdanih prošlog mjeseca. Veza se nalazi na gornjoj lijevoj strani zaslona pod naslovom *Latest publications*.

Druga veza postavljena na početnoj stranici, *Highlight on standards*, novi je odjeljak na stranicama u kojem možete naći detalje i stvarne primjene nedavno izdanih europskih norma (EN) ili odredene skupine norma.

The screenshot shows the CEN homepage with the following visible content:

- Latest publications:** A box containing a list of European Standards, CEN Work Items, Announcements and other publications delivered in August 2008.
- Highlight on standards: Water quality standards:** A box featuring a quote from Samuel Taylor Coleridge's poem 'Rime of the Ancient Mariner': "Water water everywhere, but not a drop to drink". It describes the problem of having abundant, but unusable, supplies of water. CEN/TC 164 'water supply' has been working for twenty years to ensure the safety and drinkability of the European water supply. More details are provided about CEN/TC 230 and CEN/TC 235.
- Call for standards/consultants:** A box for tender analysis, inviting laboratories to develop European Standards on water quality. Deadline: 5 September 2008.
- Do you have questions about European Standardization?** A box with information about the CEN StandardDays event on 23-24 October 2008 in Brussels.
- CEN COMPASS:** A logo for the CEN standardization compass.

ETSI

DECT (DIGITAL ENHANCED CORDLESS TELECOMMUNICATIONS) SUSTAVI „SPREMNI ZA INTERNET“

ETSI je u lipnju 2008 objavio zadnju reviziju normi za DECT - dominantnu tehnologiju bežičnih kućnih i poslovnih aplikacija. Glavna pažnja usmjerena je na dva glavna područja: "Internet i Kvalitetu." Pokriveno je područje baznih postaja koje se povezuju na internet putem VoIP SIP ili H.323 sučelja uz mogućnost međusobne veze pomoću PSTN/ISDN mreže.

- Zadnja revizija sadrži nove verzije
- a) DECT CI (Common Interface) - EN 300 175 dijelovi od 1 do 8
 - b) DECT GAP (Generic Access Profile) - EN 300 444
 - c) DECT NG (New Generation) — TS 102 527-1 širokopojasni govor
 - d) DECT NG (New Generation) — TS 102 527-3 prošireni širokopojasni govorni servisi

e) set novih širokopojasnih i super-širokopojasnih audio kodera/dekodera uključujući G 722, G 729.1 i MPEG-4 koji podržavaju visoku audio kvalitetu do 14 kHz

Mogući raspon audio kvalitete raste od osnovne razine standardnih DECT uređaja do vrlo visoke razine koja se približava kvaliteti profesionalnih audio uređaja.

Dodatna poboljšanja su uvedena u području paketnog prijenosa gdje je

omogućena maksimalna brzina prijenosa od 844 bit/s sa osnovnom GFSK modulacijom. Primjenom modulacije visoke razine (High Level modulation) postiže se brzina iznad 5 Mb/s.

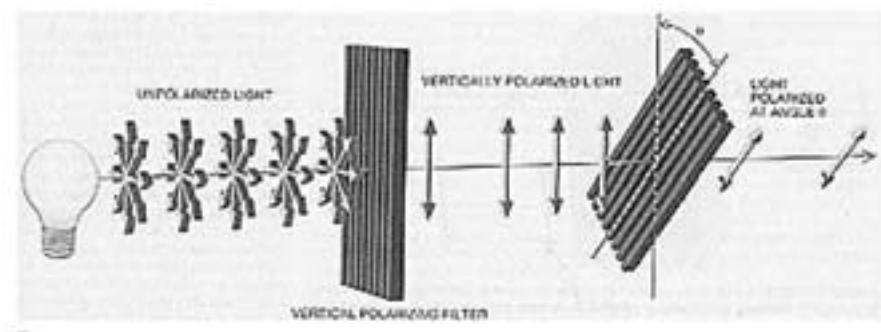
DECT predstavlja vodeću svjetsku tehnologiju za bežične aplikacije i jedna je od najuspješnijih ETSI norma. Do danas je proizvedeno više od 600 milijuna terminala sa tržištem u više od 100 zemalja. ETSI tehnički odbor DECT je odgovoran za razvoj i održavanje DECT norma. ETSI

STF 338 (Special Task Force) je odgovoran za razvoj nove generacije DECT norma revizije 2008.

ETSI POSTAVLJA NOVE NORME ZA SIGURNOST KOMUNIKACIJA

Tijekom zadnjih godina kvantna kriptografija je postala predmet intenzivnog istraživanja i ubrzanog razvoja. Danas se već razvila u konkurentnu industriju sa brojnim proizvodima. Za analizu i razumijevanje kvantne distribucije ključeva (QKD—Quantum Key Distribution) nužno je poznavanje različitih disciplina, kao što su klasična kriptografija, osnovi kvantne mehanike i sigurnost mreža.

Kvantna kriptografija donosi novu znatno višu razinu pouzdanosti i privatnosti komunikacija u budućem ICT (Information Communication Technology) svijetu. To postaje pokretač uspjeha za brojne servise i usluge u području e-upravljanja, e-trgovine, e-zdravlja, prijenosu biomedicinskih podataka, intelligentnim transportnim sustavima ... Zahvaljujući začuđujućem djelovanju kvantne fizike, kvantno kodirane poruke postaju potpuno otporne na detekciju od bilo kojih neželjenih subjekata.

ETSI je nedavno lansirao QKD (Quantum Key Distribution) inicijativu čija je glavna namjera omogućiti uspješni prijenos kvantne kriptografije iz kontroliranih i sigurnih laboratorijskih uvjeta u realan svijet u kojem se nužno suočavamo s poslovnim zahtjevima, zlonamjernim napadačima na sustav kao i društvenim i pravnim pravilima koja se moraju uzeti u obzir.

Okvirni Program Europske Unije FP6 SECOQC okuplja vodeće europske istraživače u području QKD. U njemu je aktivno više od deset ETSI članova i partnera od kojih su većina osnivači QKD ISG (Industry Specification Group) unutar ETSI-ja.

ETSI inicijativa za osnivanje QKD skupine predstavlja strategijski odgovor na povećani interes za normizaciju u području distribucije kvantnih ključeva, budući je stvorena dovoljna „kritična masa“ zainteresiranih partnera u Europi.

Članstvo u QKD skupini je otvoreno za ETSI članove kao i druge kompanije koje potpišu ISG Ugovor. Glavni cilj ovih aktivnosti jeste povezati razvojne inženjere

CODEX ALIMENTARIUS

SJEDNICA CODEXOVOG ODBORA ZA HIGIJENU HRANE

40. sjednica Codexovog odbora za higijenu hrane (Codex Committee on Food Hygiene) održava se od 1. do 5. prosinca 2008. godine u Guatemala Cityju, Guatema-
la.

Predstavnik Republike Hrvatske na toj sjednici bit će ravnateljica Uprave za sigurnost hrane Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja dr. sc. Jelena Đugum.

Na sjednici će se između ostalog raspravljati o:

1. dokumentu koji je priređen na temelju informacija koje su Komisija Codex Alimentariusa i drugi Codexovi odbori uputili Codexovom odboru za higijenu hrane, a priredilo ga je tajništvo Codex Alimentariusa
2. predmetima koje proizlaze iz rada FAO-a, WHO-a i drugih međunarodnih vladinih organizacija
 - (a) izvještaju FAO/WHO stručnog sastanka o procjeni mikrobiološkog rizika (JEMRA) i sličnim pitanjima
 - (b) informacijama Svjetske organizacije za zdravlje životinja (OIE)
3. mikrobiološkim kriterijima za dehidriranu hranu i hranu za posebne medicinske namjene za djecu
4. predloženom nacrtu mikrobioloških kriterija za *Listeria monocytogenes* u gotovoj hrani
5. predloženom nacrtu smjernica za kontrolu *Campylobacter* i *Salmonella* spp. u pilećem mesu
6. predloženom nacrtu Koda dobre higijenske prakse za *Vibrio* spp. u morskoj hrani
7. drugim poslovima i budućem radu koji mora biti uskladen sa strateškim planom 2008- 2013 Komisije Codex Alimentariusa.

Izvještaj sa sjednice bit će objavljen u Glasilu 6/2008.

PREDSTAVLJAMO

INSTITUTE OF ELECTRICAL AND ELECTRONICS ENGINEERS – IEEE (INSTITUT INŽENJERA ELEKTROTEHNIKE I ELEKTRONIKE)

Institute of Electrical and Electronics Engineers — IEEE (Institut inženjera elektrotehnike i elektronike) neprofitna je tehnička profesionalna organizacija osnovana 1963. godine spajanjem Američkoga instituta za elektrotehniku (American Institute of Electrical Engineers — AIEE), koji je osnovan 1884. godine i Instituta radio inženjera (utemeljen 1912. godine).

Od svojih početaka, IEEE je:

- unapredio teoriju i praksu elektrotehnike i srodnih znanosti
- služio kao katalizator za tehnološke inovacije i
- podupirao potrebe svojih članova kroz široki spektar programa i usluga.

Posljednju četvrtinu 19. stoljeća obilježio je iznimni napredak elektrotehnike. Ranih 80-ih godina 19. stoljeća:

- telegrafske su žice umrežile SAD
- Europa i Amerika povezane su podvodnim kabelom
- javna rasvjeta upotrebljavala se u nekoliko gradova
- Edisonova elektrana (Pearl Street Station) osiguravala je električnu energiju za svjetiljke sa žarnom niti u New Yorku
- postojale su brojne tvrtke koje su se bavile proizvodnjom električne opreme
- telefon je dobivao na važnosti kao sredstvo komunikacije.

Rast tehnologije i planovi za međunarodnu svjetsku izložbu (International Electrical Exhibition) koja se trebala održati u *Francklinovom institutu u Philadelphia* potaknuli su 25 najvrsnijih elektrotehničara SAD-a —

uključujući Thomasa Edisona, Elihu Thomson i Edwina Houstona da osnuju društvo koje će promicati najekspanzivniju granu tadašnje tehnike — elektrotehniku.

13. lipnja 1884. godine u New Yorku je osnovan AIEE. To je udruženje brzo postalo predstavnik američkih elektrotehničara. Od početka su glavna područja interesa AIEE-a:

- komunikacija putem žice
- svjetlo i električni sustavi.

Kao rani i aktivni sudionik razvoja električne industrije, AIEE je postavio temelje cjelokupnog rada na elektrotehničkim normama u SAD-u.

No 1912. godine interesi i potrebe onih koji su se specijalizirali u rastućoj tehničkoj grani radija nisu se više zadovoljavali periodičnim sastancima lokalnih tehničkih odbora. Dvije velike lokalne organizacije — *Udruga inženjera telegrafa i bežične komunikacije* i *Bežični institut* (Wireless Institute), spojile su se radi osnivanja međunarodnog društva znanstvenika i inženjera koji su se bavili razvojem bežičnih komunikacija. zajedno su postali *Institut radio inženjera* (Institute of Radio Engineers - IRE). Mnogi članovi IRE-a također su bili članovi AIEE-a. Strukturalni razvoj i opće aktivnosti obiju organizacija bili su slični. Specijalizirani segmenti tehnike okupljali su se u profesionalnim skupinama pod centralnim upravljačkim tijelom. Osnovane su geografske jedinice i studentski ogranci, a sastanci i publikacije osigurali su stvaranje fonda literature i mesta za razmjenu znanja. Uspostavljene su razine članstva i razvoj norma postao je zajednički napor.

Priroda radio tehnologije proširila je interes IRE-a izvan državnih granica. Tako je nova organizacija tražila i privlačila članove iz više zemalja te konačno uspostavila podružnice u više područja diljem svijeta. Od početaka, *Zbornik IRE-a* u pravilnim je vremenskim razmacima objavljivao radove autora izvan SAD-a. Tridesetih godina 20. stoljeća, elektronika je postala sastavni dio elektrotehničkog rječnika. Iako su inženjeri elektronike bili članovi IRE-a, šira primjena tehnologija elektronskih cijevi počela je brisati granicu razdvajanja tehnike između AIEE-a i IRE-a.

Nakon Drugog svjetskog rata, dvije organizacije bile su sve veća konkurenčija jedna drugoj. Problemi preklapanja i duplicitiranja napora postajali su sve češći, a samo su se djelomično rješavali zajedničkim odborima i sastancima.

1961. godine, vodstvo IRE-a i AIEE-a odlučilo je riješiti ove probleme reorganizacijom. Formuliran je službeni *Plan za spajanje* koji je stupio na snagu 1. siječnja 1963. godine. Time je rođen IEEE.

Danas Institut inženjera elektrotehnike i elektronike (IEEE) ima:

- više od 370 000 članova među kojima je više od 80 000 studenata u više od 160 država
- 319 sekcija u 10 zemljopisnih regija diljem svijeta
- oko 1570 stručnih odjela koji na lokalnim razinama objedinjuju članove sličnih tehničkih interesa
- više od 1430 studenskih ograna na fakultetima i sveučilištima u 80 zemalja
- 356 podružnica studentskih ograna
- preko 900 IEEE norma u području energetike, elektronike, telekomunikacija i informatike i više od 400 norma u razvoju.

IEEE je najveće tehničko udruženje unutar bilo koje discipline. Članovi Instituta inženjera elektrotehnike i elektronike (IEEE) su inženjeri, znanstvenici i druge osobe tehničke struke koje se bave elektroenergetikom, elektronikom, računalima i drugim tehničkim djelatnostima. IEEE potiče, organizira i sponsorira tehničke aktivnosti diljem svijeta te tiska oko 130 časopisa i magazina te održava godišnje oko 400 konferencija i simpozija na kojima prisustvuje oko 100 000 inženjera i stručnjaka iz različitih područja elektrotehnike. Glavni je cilj unaprijediti teorijska i praktična znanja u svim područjima elektrotehnike. Od 1988. godine IEEE posjeduje i digitalnu biblioteku s više od 1,2 milijuna dokumenata (koja obuhvaća i dokumente iz 1950. godine), u kojoj se osim norma nalaze i ostale publikacije. Institut inženjera elektrotehnike i elektronike (IEEE) redovito provodi i izobrazbu svojih članova radi lakšega praćenja najnovijih tehničkih rješenja i dostignuća. IEEE

objavljuje oko 30% ukupne svjetske literature u području energetike, elektronike, računalne i upravljačke tehnologije te usko surađuje s Međunarodnim elektrotehničkim povjerenstvom (IEC).

Posredstvom svojih članova, IEEE je vodeći autoritet u širokome tehničkom području od računalnih znanosti, biomedičkih tehnologija i telekomunikacija preko električne energije, potrošačke elektronike te mnogih drugih područja.

Danas IEEE objavljuje gotovo četvrtinu svih objavljenih članaka i drugih izdanja povezanih s električnim, elektroničkim i računalnim područjem.

Članovi se oslanjaju na IEEE kao izvor pouzdanih tehničkih informacija, profesionalnih istraživanja i usluga. Kako bi poticao interes za inženjerska zanimanja, IEEE također pomaže studentima na fakultetima

i sveučilištima diljem svijeta. Cilj je IEEE-a obuhvatiti i buduće članove i organizacije koje će se koristiti uslugama IEEE-a te sudjelovati na konferencijama i ostalim aktivnostima IEEE-a.

Tehničke inovacije i pristup tim informacijama ključna su vrijednost članstva u IEEE-u. IEEE uključuje mnoge jedinstvene tehničke organizacije, aktivne u područjima izdavaštva, konferencija i izgradnje tehničkih zajednica.

Većina članova IEEE-a odlučuje dodati vrijednost svomu članstvu u IEEE-u učlanjenjem u jedno ili više društava. Povlastice uključuju pristup tekućim informacijama i priliku za umrežavanje s kolegama i povećanje vrijednosti svoje struke na globalnoj razini.

Tehnologija se neprestano razvija. Da bi se brzo odgovorilo na nove inovacije, IEEE

ima niz tehničkih zajednica i aktivnosti, uključujući:

- odbor za smjernice u novim tehnologijama
- tehnologije u nastajanju/tehničke teme
- radne skupine
- tehnička suradnja.

Šest zavisnih odbora upravlja velikim područjem interesa IEEE — a:

- obrazovne aktivnosti
- IEEE-USA
- odbor za izdavaštvo i proizvode
- regionalne aktivnosti
- norme
- tehničke aktivnosti.

IEEE ima otprilike 900 zaposlenih koji obavljaju razne poslove i aktivnosti u IEEE-u.

Više o IEEE-u možete naći na internetskoj adresi: www.ieee.org

M. Đukić

The screenshot shows the IEEE website's main page. At the top, there is a navigation bar with links to Home, Shop, Join, myIEEE, Contact, Sitemap, and IEEE Xplore. Below the navigation bar is a search bar with options for Google and Ulisseek. The main content area features a banner for IEEE Membership with the tagline "Connecting Professionals, Advancing Technology". It also includes a "Join today" button and a photo of three people. To the right of the banner is a search field for the IEEE Xplore digital library. Below the banner, there are several news items and sections. The "IEEE News" section includes stories about the presentation of the 2008 Medal of Honor to Intel Pioneer Gordon Moore, the World Competition Offers US\$10,000 Top Prize for Humanitarian Endeavors, the 2007 Annual Report, and the IEEE and International Electrotechnical Commission expanding their International Standards Development Agreement. The "Inside IEEE" section has a "Conferences, Meetings and Events" section with a link to learn more. The "Product Highlights" section features the IEEE Power & Energy Library, IEEE/IET Electronic Library, and the IEEE Member Digital Library. The "What do you want to do?" sidebar lists various actions such as renewing membership, joining a society, setting up a web account, casting a ballot, logging in, finding standards, getting e-mail aliases, viewing IEEE-TV, obtaining insurance, locating jobs, finding student resources, taking courses, finding online communities, and finding services. A "More Product Highlights" link is also present at the bottom of the sidebar.

OTVORENI PREGOVORI U POGLAVLJU 1 - SLOBODA KRETANJA ROBA

Dubravka Vlašić Pleše¹⁾

U srpnju ove godine pregovori Republike Hrvatske i Europske unije u poglavljima koje se odnosi na uspostavu slobodnog kretanja roba ušli su u novu fazu. Na Međuvladinoj konferenciji koja je održana 25. srpnja 2008. godine, Hrvatska s jedne strane i EU s druge strane predstavile su svoja stajališta u ovom poglavljiju pregovora, što službeno označava početak suprantivnih pregovora.

Ovo je poglavljje pregovora, kako od hrvatske tako i od europske strane, ocijenjeno kao jedno od najopsežnijih i najzahtjevnijih poglavljija.

Pregovori u poglavljiju 1 započeli su sa screeningom odnosno analitičkim pregledom usklađenosti zakonodavstva početkom 2006. godine. U listopadu iste godine Europska komisija izradila je Izvješće o screeningu u kojem je dana ocjena usklađenosti hrvatskog zakonodavstva s pravnom stećevinom u ovome području i sposobnost ispunjavanja obveza koje proizlaze iz članstva.

Polazeći od svoje ocjene o postignutoj razini usklađenosti, kao i o administrativnoj sposobnosti pojedinih dijelova državne uprave, ali i infrastrukture za kvalitetu da učinkovito provode novodonesene propise, Europska komisija odredila je tri mjerila za otvaranje pregovora u ovome poglavljiju.

Prvo mjerilo odnosilo se na potrebu revizije horizontalnog zakonodavnog okvira i dovršetak postupka razgraničenja poslova normizacije, mjeriteljstva, ocjenjivanja sukladnosti i akreditacije i regulatorne funkcije.

¹⁾ Autorica je djelatnica Ministarstva vanjskih poslova i europskih integracija RH i voditeljica Radne skupine za pregovore za poglavlje 1 - Sloboda kretanja roba

Drugim mjerilom zahtjevala se izrada sveobuhvatne strategije s hodogramom aktivnosti za primjenu pravne stečevine, koja treba obuhvatiti svaki pojedini proizvodni sektor ureden direktivama *novoga i staroga pristupa*.

Treće mjerilo odnosilo se na neusklađeno (neharmonizirano) područje, znači one sektore koji nisu usklađeni na razini EU-a za koje je potrebno osigurati punu primjenu članaka 28. — 30. Ugovora o osnivanju Europske zajednice i načela uzajamnog priznavanja. U tom smislu se od RH tražila izrada posebnog Akcijskog plana s mjerama i vremenskim rokovima provedbe analize ovih sektora i uskladivanja.

Tijekom 2007. godine intenzivno se radilo na ispunjavanju navedenih mjerila pri čemu je glavnu koordinativnu ulogu, uz Pregovarački tim, imalo nadležno Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. U svom radu ovo ministarstvo koordinira i surađuje sa svim tijelima državne uprave, nezavisnim institucijama i svim čimbenicima na koje će prilagodbe europskim zahtjevima imati stvaran utjecaj, a to su prije svega industrija i poduzetnici.

Cijeli je proces ispunjavanja mjerila tekući u uskoj suradnji i u tehničkim konzultacijama sa stručnim službama Europske komisije.

Radi ispunjavanja tri mjerila za otvaranje pregovora u poglavlju 1 u srpnju 2007. godine usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjeni sukladnosti (Narodne novine 79/2007) te u listopadu Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o mjeriteljstvu (Narodne novine 111/2007).

Također, Vlada RH je na svojoj sjednici 29. studenog 2007. godine usvojila *Strategiju za primjenu pravne stečevine u području slobode kretanja roba i Akcijski plan za uskladivanje s člancima 28. — 30. UEZ* koji predstavljaju dva ključna strateška dokumenta u ovome području.

Tijekom siječnja 2008. godine Europska je komisija pozitivno ocijenila postignuti napredak i ispunjavanje mjerila te je državama članicama preporučila otvaranje pregovora u poglavlju 1.

Nakon verifikacije tri mjerila za otvaranje pregovora u Vijeću ministara u travnju ove godine, Hrvatska je bila pozvana da predstavi svoje pregovaračko stajalište za ovo poglavje, u kojem su definirani naši planovi i obveze za ispunjavanje svih zahtjeva za članstvo u segmentu slobodnog kretanja roba, kao i zahtjevi za prijelaznim razdobljima u primjeni dijela *acquisa* iz ovog područja.

Vlada RH usvojila je Pregovaračko stajalište u poglavlju 1 Sloboda kretanja roba 18. travnja ove godine.

Pregovaračko stajalište RH u poglavlju rezultat je rada svih članova Radne skupine za pregovore, ali i drugih stručnjaka i predstavnika hrvatskog gospodarstva za koje će ulazak Hrvatske u punopravno članstvo EU-a značiti nužnost prilagodbe novom sustavu i novim zahtjevima. Ulazak u EU donijet će promjene u mnogim segmentima, i u tom smislu u svome Pregovaračkom stajalištu u 1. poglavlju Hrvatska jasno definira rokove, do ulaska u članstvo, u kojima će za svaki pojedini sektor obuhvaćen ovim poglavljem postići punu usklađenost s pravnom stečevinom EU-a.

Zahtjevi za prijelazna razdoblja za potpunu primjenu jednog dijela europskih pravila postavljeni su samo u području farmaceutskih proizvoda.

Polazeći od hrvatskoga Pregovaračkog stajališta, Europska komisija izradila je Nacrt zajedničkog stajališta EU-a oko kojeg su se trebale usuglasiti sve države članice EU-a. Nakon postizanja dogоворa među njima, usvojeno je Zajedničko stajalište EU-a te su stvoreni uvjeti da se u okviru Međuvladine konferencije i službeno otvore supstantivni pregovori u ovome poglavlju.

U svome Zajedničkom stajalištu EU ohrabruje Hrvatsku da nastavi postupak uskladivanja s pravnom stečevinom kao i s njezinom učinkovitom primjenom i provedbom te da općenito već prije pristupanja razrađuje politike i mjere slične onima EU.

Nadalje, EU pozdravlja donošenje strateških dokumenata i ostvareni napredak

u uskladivanju zakonodavstva te poziva Hrvatsku da nastavi s prenošenjem europske pravne stečevine, posebno u onim proizvodnim sektorima u kojima je usklađenost dosad nedovoljna ili ograničena.

Završno, EU u svome Zajedničkom stajalištu, s obzirom na sadašnje stanje priprema, utvrđuje četiri mjerila koja Hrvatska mora ispuniti kako bi se stekli preduvjeti za zatvaranje pregovora u poglavlju 1 - Sloboda kretanja roba.

Prvo mjerilo za zatvaranje odnosi se na sektor farmaceutskih proizvoda i potpunog uskladivanja s pravnom stečevinom, posebno u dijelu transparentnosti određivanja cijena lijekova i povrata sredstava. Budući da je Hrvatska u segmentu primjene pravila EU-a koja se odnose na farmaceutske proizvode postavila dva zahtjeva za prijelazna razdoblja, EU u svome Zajedničkom stajalištu traži dodatne informacije kako bi cijelovitije mogla procijeniti navedene zahtjeve. U tom smislu Hrvatska treba predstaviti dodatnu argumentaciju o razvoju hrvatskoga tržista lijekova, o predviđenom utjecaju na inflaciju i na kupovnu moć potrošača te utjecaju na zdravstveni proračun i hrvatsku farmaceutsku industriju, ako bi se pravna stečevina EU-a primjenjivala od dana pristupanja, bez primjene predloženih prijelaznih rokova.

Drugim mjerilom se od Hrvatske traži da nastavi s napretkom u uskladivanju horizontalnog zakonodavstva s pravnom stečevinom EU-a i da pokaže dobar napredak u uskladivanju s direktivama *novoga i staroga pristupa*, posebno u onim sektorima u kojima je zasad usklađivanje nedovoljno ili ograničeno.

Treće mjerilo odnosi se na značajan napredak u cilju dovršetka unutarnje analize usklađenosti domaćih propisa i upravne prakse s člancima 28. do 30. Ugovora EZ uvođenjem odredbe o uzajamnom priznavanju i nužnim ostalim izmjenama.

Ova dva mjerila podrazumijevaju punu i pravodobnu provedbu Strategije za primjenu pravne stečevine u području slobode kretanja roba i Akcijskog plana za uskladivanje s člancima 28. — 30. UEZ iz studenog 2007. godine.

Bitno je napomenuti da se njihova provedba na nacionalnoj razini prati kroz posebna izvješća o provedbi koja je dva puta godišnje dužno izraditi Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva.

Prva takva izvješća o provedbi, kako Strategije tako i Akcijskog plana, izrađena su tijekom srpnja ove godine i usvojena od strane VRH, a ujedno su i dostavljena Europskoj komisiji na uvid.

Četvrtim mjerilom se od Hrvatske traži da do dana punopravnog članstva pokaže da raspolaže zadovoljavajućim administrativnim kapacitetima za ispravnu primjenu i provedbu zakonodavstva u svim horizontalnim područjima koja imaju utjecaj na slobodu kretanja roba (regulatorna funkcija, normizacija, akreditacija, mjeriteljstvo, ocjenjivanje sukladnosti i nadzor nad tržištem), uključujući horizontalne pro-

ceduralne mjere, poput Direktive 98/34/EZ o obavljanju.

Sama formulacija ovih mjerila za zatvaranje ukazuje da će EU u dalnjem praćenju napretka Hrvatske u ovom području staviti naglasak na provedbu donesenih strateških dokumenata i propisa. Uspješna i učinkovita provedba novodenesenih propisa koji se temelje na europskim načelima moguća je samo uz uspostavu odgovarajućih kapaciteta, ne samo u okviru državne uprave već i svih institucija infrastrukture za kvalitetu, čije je pravilno funkcioniranje preduvjet za punu primjenu europskih direktiva.

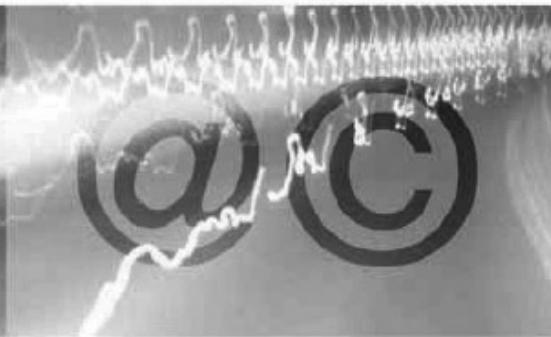
U odnosu na normizaciju, EU u svome Zajedničkom stajalištu uzima na znanje planove Hrvatske za usvajanje svih usklađenih europskih norma i za dovršenje priprema za članstvo u CEN-u i CENELEC-

u do prosinca 2008. godine. U odnosu na administrativnu sposobnost, EU pozdravlja plan Hrvatske da poveća broj osoblja Hrvatskoga zavoda za norme (HZN) te naglašava značenje osiguravanja adekvatne administrativne sposobljenosti HZN-a u smislu sredstava i osoblja kako bi se osiguralo pravodobno usvajanje njezinih strategija i europskih norma.

Nakon otvaranja pregovora u poglavju 1 - Sloboda kretanja roba, Hrvatska sada stoji pred izazovom ispunjavanja navedenih četiri mjerila za zatvaranje.

Naš je cilj ispuniti planove koje smo postavili u našem Pregovaračkom stajalištu te ispuniti preduvjete za zatvaranje pregovora u ovome poglavju tijekom prve polovice sljedeće godine.

Autorska prava, norme i internet

UREDBA O POSTUPCIMA SLUŽBENOG OBAVJEŠĆIVANJA U PODRUČJU NORMA, TEHNIČKIH PROPISA I POSTUPAKA OCJENJIVANJA SUKLADNOSTI TE PROPISA O USLUGAMA INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

Ladislava Đelar¹⁾

U sklopu usklađivanja hrvatskoga tehničkog zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske unije, Vlada Republike Hrvatske je na sjednici održanoj 20. lipnja 2008. godine donijela *Uredbu o postupcima službenog obavješćivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva* koja je objavljena u službenom glasilu Republike Hrvatske „Narodne novine“, broj 73/08. od 26. lipnja 2008. godine te stupila na snagu danom objave u „Narodnim novinama“ (osim odredbi koje stupaju na snagu danom pristupanja Republike Hrvatske Europskoj uniji).

Temeljem članka 73. SSP-a, koji se odnosi na tehničke propise, normizaciju, mjeriteljstvo, akreditaciju i ocjenjivanje su-

ladnosti, RH se obvezala da će poduzeti mјere potrebne za postupno usklađivanje s tehničkim propisima Europske unije.

U skladu s navedenim, donesen je Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjeni sukladnosti (Narodne novine 158/2003) koji je izmijenjen i dopunjeno Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjeni sukladnosti (Narodne novine 79/2007). Ovaj Zakon predstavlja horizontalni zakon na temelju kojega se u hrvatski pravni sustav prenose direktive *novoga pristupa* kao i direktive *staroga pristupa*, i koji također u članku 15. navodi da će Vlada Republike Hrvatske uredbom propisati način i postupak razmjene informacija s drugim državama i međunarodnim organizacijama u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva te time predstavljati pravnu os-

novu za donošenje *Uredbe o postupcima službenog obavješćivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva*.

Uredba o postupcima službenog obavješćivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva propisuje postupak službenog obavješćivanja prema Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (WTO) i primjenjuje se stupanjem na snagu ove Uredbe i postupak službenog obavješćivanja prema EU koji stupa na snagu ulaskom RH u EU.

Regulirajući postupak službenog obavješćivanja u području norma, tehničkih propisa te propisa o uslugama informacijskog društva prema EU, ovom se Uredbom usklađuje zakonodavstvo RH s Direktivom 98/34/EZ Europskog parlamenta

¹⁾ Autorica je djelatnica Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva

i Vijeća od 22. lipnja 1998. godine o postupku obavlješčivanja u području norma i tehničkih propisa i s Direktivom 98/48/EZ Europskoga parlamenta i Vijeća od 20. srpnja 1998. godine kojom se izmjenjuje i dopunjuje Direktiva 98/34/EZ.

Sva tijela državne uprave prije upućivanja propisa u proceduru Vlade RH dužna su o tome obavijestiti nadležno tijelo WTO-a i EU (putem Informacijske središnjice pri Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva).

Tko provodi postupak službenog obavlješčivanja u smislu ove Uredbe?

Postupak službenog obavlješčivanja o tehničkim propisima provodi Informacijska središnjica (ISA) u okviru središnjeg tijela državne uprave nadležnog za gospodarstvo, i to:

- Obavlješčivanje o tehničkim propisima i uslugama informacijskog društva prema EU
- Obavlješčivanje o tehničkim propisima prema WTO/TBT sporazumu¹ (Sporazum o tehničkim zaprekama u trgovini).

Informacijska središnjica surađuje, koordinira i nadležna je za rad dviju informacijskih točaka:

- Informacijska točka (ITA) za operativnu provedbu službenog obavlješčivanja prema WTO/SPS sporazumu² (Sporazum o primjeni sanitarnih i fitosanitarnih mjera) djeluje u okviru središnjeg tijela državne uprave nadležnog za poljoprivredu
- Informacijska točka (ITA) za operativnu provedbu službenog obavlješčivanja prema EU i provedbu službenog obavlješčivanja prema WTO/TBT sporazumu (Sporazum o tehničkim zaprekama u trgovinu) u području normizacije djeluje u okviru nacionalnoga normirnog tijela Republike Hrvatske (HZN).

Nadležna tijela državne uprave koja izrađuju tehničke propise dužna su, u skladu s odredbama ove Uredbe, obavijest o svakom propisu iz svoje nadležnosti prije upućivanja u redovitu proceduru Vlade RH uputiti nadležnom tijelu državne uprave (MINGORP) na obrascu koji propisuje ministar središnjeg tijela državne uprave nadležnog za gospodarstvo. Tijelo državne uprave nadležno za gospodarstvo, kao informacijska središnjica, o prijedlogu propisa u pripremi obavijestiti će nadležno tijelo u EU (u djelokrugu službenog obavlješčivanja prema EU) odnosno nadležno tijelo WTO-a (u djelokrugu službenog obavlješčivanja prema WTO/TBT i WTO/SPS).

Nadležna tijela, u obavijesti o propisu koju dostavljaju Informacijskoj središnjici, trebaju navesti: zakonski temelj za pripremu propisa odnosno postupka ocjenjivanja sukladnosti; podatke o osobi zaduženoj za kontakte; podatke o proizvodima i/ili uslugama obuhvaćenim propisom u pripremi; ciljeve i razloge pripreme propisa; podatke o međunarodnim ili europskim normama, europskim direktivama ili preporukama koje čine temelj za taj propis odnosno koje se odnose na navedene proizvode odnosno usluge te mišljenje o tome treba li o prijedlogu propisa dostaviti službenu obavijest u skladu s pravilima EU-a odnosno s pravilima WTO-a.

Informacijska središnjica obavijestiti će tijelo koje je nositelj propisa o roku u kojem ne smije objaviti predmetni propis.

Nacionalno normirno tijelo obavlješčivat će Informacijsku središnjicu o normama o kojima će provoditi službeno obavlješčivanje prema EU.

Postupovnikom koji će donijeti ministar središnjeg tijela državne uprave nadležan za gospodarstvo propisati će se način postupanja i suradnje između Informacijske središnjice, nadležnih tijela, informacijskih točaka te način suradnje s gospodarskim subjektima.

Kad nadležno tijelo objavi propis, uz taj propis navodi da su u postupku njegova donošenja primjenjene sve odredbe o postupku obavlješčivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja

sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva u skladu s *Uredbom o postupcima službenog obavlješčivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva*. Obavijest o tome objavljuje se u „Narodnim novinama“.

Službeno obavlješčivanje prema Sporazumu WTO/TBT

Informacijska središnjica putem Stalne misije RH pri Ujedinjenim narodima u Ženevi obavlješće tajništvo WTO-a o prijedlogu propisa te obavlješće nadležno tijelo u RH da u roku od najmanje tri mjeseca od dana kada je tajništvo WTO-a primilo obavijest ne smije donijeti predmetni propis.

Informacijska središnjica zaprima zahtjeve, mišljenja i pisane primjedbe WTO-a i njegovih država članica na prijedlog propisa te ih dostavlja nadležnom tijelu u RH koje se mora o istima očitovati na način iz kojeg je razvidno hoće li primjedbe biti prihváćene u cijelosti ili djelomično, kao i koji su razlozi mogućega neprihváćanja.

Informacijska središnjica žurno će dostaviti odgovor članici WTO-a koja je dostavila zahtjev odnosno dala pisane primjedbe na prijedlog propisa.

Tajništvo WTO-a dostavlja Stalnoj misiji RH pri Ujedinjenim narodima u Ženevi službene obavijesti država članica WTO-a o njihovim propisima u pripremi, koja ih potom dostavlja Informacijskoj središnjici, a Informacijska središnjica nadležnom tijelu državne uprave u RH.

Ako nadležno tijelo u RH smatra da predmetni prijedlog propisa može izazvati neopravdane zapreke u međunarodnoj trgovini, o tome obavlještava Informacijsku središnjicu te pri tome obrazlaže svoje mišljenje i predlaže izmjenu spornog prijedloga.

Nadležno tijelo iz RH može predložiti produljenje razdoblja u kojem druga država članica WTO-a ne smije donijeti predmetni propis.

¹ World Trade Organization, Agreement on Technical barriers to Trade

² World Trade Organization, Agreement on Sanitary and Phytosanitary Measures

Službeno obavješćivanje prema Sporazumu WTO/SPS

Službeno obavješćivanje u skladu sa sporazumom WTO/SPS provodi se prema istom postupku kao i službeno obavješćivanje prema sporazumu WTO/TBT.

Službeno obavješćivanje prema EU

Nadležno tijelo državne uprave koje priprema propis putem Informacijske središnjice dostavlja prijedlog propisa EK-u uz objašnjenje razloga za donošenje propisa.

Nadležno tijelo mora odgoditi donošenje tehničkog propisa na rok od tri mjeseca od dana kada je EK primio obavijest o prijedlogu propisa.

Ako EK ili koja država članica EU-a u roku od tri mjeseca od dana kad je EK primio obavijest o prijedlogu propisa dostavi mišljenje s obrazloženjem o tome da bi predviđeni propis mogao predstavljati zapreku slobodnom kretanju roba na unutarnjem tržištu, nadležno tijelo će odgoditi donošenje propisa na rok od šest mjeseci od dana kad je EK primio obavijest, razmotriti primjedbe i ugraditi ih u novi prijedlog propisa.

Ukoliko EK u roku od tri mjeseca od dana kada je primio obavijest objavi da namjerava predložiti ili objaviti direktivu, uredbu ili odluku u tome području ili ako utvrdi da se prijedlog propisa odnosi na predmet koji je obuhvaćen prijedlogom direktive, uredbe ili odluke koja je predložena Vijeću Europske unije, nadležno tijelo državne uprave mora odgoditi donošenje prijedloga propisa na rok od dvanaest mjeseci od dana kada je

EK primio obavijest. Ako se u tom razdoblju europska direktiva, uredba ili odluka ne objavi, nacionalni se propis može objaviti, a ako je europska direktiva, uredba ili odluka objavljena u tome razdoblju, treba odustati od objave nacionalnog propisa i provesti usklađivanje nacionalnog zakonodavstva s novim europskim propisom.

Razdoblje mirovanja može se prodljiti i na osamnaest mjeseci ukoliko Vijeće EU-a prihvati zajedničko stajalište da je potrebno uskladiti navedeno područje.

Informacijska središnjica obavještava nadležno tijelo u Republici Hrvatskoj o primljenim službenim obavijestima o prijedozima propisa država članica EU-a, odnosno njihovih nacionalnih normirnih tijela.

Za dostavu mogućih primjedbi na prijedloge nacionalnih propisa za koje se procijeni da bi mogli prouzročiti zapreke u trgovini primjenjuje se rok od tri mjeseca od dana kada je Informacijska središnjica zaprimila prijedlog propisa.

Zaključak:

Načelo slobodnog kretanja roba podrazumijeva uklanjanje svih nacionalnih zapreka slobodnoj trgovini.

Nacionalne mjere koje predstavljanju zapreku slobodnoj trgovini imaju cilj zaštititi ili promicati domaću proizvodnju, što kao posljedicu ima diskriminaciju u odnosu na proizvode koji dolaze na nacionalno tržište iz drugih zemalja.

Uklanjanjem zapreka slobodnoj trgovini omogućuje se jednak pristup tržištu svih

proizvoda, bilo domaćih ili stranih, gdje je potrošač taj koji ima pravo izbora najkvalitetnijeg proizvoda bez obzira na njegovo podrijetlo.

Na taj način jača konkurentnost, što dovodi do gospodarskog rasta na globalnome tržištu.

Budući da je globalno tržište utemeljeno na uklanjanju svih nacionalnih zapreka razmjeni roba, jedino zajednička inicijativa svih država članica Svjetske trgovinske organizacije te primjena ujednačenih pravila može dovesti do integracije nacionalnih tržišta u jedno veliko globalno tržište koje jamči blagostanje i viši životni standard svima.

Primjenom Uredbe o postupcima službenog obavješćivanja u području norma, tehničkih propisa i postupaka ocjenjivanja sukladnosti te propisa o uslugama informacijskog društva, Republika Hrvatska će imati priliku očitovati se o prijedozima nacionalnih propisa ostalih država članica EU-a kao i država potpisnica WTO/TBT i WTO/SPS sporazuma. Uspostavom mreže kontakata s poslovnom zajednicom i izvoznicima i širenjem informacija hrvatskim se gospodarstvenicima pruža mogućnost upoznavanja novih nacionalnih propisa drugih država prije njihove objave. Oni mogu imati velike koristi od ovog postupka ako iskoriste priliku koja se pruža, i ako na taj način na vrijeme predonesu sprečavanju nepotrebnih zapreka slobodnom kretanju roba.

Napomena:

WTO/TBT odnosi se na industrijske i poljoprivredne proizvode

WTO/SPS odnosi se na sanitарне i fitosanitarne mjere

Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute

TEHNIČKI PROPIS ZA SUSTAVE ZAŠTITE OD DJELOVANJA MUNJE NA GRAĐEVINAMA

Ernst Mihalek¹⁾

Prema čl. 19. Zakona o prostornom uređenju i gradnji (Narodne novine 76/2007), tehničkim se propisima razrađuju, odnosno propisuju, u skladu s načelima europskog usklađivanja tehničkog zakonodavstva, bitni zahtjevi za građevinu, tehnička svojstva koja moraju imati građevni proizvodi, i drugi tehnički zahtjevi u vezi s građevinama i njihovim građenjem. Tehnički je propis dokument u kojemu se tehnički zahtjevi daju izravno ili upućivanjem na normu, tehničku specifikaciju ili upute za upotrebu, ili pak uključivanjem sadržaja tih dokumenata. Tehnički se propis može dopuniti tehničkim uputama, tj. dostatnim odredbama koje opisuju načine ispunjavanja zahtjeva propisa.

Za potrebe rada na zaštiti od munje, u Republici Hrvatskoj 25. srpnja 2008. godine objavljen je novi *Tehnički propis za sustave zaštite od djelovanja munje na građevinama* (Narodne novine 87/2008.) (u daljnjem tekstu skraćeno Tehnički propis)

koji stupa na snagu 30. rujna 2008. godine i koji će zamijeniti *Pravilnik o tehničkim propisima za gradnju i održavanje gromobrana* (Službeni list 13/68) koji je zastario. Norme za proizvode na koje se taj pravilnik oslanjao bit će također povučene (HRN. N. B4.901 do 950).

Novi je Tehnički propis bitno drugačiji od starog *Pravilnika*. Tehničkim se propisom izravno ne određuju tehničke veličine dijelova sustava zaštite od munje kao u starome *Pravilniku* nego samo zahtjevi, počevši od projektiranja i izvedbe do održavanja u skladu sa zakonima i propisima Republike Hrvatske. Tehnički se propis oslanja na hrvatske norme (navedene u Prilozima A do C), pa je stoga poznавanje norma nezamjenljivo.

Tehnički je propis podijeljen na nekoliko glavnih odjeljaka, i to:

- Opće odredbe
- Tehnička svojstva sustava
- Proizvodi za ugradnju u sustav zaštite od munje
- Projektiranje sustava zaštite od munje
- Izvođenje i uporabljivost sustava zaštite od munje

- Održavanje sustava zaštite od munje
- Prijelazne i završne odredbe

te ima sljedeće priloge:

- Prilog A: Proizvodi za sustave
- Prilog B: Projektiranje sustava
- Prilog C: Izvođenje i održavanje sustava.

U Općim odredbama navedeno je na koje se građevine i objekte Tehnički propis primjenjuje, a na koje ne. Primjerice, ne primjenjuje se na privremene građevine, zrakoplove, brodove, morske platforme

Tehničkim se propisom određuje da postavljanje i vrsta zaštite od munje ovisi o procjeni rizika te se daju veličine rizika s kojima pri toj procjeni treba računati. Načelno, sustav zaštite od munje ili LPS (engl. *Lightning Protection System*) nije potreban ako se procijeni da građevina nije ugrožena (rizik manji od prihvatljivog). Također je navedeno za koje građevine nije potrebno procijeniti rizik niti postavljati sustav (jednostavne građevine određene posebnim propisom).

¹⁾ Autor je Predsjednik HZN/TO E81

Tehničkim se propisom određuju četiri vrste sustava, ovisno o potrebnoj razini zaštite, i to:

- razine zaštite I, s vjerojatnošću nastanka štete najviše 0,02
- razine zaštite II, s vjerojatnošću nastanka štete najviše 0,05
- razine zaštite III, s vjerojatnošću nastanka štete najviše 0,1
- razine zaštite IV, s vjerojatnošću nastanka štete najviše 0,2.

Ove razine zaštite moraju biti uskladene s procijenjenim rizikom.

Tehnička svojstva sustava postižu se projektiranjem i izvođenjem u skladu s Tehničkim propisom, ali i u skladu s posebnim propisima kojima se uređuje ispunjavanje bitnih zahtjeva za građevinu. Ta svojstva moraju biti održana i nakon rekonstrukcije ili adaptacije građevine čiji je sustav dio.

Što se tiče *proizvoda koji se ugrađuju u sustav*, oni se proizvode izvan gradilišta i

smiju se ugraditi u sustav samo ako ispunjavaju zahtjeve u Prilogu A te ako je za njih izdana isprava o sukladnosti.

Prema *Zakonu o akreditaciji* (Narodne novine 158/2003), ocjenjivanje sukladnosti svaka je djelatnost kojom se neposredno ili posredno ocjenjuje jesu li ispunjeni određeni zahtjevi, primjerice, je li proizvod (vodič za odvod ili uzemljivač, potpora itd.) u skladu s određenom normom ili nekom tehničkom specifikacijom i sl.

Tijelo za ocjenjivanje sukladnosti (*Zakon o tehničkim zahtjevima za proizvode i ocjeni sukladnosti*, Narodne novine 158/2003, 79/2007) je o dobavljaču neovisni laboratorij, potvrdbeno tijelo, nadzorno ili drugo tijelo koje sudjeluje u postupku ocjenjivanja sukladnosti.

Prema europskom tzv. *novom pristupu tehničkom uskladištanju i normama*, koji je prihvatile i Republika Hrvatska, *Izjava o sukladnosti* može dati i sam proizvođač koji time izjavljuje da proizvod odgovara

određenim normama ili tehničkim specifikacijama. U tom smislu svi proizvođači koji su dosad proizvodili dijelove za LPS prema starim preuzetim normama (HRN N.B.4.xxx), moraju ih dati ispitati prema novim normama, ili ispitivanje dijelova za LPS povjeriti nekomu ispitnom laboratoriju koji je akreditiran za ispitivanje prema novim normama te potom izdati odgovarajuću ispravu o sukladnosti. Takoder, svi proizvodi moraju imati oznaku sukladnosti, što se odnosi na sastavnice LPS-a kao što su:

- hvataljke, odvodi, vodiči za izjednačivanje potencijala i uzemljivači
- spojni elementi, potpornji, kućišta
- odvodnici struje munje i odvodnici prenapona te
- iskrišta za odvajanje.

U slučaju da se ustanovi nesukladnost proizvoda, proizvođač ga mora povući s tržista i poduzeti mjere radi utvrđivanja i otklanjanja grešaka koje su uzrokovale nesukladnost.

Četvrti odjeljak Tehničkog propisa odnosi se na projektiranje sustava. Projektiranjem sustava moraju se za izvođenje, građenje i projektirani uporabni vijek sustava i građevine predvidjeti svi utjecaji na sustav koji proizlaze iz načina i redoslijeda građenja građevine, predvidivih uvjeta uobičajene uporabe građevine i predvidivih utjecaja okoliša na sustav i građevinu. Projektom građevine u kojem se daje tehničko rješenje sustava mora se dokazati da će građevina tijekom građenja i projektiranoga uporabnog vijeka ispunjavati bitne zahtjeve mehaničke i toplinske otpornosti i stabilnosti, zaštite od požara te sigurnosti pri uporabi u odnosu na djelovanje munje.

Što se tiče djelovanja munje, Tehnički propis (prema normama na koje upućuje) određuje da se moraju u obzir uzeti tzv. izravni i neizravni udari u građevinu te izravni i neizravni udari munje u opskrbne vodove koji su s tom građevinom spojeni.

Elektrotehnički projekt zaštite od munje počinje se raditi od idejnog projekta građevine, uz sudjelovanje ostalih projektanata (arhitekata, građevinara, strojara i ostalih). Na taj se način postižu najbolje značajke budućeg sustava zaštite, predviđanjem uklapanja tzv. prirodnih sastavnica građevine u sustav zaštite od munje kao što je primjerice armatura u betonu ili drugi dijelovi konstrukcije građevine, način izvedbe temeljnog ili drugog sustava uzemljivača, ovisno o izvedbi hidroizolacije temelja i sl. Na ovakvom načinu rada ustraje se i u tekstu norme HRN EN 62305. Nije potrebno istaknuti da sustav zaštite, ako se planira od početka projektiranja same građevine, može na najbolji način zadovoljiti sve tehničke i estetske kriterije.

U petom odjeljku Tehničkog propisa govori se o izvođenju i uporabljivosti sustava zaštite od munje. Pri izvođenju sustava izvodač je dužan pridržavati se dijela projekta građevine koji se odnosi na sustav (LPS) i tehničkih uputa za ugradnju i uporabu proizvoda koji se ugrađuju u sustav te odredaba Tehničkog propisa.

Pri preuzimanju proizvoda potrebnih za izvođenje sustava izvodač mora utvrditi:

- je li građevni proizvod isporučen s

oznakom u skladu s posebnim propisom kojim se uređuje označivanje građevnih proizvoda i podudaraju li se podaci na dokumentaciji s kojom je građevni proizvod isporučen s podacima u propisanoj oznaci

- je li građevni proizvod isporučen s tehničkim uputama za ugradnju i uporabu
- jesu li svojstva, uključujući i rok uporabe građevnog proizvoda te podaci značajni za njegovu ugradnju, uporabu i utjecaj na svojstva i trajnost sustava u skladu sa svojstvima i podacima određenim glavnim projektom.

Ugradnju proizvoda odnosno nastavak radova mora kada je to određeno glavnim projektom, odobriti nadzorni inženjer, što se upisuje u građevinski dnevnik u skladu s posebnim propisom o vođenju građevinskog dnevnika.

Smatra se da sustav ima projektom predviđena tehnička svojstva i da je uporabljiv:

- ako su proizvodi ugrađeni u sustav na propisani način i imaju odgovarajuće isprave o sukladnosti
- ako su obavljena potrebna ispitivanja sustava na gradilištu tijekom izvođenja i nakon završetka radova cijelog sustava prema nalazu završnog ispitivanja (Zapisnik o pregledu i Zapisnik o ispitivanju u Prilogu C kao dokaz uporabljivosti)
- te ako o svemu navedenom postoje propisani zapisi i/ili dokumentacija.

Šesti odjeljak Tehničkog propisa odnosi se na održavanje sustava zaštite od munje.

Održavanje sustava mora se provoditi na način da se tijekom trajanja građevine očuvaju njezina tehnička svojstva i ispune zahtjevi određeni projektom građevine i Tehničkim propisom te drugi bitni zahtjevi koje građevina mora ispunjavati u skladu s posebnim propisom.

Održavanje sustava koji je izведен ili se izvodi u skladu s ranijim pravilnikom mora biti takvo da se tijekom trajanja građevine očuvaju njegova tehnička svojstva i ispunjavaju zahtjevi određeni projektom građevine i propisima u skladu s kojima je sustav izведен.

Za održavanje sustava dopušteno je upotrebljavati samo one proizvode za koje su ispunjeni propisani uvjeti i za koje je izdana isprava o sukladnosti prema posebnom propisu, ili za koje je uporabljivost dokazana u skladu s projektom građevine i Tehničkim propisom.

U odjeljku s *prijelaznim i završnim odredbama* određuje se da se od dana donošenja Tehničkog propisa prestaju upotrebljavati tehnička pravila iz Pravilnika o tehničkim propisima o gromobranima (SL 13/68) te priznata tehnička pravila i tehničke specifikacije na čiju primjenu ta pravila upućuju. To se ne odnosi na gromobrane s ionizirajućim zračenjem koji su stavljeni izvan snage na temelju posebnih propisa za zaštitu od ionizirajućih zračenja. Odjeljak Tehničkog propisa s prijelaznim i završnim odredbama sadrži i odredbe pravne naredbe koje su povezane s uskladnjivanjem hrvatskog i europskog zakonodavstva u području građevnih proizvoda.

U *Prilogu A* Tehničkog propisa propisuju se tehnička svojstva, način potvrđivanja sukladnosti i drugi zahtjevi za proizvode za sustave: hvataljke, odvode, uzemljivače, spojne elemente, potpornje, kućišta, odvodnike struje, odvodnike prenapona te iskrišta za odvajanje. U tom se prilogu određuju, odnosno provode, ovisno o vrsti proizvoda (prema normama navedenim u tom prilogu, normama na koje te norme upućuju i odredbama ovoga priloga te u skladu s odredbama posebnog propisa) tehnička svojstva i drugi zahtjevi te potvrđivanje sukladnosti hvataljki, odvoda, vodiča za izjednačivanje i uzemljivača, spojnih elemenata, potpornja i kućišta, odvodnika struje i odvodnika prenapona te iskrišta za odvajanje.

U *Prilogu B* Tehničkog propisa utvrđuju se pravila za projektiranje sustava. Za osnove proračuna sustava LPS primjenjuju se hrvatske norme na koje upućuje Prilog B.

U sustavu norma za projektiranje svaka nedostaje vrlo važna norma o broju godišnjih grmljavinskih dana po područjima Republike Hrvatske pa se projektanti upućuju na dostupne podatke (podatke o kerauničkoj razini treba naručiti od Državnog hidrometeorološkog zavoda, što

će biti uključeno u izvornu hrvatsku normu koju treba izraditi).

U Prilogu C Tehničkog propisa propisuju se tehnički i drugi zahtjevi i uvjeti za izvođenje sustava, nadzorne radnje i kontrolni postupci te održavanje sustava, prema normama navedenim u tom prilogu. Na kraju Priloga C dani su obrasci Zapisnika o pregledu sustava zaštite od munje i Zapisnika o ispitivanju i mjerenu sustava.

ZAKLJUČAK

Tehnički propis o zaštiti od djelovanja munje na građevinama i njegovo stupanje na snagu uspostavlja nova pravila i postavljaju nove zahtjeve:

- proizvođači ili dobavljači dijelova za sustav zaštite od munje (vodiči, potpornji, spojni elementi, kućišta itd.) u razmjeru kratkom roku do 31. lipnja 2009. godine moraju provesti postupak ocjenjivanja sukladnosti svojih proizvoda prema novim normama samostalno za one proizvode za koje nije potrebno nezavisno ocjenjivanje (ukoliko imaju odgovarajuću opremu i znanje) odnosno u akreditiranim organizacijama za one proizvode za koje je to potrebno. To će omogućiti izdavanje dobavljačeve izjave o sukladnosti za

određene proizvode, odnosno izjave o sukladnosti s tipom proizvoda nakon provedenog ispitivanja tipa proizvoda u nezavisnome akreditiranom certifikacijskom tijelu. Treba naglasiti da se tu radi o certifikatu i/ili izjavi da proizvod odgovara nekoj od niza norma HRN EN 50164 koje se odnose na vodiče, potpore, spojne dijelove i iskrišta.

- proizvođači i dobavljači dužni su stalno kontrolirati kvalitetu svojih proizvoda (to je tzv. postupak ocjenjivanja sukladnosti 3 prema *Pravilniku o ocjenjivanju sukladnosti, ispravama o sukladnosti i označavanju građevnih proizvoda* (Narodne novine 1/05)). S obzirom na to da se radi o manjem broju dijelova, od kojih se sastavlja sustav zaštite, nepotrebnosti učestalog ispitivanja i manjem broju proizvođača tih dijelova u Republici Hrvatskoj, ali i specifičnoj laboratorijskoj opremi, vrlo je vjerojatno da će ispitivanja trebati provesti u nekome laboratoriju u inozemstvu. U međuvremenu će se možda i neki laboratorij iz Republike Hrvatske sposobiti i akreditirati za takva ispitivanja. Zainteresirani laboratoriji bi se trebali što prije javiti Hrvatskoj akreditacijskoj agenciji.
- od projektanata sustava za zaštitu od munje zahtjeva se da pri izgradnji nove građevine surađuju u timu s projektan-

tim građevine i ostalim projektantima od početka, i to naročito ako se konstrukcijski dijelovi građevine namjeravaju ili mogu uključiti u sustav zaštite od munje. Projektna organizacija koja će se baviti projektiranjem tog sustava mora poznavati i primijeniti norme na koje propis upućuje, a ako projektira prema nekim drugim normama, mora dokazati da su ispunjeni zahtjevi Propisa najmanje na razini norma na koje upućuje Propis.

- projektanti, izvođači te nadzorni inženjeri, ali i inspektori moraju se stručno usavršavati za projektiranje i izvedbu sustava (*Pravilnik o stručnom ispitu te upotpunjavanju i usavršavanju znanja osoba koje obavljaju poslove prostornog uređenja i graditeljstva* (Narodne novine 24/2008)), pri čemu svaki kandidat sam odabire način usavršavanja prema vlastitoj odluci i mogućnostima. Sudjelovanjem na stručnim skupovima i seminarima koje organizira Razred elektroinženjera Hrvatske komore inženjera u graditeljstvu te neka stručna društva (npr. EDZ i sl.), ili sami proizvođači i dobavljači može se saznati mnogo više o novinama u tome području. Članovi tehničkog odbora HZN/TO 81, *Zaštita od munje* spremni su također pomoći u tumačenju norma i davanju stručnih savjeta.

www.hzn.hr

NOVI TEHNIČKI PROPISI

Snježana Žima¹⁾

U ovome broju HZN Glasila objavljujemo popis tehničkih propisa objavljenih u razdoblju od 1. lipnja 2008. godine do 31. srpnja 2008. godine.

Za svaki je propis naveden njegov naziv i broj Narodnih novina u kojem je objavljen te, u pojedinim slučajevima, dodan kratki opis. Ako propis upućuje na primjenu hrvatskih norma, to je posebno naznačeno.

1 ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O POŠTI

Narodne novine 63/2008, 2. lipnja 2008.

Izmjenama Zakona o pošti ("Narodne novine", br. 172/03., 15/04. i 92/05.) utvrđuje se na novi način područje koje uređuje Zakon tako da novi članak 1. stavak 1. glasi:

"Ovim se Zakonom uređuju poštanske i kurirske usluge, propisuju uvjeti za obavljanje ovih usluga, uređuju prava, obveze i odgovornosti davatelja i korisnika poštanskih i kurirskih usluga, poslovi Hrvatske agencije za poštu i električke komunikacije u dijelu koji se odnosi na regulatorne poslove u području poštanskih i kurirskih usluga, te obavljanje inspekcijskog i stručnog nadzora u području poštanskih i kurirskih usluga."

¹⁾ Autorica je pomoćnica ravnatelja HZN-a za normalizaciju

Zakonom se utvrđuje da je novo nacionalno regulatorno tijelo za obavljanje regulatornih poslova u području poštanskih i kurirskih usluga Hrvatska agencija za poštu i električke komunikacije, čije se osnivanje i ustrojstvo uređuje zakonom kojim se uređuje područje električkih komunikacija, da ta agencija obavlja regulatorne i druge poslove u području poštanskih i kurirskih usluga u skladu s tim Zakonom i zakonom kojim se uređuje područje električkih komunikacija i da se upravljanje agencijom primjenjuje zakon kojim se uređuje područje električkih komunikacija i opći akti agencije.

Zakon također određuje da do početka rada Hrvatske agencije za poštu i električke komunikacije prema zakonu kojim se uređuje područje električkih komunikacija, poslove Hrvatske agencije za poštu i električke komunikacije obavlja Vijeće za poštanske usluge.

2 UREDBA O PROCJENI UTJECAJA ZAHVATA NA OKOLIŠ

Narodne novine 64/2008, 4. lipnja 2008.

Uredbom koja je donesena na temelju članka 71. stavka 3. i članka 74. stavka 3. Zakona o zaštiti okoliša (Narodne novine 110/2007) pobliže se određuju zahvati za koje se provodi procjena utjecaja zahvata na okoliš; zahvati koji podliježu ocjeni o potrebi procjene utjecaja zahvata na

okoliš; način provedbe postupka procjene utjecaja zahvata na okoliš; način rada i obvezni sadržaj mišljenja koje daje povjerenstvo; način sudjelovanja ovlaštenika; način provedbe postupka ocjene o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš; način provedbe postupka izdavanja upute o sadržaju studije na zahtjev nositelja zahvata; način informiranja i sudjelovanja javnosti i zainteresirane javnosti u postupcima koji se uređuju Uredbom; kriteriji i način pojedinačnih ispitivanja na temelju kojih se odlučuje o potrebi procjene utjecaja zahvata na okoliš.

3 UREDBA O STRATEŠKOJ PROCJENI UTJECAJA PLANA I PROGRAMA NA OKOLIŠ

Narodne novine 64/2008, 4. lipnja 2008.

4 UREDBA O INFORMIRANJU I SUDJELOVANJU JAVNOSTI I ZAINTERESIRANE JAVNOSTI U PITANJIMA ZAŠTITE OKOLIŠA

Narodne novine 64/2008, 4. lipnja 2008.

5 ZAKON O IZMJENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O EKSPLOZIVnim TVARIMA

Narodne novine 67/2008, 9. lipnja 2008.

6 ZAKON O MEDICINSKIM PROIZVODIMA

Narodne novine 67/2008, 9. lipnja 2008.

7 UREDBA O INFORMACIJSKOM SUSTAVU ZAŠTITE OKOLIŠA

Narodne novine 68/2008, 11. lipnja 2008.

Uredbom donesenom na temelju članka 127. stavka 3. Zakona o zaštiti okoliša (Narodne novine 110/2007) propisuje se struktura, sadržaj, oblik i način rada, način vođenja i održavanja informacijskog sustava zaštite okoliša, obveze, način i rokovi dostavljanja podataka, informacija o okolišu i odgovarajućih izvješća Agenciji za zaštitu okoliša te način upravljanja dodacima i informacijama o okolišu.

Uredbom se utvrđuje da se Informacijskim sustavom osigurava, uz ostalo i „interoperabilnost na tehničkoj (norme i standardi za povezivanje računalnih sustava i servisa), semantičkoj (značenje podataka) i procesnoj razini (definiranje ciljeva, modeliranje procesa i ostvarivanje suradnje između obveznika), primjenom nacionalnih i međunarodnih tehničkih normi“, ali bez upućivanja na određene norme i bez utvrđivanja obveze naknadnog utvrđivanja i/ili objavljivanja popisa norma koje bi trebale osigurati navedenu tehničku interoperabilnost.

8 U Narodnim novinama 69/2008, 13. lipnja 2008. objavljena su tri pravilnika o dopuni ranije objavljenih pravilnika:

PRAVILNIK O DOPUNI PRAVILNIKA O PIVU I PIVU S DODACIMA (NARODNE NOVINE 42/2005, 57/2005)

PRAVILNIK O DOPUNI PRAVILNIKA O PROIZVODIMA SLIČNIM ČOKOLADI, KREM-PROIZVODIMA I BOMBONSKIM PROIZVODIMA (NARODNE NOVINE 73/2005)

PRAVILNIK O DOPUNI PRAVILNIKA O KEKSIMA I KEKSIMA SRODNIH PROIZVODIMA (NARODNE NOVINE 73/2005)

Dopuna svih triju Pravilnika odnosi se na novu tzv. *odredbu o uzajamnom priznavanju* kojom se u Europskoj uniji, odnosno Europskome gospodarskom prostoru (EEA) osigurava sloboda kretanja proizvoda i uklanjanju zapreke u trgovini u područjima u kojima zakonodavstvo nije uskladeno na europskoj razini.

Dodatnim člankom koji se uvodi u Pravilniku utvrđuje se da se *„odredbe ovoga Pravilnika ne primjenjuju na proizvode koji su zakonito proizvedeni i/ili stavljeni na tržiste u državi članici Europske unije ili zakonito proizvedeni u državi EFTA-e koja*

je ugovorna strana Sporazuma o Europskom gospodarskom prostoru.“

Iako se *odredba o uzajamnom priznavanju* uvodi u sve nacionalne propise koji bi mogli predstavljati zapreku u trgovini radi usklajivanja s člancima 28.- 30. Ugovora o osnivanju Europske zajednice i odgovarajućom sudskom praksom Europskog suda pravde i stoga je nužan dio postupka usklajivanja hrvatskih propisa sa zahtjevima Europske unije, već smo u ranijem sličnom slučaju skrenuli pozornost na to da u tekstu nedostaje važan dio *odredbe o uzajamnom priznavanju* s obzirom na tekst koji predlaže Europska komisija u dokumentu u kojem daje upute za uređenje tog pitanja na nacionalnoj razini¹. To je dio koji uvjetuje uzajamno priznavanje i omogućuje njegovu primjenu samo u slučaju kad propisi države članice Europske unije i/ili EFTE kojima se određuje stavljanje na tržiste određenog proizvoda *“pružaju razinu zaštite koja je istovjetna zaštiti koja se postiže ovim propisom”*. Na takav se način uklanjuju tehničke zapreke u trgovini i osigurava slobodno kretanje roba u skladu sa zahtjevom Europske unije, ali se istovremeno osigurava ispunjavanje svrhe nacionalnog propisa — zaštita života i zdravlja građana, zaštita okoliša i sl.

9 PRAVILNIK O DOZVOLJENOM UDJELU ERUKA KISELINE U ULJIMA I MASTIMA

Narodne novine 70/2008, 18. lipnja 2008.

Pravilnik datiranim upućivanjem preporuča primjenu dvije hrvatske norme za utvrđivanje sukladnosti HRN EN ISO 5509:2004, *Životinjske i biljne masti i ulja — Priprava metilnih estera masnih kiselina i* HRN EN ISO 5508:1999, *Životinjske i biljne masti i ulja — Analiza metilnih estera masnih kiselina plinskom kromatografijom*.

kao alternativni metodi za određivanje udjela eruka kiseline u uljima i mastima namjenjenim za prehranu ljudi te u masnom ili uljnom dijelu hrane u koju su dodana

ulja i masti koja je detaljno navedena u Prilogu 1.

10 PRAVILNIK O ZNAKU ZAŠTITE OKOLIŠA

Narodne novine 70/2008, 18. lipnja 2008.

11 PRAVILNIK O SUPERANALIZI VINA, VOĆNIH VINA I DRUGIH PROIZVODA OD VINA I VOĆNIH VINA

Narodne novine 71/2008, 20. lipnja 2008.

Pravilnik određuje da fizikalno-kemijske analize vina, voćnih vina i drugih proizvoda od vina i voćnih vina obavlja pravna osoba kojoj je akreditacijsko tijelo izdalo potvrdu o akreditaciji za ispitivanje kakvoće vina prema hrvatskoj normi HRN EN ISO/IEC 17025:2007.

12 PRAVILNIK O UVJETIMA NUKLEARNE SIGURNOSTI I ZAŠTITE ZA SMJEŠTAJ, PROJEKTIRANJE, GRADNJU, UPORABU I RAZGRADNJU OBJEKTA U KOJEM SE OBAVLJA NUKLEARNA DJELATNOST

Narodne novine 71/2008, 20. lipnja 2008.

Pravilnik utvrđuje da se za projektiranje svih objekata u kojima se obavlja nuklearna djelatnost uz ostale uvjete navedene u Pravilniku primjenjuju „preporuke i standardi Međunarodne agencije za atomsku energiju“, a da se „sustavi, strukture i komponente moraju projektirati u skladu s relevantnim tehničkim standardima“.

Posebno poglavlje pravilnika ima naslov **“STANDARDI I NORME”** pa se može zaključiti da se u njemu govori o dvije (?) vrste dokumenata, pri čemu „radi ispunjavanja uvjeta nuklearne sigurnosti iz Pravilnika korisnik objekta može od Državnog zavoda za nuklearnu sigurnost zatražiti uputu o sigurnosnim standardima Međunarodne agencije za atomsku energiju, sigurnosnim propisima i standardima zemlje dobavljača opreme i tehničkim propisima odnosno industrijskim normama koje se primjenjuju“.

13 ZAKON O ELEKTRONIČKIM KOMUNIKACIJAMA

Narodne novine 73/2008, 26. lipnja 2008.

14 UREDBA O KAKVOĆI MORA ZA KUPANJE

Narodne novine 73/2008, 26. lipnja 2008.

¹ Guide to the concept and practical application of articles 28–30 EC, January 2001, DG Internal market

15 POPIS HRVATSKIH NORMI U PODRUČJU OPĆE SIGURNOSTI PROIZVODA

Narodne novine 73/2008, 26. lipnja 2008.

Popis hrvatskih norma koje su prihvaćene uskladene europske norme koje daju podršku primjeni europske Direktive 2001/95/EC (*General Product Safety*, OJ L 11, 2002-01-15) priredio je Hrvatski zavod za norme na zahtjev Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva radi provedbe Zakona o općoj sigurnosti proizvoda (Narodne novine 158/2003; 107/2007). Popis je izrađen prema zadnjem objavljenom popisu uskladjenih europskih norma uz tu direktivu (OJ C 171/2006, 2006-07-22) i sadrži 27 hrvatskih norma (od 43 uskladene europske norme). Norme se odnose na različite vrste proizvoda namijenjene potrošačima: namještaj i vanjski namještaj (dječji krevetići i zipke, otkloplni kreveti, namještaj za kampiranje) gimnastičku opremu i opremu za vježbanje, sportsku opremu za koturaljkanje, plutajuća pomagala za učenje plivanja te proizvode za dojenčad i malu djecu (dude, nosiljke, držače za dude i opremu za tekuću hranu), a utvrđuju opće i posebne sigurnosne zahtjeve i metode ispitivanja za te proizvode.

16 UREDBA O POSTUPCIMA SLUŽBENOG OBAVJEŠĆIVANJA U PODRUČJU NORMA, TEHNIČKIH PROPISA I POSTUPAKA OCJENJIVANJA SUKLADNOSTI, TE PROPISA O USLUGAMA INFORMACIJSKOG DRUŠTVA

Narodne novine 73/2008, 26. lipnja 2008.

Uredba je prikazana podrobnije na str. 61 ovoga broja HZN Glasila.

17 PRAVILNIK O MIKROBIOLOŠKIM KRITERIJIMA ZA HRANU

Narodne novine 74/2008, 27. lipnja 2008.

18 PRAVILNIK O POSTUPKU HOMOLOGACIJE VOZILA S OBZIROM NA SPREČAVANJE ELEKTROMAGNETSKIH SMETNJA (ELEKTROMAGNETSKU KOMPATIBILNOST) TPV 110 (IZDANJE 01)

Narodne novine 75/2008, 1. srpnja 2008.

19 PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O KAKVOCI JAJA

Narodne novine 76/2008, 2. srpnja 2008.

20 UREDBA O OSNIVANJU HRVATSKOGA MJEŘITELJSKOG INSTITUTA

Narodne novine 77/2008, 4. srpnja 2008.

21 PRAVILNIK O IZMJENAMA I DOPUNAMA PRAVILNIKA O AMBALAŽI I AMBALAŽNOM OTPADU

Narodne novine 81/2008, 14. srpnja 2008.

Izmjene i dopune Pravilnika nisu obuhvatile usklajivanje Pravilnika s aspekta upućivanja na norme, što dosad nije bilo obuhvaćeno tako da Pravilnik i dalje ne pruža pravnu osnovu za objavu popisa hrvatskih norma kojima su prihvaćene uskladene europske norme koje podržavaju odgovarajuću europsku direktivu (94/62/EC, *Packaging and packaging waste*) čije su odredbe tim Pravilnikom prenesene u hrvatsko zakono-

davstvo. Radi se o šest hrvatskih norma za ambalažu kojima je prihvaćeno svih šest uskladjenih europskih norma.

22 POPIS NORMA KOJE JE PRIHVATIO HRVATSKI ZAVOD ZA NORME KOJE SU SUKLADNE S BITNIM ZAHTJEVIMA ZA MJEŘILA NA KOJA SE PRIMJENJUJE PRAVILNIK O MJEŘITELJSKIM I TEHNIČKIM ZAHTJEVIMA ZA MJEŘILA

Narodne novine 83/2008, 16. srpnja 2008.

Popis hrvatskih norma koje su prihvaćene uskladene europske norme koje daju podršku primjeni europske Direktive 2004/22/EC (*Measuring instruments*, OJ L 135, 2004-04-30) priredio je Hrvatski zavod za norme na zahtjev Državnog zavoda za mjeriteljstvo prema zadnjem objavljenom popisu uskladjenih europskih norma iz općih područja normizacije uz tu direktivu (OJ C 162/2007, 2007-07-14) i sadrži 12 hrvatskih norma. Preostale tri uskladene europske norme iz područja elektrotehnike (objavljen u OJ C 47/2008, 2008-02-20) prihvaćene su u ovom broju HZN Glasila i njihov će popis biti objavljen naknadno.

23 TEHNIČKI PROPIS ZA SUSTAVE ZAŠTITE OD DJELOVANJA MUNJE NA GRAĐEVINAMA

Narodne novine 87/2008, 25. srpnja 2008.

Tehnički je propis prikazan podrobnije na str. 64 ovoga broja HZN Glasila.

**Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute**

STIGAO NOVI NOVI PRISTUP!

Snježana Žima¹⁾

U procesu velikih izmjena europske stečevine u području slobode kretanja roba i sigurnosti proizvoda nazvanom „novi“ novi pristup, napravljen je značajan, dugo očekivani korak: u službenom glasilu Europske unije 13. kolovoza 2008. godine (OJ L 218) objavljen je „paket“ novih dokumenata:

- *Regulation (EC) No 764/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 laying down procedures relating to the application of certain national technical rules to products lawfully marketed in another Member State and repealing Decision No 3052/95/EC*

Regulation (EC) No 764/2008 izravno je primjenjiva u državama članicama EU-a, stupa na snagu 20-tog dana od dana objave, a primjenjivat će se od 13. svibnja 2009. godine.

- *Regulation (EC) No 765/2008 of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 setting out the requirements for accreditation and market surveillance relating to the marketing of products and repealing Regulation (EEC) No 339/93*

Regulation (EC) No 765/2008 izravno je primjenjiva u državama članicama EU-a, stupa na snagu 20-tog dana od dana objave, a primjenjivat će se od 1. siječnja 2010. godine.

- *Decision No 768/2008/EC of the European Parliament and of the Council of 9 July 2008 on a common framework for the marketing of products, and repealing Council Decision 93/465/EEC*

Decision No 768/2008/EC je odmah primjenjiva.

O najavama „novoga“ novog pristupa i o promjenama koje on donosi objavljen je u HZN Glasilu 1/2008 članak D. Vlašić Pleše: Što donosi revizija novoga pristupa?

U sljedećim brojevima HZN Glasila detaljnije ćemo izvjestiti o rezultatu revizije, sadržaju obje objavljene uredbe 764/2008/EC i 765/2008/EC i odluke 768/2008/EC, jer će sve promjene koje se tim dokumentima uvode u europski sustav zahtijevati i promjene dijela hrvatskog zakonodavstva u koji su bili preneseni raniji dokumenti pravne stečevine za područje slobode kretanja roba, a to znači i promjene u provedbi tog dijela zakonodavstva u Republici Hrvatskoj.

S obzirom na to da se europski novi pristup odnosi na veoma veliki niz različitih proiz-

voda, a da su novosti naročito značajne u području akreditacije i nadzora nad tržištem koji dobivaju posebno važno mjesto i važnu novu ulogu kod stavljanja proizvoda na tržiste i osiguravanja sigurnosti proizvoda i slobodnoga kretanja roba na jedinstvenome europskom tržištu, može se prepostaviti da objavom novih europskih pravnih instrumenata započinje razdoblje promjena koje će utjecati na različita područja gospodarske djelatnosti i u Europi i u Hrvatskoj.

Prvi je korak nakon objave novih dokumenata na europskoj razini usporedba hrvatskoga zakonodavstva u području slobode kretanja roba s njihovim novim odredbama i uskladivanje tog zakonodavstva. Hrvatska se priprema za članstvo u Europskoj uniji tako da će morati voditi računa o rokovima koji su utvrđeni za primjenu novih dokumenata, a rokove za izmjenu svoga postojećeg zakonodavstva uskladiti s tim rokovima.

Usporedo s procesom uskladivanja hrvatskog zakonodavstva s novim odredbama, na europskoj će se razini odvijati uskladivanje svih direktiva novoga pristupa s tim novim odredbama. U Hrvatskoj zatim slijedi uskladivanje i drugog dijela hrvatskoga zakonodavstva u koji su prenesene te direktive s novim europskim dokumentima koji će u međuvremenu biti objavljeni.

¹⁾ Autorica je pomoćnica ravnatelja HZN-a za normizaciju

Iako su revizije niza direktiva *novoga pristupa* već započele, može se očekivati da će proces usklađivanja svih direktiva trajati više godina i da će biti dovoljno vremena za postupno uvođenje promjena koje donosi novi *novi pristup* u Europi pa i u Hrvatskoj. Već sada se može vidjeti da će u nekim područjima umjesto novih, revidiranih direktiva, biti donesene druge vrste dokumenata (npr. za područje građevinskih proizvoda izrađen je prijedlog propisa, *Proposal for a Regulation of the European parliament and of the Council laying down harmonized conditions for the marketing of the construction products*, koji će biti izravno primjenjiv u državama članicama i koji neće trebati, kao što je to slučaj kod europskih direktiva, prenositi u nacionalno zakonodavstvo) pa će i takvi slučajevi utjecati na provedbu tih dokumenata u budućnosti, što će trebati slijediti i Hrvatska.

Iako su objavom novih uredbi i odluke započele značajne promjene u području primjene svih direktiva *novoga pristupa*, one se i dalje primjenjuju na uobičajeni način i sve se aktivnosti koje prate njihovu primjenu i dalje redovito odvijaju.

U razdoblju od lipnja do kraja kolovoza 2008. godine, objavljeni su popisi usklađenih norma uz direktive *novoga pristupa* u ovim područjima:

- tlačna oprema
(OJ C 166, 2008-07-01)
- jednostavne tlačne posude
(OJ C 173, 2008-07-08)
- označivanje energetske učinkovitosti kućanskih aparata
(OJ C 178, 2008-07-15)
- medicinski proizvodi
(OJ C 186, 2008-07-23)
- *in vitro* dijagnostički medicinski proizvodi (OJ C 186, 2008-07-23)
- aktivni implantabilni medicinski proizvodi (OJ C 186, 2008-07-23)
- potencijalno eksplozivne atmosfere (ATEX) (OJ C 212, 2008-08-20)
- sigurnost strojeva
(OJ C 215, 2008-08-22)
- niskonaponska oprema
(LVD) (OJ C 221, 2008-08-29).

ISO 22000
SUSTAVI UPRAVLJANJA
SIGURNOŠĆU HRANE

Jednostavan kontrolni popis
za male poduzetnike

Jeste li spremni?

ISO ITC HZN

MANDAT M/422 – MANDAT ZA IZRADU NORMA ZA METODE ISPITIVANJA TEŠKIH METALA I JODA U HRANI

Europska je komisija pozvala CEN da izradi norme za metode ispitivanja teških metala i joda u hrani kako bi se omogućila kontrola uskladena s odredbama zakonodavstva Europske zajednice u području sljedivosti elemenata/teških metala u hrani. CEN je već započeo nove projekte na izradi tih metoda.

Mandat M/422 za izradu norma za metode ispitivanja teških metala i joda u hrani spada u okvir Uredbe 882/2004 Europskog parlamenta i Vijeća o provedbi službenih kontrola radi osiguranja verifikacije sukladnosti sa zakonom o hrani i hrani za životinje i propisima za zdravlje i dobrobit životinja.

Uredba 882/2004 određuje da metode uzorkovanja i ispitivanja koje se upotrebjavaju u svrhu službenih kontrola moraju ispunjavati odgovarajuće europske propise ili, ako takvi propisi ne postoje, odgovarajuće međunarodne propise ili protokole, naprimjer one koje je Europski odbor za normizaciju (CEN) prihvatio.

Uredba Vijeća (EC) 315/93 od 8. veljače 1993. godine propisuje postupke za kontaminante u hrani, odnosno sadrži odredbe kojima se zahtijevaju metode analize za kontaminante u hrani. Najviše razine za pojedine kontaminante za veliki broj namirnica određene su Uredbom (EC) 1881/2006 od 19. prosinca 2006. godine.

Ustanovljivanje je normiranih metoda ispitivanja od najveće važnosti za jamstvo jedinstvene primjene europskog zakonodavstva u svim državama članicama EU-a. Normirane metode ispitivanja su prijeko potreban element jamstva visoke razine sigurnosti hrane.

U izradi norma sudjeluje što je moguće više zainteresiranih strana, međunarodnih i europskih, uključujući predstavnike proizvođača hrane, predstavnike trgovinskih udruženja te također predstavnici Europske udruge potrošača i zakonodavnih tijela.

Važna je i suradnja s *Confederation of the Food and Drink Industries of the EU - CIAA* (Savezom industrije hrane i pića Europske unije), *Association of the Food Industries for particular Nutritional Uses - IDACE* (Udrugom industrije hrane s posebnom prehrambenom namjenom), - *Association of the Chocolate, Biscuit and Confectionary Industries of the EU - CAOBISCO*

(Udrugom industrije čokolade, biskvita i slastica), *European Snacks Association - ESA* (Europskom udrugom proizvođača laktih obroka), *European Breakfast Cereal Association - CEEREA* (Europskom udrugom proizvođača žitnih pahuljica), *Organisation Internationale de la Vigne et du Vin - OIV* (Međunarodnom organizacijom za vinovu lozu i vina), *Comité Européen des Entreprises Vins - CEEV* (Europskim odborom proizvođača vina), *COCERAL-om* (Europska udruga koja predstavlja trgovinu žitaricama, hranom za životinje, uljaricama, maslinovim uljem i zastupanjem u Europskoj uniji), *COPA-COGECA-om* (udruga koja predstavlja farmere i zadruge u Europskoj uniji). CEN će također pozvati i Europsku komisiju da sudjeluje u izradi norma u okviru ovog mandata.

Očekuje se i suradnja s organizacijama kao što su *European association for the co-ordination of consumer representation in standardisation — ANEC*, *European Environmental Citizens Organisation for Standardisation — ECOS* i *European Office of Crafts, Trades and Small and Medium-sized Enterprises for Standardisation — NORMAPME* (Europski ured za obre, trgovinu i mala i srednja poduzetništva i njihovo sudjelovanje u normizaciji).

Prema programu mandat mora biti dovršen do kraja prosinca 2011. godine.

Metode ispitivanja za koje je izdan mandat M 422

	Naziv	Rok za izradu norme	Faza na CEN razini	Uredba koja postavlja kvantitativne granice/razine koje se moraju provjeriti metodom ispitivanja u okviru ovog mandata
1	Određivanje ukupnog kositra u konzerviranoj hrani (čvrsta hrana, pića, uključujući sokove od voća i povrća, hranu za dojenčad i djecu) plamenom i grafitnom tehnikom atomske apsorpcijske spektrometrije (FAAS i GFAAS) nakon razgradnje pod tlakom	2010-12-31	Novi projekt	Uredba Vijeća (EC) 315/93 koja uspostavlja postupke za kontaminante u hrani

2	Određivanje ukupnog kositra u konzerviranoj hrani (čvrsta hrana, pića uključujući sokove od voća i povrća, hranu za dojenčad i djecu) masenom spektrometrijom s induktivno spregnutom plazmom (ICP-MS) nakon razgradnje pod tlakom	2010-12-31	Novi projekt	Uredba Vijeća (EC) 315/93
3	Određivanje olova, kadmija, arseni i žive u velikom broju namirnica (uključujući hranu za dojenčad i djecu) masenom spektrometrijom s induktivno spregnutom plazmom (ICP-MS) nakon razgradnje pod tlakom	2010-12-30	Novi projekt	Uredba Vijeća (EC) 315/93
4	Određivanje joda u morskim algama	2010-12-31	Novi projekt	Uredba Vijeća (EC) 315/93
5	Određivanje anorganskog arseni u morskoj hrani (uključujući alge)	2011-12-31	CEN/TC 275/WG 10 N111(samo alge)	Uredba Vijeća (EC) 315/93
6	Određivanje metilžive u morskoj hrani (uključujući alge)	2011-12-31	Novi projekt	Uredba Vijeća (EC) 315/93

T. Havranek

MANDAT M/424 – NORME ZA POTPORU OKVIRNOJ DIREKTIVI O VODAMA

U travnju 2008. godine Europska se komisija (*DG Environment*) obratila europskoj organizaciji za normizaciju CEN sa zahtjevom za razvoj i usavršavanje norma koje bi bile potpora *Okvirnoj direktivi za vode* (*Water framework directive* — WFD) — Mandat M/424.

Mandat je pisan i razvijen u suradnji s tehničkim odborom CEN/TC 230, *Water analysis* koji je pokazao spremnost odaziva mandatu.

Cilj je ovog mandata razvoj europskih norma za praćenje statusa ekoloških i kemijskih zahtjeva koji proizlaze iz *Okvirne direktive za vode 2000/60/EC* (WFD).

Uspješnost programa praćenja, a zatim i implementacija cijele direktive uvelike ovisi o mogućnostima laboratorija država članica

da usporedivim mjerjenjima utvrde kemijski i ekološki status voda Zajednice. Podaci mjerjenja poznate kvalitete predstavljat će osnovu za sustav vrednovanja kvalitete vode i bit će ugrađeni u program mjera potrebnih za postizanje ciljeva povezanih s okolišem iz WFD do kraja 2015. godine.

Zahtjevi programa praćenja WFD-a navedeni su u članku 8 Direktive i detaljnije opisani u Dodatku V. Složenost očekivanih zadaća dovela je do toga da stručnjaci u državama članicama i zainteresirane strane (uključujući predstavnike CEN-a i znanstvenike) razmotre razvoj smjernica u okviru zajedničke strategije implementacije (Common Implementation Strategy — CIS). To je dovelo do prihvaćanja općih smjernica za praćenje (2003. godine) i posebnih smjernica za kemijsko praćenje podzemnih i površinskih voda.

Status ekološkog praćenja također je podvrgnut promjenama među stručnjacima država članica i Europske komisije.

Potrebe normizacije su jasno istaknute na različitim događanjima u protekle tri godine u okviru bilateralnih rasprava između Europske komisije (DG Environment, Water & Marine Unit) i tehničkog odbora CEN/TC 230, *Water analysis*. To je dovelo do sporazuma o načinu rada uključujući povezanost s *ad hoc* skupinama stručnjaka CIS-a (o ekološkom statusu ili ECOSTAT-u, podzemnim vodama i kemijskom praćenju ili CMA-u), s obzirom na tehničke promjene i *WFD Regulatory Committee* (članak 21) kao potvrdu da su države članice doista prepoznale uočene potrebe.

Dodatno su odlukom Komisije uspostavljene tehničke specifikacije za kemijsko praćenje i kvalitetu analitičkih rezultata u skladu s WFD-om. Ta odluka uspostavlja minimalne zahtjeve za metode provođenja analize koje primjenjuju države članice u praćenju statusa voda, sedimenta i biota, kao i pravila za prikazivanje kvalitete analitičkih rezultata.

Pravna osnova za razvoj smjernica i zakonski obvezujućih tekstova osniva se na članku 8, odjeljak 3 WFD-a, gdje se navodi: „Tehničke specifikacije i normirane metode analiza i praćenja statusa voda moraju se uspostaviti u skladu s postupkom navedenim u članku 21.“ To je dalje naglašeno u zahtjevima točke 1.3.6. „Norme za praćenje elemenata kvalitete“, Dodatak V.

Opis mandata

Ovaj mandat razmatra neujednačeni tehnički razvoj podupirući gore opisane zahtjeve praćenja u WFD-u:

- prednormativno i naknadno normativno istraživanje
- revizija i prihvatanje postojećih norma prema zahtjevima WFD-a
- razvoj norma koje nisu trenutačno dostupne
- ponovno potvrđivanje i potvrđivanje normiranih metoda međulaboratorijskim usporedbama prema normi ISO 5725 i moguće prilagodbe prije njihova usvajanja.

Parametri koji će biti razmatrani u ovom mandatu odabrani su prema njihovoj važnosti za program praćenja WFD-a, a odnose se na ekološki i kemijski status i u skladu s analitičkim odstupanjima koja su provele CMA, ECOSTAT i CEN/TC 230, Water analysis.

Provedba mandata

Europska je komisija povjerila Europskom odboru za normizaciju (CEN) razvoj norma kako je opisano u Dodatku.

CEN će obavješćivati Europsku komisiju o detaljima programa rada i rasporedu prihvatanja potrebnih norma unutar 3 mjeseca od prihvatanja mandata.

Europske se norme moraju prihvati do datuma utvrđenog u programu rada, ali nikako duže od 3 godine od podnošenja programa rada.

CEN će osigurati da u izradu norma budu uključeni predstavnici odgovarajućih organizacija koje predstavljaju interese potrošača (ANEC), zaštite okoliša (ECOS), radnika (ETUI-REHS), malih i srednjih poduzeća (NORMAPME).

The Commission's Joint Research Centre surađivat će s CEN-om. Istraživački centar Komisije pridružit će se procesu normizacije aktivnom podrškom u različitim fazama normizacije te savjetima o tehničkoj provedbi eksperimentalnog rada.

CEN će obavješćivati Europsku komisiju najmanje dva puta godišnje preko skupina ECOSTAT-a i CMA-a o tijeku razvoja programa rada, mjerama poduzetim za

provedbu ovog mandata i o mogućim problemima u procesu.

Norme će se razvijati u skladu sa zahtjevima navedenim u dodacima. Postojeće norme će se uzeti u obzir u najvećoj mogućoj mjeri.

CEN mora poslati Europskoj komisiji, unutar 3 mjeseca od usvajanja, norme na tri jezika (engleskome, francuskome i njemačkome) i naslove norma na drugim jezicima Europske unije. Te informacije moraju biti u papirnatome i elektroničkome obliku.

Dodatak je sastavni dio ovog mandata.

Dodatak

Ovaj mandat razmatra neujednačeni tehnički razvoj podupirući gore opisane zahtjeve praćenja u WFD-u:

- razvoj nacrta norma koje trenutačno nisu dostupne
- potvrđivanje tih nacrta normiranih metoda uključujući ispitivanje i ocjenjivanja prema normi ISO 5725 kao i moguće usklađivanje prije njihovog usvajanja.

Parametri koji se razmatraju u ovom mandatu odabrani su prema njihovoj važnosti za programe praćenja prema WFD-u s obzirom na ekološki i kemijski status.

Projekti	Vrijeme procjene/ napomene	Revizija
Organokloridni pesticidi: Metoda treba opisati postupak analize organokloridnih pesticida uključujući endosulfan, heksaklorbenzen, izomere heksaklorcikloheksana, pentaklorbenzen, DDT i metaboliti, aldrin, dieldrin, endrin i isodrin u svim uzorcima vode koristeći se GC-MS metodom. Metoda treba omogućiti analizu uzoraka koji sadrže do 0,5g/L suspendirane krute tvari. Metoda se treba razviti i ispitati u odgovarajućem stručnom laboratoriju prije validacije međunarodnim usporednim ispitivanjem prema normi ISO 5725.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	12 mjeseci
Pentabromdifenileteri: Metoda treba opisati postupak analize srodnih predstavnika tehničkog pentabromdifeniletera uključujući BDE28, BDE47, BDE99, BDE100, BDE153, BDE154 svih uzoraka vode koristeći se GC-MS-om ili GC-ECNI-MS-om. Metoda treba omogućiti analizu uzoraka koji sadrže do 0,5g/L suspendirane krute tvari. Metoda se treba razviti i ispitati u odgovarajućem stručnom laboratoriju prije validacije međunarodnim usporednim ispitivanjem prema normi ISO 5725	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	12 mjeseci

Spojevi tributiltina: Metoda treba opisati postupak analize TBT-a u svim uzorcima vode koristeći se GC-MS-om ili GC-AED-om. Metoda treba omogućiti analizu uzoraka koji sadrže do 0.5g/L suspendirane krute tvari. Treba uzeti u obzir da uzorak većeg volumena vode povećava osjetljivost metode.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	12 mjeseci
Kloroalkani: Treba temeljito usporediti i ocijeniti različite metode za analizu SCCP-a uključujući različite tehnike pročišćavanja i detekcije, kao i umjeravanja. Na osnovi rezultata ovog rada trebalo bi napraviti prijedlog o postupanju kako bi se došlo do normirane metode analize SCCP-a u svim uzorcima vode. Trebalo bi razmotriti mogućnost razvoja operativno definiranog parametra kao zamjene za SCCP. Metoda treba omogućiti analizu uzoraka koji sadrže do 0,5g/L suspendirane krute tvari.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	12 mjeseci
Policiklički aromatski ugljikovodici: Metoda treba opisati postupak analize PAH uključujući antracene, fluorantene, benzo(a)pirene, benzo(k)florantene, benzo(b)florantene, indeno(1,2,3)pirene i benzo(ghi)pirene u cijelim uzorcima vode uporabom GC-MS metode. Metoda treba omogućiti analizu uzoraka koji sadrže do 0,5g/L suspendirane krute tvari. Metoda se treba razviti i ispitati u odgovarajućem stručnom laboratoriju prije validacije međunarodnim usporednim ispitivanjem prema normi ISO 5725. Nacrt odbora ISO/*CD 28540 može biti dobar početak za daljnji razvoj metode.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	12 mjeseci
Uzorkovanje fitoplanktona (kognene vode): Ove metode trebale bi opisati postupke uzorkovanja fitoplanktona radi ocjenjivanja i određivanja ekološkog statusa kako se traži u WFD-u. Oboje treba uzeti u obzir vrstu vode prema specifičnim svojstvima; to treba omogućiti procjenu taksonomskog sastava, obilje i biomasu zbog zahtjeva Direktive za preciznost i usporedivost rezultata biološkog praćenja u državama članicama. Trebaju uključiti opis postupka uzorkovanja, odabira mjesta uzorkovanja (broj i lokacija), dubine uzorkovanja, vremena i učestalosti uzorkovanja, veličine uzoraka i tipa uzrokovana, preporuke za tehniku uzorkovanja za kvalitativno i kvantitativno uzorkovanje i čuvanja uzoraka.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	24 mjeseca
Upute za procjenu biovolumena algi: Metoda bi trebala opisati mikroskopsku tehniku mjerjenja dimenzije stanice algi za procjenu biovolumena fitoplanktona. Metoda bi trebala biti primjenjiva za fitoplanktone slatke i morske vode, i treba opisati mikroskopsku tehniku za mjerjenje biovolumena stanice različitih fitoplanktona uključujući jednostanične, oblike složenih stanica i kolonija i računanje biovolumena i postupak osiguranja kvalitete.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	24 mjeseca
Uzorkovanje ribe: 2006. godine utvrđena je potreba za utvrđivanjem metoda ribarenja. Neke države članice pokazale su suzdržanost u vezi s CEN metodama, uglavnom zbog problema povezanih s određenim načinom izlova ribe i primjenom u samo specifičnim uzorcima, zbog hidroakustičnog pristupa.	36 mjeseci (uključujući međulaboratorijsko ispitivanje)	24 mjeseca

I. Ivić

CEN I OKOLIŠ: RAZGOVOR S JOOSTOM CORNETOM

Joost Cornet, direktor projekta *Security at the Dutch Ministry of Housing, Spatial Planning, Environment, and Integration (VROM)* povlači se s mjesta predsjednika CEN-ova strateškoga savjetodavnog odbora za okoliš (the CEN Strategic Advisory Board on Environment - SABE). Njegov dugogodišnji rad na tome mjestu čini ga pravom osobom za pružanje uvida u cijelokupni proces. Putem elektroničke pošte razmijenjena su razmišljanja s ovim dugogodišnjim zagovaračem aktivnosti na pitanjima čovjekova okoliša u normizaciji prije njegovog ljetnjeg odmora. Razgovor je obuhvatio ulogu SABE i njezin rad, ulogu zaštite okoliša u normizacijskom procesu te njegove umirovljeničke planove.

Kako je gosp. Cornet objasnio, SABE savjetuje CEN-ovu tehničku upravu (CEN Technical Board) o aspektima okoliša u CEN-ovom radu. Ona također brine za pravce djelovanja tehničkih odbora iz područja okoliša te osigurava pomoć svim ostalim tehničkim odborima koji imaju pitanja povezana s okolišem. SABE je također i kanal za prijenos informacija između zainteresiranih strana te ima redovite sastanke sa za to zaduženom upravom Europske komisije (European Commission Directorate - Generals).

"Održivost se može postići samo aktivnim radom u smjeru manjih ekoloških otiska - pojedinaca, privrednika (poslovnih subjekata) i vlada".

Normizacija u području okoliša pruža praktičnu pomoć u zaštiti okoliša. Gosp. Cornet objašnjava: "Resursi od nafte do pitke vode postat će sve skupljii te stoga treba razvijati norme kako bi kompanije

Kao predsjednik SABE, Joost Cornet potbrinuo se za strateški pristup aspektima okoliša u normizaciji

i potrošači postali svjesni potrebe za drukčijim, više održivim načinom života". On predviđa da će se uloga Savjetodavnog odbora promijeniti u nadolazećim godinama. "SABE će davati sve više uputa o odgovornoj skrbi, održivome razvoju, utjecaju ugljika itd." Jedinstvena pozicija SABE u pružanju pomoći i upućivanju na najbolju praksu u svim sektorima može biti poticaj za podizanje CEN-ove kvalifikacije i ugleda. Gosp. Cornet zaključio je jezgrovito: "Održivost se jedino može postići aktivnim radom u smjeru manjih ekoloških otiska - pojedinaca, privrednika (poslovnih subjekata) i vlada."

Na osobnoj razini, njegovo manje radno opterećenje i skorašnje umirovljenje omogućit će bivšem predsjedniku SABE mnogo prilika za nastavak njegovih do-

brovoljnijih angažmana te drugih aktivnosti u slobodnome vremenu. Za nekoga s tako osjetljivom i pronicavom sviješću o potrebama okoliša nije iznenadujuće da su dvije aktivnosti kojima se najviše veseli u svojim umirovljeničkim danima: vožnja biciklom i vrtlarstvo. Za više informacija, pogledajte mrežne stranice www.cen.eu/go/sabe.

(CEN Networking, kolovoz 2008.
- prijevod V. Jaram)

JASNE I BRZE OBAVIJESTI: SIMBOLI ZA MEDICINSKE PROIZVODE

Prevodenje obavijesti na različite jezike može zahtijevati mnogo vremena, skupo je i podložno greškama. Kada se radi o stvarima povezanim sa zdravljem i sigurnošću, prevodenje može postati i veća briga. Europska norma EN 980:2008 specificira simbole koji se trebaju upotrebljavati za obavješćivanje i koje daju proizvođači, a trebaju pratiti medicinske proizvode. Norma je u skladu sa zakonodavnim preporukama Europske unije za uporabu simbola za označivanje i karakteriziranje medicinskih uredaja te time smanjuje potrebu za višestrukim prevodenjem. Ona također pojednostavljuje označivanje (labelling) gdjegod je to moguće te sprječava pojedinačni razvoj različitih simbola kako bi se prenijela ista obavijest (poruka).

Značenje je nekih od tih simbola očigledno na prvi pogled. I dok su neki već dobro poznati osoblju koje se brine o zdravlju, drugi su već u širokoj uporabi. Značenje preostalih simbola postat će jasno kroz uporabu ili kad ih se vidi u određenom kontekstu.

"DRŽATI SUHIM"
lako je prepoznatljiv
svima onima
upućenima u svrhu
koju ima kišobran

"OPREZ" označava
činjenicu da pos-
toje specifična upo-
zorenja ili mjere op-
reza povezane s tim
uredajem

**"POGLEDAJTE
UPUTE ZA UPO-
RABU"** pokazuje da
simboli imaju funk-
ciju podrške, a ne
zamjenjuju upute za
uporabu

Uporaba odgovarajućih simbola važan je element u smanjenju rizika, što je ključni dio upravljanja rizikom. Ustvari, taj je odnos posebno naglašen u direktivi za medicinske proizvode. Simbole treba upotrebjavati bez objašnjenja samo onda kada proizvođačeva ocjena rizika pokazuje da je to primjerno.

Zahtjevi ove europske norme ne primjenjuju se na simbole specificirane u drugim normama. Međutim, treba poduzeti sve kako bi se spriječilo specificiranje različitih simbola s istim značenjem. Norma ne specificira zahtjeve za informacije koje treba isporučiti s medicinskim proizvodima, a koje se obrađuju u drugim europskim normama. Norma je posebno usmjerena na osiguranje veće jasnoće simbola povezanih s medicinskom opremom, koji trebaju ponuditi veću zaštitu europskim potrošačima i obilje koje skrbi o zdravlju. Ova je publikacija izdana u svibnju 2008. godine.

(CEN Networking, kolovoz 2008.
- prijevod V. Jaram)

ISO/IEC NORMA ZA PROCJENU TRAJNOSTI DVD-A

Često se pitamo koliki je vijek trajanja nekog DVD-a? To je ključno pitanje za dobavljače i potrošače DVD-a i sve poslovne subjekte koji, imajući povjerenje u medij za snimanje, stavljaju na njega svoje podatke.

Nova međunarodna norma ISO/IEC 10995:2008 određuje ispitnu metodu za procjenu očekivanoga životnog vijeka DVD-a te za pronalaženje podataka pohranjenih na optičkom disku.

Ova međunarodna norma predstavlja metodologiju koja uključuje ispitivanje novijeg, trenutačno dostupnog proizvoda. Ispitivanje uključuje i pojedinosti o sljedećim formatima: DVD-R/RW-RAM, + R / + RW te je moguća primjenjivost na dodatni optički disk format s mogućnošću zamjene odgovarajućih specifikacija.

Normu ISO/IEC 10995:2008 priredila je Ecma International (kao ECMA-379), a

usvojen je pod posebnim "fast track" postupkom, zajedničkog tehničkog odbora ISO/IEC JTC 1, *Information technology*

S. Miljković

ISO-OVE NORME ZA SIGURNOSNE ZASTAVE NA PLAŽAMA I SIGURNOSNE ZNAKOVE ZA SIGURNOST NA VODI - ZA MIRNO I NEOMETANO LJETOVANJE

Ljetovanje se često podrazumijeva kao vrijeme koje se provodi na plažama, u vodenim parkovima ili mjestima za igru uz

vodu. Mesta uz more, jezera ili bazene te uz neki drugi vodeni okoliš često su opasna, pogotovo kada su vremenski ili klimatski uvjeti nepovoljni i promjenljivi. Znakovi i zastave za sigurnost na vodi u takvim slučajevima predstavljaju medij koji privlači pažnju korisnika vodenog prostora i upozorava na moguće opasnosti i rizik. Ponekad su to uočljivi pokazatelji mesta na kojima je dostupna sigurnosna pomoć ili tim za spašavanje iz vodenog prostora. Takvi bi znakovi ili zastave trebali biti jednostavnii i svima razumljivi.

Novi je niz norma ISO 20712 odgovor na rastuću potrebu za normizacijom sustava za objavljivanje sigurnosnih obavijesti

koji se uspostavlja na samom mjestu događanja a odnosi na aktivnosti na vodi. Za takvo označivanje bi, što je to moguće više, trebalo izbjegavati znakove koji sadrže riječi, već bi znakovi sami po sebi trebali biti svima razumljivi. Stalni rast međunarodnih putovanja, trgovine i povećana pokretljivost ljudi zahtijeva zajednički sustav znakova na međunarodnoj razini, a ako ne dođe do normizacije u tom području, može doći do zbunjivanja u prepoznavanju tih poruka putem znakova ili čak potpunog nerazumijevanja znakova, a s time i mogućeg ozljeđivanja ili smrti zbog neprepoznavanja određenih oznaka. Stoga je niz ISO 20712 uskladen i razvijen u suradnji s International Life Saving Federation - ILS i drugim stručnjacima u tom području.

ISO 20712-1:2008, *Water safety signs and beach safety flags - Part 1: Specifications for water safety signs used in workplaces and public areas* (Znakovi za sigurnost na vodi i zastave za sigurnost na plaži - 1. dio: Specifikacije za znakove za sigurnost na vodi koji se upotrebljavaju na radnim mjestima na vodi i javnim prostorima) je norma koja je namijenjena vlasnicima ili iznajmljivačima prostora i osoblju koje radi u vodenome okruženju i proizvođačima i izvođačima koji postavljaju takve znakove i opremu. U normi se kategoriziraju znakovi za sigurnost na vodi prema radnim osobinama:

- znakovi upozorenja
- znakovi zabrane
- znakovi obveze
- znakovi označivanja putova spašavanja ili mesta gdje se nalazi oprema ili stručno osoblje za spašavanje.

Oblik i boja koji se upotrebljavaju kod sigurnosnih znakova, zajedno s odgovarajućom grafičkom oznakom, opisani su u normama ISO 3864-1 i ISO 3864-2. Te se dvije norme odnose na načela izrade sigurnosnih znakova, odnosno načela stvaranja grafičkih simbola koji se upotrebljavaju na znakovima sigurnosti.

ISO 20712-2:2007, *Water safety signs and beach safety flags - Part 2: Specifications for beach safety flags - Colour, shape, meaning and performance* (Znakovi za sigurnost na vodi i zastave za sigurnost

na plaži - 2. dio: Tehnički opis zastava za sigurnost na plaži - boja, oblik, značenje i izvedba) sadrži zahtjeve za oblik i boju zastava sigurnosti na plaži koje mora ispuniti uprava pri postavljanju takvih zastava na obalnim ili unutrašnjim plažama. Takve se zastave postavljaju kako bi se dala obavijest o uvjetima na vodi, vjetru i drugim rizičnim uvjetima. Isto tako, na taj se način označavaju područja u kojima je dopušteno kupanje ili neke druge vodene aktivnosti, zone u vodenom dijelu do kojih se takva područja rasprostiru kao i mesta na kojima postoje spasilački timovi te obavijesti jesu li na dužnosti ili nisu.

ISO 20712-3:2008, *Water safety signs and beach safety flags - Part 3: Guidance for use* (Znakovi za sigurnost na vodi i zastave za sigurnost na plaži - 3. dio: Upute za uporabu) opisuju dobru praksu u uporabi znakova za sigurnost na vodi i zastava za sigurnost na plaži. Crteži u normi pokazuju primjere kako se određuje mjesto na koje se postavljaju znakovi ili zastave koji bi trebali označavati različite vrste rizika na vodi ili načine smanjenja ili izbjegavanja toga rizika. Norma sadrži i dio koji opisuje potrebu za označivanjem rizika od tsunami valova u područjima koja su izložena takvim valovima.

Taj je niz normi razvio ISO-ov tehnički odbor ISO/TC 145, *Graphycal symbols, pododbor 2, Safety identification, signs , shapes, symbols and colour*. U Hrvatskoj su sve te norme u postupku rasprave u tehničkom odboru HZN/TO 145, *Grafički simboli*, a prihvaćanje (u izvorniku) norme ISO 20712-2 očekuje se ove godine. Prihvaćanje ostalih dviju norma očekuje se u najskorijem razdoblju jer je Republika Hrvatska kao poznato turističko odredište izravno zainteresirana za primjenu i razvoj ovog niza norma.

(Prema ISO press release
- priedio N. Nikolić)

HOLLYWOOD PREDSTAVLJA NAGRADU EMMY AWARD ZA ITU, ISO I IEC

Američka akademija MTV — *US Academy of Television Arts & Sciences* dodjelila je prestižnu nagradu za izvrsnost (*Emmy Excellence*) ITU-u, IEC-u i ISO-u, globalnim liderima u izradi norma za njihov rad u izradi norme za napredno video kodiranje, poznatu kao *Recommendation ITU-T H.264, ISO / IEC Standard 14496-10 on Advanced Video Coding (AVC)*. Udruženi Video Team (JVT), sastavljen od stručnjaka iz tri međunarodne organizacije za normizaciju, primio je priznanje za svoja postignuća u razvoju visoke kvalitete "high profile" video snimaka iz mobilnih telefona ravno do televizije visoke definicije - *High Definition Television (HDTV)*. JVT je osnovan 2001. godine od strane skupine iz ITU-a - *Video Coding Experts Group (VCEG)* i ISO/IEC-a - *Moving Picture Experts Group (MPEG)*.

Priznanje je dodijeljeno na svečanosti u Hollywoodu u Los Angelesu, a primili su ga Malcolm Johnson, direktor ITU-ova Ureda za normizaciju, i Scott Jameson, predsjedatelj ISO/IEC-ova zajedničkog tehničkog odbora *Joint Technical Committee on Information Technology (ISO/IEC JTC 1)* zajedno s predstavnicima JVT menadžerskog tima. Gospodin Malcom Johnson zahvalio je u ime triju organizacija te istaknuo sljedeće: "H.264 | MPEG-

4 AVC predstavlja dragi kamen u kruni međunarodnih norma. Norma je primjer svestranosti i priznanje stručnjacima povezanih u suradnji čudesnog spektra industrija. Široka rasprostranjenost usvajanja norme predstavlja svjedočanstvo

prilagodljivosti i učinkovitosti. Ona također pokazuje iskrenu i čvrstu vjeru u snagu međunarodnih norma."

Glavni tajnik ISO-a, gospodin Alan Bryden rekao je kako je ova nagrada živi dokaz dvanaestogodišnjeg rada ISO-a i partnera IEC-a i ITU-a u području multimedija sadržaja te da normizacija ima međunarodnu važnost na međunarodnom tržištu ilustrirajući bitnu ulogu međunarodnih norma u provođenju upotrebljivosti inovacija u tehnologiji.

Također, komentirajući nagradu, IEC-ov generalni tajnik, gospodin Ronnie Amit, naglasio je sljedeće: "Želio bih se pridružiti čestitkama upućenim stručnjacima iz ove industrije koji su učinili ovaj rad relevantnim i pravovremenim na JVT-u. Njihovo rukovodjenje, energija i nadahnucuće u stvaranju video i audio norma (*Coding Standards*) pokazuju kako međunarodne norme mogu zaista dovesti do pogodnosti i utjecati na živote milijardi ljudi diljem svijeta."

Danas se H.264 | MPEG-4 AVC primjenjuje na proizvode i usluge u tvrtkama kao što su Adobe, Apple, BBC, BT, France Telecom, Intel, Motorola, Nokia, Polycom, Samsung, Sony, Tandberg i Toshiba koje

[Home](#) | [ITU Sections](#) | [Newsroom](#) | [Events](#) | [Publications](#) | [About Us](#)

[Press Release](#)
International Telecommunication Union
For immediate release

Hollywood presents Emmy Award to ITU, ISO and IEC
Revolutionary video standard – H.264 | MPEG-4 AVC – recognized by US TV Academy

Issued jointly by ITU, ISO and IEC

Geneva, 25 August 2008 – The US Academy of Television Arts & Sciences awarded the prestigious Primetime Emmy Award for Excellence to ITU, ISO and IEC – global leaders in making standards – for their work in producing an advanced video coding standard, formally known as Recommendation ITU-T H.264 | ISO/IEC Standard 14496-10 on Advanced Video Coding (AVC).

The Joint Video Team (JVT), made up of experts from the three international standards organizations, received industry recognition for its landmark achievement in developing a "High profile" that extends the reach of high quality video from mobile telephones right through to High Definition Television (HDTV). The JVT was formed in 2001 by the ITU Video Coding Experts Group (VCEG) and the ISO/IEC Moving Picture Experts Group (MPEG).

H.264 | MPEG-4 AVC is a highly efficient video compression method that substantially reduces the bandwidth needed to deliver high quality video and the space required to store it. Seven sets of capabilities, referred to as "profiles", have been created for use in specific applications. It is a culmination of the great efficiency of the codec, as well as its scalability in delivering excellent quality across the entire bandwidth spectrum – from high definition television to videoconferencing and 3G mobile multimedia – that has led to its increasing popularity.

The award was given at a ceremony in Hollywood, Los Angeles on 23 August and received by Malcolm Johnson, Director of ITU's standardization bureau, and Scott Jameson, Chair of the ISO/IEC Joint Technical Committee on Information Technology (ISO/IEC JTC 1) together with representatives of the JVT management team. In his acceptance speech on behalf of the three organizations, Malcolm Johnson said, "H.264 | MPEG-4 AVC is a jewel in the crown of international standards collaboration. This standard's versatility has been recognized and applauded across an amazing spectrum of industries. Its widespread adoption is testament to the flexibility and efficiency that has been engineered by a group of people that have dedicated themselves to achieving this goal. It also demonstrates a sincere and strong belief in the power of international standards."

ITU Secretary-General Alan Bryden said, "This second Emmy Award in 12 years for multimedia standards developed by ISO and its partners is living proof of the market relevance of international standardization as practiced by ISO, IEC and ITU, while illustrating the role played by international standards in translating innovation into usable technology."

Commenting on the award, the IEC General Secretary & CEO Ronnie Amit said, "I would like to pay tribute to the experts from the industry who have made the work of the JVT so relevant and timely. Their leadership, energy and inspiration to bring video and audio coding standards to fruition shows what truly international standards can bring in terms of interoperability and benefits, and how there can touch the lives of billions of people around the world."

The Engineering Emmy awards are presented "for developments in engineering that are either an extensive improvement on existing methods or as innovative in nature that they materially affect the transmission, recording or reception of television."

H.264 | MPEG-4 AVC is now being deployed in products and services from companies such as Adobe, Apple, BBC, BT, France Telecom, Intel, Motorola, Nokia, Polycom, Samsung, Sony, Tandberg and Toshiba to deliver high definition video images over broadcast television, cable TV and a variety of direct-broadcast satellite-based television services, as well as Blu-Ray disc formats, mobile phones and Internet Protocol television (IPTV).

isporučuju video slike visoke rezolucije putem televizijskog emitiranja, TV prijemnika s kablovskim programom i različitim izravnim satelitskim razašiljanjem televizijskih usluga, kao i Blu-Ray disk formata, mobilnih telefona i internetske protokol televizije (IPTV).

(ISO press release - prijevod S. Miljković)

ISO / IEC NORMA NUDI SMJERNICE ZA IZRADU IT UREDSKE OPREME

Jeste li danas isprintali svoj raspored? Pošlali e-mail? Izvršili online plaćanje putem interneta? U današnje vrijeme kada informacijsko komunikacijska tehnologija (ICT) postaje sve važnija u obavljanju svakodnevnih obveza bilo u kući ili u uredu, nova međunarodna norma osigurava starijim osobama i osobama s poteškoćama u kretanju da pri obavljanju ovih radnji ne ostanu po strani.

Novo izdanje norme ISO / IEC 10779:2008, *Information technology - Office Equipment accessibility —guidelines for elderly persons and persons with disabilities*, daje smjernice za dizajn i procjenu izrade uredske opreme kako bi se olakšala njihova uporaba za starije osobe i osobe s poteškoćama u kretanju predstavljajući tako široki spektar mogućnosti.

“To ne mora nužno biti vidljivo za nekoga s motornim poteškoćama tko radi s pisačem ili sa skenerom”, kaže gospodin Atsushi Sakurai, predsjednik tehničkog odbora JTC 1 / SC 28 i nastavlja: “To može biti ozbiljan nedostatak budući da se sve više oslanjamo na uredsku opremu i činimo uobičajene radnje kao što su kopiranje dokumenata, printanje podataka ili elektroničko slanje dokumenata.”

Norma ISO/IEC 10779 donosi niz prednosti u informacijskoj tehnologiji i mnogo širemu rasponu korisnika. To je osobito važno budući da ICT ima potencijal da značajno poboljšava način života starijih osoba i osoba s posebnim potrebama omogućujući im lakše obavljanje njihova

posla uporabom lako upotrebljive uredske opreme.

“Iako sve starije osobe nemaju poteškoća s pokretljivošću”, objašnjava gospodin Sakurai, “mogućnost pojave takve nesposobnosti ili fizičkih ograničenja može se najviše očekivati upravo kod te populacijske skupine. Također, postotak starijih osoba u svijetu neprestano se povećava. Zbog toga će međunarodna norma ISO / IEC 10779:2008 igrati važnu ulogu jer će s jedne strane osiguravati pristupačnost, a s druge strane pomagati tvrtkama da ciljano proizvode za sve više korisnika.“ Norma daje smjernice za planiranje, razvoj i projektiranje uredske opreme za kopirne strojeve, pisače i multifunkcionalna sredstva.

ISO/IEC 10779:2008 također uključuje odredbe za vrednovanje, povratne informacije i zahtjeve za korisničku podršku.

Ova međunarodna norma rezultat je zajedničkih naporu ISO-a i IEC-a, i trebala bi biti implementirana u skladu s uputama ISO / IEC Guide 71:2001, *Guidelines for standards developers to address the needs of older persons and persons with disabilities* - smjernice za donositelje norma namijenjenih potrebama starijih osoba i osoba s poteškoćama u kretanju.

(ISO press release - prijevod S. Miljković)

50. GODIŠNICA UN/ECE SPORAZUMA O JEDINSTVENIM TEHNIČKIM PROPISIMA ZA VOZILA

Svjetski forum za usklađivanje propisa za vozila UN/ECE WP 29 nedavno je proslavio 50. godišnjicu primjene Sporazuma o jedinstvenim tehničkim propisima za vozila iz 1958 . godine.

Na proslavi ove godišnjice sudjelovao je i ISO.

Proslava je bila dobra prilika za ocjenu uspješnosti suradnje koju su ISO i UN/ECE razvili kroz dugi niz godina.

Sporazum o jedinstvenim tehničkim propisima za vozila iz 1958. godine dopunjeno je s 127 propisa iz područja sigurnosti, zaštite okoliša, energetske učinkovitosti te značajki zaštita protiv krađe motornih vozila.

S obzirom na to da je ovaj dogovor potpisalo četrdeset i osam država, ovi su propisi na globalnoj razini pridonijeli poboljšanju sigurnosti motornih vozila kao i smanjenju njihova štetnog utjecaja na okoliš.

Važno je istaknuti da su na ovoj proslavi sudjelovale i neke države koje nisu potpisnice sporazuma, a koje su izjavile da razmišljaju o potpisivanju ovog sporazuma (Kina, Indija, i još neke države iz Azije i Afrike).

EU je kao potpisnik sporazuma iz 1958. godine dao prigodnu izjavu za tisak: “Radi izbjegavanja proturječnih propisa i udvostručivanja administrativnih postupaka, jedinstvena odredba objavljena na razini UN-a također pridonosi pojednostavljenju europskih propisa. Naprimjer, sa strane CARS21 skupine naznačeno je da čak 38 europskih pojedinačnih direktiva može biti zamijenjeno s UN/ECE propisima“.

Glavni tajnik ISO-a, gospodin Alan Bryden objasnio je odnose između ISO-a i UN/ECE-a od početka stvaranja WP 29 ovim riječima: “Pristup koji ste usvojili 2003. godine da se, kad god je to moguće oslanjate na međunarodne norme radi ispunjavanja zakonodavnog rada daje rezultate. Trenutačno u vašim propisima upućujete na otprilike 150 ISO norma. Mi smo spremni nastaviti isporučivati norme te pozdravljamo dobru suradnju kako bismo ispunili vaša očekivanja te prema tomu prilagodili i našu brzinu isporuke norma“.

Norme izrađene u ISO/TC 22, *Road vehicles*, podupiru razvoj industrije cestovnih vozila pojednostavljajući odnose između proizvoda vozila i njihovih dobavljača kao i smanjujući raznolikost zahtjeva između različitih regija.

Dvadeset i pet država aktivno sudjeluje u radu ISO/TC 22, *Road vehicles*,

a 43 države su redovito informirane kao promatrači.

Svi veći proizvođači u industriji cestovnih vozila te ostale zainteresirane strane uključeni su u aktivnost ISO/TC 22, *Road vehicles*.

Pedeset godina usklađivanja propisa u kombinaciji s uporabom međunarodnih norma utemeljenih na konsenzusu uvelike je smanjilo, a između nekih zemalja čak i potpuno ukinulo, tehničke zapreke u trgovini cestovnim vozilima.

ISO/TC 22 norme pridonijele su dostizanju visoke razine sigurnosti i zaštite okoliša kao i u optimiziranju odnosa proizvođač-kupac u današnjoj globaliziranoj industriji cestovnih vozila.

B. Jandrijević

ISO 15743:2008 KAO POMOĆ U UPRAVLJANJU RIZIKOM U HLADNOME RADNOM OKRUŽENJU

Nova ISO norma opskrbljuje korisnike opsežnom metodologijom za ocjenu rizika i upravljanje radom u hladnom radnom okruženju.

Zbog negativnoga utjecaja hladnoće na ljudsko zdravje i radne sposobnosti te radnu produktivnost, kvalitetu i sigurnost, potrebna je obuhvatna strategija ocjene rizika i prakse za ocjenu i upravljanje rizicima povezanim sa zdravljem na radu i radnim sposobnostima u hladnemu radnom okruženju.

ISO 15743:2008, *Ergonomics of the thermal environment - Cold workplaces - Risk assessment and management* izrađen je s namjerom da se opišu metode i praksa za ocjenjivanje i upravljanje zdravljem na poslu i radnim sposobnostima u hladnemu radnom okruženju.

Norma daje praktične upute za analizu i upravljanje rizikom u hladnemu radnom okruženju. Ona opisuje:

- model i metode za ocjenu rizika u hladnemu radnom okruženju

- model i metode namijenjene stručnjacima za skrb o zdravlju na poslu, za prepoznavanje pojedinaca koji imaju simptome koji povećavaju njihovu osjetljivost na hladnoću te dodatno daje upute za optimalnu osobnu zaštitu od hladnoće
- upute o tome kako primijeniti različite međunarodne norme koje se bave toplinom i drugim potvrđenim znanstvenim metodama u ocjenjivanju rizika povezanih s hladnoćom
- praktične primjere rada u hladnim uvjetima.

Rad u hladnemu okruženju može izazvati nekoliko nepovoljnih učinaka na ljudske radne sposobnosti i zdravje: toplinsku nelagodnost (neugodnost), povećanu napetost (tenzije), smanjenje radne sposobnosti te s hladnoćom povezane bolesti i ozljede. Hladnoća se također miješa s nekoliko drugih čimbenika u radnemu okruženju mijenjajući ili pogoršavajući rizik od uobičajenih opasnosti te povećavajući rizik od ozljeda povezanih s hladnoćom.

Niz industrija, neke vrste trgovine i prometa te zanimanja uključuju značajno izlaganje hladnoći:

- rad na otvorenom (takov kao što je to u slučajevima rada na izgradnji, održavanju električnih dalekovoda, plinovoda, telekomunikacijskih sustava ili cesta, rad u poljoprivredi i šumarstvu, ribarenje)
- rad u zatvorenom (industrija za preradu mesa, hladnjače u industriji i u prijevozu lancu od industrije do prodavaonica).

To uključuje rad unutar vozila te rad na tlu i na vodi, međutim norma nije primjenjiva za ronjenje ili druge vrste radova koji se izvode pod vodom.

“Norma ISO 15743:2008 dopunjava niz ISO norma koje se odnosu na rad u hladnim uvjetima i drugim područjima termički opterećenim. Ona podupire dobru praksu u medicini rada (occupational health) i sigurnosti te će pomoći proizvođačima, upravljanju, stručnjacima medicine rada, radnicima koji se bave zdravstvenom skrbi radnika koji rade u hladnemu okruženju i

drugima”, komentira prof. Ken Parsons, predsjednik ISO-va pododbora koji je izradio normu.

ISO 15743:2008, *Ergonomics of the thermal environment - Cold workplaces - Risk assessment and management* izradio je ISO-ov tehnički odbor ISO/TC 159, *Ergonomics*, pododbor SC 5, *Ergonomics of the physical environment*. Cijena joj je 120 švicraskih franaka i može se nabaviti kod ISO-vih članova, nacionalnih normirnih tijela (u Hrvatskoj je to Hrvatski zavod za norme- HZN, op. prev.).

(ISO Press release, 2008-06-25 - prijevod V. Jaram)

ISO OBJAVIO BROŠURU I CD O INTEGRIRANOJ UPORABI NORMA ZA SUSTAVE UPRAVLJANJA

Međunarodna organizacija za normizaciju (ISO) savjetuje organizacije kako upotrijebiti integrirani sustav za upravljanje normama.

U brošuri *The integrated use of management system standards* sažeta su iskustvo i stručnost ISO-ovog tima koji se sastojao od 16 članova predstavnika biznisa, poslovnih organizacija, normizacijskih tijela i akademске zajednice. “Brošura pruža dobar spoj teorije i prakse te je korisna za početnike kao i za one iskusnije,” izjavljuje Petra Eckl, voditelj radne skupine ISO-a (MLPC-a International, Francuska), i nastavlja: “Brošura će predstavljati most između sve većeg broja ISO norma za sustave upravljanja — ISO management system standards (MSS) kako bi se vodila

briga o organizacijama i njihovim interesnim skupinama kao i korisnicima u vlastitoj organizaciji u jedinstvenome pristupu upravljanja.”

ISO norme za sustave upravljanja (MSS), kao npr. ISO 9001:2000 za upravljanje kvalitetom i ISO 14001:2004 za upravljanjem okolišem su među najčešće i najviše upotrebljavanim međunarodnim normama. S druge strane je novi ISO MSS koji uključuje ISO 22000 (sigurnost prehrambenih proizvoda), ISO 28000 (sigurnost opskrbnog lanca) i ISO / IEC 27001 (informacijska sigurnost).

U odnosu na druge norme, norme za sustave upravljanja obuhvaćaju više aspekata, razina i funkcija organizacije te tako njihova primjenjivost može imati značajan utjecaj na to kako organizacija djeluje i upravlja svojim poslovnim procesima. Osim toga, sve više organizacija primjenjuju ne samo jedan nego čitav niz norma za

sustave upravljanja radi ispunjenja kako vlastitih potreba, tako i potreba vanjskih sudionika.

Brošura potvrđuje kako postoji tržišna potreba za posebnim normama za sustave upravljanja u pogledu različitih aspekata, problema i rizika, a kojima organizacije upravljaju.

U njoj su smjernice o tome kako organizacije mogu primijeniti različite norme na kombinirani način i integrirati ih sa svojim poslovnim procesima. Na temelju praktičnih iskustava organizacije koje su uspješno obavile integriranu uporabu norma za sustave upravljanja, u brošuri se utvrđuje uporaba različitih metodologija, alata i iskustava.

Brošura je tiskana u boji s pregledom brojnih grafičkih pokazatelja, a sadrži sljedeće elemente: opis glavnih karakteristika, dijelove i funkcije sustava upravljanja organizacije; zahtjeve koje treba sadržavati norma za sustave upravljanja, zašto je to sve važno i kako ih organizacija treba primjenjivati; smjernice o tome kako se zahtjevi iz više sustava za upravljanje normama mogu integrirati u kombinaciji s načinom unutar postojećih sustava upravljanja u organizaciji itd.

U popratnom CD-u sadržani su primjeri iz petnaestak studija proizašlih iz raznih

situacija. Potom su uključeni i primjeri iz kompanija sa sjedištem u Aziji, Južnoj Americi i na Srednjem istoku, iz Europe i Sjeverne Amerike. Multinacionalne kompanije uključene su jednako kao i manja poduzeća s različitim područjima djelovanja, zatim profitne i neprofitne organizacije i sve one koje primjenjuju različite komplete norma za sustave upravljanja.

(ISO press release - prijevod S. Miljković)

ISO 15270:2008 KAO POMOĆ U REGENERACIJI I RECIKLIRANJU PLASTIKE ŠIROM SVIJETA

Norma ISO 15270:2008 izrađena je kao pomoć svim stranama zainteresiranim za industriju plastike u razvoju:

- održive globalne infrastrukture za regeneraciju i recikliranje plastike
- održivog tržišta regeneriranih plastičnih materijala i njihovih proizvoda.

Plastični materijal za regeneraciju može potjecati iz različitih izvora, a glavna tržišta za plastiku su industrijama pakiranja, građevni i konstrukcijski proizvodi, električni i elektronički proizvodi, automobiliška industrija, transport te proizvodi široke potrošnje za kućanstvo.

Norma ISO 15270:2008 utvrđuje različite opcije za obnovu (regeneraciju) plastičnog otpada nastalog iz predpotrošačkih i poslijepotrošačkih izvora. Norma će pomoći u izboru metodologije i procesa za upravljanje uporabljenom plastikom, koju se može tretirati uporabom različitih strategija.

Općenito, tehnologije obnove (regeneracije) plastike mogu se podjeliti u dvije vrste:

- obnavljanje materijala, mehaničko recikliranje, kemijsko recikliranje te biološko ili organsko recikliranje

- energetska obnova u obliku topline, pare ili proizvodnje struje uporabom plastičnog otpada kao zamjene za primarne izvore fosilnih goriva.

Ova međunarodna norma utvrđuje, također, zahtjeve za kvalitetu koje treba razmotriti u svim koracima procesa obnove. Izbor bilo koje od raspoloživih opcija obnove plastike treba se osnovati na ispunjavanju slijedećih zahtjeva:

- potrebi svodenja negativnih utjecaja na okoliš na najmanju moguću mjeru
- prethodno dokazana komercijalna održivost
- siguran pristup održivim izvorima prikupljanja i kontroli kvalitete.

Norma ISO 15270:2008 također daje i preporuke za uključivanje u norme za materijale i one za ispitivanje kao i u specifikacije proizvoda. U skladu s time su faze procesa, zahtjevi, preporuke i nazivlje sadržani u ovoj normi namijenjeni za opću primjenu.

Dr. Michael M. Fisher, predsjednik tehničkog odbora ISO/TC 61, *Plastics*, koji je izradio normu, komentira: "Pristup tržištima obnovljenog materijala ili energije vrlo je važno razmotriti. Već postoji međunarodna trgovina proizvodima

na kraju njihova "životnog" vijeka u svrhu njihove obnove ili recikliranja plastičnih komponenti, a međunarodna norma ISO 15270:2008 je vrijedno sredstvo koje je globalno važno, bez obzira na to kakav je zakonodavni ili regulatorni okvir za obnovu plastike koji pokreće potrebu za njezinom primjenom.

ISO 15270:2008, Plastics - Guidelines for the recovery and recycling of plastic waste, može se nabaviti kod ISO-vih članova, nacionalnih normirnih tijela (u Hrvatskoj je to Hrvatski zavod za norme- HZN, op. prev.)

(ISO Press release, 2008-07-04
- prijevod V. Jaram)

PDF FORMAT POSTAJE ISO NORMA

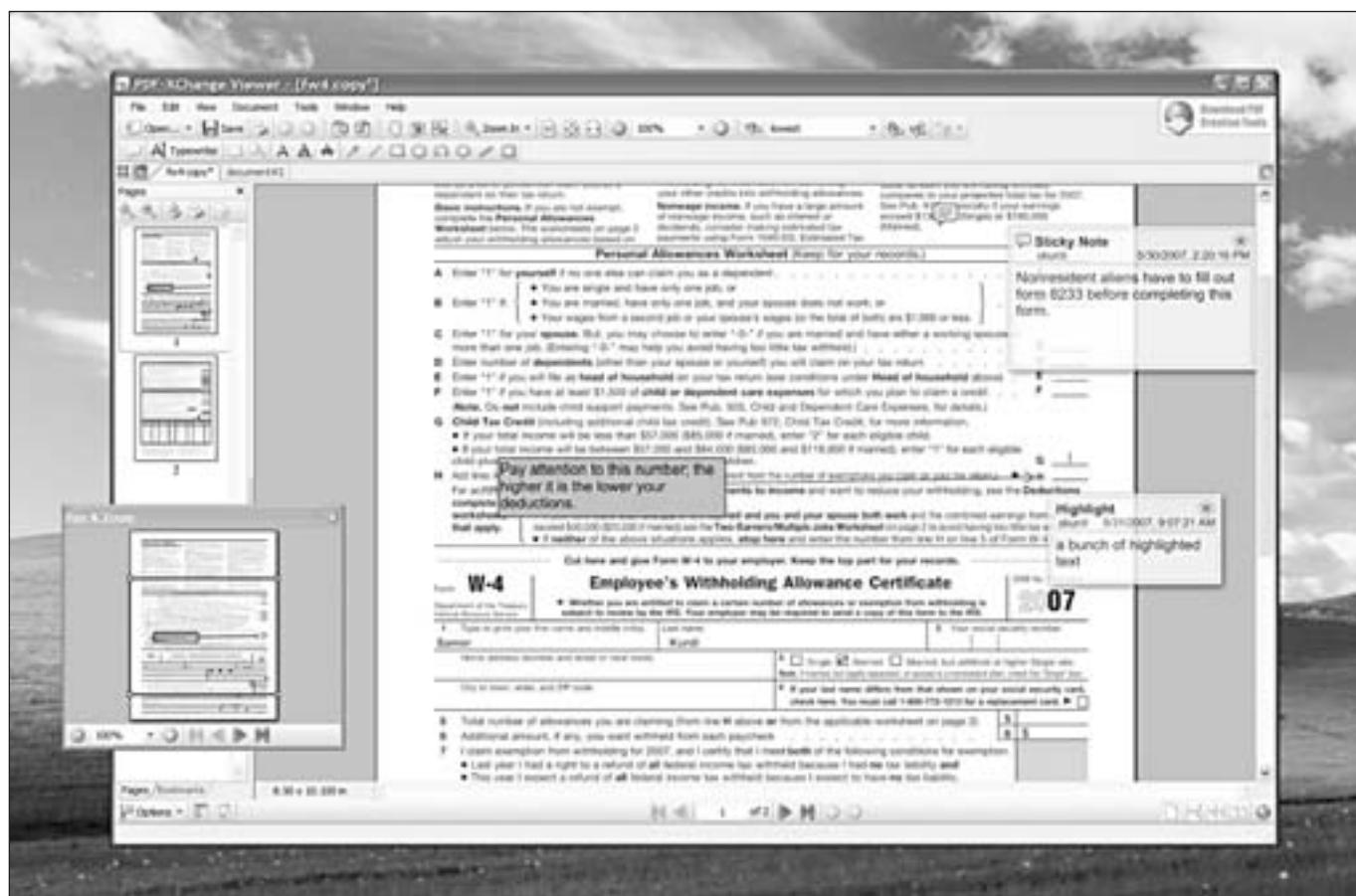
Portable Document Format (PDF), nedvojbeno jedan od najčešće upotrebljavanih formata za električne dokumente, sada je dostupan kao ISO-va međunarodna norma - ISO 32000-1. Taj pomak uslijedio je nakon odluke *Adobe Systems Incorporated*, koji je razvio format i vlasnik je

autorskih prava, da prepustiti upravljanje i vođenje ISO-u, koji sada vodi brigu o izdavanju specifikacije za tekuću verziju (1.7) te za posuvremenjivanje i razvoj budućih verzija.

"Predavanjem PDF specifikacije ISO normalizaciji znači ojačavanje i potvrdu naše predanosti otvorenosti," kaže Kevin Lynch, glavni tehnolog (Chief Technology Officer) u Adobeu, te dodaje: "Budući da vlade i različite organizacije sve više zahtjevaju otvorene formate, održavanje PDF specifikacije od strane vanjske organizacije pomoći će u poticanju inovacija te proširiti i obogatiti PDF-ov "ekosustav" koji se razvio u proteklih petnaest godina."

PDF, digitalni format koji se upotrebljava za predstavljanje električnih dokumenata, omogućava korisnicima lagano i pouzdanu razmjenu i pregled dokumenata neovisno o okruženju u kojem su stvarani, pregled i ispis dokumenata zadržavajući njihov originalni sadržaj i oblik.

S eksplozivnim rastom interneta, PDF je postao jedan od najčešće upotrebljavanih formata za razmjenu dokumenata, i to u svim poslovnim i osobnim kontekstima.

PDF format omogućuje:

- očuvanje vjernosti dokumenta neovisno o uređaju ili platformi
- spajanje sadržaja iz različitih izvora
- suradnju na uređivanju dokumenata uporabom više različitih platformi
- digitalni (elektronički) potpis za potvrdu vjerodostojnosti
- sigurnost i ograničeni pristup kako bi se zadržala kontrola nad sadržajem
- pristup sadržaju onima s posebnim potrebama
- izdvajanje dijela sadržaja te ponovnu uporabu sadržaja u drugim formatima datoteka i
- prikupljanje podataka te njihovo integriranje s poslovnim sustavima uporabom PDF formulara.

Velike korporacije, vladine agencije te obrazovne institucije služe se PDF-om za moderniziranje i organiziranje svojih aktivnosti na način da dokumentaciju u papirnatome obliku zamjenjuju s elektroničkom i tako je razmjenjuju. Već više od 2000 proizvođača PDF proizvoda upotrebljava ovaj "standard" za svoje proizvode, a u općicaju su milijarde PDF datoteka.

Glavni tajnik ISO-a, Alan Bryden, komentira: "Kao i u slučaju drugih međunarodnih ISO norma, možemo osigurati dostupnost toga korisnoga i široko popularnoga formata svim zainteresiranim stranama. Od norme će imati koristi i oni koji razvijaju softver kao i korisnici, a poticanje uporabe i širenja jedinstvene tehnologije koja je upotrebljiva u različitim sustavima omogućiće njezinu dugovječnost i preživljavanje."

Nova norma, ISO 32000-1, *Document management - Portable document format - Part 1: PDF 1.7*, osniva se na verziji PDF-a 1.7 koju je izradio Adobe. Ta međunarodna norma pruža osnovne informacije potrebne onima koji rade na razvoju softvera koji pruža mogućnost stvaranja PDF datoteke, softvera koji otvara postojeće PDF datoteke te prikazuje njihov sadržaj te PDF proizvoda koji otvara i/ili piše PDF datoteke za raznolike druge potrebe.

Buduće verzije toga formata bit će izdane kao dijelovi norme od strane ISO-vog pododbora zaduženoga za njegovo

održavanje i razvoj (pododbor SC 2, *Application issues*, ISO-vog tehničkog odbora ISO/TC 171, *Document management applications*).

ISO 32000-1, *Document management - Portable document format - Part 1: PDF 1.7*, dostupna je kod ISO-vih nacionalnih članica (u Hrvatskoj - Hrvatski zavod za norme (HZN), op. prev.)

(ISO Press release, 2008-07-02
- prijevod V. Jaram)

ISO-OV DOKUMENT ZA POVEĆANJE POVJERENJA U CERTIFIKACIJU SUSTAVA UPRAVLJANJA RECIKLAŽOM BRODOVA

Novoizdana ISO-va javno dostupna specifikacija (*Publicly Available Specification - PAS*) za tijela koja pružaju usluge ocjenjivanja i certificiranja sustava upravljanja reciklažom brodova pomoći

će povećanju sigurnosti radnika i zaštiti okoliša, opskrbujući ih zahtjevima za neovisno priznavanje dobre prakse.

ISO/PAS 30003:2008, Ships and marine technology - Ship recycling management systems - Guidelines Requirements for bodies providing audit and certification of ship recycling management, namijenjen je "usađivanju" povjerenja da je proces certifikacije proveden na kompetentan, dosljedan i pouzdani način. Na taj će način ovaj dokument olakšati priznavanje akreditiranih certifikacijskih tijela i prihvaćanje njihovih certifikata (potvrda) na međunarodnoj razini.

"Certifikacija je priznato sredstvo kojim neka organizacija pruža osiguranje da ima djelotvorno primjenjeni sustav upravljanja reciklažom brodova," kaže kapetan Charles Piersall, predsjednik ISO-vog tehničkog odbora ISO/TC 8, *Ships and marine technology*, te dodaje: "Jasno da neovisna certifikacija, od treće strane, pruža

najveću razinu povjerenja kupcima/klijentima - industriji ili vladu - u zadovoljavanju njihovih očekivanja. ISO/PAS 30003, kao javno dostupna specifikacija, odgovara na hitan i potreban zahtjev tržišta, u vremenu dok se čeka izdavanje ovoga korisnoga dokumenta kao "redovite" međunarodne norme.

Dokument je uglavnom namijenjen trećim stranama, tijelima koja pružaju usluge ocjenjivanja i certificiranja sustava upravljanja reciklažom brodova, međutim, može ga upotrebljavati bilo koje tijelo koje je uključeno u ocjenjivanje sustava upravljanja reciklažom brodova svih vrsta i veličina, u međunarodnoj i domaćoj trgovini.

ISO/PAS 30003:2008 će:

- osigurati uskladene upute za akreditaciju certifikacijskih tijela koja traže registraciju/certifikaciju za ISO 30000
- definirati pravila primjenjiva za audit i certifikaciju sustava upravljanja reciklažom brodova te za njihovo is-

- punjavanje zahtjeva norme i ponuditi kupcima/klijentima neophodne informacije te pružiti sigurnost i povjerenje u način na koji je dodijeljena certifikacija tvrtkama koje obrađuju njihov otpad i druge materijale, ili pružaju usluge.

ISO/PAS 30003:2008 će na taj način biti od koristi za brodarske tvrtke i industriju reciklaže brodova, brodogradilišta, brodovlasnike, pomorske istraživačke institute, sveučilišta na kojima se podučava pomorska tehnologija, ministarstva (transport, mornaricama, okoliš, rad), lučke vlasti, klasifikacijska društva i inspekcijske agencije.

ISO/PAS 30003:2008 je drugi dostupni dokument iz niza norma ISO 30000, a koji se bavi upravljanjem reciklažom brodova i koji promiče sigurnost radnika i zaštitu okoliša, kao i ponovnu uporabu (obnovu) čelika i drugih materijala i opreme.

Trenutačno se radi i na drugim normama ovoga niza (ISO 30000) uključujući najbolju praksu za postrojenja za reciklažu brodova, upute za odabir izvođača reciklažnih radova, upute za primjenu norme ISO 30000, upravljanje informacijama o opasnosti i štetnome materijalu, objašnjenja o lokaciji opasnih materijala na brodu te upute za mjere zaštite od emisije azbesta te zaštite od izlaganja azbestu pri postupku reciklaže brodova.

Niz norma ISO 30000 podupire i dopunjava rad međunarodnih organizacija *International Maritime Organization (IMO)/International Labour Organization (ILO)/Basel Convention*. Glavni tajnik ISO-a, Alan Bryden, komentirao je: "ISO-ve norme predstavljaju važnu tehničku dopunu različitim područjima IMO-va rada. Zato ISO usko surađuje s IMO-om na izradi norma koje podupiru IMO-ve zahtjeve i propise te paze da ne dođe do preklapanja. Zajedničkim djelovanjem ISO i IMO daju snažan i usredotočen doprinos osiguranju čistoga i održivog pomorskog okoliša."

Osim suradnje s relevantnim međunarodnim organizacijama, ovaj niz industrijskih norma izrađuje se uz aktivno sudjelovanje relevantnih nevladinih organizacija.

ISO/PAS 30003:2008, *Ships and marine technology - Ship recycling management systems - Guidelines Requirements for bodies providing audit and certification of ship recycling management*, može se nabaviti kod ISO-vih članova, nacionalnih normirnih tijela (u Hrvatskoj je to Hrvatski zavod za norme- HZN, op. prev.).

(ISO Press release, 2008-07-08
- prijevod V. Jaram)

RUSKI JEZIK U TERMINOLOŠKOJ BAZI PODATAKA *ELECTROPEDIA*

Nazivi na ruskome jeziku mogu se sada potražiti na *electropedia.org*, internetskoj stranici predviđenoj za elektrotehničku terminologiju koju je ustrojilo Međunarodno elektrotehničko povjerenstvo (IEC), vodeća svjetska organizacija za pripremu i objavljivanje međunarodnih norma za energetsku elektrotehniku, elektroniku i pripadajuće tehnologije. U cijelosti *Electropedia* sada nudi više od 20 000 naziva na 11 jezika.

Međusobno izravno povezana baza podataka obuhvaća nazive i definicije na engleskome i francuskome jeziku, kao i odgovarajuće nazive na njemačkome i španjolskome jeziku te omogućava pretraživanje naziva na arapskome, kineskome, japanskome, poljskome, portugalskome, ruskome i švedskome jeziku.

Electropedia je u potpunosti prilagođena pretraživanju. Baza podataka podijeljena je na 78 glavnih predmetnih područja i sadrži kompletan izvorni *Međunarodni elektrotehnički rječnik (International Electrotechnical Vocabulary - IEC)*, koji je IEC objavio kao skup publikacija na CD-ROM-u (2005. godine) u nizu međunarodnih norma rječnika IEC 60050, koje se mogu naručiti i kupiti zasebno u PDF obliku (IEC webstore).

Electropedi su proizveli najpoznatiji svjetski stručnjaci u području elektrotehničke terminologije u suradnji i pod neposrednom odgovornošću međunarodnoga tehničkog odbora IEC/TC 1, *Terminology*, koji je jedan od 175 IEC-ovih tehničkih odbora i pododbora.

Međunarodnim elektrotehničkim rječnikom (IEV) je posuvremenjivanje naziva u bazi podataka bitno pojednostavljeno. Novi nazivi mogu biti pridodani postojećim dijelovima kad se tehnička terminologija promijeni, a budući se odjeljci mogu uključiti u nova područja kada se tehnologija promijeni.

Od objave u travnju 2007. godine, *Electropedia* je postala bitan alat za svakoga tko je zainteresiran za elektrotehniku ili su-

vremeno nazivlje iz toga područja. Privreda je najveći korisnik *Međunarodnoga elektrotehničkog rječnika (IEV)*, ali su isto tako veliki korisnici državne institucije, carinska tijela, visoko školstvo i ispitni laboratoriji.

Electropedia je dostupna na internetskoj stranici: www.electropedia.org.

IEC je zaštitio *Electropedi* (copyright) i traži da se prilikom navođenja naziva i simbola te njihove uporabe u priručnicima, dijagramima i na opremi navede izvorni dokument.

Popis međunarodnih elektrotehničkih rječnika koje je objavio IEC:

- 101 Mathematics
- 111 Physics and chemistry
- 121 Electromagnetism
- 131 Circuit theory
- 141 Polyphase systems and circuits
- 151 Electrical and magnetic devices
- 161 Electromagnetic compatibility
- 191 Dependability and quality of service
- 195 Earthing and protection against electric shock
- 212 Insulating solids, liquids and gases
- 221 Magnetic materials and components
- 311 Electrical and electronic measurements - General terms relating to measurements
- 312 Electrical and electronic measurements - General terms relating to electrical measurements
- 313 Electrical and electronic measurements - Types of electrical measuring instruments
- 314 Electrical and electronic measurements - Specific terms according to the type of instrument
- 321 Instrument transformers
- 351 Control technology
- 371 Telecontrol
- 393 Nuclear instrumentation - Physical phenomena and basic concepts
- 394 Nuclear instrumentation - Instruments, systems, equipment and detectors
- 411 Rotating machinery
- 415 Wind turbine generator systems
- 421 Power transformers and reactors
- 426 Electrical apparatus for explosive atmospheres

431	Transducers	bution of electricity - Generation	munication
436	Power capacitors	603 Generation, transmission and distribution of electricity - Power systems planning and management	722 Telephony
441	Switchgear, controlgear and fuses	604 Generation, transmission and distribution of electricity - Operation	723 Broadcasting: Sound, television, data
442	Electrical accessories	605 Generation, transmission and distribution of electricity - Substations	725 Space radiocommunications
444	Elementary relays	651 Live working	726 Transmission lines and waveguides
445	Specified time all-or-nothing relays	691 Tariffs for electricity	731 Optical fibre communication
446	Electrical relays	701 Telecommunications, channels and networks	732 Computer network technology
448	Power system protection	702 Oscillations, signals and related devices	801 Acoustics and electroacoustics
461	Electric cables	704 Transmission	806 Recording and reproduction of audio and video
466	Overhead lines	705 Radio wave propagation	807 Digital recording of audio and video signals
471	Insulators	712 Antennas	808 Video cameras for non-broadcasting
482	Primary and secondary cells and batteries	713 Radiocommunications: transmitters, receivers, networks and operation	811 Electric traction
521	Semiconductor devices and integrated circuits	714 Switching and signalling in telecommunications	815 Superconductivity
531	Electronic tubes	715 Telecommunication networks, teletraffic and operation	821 Signalling and security apparatus for railways
541	Printed circuits	716 Integrated services digital network (ISDN) - Part 1: General aspects	826 Electrical installations
551	Power electronics	721 Telegraphy, facsimile and data com-	841 Industrial electroheat
561	Piezoelectric devices for frequency control and selection		845 Lighting
581	Electromechanical components for electronic equipment		851 Electric welding
601	Generation, transmission and distribution of electricity - General		881 Radiology and radiological physics
602	Generation, transmission and distri-		891 Electробиология

Commission Electrotechnique Internationale
International Electrotechnical Commission
Международная Электротехническая Комиссия

ELECTROPEDIA

Queries, comments, suggestions? Please contact us.

Electropedia: The World's Online Electrotechnical Vocabulary

[Search]

Electropedia (also known as the 'IEV Online') is the world's most comprehensive online electrical and electronic terminology database containing more than 20 000 terms and definitions in English and French organized by subject area, with equivalent terms in various other languages: Arabic, Chinese, German, Japanese, Portuguese, Polish, Russian, Spanish and Swedish (coverage varies by subject area).

Electropedia is produced by the IEC, the world's leading organization that prepares and publishes International Standards for all electrical, electronic and related technologies – collectively known as "electrotechnology". Electropedia contains all the terms and definitions in the International Electrotechnical Vocabulary or IEV which is published also as a set of publications in the IEC 60000 series that can be ordered separately from the IEC website.

The world's experts in electrotechnical terminology work to produce Electropedia under the responsibility of IEC Technical Committee 1 (Terminology), one of the 175 IEC technical committees.

Subject areas - Click on title for list of terms

101	Mathematics	541	Printed circuits
111	Physics and chemistry	551	Power electronics
121	Electromagnetism	561	Piezoelectric devices for frequency control and selection
131	Circuit theory	581	Electromechanical components for electronic equipment
141	Polyphase systems and circuits	601	Generation, transmission and distribution of electricity - General
151	Electrical and magnetic devices	602	Generation, transmission and distribution of electricity - Generation
161	Electromagnetic compatibility	603	Generation, transmission and distribution of electricity - Power systems planning and management
191	Dependability and quality of service	604	Generation, transmission and distribution of electricity - Operation
195	Earthing and protection against electric shock	605	Generation, transmission and distribution of electricity - Substations
212	Insulating solids, liquids and gases	651	Live working
221	Magnetic materials and components	691	Tariffs for electricity
311	Electrical and electronic measurements - General terms relating to measurements	701	Telecommunications, channels and networks
312	Electrical and electronic measurements - General terms relating to electrical measurements	702	Oscillations, signals and related devices
313	Electrical and electronic measurements - Types of electrical measuring instruments	704	Transmission
314	Electrical and electronic measurements - Specific terms according to the type of instrument	705	Radio wave propagation
321	Instrument transformers	712	Antennas
351	Control technology	713	Radiocommunications: transmitters, receivers, networks and operation
		714	Switching and signalling in telecommunications

SEMINARI I SKUPOVI

34. SASTANAK EUROPSKOG FORUMA ZA DISTRIBUCIJU NORMA

U organizaciji Njemačkog instituta za normizaciju (DIN) i njegove izdavačke kuće Beuth Verlag u Berlinu je 11. i 12. lipnja 2008. godine održan 34. sastanak Europskog foruma za distribuciju norma (European Forum for Standards Distribution — EFSD). EFSD je neformalna skupina sastavljena od predstavnika nacionalnih normirnih tijela koji se bave poslovima prodaje i distribucije norma. Forum je osnovan radi razmjene ideja, iskustava i usklajivanja stajališta povezanih s unapređenjem proizvoda i usluga usmjerenih prema korisnicima. Cilj je ove skupine potaknuti raspravu o bilo kojem bitnom aspektu koji se odnosi na utvrđivanje pravila i uvjeta prodaje norma, unapređenja distribucije norma itd. Sastanak EFSD-a održava se redovito, dva puta godišnje i svaki je put domaćin sastanka drugo nacionalno normirno tijelo. Članstvo u EFSD-u otvoreno je za sve članove Europskog odbora za normizaciju (CEN),

Europskog odbora za elektrotehničku normizaciju (CENELEC) i Europskog instituta za telekomunikacijske norme (ETSI), zajedno s imenovanim predstavnicima središnjih ureda Međunarodne organizacije za normizaciju (ISO) i Međunarodnog elektrotehničkog povjerenstva (IEC). Ostali zainteresirani iz drugih nacionalnih normirnih tijela mogu biti pozvani u članstvo na temelju sporazuma.

Na 34. sastanku EFSD-a, koji je bio do sada najveći po broju sudionika, sudjelovalo je 45 predstavnika iz 21 europskoga nacionalnog normirnog tijela te po jedan predstavnik tajništva CEN-a, IEC-a i ISO-a.

Sastanak je otvorio predsjednik foruma, gospodin Wilhelm Takats (voditelj prodaje, Austrian Standards Plus — AS+), a zatim je sve nazočne u ime domaćina pozdravila i predstavila DIN i Beuth Verlag gospoda Claudia Michalski, direktorica Beuth Verлага. Na dnevnome redu 34. sastanka Europskog foruma za distribuciju norma bile su sljedeće teme:

1. Izvještaji nacionalnih normirnih tijela o prodaji i marketinškim aktivnostima
2. EUROKODOVI — status nacionalnih dodataka

3. Iskustvo uporabe internetskih pretraživača kao marketinškog alata (NEN)
4. DIN Upute (Beuth) i Poslovni projekt „School product“ (AFNOR)
5. Prodaja povućenih njemačkih norma (DIN)
6. Primjena upravljanja digitalnim pravima (Digital Rights Management — DRM) normirnih tijela pri internetskoj prodaji
7. Promjene u austrijskome nacionalnom normirnom tijelu — Nova struktura prodaje i usluga (AS+)

Predstavnik svakoga nacionalnog normirnog tijela podnio je izvještaj o broju prodanih norma i drugih srodnih proizvoda i usluga u svojoj zemlji u proteklih šest mjeseci. Bilo je zanimljivo vidjeti koje norme i u kojoj količini prodaju pojedina normirna tijela te koje marketinške aktivnosti primjenjuju kako bi povećali prodaju i svojim sadašnjim i budućim korisnicima ponudili bolju uslugu. O svim navedenim temama razvila se rasprava.

Slijedi prikaz pet najbolje prodavanih norma i publikacija u Hrvatskom zavodu za norme (HZN) u razdoblju od 1. listopada 2007. godine do 30. ožujka 2008. godine.

IZVORNE HRVATSKE NORME	NASLOV	BROJ PRODANIH PRIMJERAKA
HRN 1128:2007	Beton — Smjernice za primjenu norme HRN EN 206-1	28
HRN 1001:1997	Dizala — Rječnik — Nazivi i definicije	3
HRN 1102:2002	Gnojiva — Određivanje sadržaja fosfora topivog u vodi — Spektrofotometrijska metoda	1
HRN 1103:2002	Gnojiva — Određivanje sadržaja fosfora topivog u 2%-tnoj limunskoj kiselini — Spektrofotometrijska metoda	1
HRN 1114:2002	Prometni znakovi — Tehnički zahtjevi	1

PRIHVAĆENE EUROPSKE NORME	NASLOV	BROJ PRODANIH PRIMJERAKA
HRN EN ISO 15189:2006	Medicinski laboratoriji — Posebni zahtjevi za kvalitetu i sposobljenost (ISO 15189:2003; EN ISO 15189:2003)	85
HRN EN ISO/IEC 17025:2007	Opći zahtjevi za sposobljenost ispitnih i umjernih laboratorijskih ustanova (ISO/IEC 17025:2005+Cor.1:2006; EN ISO/IEC 17025:2005+AC:2006)	75

HRN EN 206-1:2006	Beton — 1. dio: Specifikacije, svojstva, proizvodnja i sukladnost (uključuje amandmane A1:2004 i A2:2005) (EN 206-1:2000+A1:2004+A2:2005)	27
HRN EN ISO 22000:2006	Sustavi upravljanja sigurnošću hrane — Zahtjevi za svaku organizaciju u lancu hrane (ISO 22000:2005; EN ISO 22000:2005)	25
HRN EN 12620:2003	Agregati za beton (EN 12620:2002)	20

MEĐUNARODNE I PRIHVAĆENE MEĐUNARODNE NORME	NASLOV	BROJ PRODANIH PRIMJERAKA
ISO 14001:2004	Environmental management systems — Requirements with guidance for use	22
HRN ISO 9836:2002	Standardi za svojstva zgrada — Definiranje i proračun površina i prostora (ISO 9836:1992)	20
HRN ISO 5725-2:2004	Točnost (istinitost i preciznost) mjernih metoda i rezultata — 2. dio: Osnovna metoda određivanja ponovljivosti i obnovljivosti standardne mjerne metode (ISO 5725-2:1994+Cor 1:2002)	8
HRN ISO 5725-1:2004	Točnost (istinitost i preciznost) mjernih metoda i rezultata — 1. dio: Opća načela i definicije (ISO 5725-1:1994+Cor 1:1998)	7
HRN ISO 6060:2003	Kakvoća vode — Određivanje kemijske potrošnje kisika (ISO 6060:1989)	7

PUBLIKACIJE	BROJ PRODANIH PRIMJERAKA
Upute za iskazivanje mjerne nesigurnosti	7
Upute za primjenu smjernica utedeljenih na novome i općemu pristupu	2
Upute za nazivlje	2
Međunarodni rječnik osnovnih i općih naziva u metrologiji	1

Gospodin Per Norstedt, predstavnik Švedskog instituta za norme (SIS Förlag AB), pripremio je vrlo kratku, ali zanimljivu prezentaciju u kojoj je prikazao rezultate dobivene usporedbom 20 nacionalnih izvještaja o broju prodanih norma u proteklih šest mjeseci. Usporedbom pet najprodavanijih europskih i međunarodnih norma iz 20 nacionalnih izvještaja dobiveni su sljedeći rezultati:

1. na ukupnoj listi pojavilo se 111 različitih norma
2. „samo“ 24 norme pojavile su se u više od jednoga nacionalnog izvještaja
3. ukupni pobjednik, odnosno najproda-

vanija norma bila je norma xx-EN ISO 14001

Isto tako zanimljiva i još detaljnija bila je prezentacija gospodina Keyth Moyesa, predstavnika Britanskog instituta za norme (BSI) u kojoj je prikazao rezultate usporedbe 19 nacionalnih izvještaja o prodaji norma i drugih srodnih proizvoda u proteklih šest mjeseci.

Analiza je uključivala:

- nacionalne norme
- europske norme
- međunarodne norme i
- ostale srođne proizvode.

Rezultati analize:

1. Ukupna prodaja norma EFSD članova
- nacionalne norme još uvijek su vrlo važne — 16 nacionalnih normirnih tijela ima nacionalnu normu na 1. ili 2. mjestu najprodavanijih norma
- europske norme vrlo su važne — svih 19 nacionalnih tijela na 1. ili 2. mjestu najprodavanijih norma imaju neku europsku normu
- utjecaj međunarodnih norma je razumljiv, međutim analiza je otežana jer neka nacionalna normirna tijela EN ISO norme smatraju europskim, dok druga međunarodnim normama

2. Prodaja nacionalnih norma
 - 76% najprodavanijih norma su iz područja građevinarstva
 - za 10 nacionalnih normirnih tijela svih pet najprodavanijih nacionalnih norma iz područja građevinarstva
3. Prodaja europskih norma
 - tri zemlje (Nizozemska, Češka Republika i Slovenija) u pet najprodavanijih imaju norme iz područja Eurokodova
 - norme iz područja sustava upravljanja ostaju i dalje najprodavanije u većini zemalja
 - norme iz područja metalnih materijala važne su u više zemalja
4. Prodaja međunarodnih norma
 - norme iz područja sustava upravljanja još uvijek su najvažnije
 - norme iz područja informacija (information) su u porastu (Informacijska sigurnost; informacijska tehnologija; Informacije i dokumentacija — čuvanje zapisa)
5. Prodaja drugih srodnih proizvoda
 - 14 nacionalnih normirnih tijela objavljuje i prodaje „quasi norme“ (npr. OHSAS, TR, TS)
 - 18 nacionalnih normirnih tijela objavljuje i prodaje proizvode sroдne normama (priručnici, upute, komentari, CD-ROM proizvode)
 - najčešće teme su Upute za sustave upravljanja, Poslovni rizici i trajnost, Postupci zavarivanja

Zaključci:

1. Opći zaključak koji je moguće izvući iz ovih 19 izvještaja o prodaji je da ima

- vrlo malo zajedničkoga među zemljama.
2. Norme iz područja sustava upravljanja ostaju najvažnije za članove EFSD-a.
 3. Norme iz područja građevinarstva dominiraju.
 4. Većina članova razvija proizvode sroдne normama.
 5. Također, EFSD članovi još uvijek se jako razlikuju po količini prodaje norma i proizvoda sroдne normama i utjecaju nacionalnih, europskih i međunarodnih norma.

Najprodavaniji sroдni proizvod u posljednjih 6 mjeseci između svih EFSD članova: „German construction contract procedures 2006 Part A, B and C“

Izdavač: DIN, Beuth Verlag

Broj prodanih primjeraka: 11 488

Sveukupno najprodavaniji proizvod u posljednjih 6 mjeseci između svih EFSD članova:

„NPR 3378 - Guidelines for NEN 1078“

Izdavač: NEN

Broj prodanih primjeraka: 21.062

(u prva tri mjeseca 2008. godine)

S radom Njemačkog instituta za normalizaciju (DIN) i njegovom suradnjom s izdavačem Beuth Verlagom, kroz vrlo detaljnu prezentaciju, upoznala nas je prvoga dana 34. sastanka EFSD-a gđa Claudia Michalski. DIN je registriran kao neprofitno društvo podržano od strane privatnog sektora. U 2007. godini DIN je imao 1711 svojih članova od kojih najveći

dio od 27% predstavljaju zainteresirani iz područja strojarstva. Također DIN je u 2007. godini imao i 46 inozemnih članova (23 iz Švicarske, 12 iz Austrije po 2 iz Italije i Luksemburga te po 1 člana iz Nizozemske, Švedske, SAD, Bahrain, Španjolska, Finska, Velika Britanija).

Zanimljivo je i financiranje DIN-a koje se ostvaruje na sljedeći način:

- a) 56% od izdavaštva i drugih poslovnih aktivnosti
- b) 20% od projekata financiranih od industrije
- c) 17% od projekata financiranih od države
- d) 7% od članarina

Ustanova Beuth Verlag GmbH u vlasništvu je DIN-a (96%), VDI-ja (2%), ON-a (1%) i SNV-a (1%). Beuth Verlag GmbH ostvaruje godišnji promet od 47 milijuna EUR-a. Ukupan broj zaposlenih je 140 i imaju 140.000 aktivnih korisnika (industrijske tvrtke, javne ustanove, fakulteti i mala i srednja poduzeća koja čine 95% aktivnih korisnika).

Beuth Verlag GmbH dnevno ostvaruje oko 900 narudžbi od kojih 70% dolazi putem interneta. Na internetskoj stranici Beuth Verlaga www.beuth.de moguće je kupiti preko 220.000 norma i drugih proizvoda sroдne normama od različitih normirnih tijela (ISO, DIN, ON, SNV, DVS, ASTM, IEEE, ASME, VDI, BSI, AFNOR, itd.)

Zanimljivosti o radu DIN-a u protekle dvije godine nalaze se u sljedećoj tablici:

	2007.	2006.
broj DIN norma (ukupno)	30.716	30.046
broj vanjskih suradnika	25.924	26.194
broj članova	1.711	1.693
proračun DIN-a	68 milijuna EUR	60 milijuna EUR
broj zaposlenika	304	356
broj objavljenih DIN norma	2.442	2.538
broj nacrt DIN norma	4.540	5.011
broj DIN norma na engleskom jeziku (ukupno)	17.512	16.699
broj tehničkih odbora	3.219	3.176

Predstavnica Francuskog instituta za normizaciju (AFNOR), gđa Claude Merle predstavila je AFNOR-ov novi poslovni projekt nazvan *School product* koji su implemetirali zahvaljujući novoj tehnologiji za digitalnu zaštitu dokumenata (DRM). AFNOR je krajem 2007. godine potpisao s francuskim Ministarstvom obrazovanja opći ugovor o normizaciji i pristupu normama. Ovim ugovorom AFNOR nije dobio finansijska sredstva za ostvarenje ovoga projekta, već samo dozvolu za potpisivanje pojedinačnih ugovora sa zainteresiranim obrazovnim ustanovama. Cilj je cijelogra projekta ustvari upoznavanje učenika i studenata s normama i njihovom uporabom prije zapošljavanja kada će se češće susretati s normama. Na prvoj su mjestu kao ciljna skupina bile tehničke škole i fakulteti.

Ovaj poslovni model AFNOR-a temelji se na godišnjoj preplati na kompletну bazu francuskih norma na razini cijele škole. Preplatom na ovaj model dobije se pristup otprilike na 34000 francuskih norma (FN xx) + pristup na određene propise. Cijena preplate izračunava se na temelju broja učenika/studenta koji pohađa određenu obrazovnu ustanovu (2 € po učeniku/studentu po godini za kompletan zbirku francuskih norma). U prosjeku preplata iznosi 375 €/po godini/po obrazovnoj ustanovi, a do 1. lipnja 2008. godine AFNOR je uspio potpisati otprilike 2500 pojedinačnih ugovora sa zainteresiranim obrazovnim ustanovama.

Mora se naglasiti da je ovom vrstom pristupa omogućeno jedino čitanje norme na računalima unutar računalne mreže obrazovne ustanove. Ispisivanje dijela ili čitavih norma i njihovo učitavanje (*download*) nije omogućeno „file open“ zaštitom. Međutim, ukoliko se želi posjedovati normu u papirnatom ili električnom obliku potrebno je izvršiti kupovinu norme kod AFNOR-a. AFNOR razmatra o ponudi sličnog modela državnim institucijama i lokalnoj samoupravi.

Osim navedenog, na sastanku se raspravljalo i o drugim temama. Može se zaključiti da razmjena informacija i svaki zaključak donesen na sastanku EFSD-a predstavlja članovima preporuku za daljnje postupanje.

Sljedeći 35. sastanak Europskog foruma za distribuciju norma održat će se u Londonu, Ujedinjeno kraljevstvo, 23. i 24. listopada 2008. godine.

I. Božičević

HOT 9 – ACAA - SPORAZUM O OCJENJIVANJU SUKLADNOSTI I PRIHVACANJU INDUSTRIJSKIH PROIZVODA – MOGUĆNOSTI ZA DRŽAVE REGIJE

U okviru regionalnog projekta CARDS 2006, *Quality Infrastructure* project održan je HOT 9 (Hands-on training) trening namijenjen zaposlenicima tijela državne uprave zaduženim za koordinaciju aktivnosti povezanih s uskladnjavanjem i implementacijom tehničkog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU-a u području slobodnog kretanja roba i tijela infrastrukture za kvalitetu.

Trening je održan 5. do 9. svibnja 2008. godine na Malti. Domaćin seminara je bilo nacionalno normirno tijelo Malte, MSA (Malta Standards Authority), odgovorno za infrastrukturu za kvalitetu na Malti, osnovano 2000. godine za vrijeme procesa pripreme Malte za članstvo u Europskoj uniji.

Iz Republike Hrvatske seminaru su prisustvovala dva predstavnika: predstavnica tijela državne uprave nadležnog za koordinaciju aktivnosti u procesu uskladjivanja hrvatskog zakonodavstva sa zakonodavstvom Europske unije u području slobodnog kretanja roba (Ladislava Čelar, načelnica Odjela za koordinaciju unutarnjeg tržišta u Upravi za trgovinu i unutarnje tržište u Ministarstvu gospodarstva, rada i poduzetništva) i predstavnica hrvatskoga nacionalnog normirnog tijela (Snježana Zima, pomoćnica ravnatelja HZN-a za normizaciju).

Osim predstavnika Republike Hrvatske, na treningu su sudjelovala četiri predstavnika iz Bosne i Hercegovine, četiri predstavnika iz Srbije, tri predstavnika iz Makedonije, dva predstavnika iz Crne Gore, i po jedan predstavnik iz Albanije i iz Kosova.

Trening je obuhvaćao sljedeće teme:

- predstavljanje regionalnog projekta CARDS 2006, *Quality infrastructure*
- predstavljanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju
- PECA i ACAA sporazumi
- načela novoga i općega pristupa
- akreditacija
- postupak obavješćivanja

- slučajevi iz prakse: igračke
- ocjenjivanje sukladnosti i *prijavljena tijela* (*notified bodies*)
- nadzor nad tržištem
- normizacija — značajan dio infrastrukture za kvalitetu u svakoj državi
- revizija *novoga pristupa* — novi zahtjevi za akreditaciju i nadzor nad tržištem

Posebna je pozornost posvećena temi koja se odnosi na mogućnost sklapanja sporazuma o ocjenjivanju sukladnosti i prihvaćanju industrijskih proizvoda (PECA/ACAA) kao i preduvjetima koje je potrebno ispuniti za početak pregovora koji podrazumijevaju postojanje odgovarajuća infrastrukture u području normizacije, akreditacije, ocjenjivanja sukladnosti i mjeriteljstva kao i implementaciju odgovarajućeg dijela pravne stečevine EZ-a.

Predstavnici Albanije, Bosne i Hercegovine, Republike Hrvatske, Kosova, Makedonije, Crne Gore i Srbije predstavili su stanje u području infrastrukture za kvalitetu u svojim državama kao bitan preduvjet za početak pregovora za sklapanje PECA/ACAA sporazuma.

Nakon završenog radnog dijela, ljubazni domaćini organizirali su posjet nacionalnom mjeriteljskom laboratoriju *Kordin* kao i posjet nacionalnom normirnom tijelu Malte MSA u Valletti.

Posebna je vrijednost ovog treninga bila u zajedničkom druženju stručnjaka koji rade na istim poslovima u različitim državama, u razmjeni iskustava i živim raspravama, kako s kolegama iz država regije tako i s domaćinima koji su, iako su mala država s ograničenim resursima, ispunili sve zahtjeve koje je pred njih postavila EU u procesu pridruživanja i pokazali zavidnu kompetentnost odgovarajući na sve upite povezane s područjem infrastrukture za kvalitetu.

I na kraju, potrebno je istaknuti izuzetnu ljubaznost i trud domaćina, dobru organizaciju putovanja, smještaja i uopće cijelog događaja koji će sigurno svim sudionicima ostati u nezaboravnome sjećanju.

L. Čelar

HOT 10 – OBAVJEŠĆIVANJE

U okviru regionalnog projekta CARDS 2006, *Quality infrastructure* održan je HOT 10 (Hands-on training) trening za predstavnike tijela državne uprave nadležne za koordinaciju svih aktivnosti povezanih s usklajivanjem i implementacijom tehničkog zakonodavstva u području slobode kretanja roba kao i za postupke obavješćivanja (notifikacije) tehničkih propisa i tijela za ocjenjivanje sukladnosti.

Seminar je održan od 14. do 16. travnja 2008. godine u Pragu. Domačin seminara je bio Czech Office for Standards, Metrolology and Testing (COSMT), tijelo državne uprave odgovorno za implementaciju zakonodavstva u području slobode kretanja roba i za funkcioniranje infrastrukture za kvalitetu Republike Češke i češko nacionalno normirno tijelo Czech Standards Institute (CNI),

Iz Republike Hrvatske seminaru su prisutvovala dva predstavnika: L. Čelar iz Ministarstva gospodarstva, rada i poduzetništva i S. Zima iz HZN-a.

Na seminaru su osim predstavnika Republike Hrvatske sudjelovala i tri predstavnika iz Bosne i Hercegovine, dva predstavnika iz Crne Gore, dva predstavnika iz Srbije i po jedan predstavnik iz Makedonije i Albanije.

Teme seminara su bile:

- predstavljanje projekta CARDS 2006, *Quality infrastructure*
- predstavljanje Češkog ureda za normizaciju, mjeriteljstvo i ispitivanje (COSMT)
- postupak notifikacije tijela za ocjenjivanje sukladnosti prema Europskoj komisiji (akreditacija, ovlašćivanje tijela za ocjenjivanje sukladnosti, obavješćivanje, uzajamno priznavanje)
- informacijski sustav NANDO
- postupak obavješćivanja o tehničkim propisima (uspostava i rad kontaktnih točaka prema pravilima WTO/TBT i u skladu s europskim direktivama 98/34/EC i 98/48/EC).

Posebna je pozornost bila posvećena temi koja se odnosi na postupke obavješćivanja i točke za obavješćivanje prema pravilima WTO/TBT, kao i na obavješćivanje prema pravilima EU-a (Direktiva 98/34/EC i Direktiva 98/48/EC koja mjenja i dopunjuje Direktivu 98/34/EC).

Svaki dan nakon radnog dijela seminara sudionici su dobili domaću zadaću, kojom su u početku bili zatečeni i iznenadeni, ali na kraju se to pokazalo vrlo korisnim budući da je sljedeći dan bila rasprava o različitim stavovima o istoj temi i tako, kroz praktičan rad, upotpunjeno stečeno znanje.

Svi sudionici seminara složili su se da se uloženi trud višestruko isplatio jer su stečena dodatna znanja iz područja obavješćivanja, a obradom praktičnih primjera obavješćivanja uz uporabu standardiziranih obrazaca stečena predodžba o važnosti dobrog poznavanja tehničkih propisa koji se notificiraju.

Potrebno je istaknuti dobru organizaciju seminara, kompetentnost predavača i uopće spremnost i susretljivost čeških kolega koji su u svakom trenutku izrazili spremnost za pružanje pomoći, bilo savjetom bilo praktičnim primjerom, i olakšavanje razumijevanja zahtjevnih zadaća koje su pred državama regije u procesu pridruživanja Europskoj uniji.

L. Čelar

www.hzn.hr

NAJAVE SEMINARA I SKUPOVA

CEN STANDARDS U LISTOPADU

Iskoristite priliku i naučite, u malim skupinama na jedan interaktivni i zanimljiv način, kako funkcioniра CEN-ov normizacijski sustav. Naučit ćete, između ostaloga, kako se izrađuju norme, kako možete sudjelovati u tom procesu te potražiti odgovore na svoja pitanja povezana s normizacijom.

Sljedeći CEN StandarDays održat će se 23. i 24. listopada 2008. godine u Bruxellesu, Belgija, u prostorima MAI-a (Maison des Associations Internationales). Program CEN StandarDays dostupan je na mrežnoj adresi: www.cen.eu/go/standardays.

(*News in brief, CEN Networking, kolovoz 2008. - prijevod V. Jaram*)

4. HRVATSKI VETERINARSKI KONGRES

Šibenik, 5. do 8. studenog 2008. godine

U organizaciji Hrvatske veterinarske komore, Veterinarskog fakulteta sveučilišta u Zagrebu, Hrvatskog veterinarstvog instituta, Hrvatskog veterinarskog društva 1893 i Udruge hrvatskih veterinarskih organizacija, pod pokroviteljstvom Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja održat će se od 5. do 8. studenoga 2008. godine 4. hrvatski veterinarski kongres s međunarodnim sudjelovanjem u Šibeniku, hoteli Solaris.

Predviđene su sljedeće stručne i znanstveno-stručne teme prvoga dana kongresa: usvajanje pravne stečevine EU-a u Poglavlju 12. *Sigurnost hrane, veteri-*

narstvo i fitosanitarni nadzor, problematika implementacije zakonodavstva o zaštiti životinja, uključivanje Hrvatske u novu EU strategiju zdravlja životinja 2007.- 2013. i izrada i provedba nacionalnih programa kontrole bolesti, veterinarsko javno zdravstvo; higijenski paket, službene kontrole i TRACES sustav.

Za drugi dan kongresa predviđene su sljedeće teme: veterinarska legislativa i suvremeni pristupi obrazovanju veterinarskih stručnjaka, znanstveno-stručni radovi iz područja temeljnih prirodnih, pretkliničkih i kliničkih znanosti, animalne proizvodnje i biotehnologije, veterinarskog javnog zdravstva i sigurnosti hrane.

D. Vratarić

CEN-OVA RADIONICA 49 – SLJEDIVOST ŠKOLJKAŠA I PROIZVODA OD ŠKOLJKAŠA

Radionica *CEN Workshop on Traceability of bivalve and bivalve products (CEN WS/TraceShell)* održava se 6. studenoga 2008. godine u Dublinu, Irska.

Kao rezultat europskog projekta *TraceFish* izrađena su i objavljena 2005. godine dva CEN-ova sporazuma s radionice (CEN Workshop Agreement — CWA):

1. CWA 14659:2005, *Traceability of fishery products — Specification of the information to be recorded in farmed fish distribution chains*
2. CWA 14660:2005, *Traceability of fishery products — Specification of the information to be recorded in captured fish distribution chains*

CEN-ova radionica 49 održava se radi izrade dva slična CEN-ova sporazuma s radionice (CWA) o sljedivosti školjkaša i proizvoda od školjkaša. Taj se europski projekt naziva *TraceShell*. Ta dva doku-

menta CEN će objaviti u svibnju 2009. godine.

CWA o sljedivosti školjkaša mora utvrditi informacije koje se moraju zapisivati u lancima distribucije kako bi se ustanovila sljedivost školjkaša i proizvoda od školjkaša.

CWA mora također utvrditi kako se školjkaši i proizvodi od školjkaša prepoznaju na tržištu kao i informacije koje se trebaju čuvati o proizvodima s kojima je tvrtka koja posluje hranom trgovala kroz distribucijski lanac.

Ključ sustava je označivanje svake jedinice koja dolazi na tržište jedinstvenim ID-om, bilo da se radi o sirovini ili krajnjem proizvodu.

CWA treba osigurati osnove za dobavljače IT usluga kako bi se našla rješenja za trgovanje proizvodima od školjkaša.

T. Havranek

SABOR HRVATSKIH GRADITELJA 2008

Već tradicionalni skup (svake četiri godine) održat će se od 6. do 8. studenoga 2008. godine u Cavtatu.

Glavne su teme Sabora 2008:

- harmonizacija propisa i norma u hrvatskom graditeljstvu s europskim
- graditeljstvo i održivi razvitak.

Predviđeni su okrugli stolovi o temama:

- utjecaj donošenja propisa na gradnju
- odgovorne osobe u gradnji
- novi hrvatski razvojni infrastrukturni projekti
- kvaliteta građenja.

Hrvatski zavod za norme
Croatian Standards Institute

HRVATSKA

Naziv skupa:

Mediterranean Editors and Translators Meeting 2008 — Communication Support Across the Disciplines

Mjesto i vrijeme: *Split,*
10. — 13. rujna 2008.

Organizator: Mediterranean Editors and Translators

Više informacija na:

http://www.metmeetings.org/?section=metm08_program

Naziv skupa:

Drugo savjetovanje Iskustva laboratorija u primjeni HRN EN ISO/IEC 17025

Mjesto i vrijeme: *Opatija,*
24. — 27. rujan 2008.

Organizator:
Hrvatsko mjeriteljsko društvo

Više informacija na:

<http://www.hmd.hr>

Naziv skupa:

Dani ovlaštenih inženjera elektrotehnike

Mjesto i vrijeme: *Zadar,*
2. — 4. listopada 2008.

Naziv skupa:

Kompetentnost laboratorijsa 2008.

Mjesto i vrijeme: *Osijek,*
22. — 25. listopada 2008.

Organizator: CROLAB

Više informacija na:

<http://www.crolab.hr>

Naziv skupa:

4. hrvatski veterinarski kongres

Mjesto i vrijeme: *Šibenik,*
5. — 8. studeni 2008.

Organizator: Hrvatska veterinarska komora, Veterinarski fakultet sveučilišta u Zagrebu, Hrvatski veterinarski institut, Hrvatsko veterinarsko društvo 1893 i Udruga hrvatskih veterinarskih organizacija, pod pokroviteljstvom Ministarstva poljoprivrede, ribarstva i ruralnog razvoja

Više informacija na:

http://www.hvk.hr/hrv/skupovi/vkongres08/vkongres08_1ob.pdf

Naziv skupa:

Sabor hrvatskih graditelja 2008

Mjesto i vrijeme: *Cavtat,*
6. — 8. studeni 2008.

Organizator:

Hrvatski savez građevinskih inženjera

Više informacija na:

http://www.hsgj.org/hrv/index.asp?main=sabor&id=sabor_08

Naziv skupa:

Metrology, testing, and accreditation — breaking the trading barriers

Mjesto i vrijeme: *Cavtat,*
12. — 15. studeni 2008.

Organizator:

IMEKO Tehnički odbor 11 „Mjeriteljska infrastruktura“, Mjeriteljsko savjetovalište i Hrvatsko mjeriteljsko društvo

Više informacija na:

<http://www.rmo2008.org>

Naziv skupa:

53rd EOQ Congres

Mjesto i vrijeme: *Dubrovnik,*
12. — 14. svibnja 2009.

Organizator:

HDK — The Croatian Society for Quality

Više informacija na:

<http://www.hdkvaliteta.hr>
<http://www.eoq2009.com>

EUROPA I SVIJET

Naziv skupa:

FAO/WHO Regional Coordinating Committee for Europe

Mjesto i vrijeme: Varšava, Poljska,
7. - 10. listopada 2008

Organizator:

Codex Alimentariusov regionalni koordinacijski odbor za Europu

Više informacija na:

<http://www.codexalimentarius.net>

Naziv skupa:

World Standards Day

Mjesto i vrijeme: Worldwide,
14 October 2008

Organizator:

ISO, IEC, ITU, NSBs

Više informacija na:

<http://www.iso.org/iso/wsd2008.htm>

Naziv skupa:

ISO General Assembly

Mjesto i vrijeme: Dubai, UAE
12 -17 October 2008

Organizator: ISO

Više informacija na:

<http://www.iso.org/iso/events.htm>

Naziv skupa:

CEN StandardDays

Mjesto i vrijeme: Bruxelles, Belgium
23 - 24 October 2008

Organizator: CEN

Više informacija na:

<http://www.cen.eu/cenorm/aboutus/standarddays/sd5.asp>

Naziv skupa:

UN/ECE Working Party on Regulatory Cooperation and Standardization Policies

Mjesto i vrijeme: Geneve, Swiss
3 - 4 November 2008

Više informacija na:

<http://www.cen.eu>

Naziv skupa:

Euro-Mediterranean day on conformity assessment

Mjesto i vrijeme: Nice, France
5 November 2008

Naziv skupa:

CEN Workshop on Traceability of bivalve and bivalve products (CEN WS/TraceShell)

Mjesto i vrijeme: Dublin, Irska
6 November 2008

Organizator: CEN

Više informacija na:
<http://www.cen.eu>

Naziv skupa:

IC 2008 Energy Conference

Mjesto i vrijeme: Portorož, Slovenia
6 - 7 November 2008

Organizator:

The Slovenia Times and Energetika.NET

Više informacija na:

www.investment-conference.si

Naziv skupa:

“25th anniversary of the EU preventive mechanism of barriers to trade (98/34 ex 83/189) seminar

Mjesto i vrijeme: Bruxelles, Belgium
12 November 2008

Naziv skupa:

72nd IEC General Meeting

Mjesto i vrijeme: São Paulo, Brazil
17-21 November 2008

Organizator: IEC

Više informacija na:
<http://www.iec.ch/about/gm/>

Naziv skupa:

CEN - EC JRJ workshop in the field of food and feed

Mjesto i vrijeme: Bruxelles, Belgium
25 November 2008

ISO I OCJENJIVANJE SUKLADNOSTI

Ocjenvivanje sukladnosti znači provjeravanje jesu li proizvodi, usluge, materijali, procesi, sustavi i osoblje u skladu sa zahtjevima norma, propisa ili drugih specifikacija. Ono koristi proizvođačima, pružateljima usluga, korisnicima, potrošačima i zakonodavcima, olakšava međunarodnu trgovinu te podupire održivi razvoj. Više o koristima ocjenjivanja sukladnosti pročitajte u ovoj publikaciji koju je izdao Hrvatski zavod za norme.

